

CATECHISMUS ROMANUS

AD
PAROCHOS,
EX DECRETO
CONCILII TRIDENTINI,

ET
PII V.

PONTIFICIS MAXIMI

IUSSU EDITUS, ET PROMULGATUS,

QUEM

IN TOTIUS CLERI SUI USUM
CELSISSIMUS

PRINCEPS

CAROLUS

COMES

AB

HERBERSTEIN,
EPISCOPUS LABACENSIS
RECUDENDUM MANDAVIT.

LABACI,
IMPENSIS MICHAELIS PROMBERGER,
INCLYT. PROVINC. CARNIOL. BIBLIOPOL.

GRÆCII, TYPIS HÆREDUM WIDMANSTADII.
MDCCLXXIII.

420

K RAC 230

~~C 7342~~

E 5101005429

INDEX ARGUMENTORUM PRINCIPALIU.

Proœmium generale..... Pag. 1

DE SYMBOLO APOSTOLORUM.

Symbolum in communi.....	13
Articulus primus.....	16
Articulus secundus.....	35
Articulus tertius.....	47
Articulus quartus.....	57
Articulus quintus.....	71
Articulus sextus.....	84
Articulus septimus.....	92
Articulus octavus.....	101
Articulus nonus.....	110
Articulus decimus.....	131
Articulus decimus primus.....	139
Articulus decimus secundus.....	152

DE SACRAMENTIS.

Sacramenta in genere.....	163
Baptismus.....	188
Confirmatio.....	214
Eucharistia.....	250
Pœnitentia.....	306
Extrema Unctio.....	363
Sacra Ordinatio.....	375
Matrimonium.....	400

DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

Præcepta in communi.....	Pag. 422
Præceptum primum.....	433
Præceptum secundum.....	452
Præceptum tertium.....	469
Præceptum quartum.....	484
Præceptum quintum.....	500
Præceptum sextum.....	514
Præceptum septimum.....	524
Præceptum octavum.....	541
Præceptum nonum.....	556
Præceptum decimum.....	ibid.

DE ORATIONE DOMINICA.

Oratio in communi.....	570
Necessitas orationis.....	571
Utilitas orationis.....	572
Partes, & gradus orationis.....	577
Petenda in oratione.....	582
Pro quibus orandum.....	584
Quis orandus.....	588
Præparatio in oratione.....	589
Modus, & ordo orandi.....	594
Proœmium orationis.....	599
Petitio prima.....	614
Petitio secunda.....	620
Petitio tertia.....	632
Petitio quarta.....	646
Petitio quinta.....	660
Petitio sexta.....	676
Petitio septima.....	690

INDEX CAPITUM, ET SECTIONUM TOTIUS OPERIS.

PARS PRIMA.

Praefatio agens de Pastorum in Ecclesia necessitate, auctoritate, officio,
& praecipuis doctrinae Christianae capitibus, divisa in sectiones xiii.
pag. 1. & sequentibus.

CAP. I. De Fide, & Symbolo fidei, divisum in sectiones iv. pag. 12. & seq.

CAP. II. De primo Symboli Articulo. Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem coeli, & terrae, divisum in sectiones xxiii.
pag. 16.

CAP. III. De secundo Symboli Articulo. Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum, divisum in sectiones xii.
pag. 35.

CAP. IV. De tertio Symboli Articulo. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine, divisum in sectiones xi. pag. 47.
& sequentibus.

CAP. V. De quarto Symboli Articulo. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, divisum in sectiones xvi. pag. 57.
& sequentibus.

CAP. VI. De quinto Symboli Articulo. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit a mortuis, divisum in sectiones xv. pag. 71.
& sequentibus.

CAP. VII. De sexto Symboli Articulo. Ascendit ad Coelos, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, divisum in sectiones ix.
pag. 84. & seq.

CAP. VIII. De septimo Symboli Articulo. Inde venturus est judicare vivos, & mortuos, divisum in sectiones xi. pag. 92.

CAP. IX. De octavo Symboli Articulo. Credo in Spiritum Sanctum, divisum in sectiones vii. pag. 101.

- CAP. X. De nono Symboli Articulo, Sanctam Ecclesiam &c. *divisum in sectiones xxvii. pag. 110.*
- CAP. XI. De decimo Symboli Articulo, Remissionem peccatorum, *divisum in sectiones xii. pag. 131. & seq.*
- CAP. XII. De undecimo Symboli Articulo, Carnis resurrectionem, *divisum in sectiones xiv. pag. 139.*
- CAP. XIII. De duodecimo Symboli Articulo, Vitam æternam, *divisum in sectiones xiii. pag. 152. & seq.*

P A R S S E C U N D A.

- CAP. I. De Sacramentis in genere, *divisum in sectiones xxxii. pag. 163.*
- CAP. II. De Sacramento Baptismi, *divisum in sectiones lxxvi. pag. 188. & seq.*
- CAP. III. De Sacramento Confirmationis, *divisum in sectiones xxvi. pag. 234. & seq.*
- CAP. IV. De Sacramento Eucharistia, Missa Sacrificio, & Communione, *divisum in sectiones lxxxi. pag. 250. & seq.*
- CAP. V. De Penitentia Sacramento, & tribus eius partibus, Contritione, Confessione, & Satisfactione, *divisum in sectiones lxxix. pag. 306. & seq.*
- CAP. VI. De Sacramento Extreme Unctionis, *divisum in sectiones xvi. pag. 363. & seq.*
- CAP. VII. De Sacramento Ordinis, *divisum in sectiones xxxiv. pag. 375. & seq.*
- CAP. VIII. De Sacramento Matrimonii, *divisum in sectiones xxxiv. pag. 400. & seq.*

P A R S T E R T I A.

- CAP. I. De Decalogo, divinisque legibus observandis, *divisum in sect. xiv. pag. 422. & seq.*
- CAP. II. De primo legis præcepto, Ego sum Dominus &c. *divisum in sectiones xxxiv. pag. 433. & seq.*

INDEX CAPITUM.

vii

- CAP. III. De secundo legis precepto. Non assumes Nomen Domini &c. divisum in sectiones xxx. pag. 452.
- CAP. IV. De tertio legis precepto. Memento, &c. divisum in sectiones xxviii. pag. 469.
- CAP. V. De quarto legis precepto. Honora patrem tuum, &c. divisum in sectiones xxii. pag. 484.
- CAP. VI. De quinto legis precepto. Non occides, divisum in sect. xxv. pag. 500.
- CAP. VII. De sexto legis precepto. Non moechaberis, divisum in sectiones xiii. pag. 514.
- CAP. VIII. De septimo legis precepto. Non furtum facies, divisum in sectiones xiv. pag. 524.
- CAP. IX. De octavo legis precepto. Non loqueris, &c. divisum in sectiones xxiii. pag. 541.
- CAP. X. De nono, & decimo legis precepto. Non concupisces domum proximi tui, &c. divisum in sectiones xxiii. pag. 556.

P A R S Q U A R T A.

- CAP. I. De Oratione, eiusque necessitate, divisum in sectiones iv. pag. 570.
- CAP. II. De Orationis utilitate, divisum in sectiones xi. pag. 572.
- CAP. III. De partibus, & gradibus orationis, divisum in sectiones vii. pag. 577.
- CAP. IV. De his, qua petenda sunt, divisum in sectiones v. pag. 582.
- CAP. V. Pro quibus orandum sit, divisum in sectiones viii. pag. 584.
- CAP. VI. Quis orandus sit, divisum in sectiones iv. pag. 588.
- CAP. VII. De preparatione adhibenda ad orationem, divisum in sectiones vi. pag. 589.
- CAP. VIII. Qua ratio in orando requiratur, divisum in sectiones ix. pag. 594.
- CAP. IX. De proemia Orationis Dominica. Pater noster, qui es in coelis, divisum in sectiones xx. pag. 599.
- CAP. X. De prima petitione Orationis Dominica. Sanctificetur Nomen tuum, divisum in sectiones ix. pag. 614.

- CAP. XI. De secunda petitione Orationis Dominica. Adveniat regnum tuum, divisum in sectiones xix. pag. 620.
- CAP. XII. De tertia petitione Orationis Dominica. Fiat voluntas tua, divisum in sectiones xxiv. pag. 632.
- CAP. XIII. De quarta petitione Orationis Dominica. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, divisum in sectiones xxiii. pag. 646.
- CAP. XIV. De quinta petitione Orationis Dominica. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, divisum in sectiones xxiii. pag. 660.
- CAP. XV. De sexta petitione Orationis Dominica. Et ne nos inducas in tentationem, divisum in sectiones xx. pag. 676.
- CAP. XVI. De septima petitione Orationis Dominica. Sed libera nos a malo, divisum in sectiones xii. pag. 690.
- CAP. XVII. De extrema Orationis Dominica particula, quæ est. Amen, divisum in sectiones vi. pag. 699.
- Addidimus in fine Bullam PII IV. quæ Fidei professionis formulam continet, pag. 705.

INDEX EVANGELIORUM DOMINICALIUM.

In gratiam piorum Divini Verbi Declamatorum facili ordine digestus, quo demonstratur, quodnam hujus Catechismi argumentum; ad quam partem cujuslibet Evangelii referri, & accommodari possit: ex quo conciones ornare, & amplificare valebunt non solum illi, verum omnes, quibus ad sedandos hominum affectus, componendam vitam, animasque Christo vendandas, plebem hortari, & pascere famelicas oves datum est: quales sunt Paroeci, quique animarum curam ex professo adepti sunt. Porro nullum fere erit Evangelium alicujus solemnitatis, cui uberrimam dicendi copiam non suppeditet, vel more oratorio fusa, & copiose, vel Scholastico breviter, profunde, & acute, ita ut sufficienter unicuique animum explere liceat.

Dominica prima Adventus.

Erunt signa in Sole, & Luna, &c. Luc. 21. Hoc Evangelium ad argumentum de judicio generali traducendum est. Quare hic recurrat Parochus ad articulum Symboli, *Inde venturus est judicare vivos, & mortuos.* pag. 92. & seq. prout faciendum præcipitur p. 11. vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.

Ecce rex tuus venit tibi, &c. Matth. 21. Hic opportune tractabit Parochus ea, quæ de Incarnatione, & causis Adventus Christi Domini nostri habentur art. 2. & 3. Symboli Apostolici, pag. 35. & 47. & seq.

Invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, solvite, &c. D. Athanasius in sermone de verbis hujus Evangelii ostendit, ex hoc loco Apostolis, & eorum successoribus factam esse potestatem solvendi eos, qui instar asinorum, peccatorum pondere pressi, ad eos con-

fugerent. Quare hic populo exponet Parochus, quæ habentur de confessione pag. 333. & seq. & absolutione, pag. 344. & de potestate remittendi peccata in Ecclesia, pag. 131. & seq.

Dominica secunda Adventus.

Cum audisset Joannes in vinculis, &c. Tu es, qui venturus es, &c. Matth. 11. Ista Joannis interrogatio tam sedula ostendit, quanto cum studio curare debeamus, ut de rebus fidei & nos, & ii, qui nobis subsunt, rite, & a Catholicis Doctoribus instruamur. Vide, quæ huic argumento inserviunt, initio Catechismi usque ad primum Symboli articulum, pag. 2. & seq.

In vinculis. Fides usque ad vincula, imo ad necem usque cum opus est, & a iudice urgemur, profitenda est; nec est satis cam pectore inclusam habere, quantumvis rectam, & sinceram, ut ostenditur pag. 17. 18. vel, *Erunt signa in Sole, & Luna, &c.* ut Dominica præced.

Dominica tertia Adventus.

Confessus est, & non negavit. Joan. 1. Ex hoc loco simpliciter verum fateri docemur, nec intermiscere iuramentum, ut nobis fides adhibeatur. Vide, quando, & sub quibus pœnis jurare prohibetur, pag. 464. & seq.

Quid ergo baptizas, si non es Christus? &c. Agendum hic de ministris baptismi, de quo pag. 201. 202. Et quomodo sese habeant in dispensatione Sacramentorum Christus Dominus, & minister, quantum ad effectum Sacramenti, pag. 179. & seq.

Cuius ego non sum dignus, &c. Hic monere Parochus populum sibi creditum debet, ut sese pro festis natalitiis ad sacram Synaxim præparet, & agere de condigna tanti hospitis (cujus corrigiam calceamenti solvere indignum se Joannes Baptista censet) susceptione. Vide de præparatione ad Eucharistiam, pag. 289. & seq. vel, *Cum audisset Joannes in vinculis, ut in Dominica præced.*

Dominica quarta Adventus.

Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæsaris, &c. Luc. 3. Cum hic de principibus mundi fiat mentio, eadem ratio afferri potest, quæ assertur pag. 58. de eodem Pontio Pilato.

Factum est verbum Domini super Joannem, &c. Quoniam Joannes non nisi a Deo legitime vocatus officium verbi Dei prædicandi exercuit, ideo hic de legitima vocatione ministrorum Ecclesiæ Parochus differet, ex pag. 376. 377. 388. & seq. legitimosque eos ministros non esse dicet, qui missi non sunt, ut traditur pag. 3. 4.

In deserto. Hic de probitate, & morum integritate ministrorum verbi (qui sunt sacerdotes) agatur, ex pag. 397. & seq. & de castitate, quæ ex eis, quando sunt Subdiaconi, indicitur, ut habetur pag. 387.

Prædicans baptismum penitentia. Quomodo adulti, qui baptismum suscipere debent, affecti esse debeant, & præteritæ eos vitæ poenitere, traditur pag. 212. quomodo hic baptismus Joannis repeti debuit, pag. 181.

Parate viam Domini, vestras facite semitas Dei nostri. Hic de præparatione ad Eucharistiam, de qua in superiori Dominica, & de necessaria mandatorum Dei observantia, de qua pag. 427. & seq. vel, *Et confessus est, & non negavit,* ut Domin. præced.

In die Nativitatis Domini.

Pepit primogenitum filium suum, &c. Luc. 2. Explicetur articulus Symboli, *Natus ex Maria Virgine.* qui est hujus loci maxime proprius, pag. 47.

Eadem die ad Missam majorem.

In principio erat Verbum, & Verbum erat, &c. Joan. 1. Quoniam hic locus, dum agitur de æterna Christi Domini generatione, adducitur; hinc Parochus petet hujus loci expositionem a pag. 35.

Et verbum caro factum est. Hic exponatur mysterium Incarnationis, prout habetur pag. 47. & seq.

Gloriam quasi unigeniti a Patre. Quomodo hic unigenitus sit etiam frater noster, vide pag. 608.

Dominica infra Octavam Nativitatis.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius, &c. Luc. 2. Ex hac Simeonis prædicatione ansam sumere poterit Parochus explicandi, cur Deus fideles jam baptizatos, quos filios habet charissimos, non eximat ab incommodis vitæ hujus; qua de re agitur pag. 218. & seq. Et quo confugiendum tunc sit, de quo pag. 580.

Non recedebat a templo, Jeuniis, & Orationibus, &c. De privata, & publica oratione habes pag. 595. Quomodo ad orationem jejuni-um, & eleemosyna jungenda sint, pag. 598. Et quomodo ista tria conducant ad satisfactionem peccatorum, pag. 359. & seq.

In Circumcisione Domini.

Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, &c. Luc. 2. Quoniam circumcisioni successit baptismus, hic in genere dici poterit de vi, & efficientia Sacramentorum novæ legis supra antiquæ legis sacramenta, ut habetur pag. 184. & 315. & seq.

Vocatum est nomen eius Jesus, &c. Quam convenienter hoc nomen inditum fuerit Christo Domino, & quare, vide pag. 38.

Observandum hic etiam est, pueris nunc in baptismo, ut olim in circumcisione, nomen esse imponendum, cujus rei quænam sit ratio, & quale nomen puero imponi debeat, habes pag. 231. & seq. Denique cum impositio nominis sit una ex cæremoniis in baptismo usitatis, hic de Baptismi cæremoniis, & ritibus apta Concio haberi poterit, ex pag. 226. & seq.

In die Epiphaniæ.

Vidimus stellam eius in Oriente: &c. Matth. 2. Quoniam non inepte per hanc stellam philosophica de Deo scientia potest intelligi, sicut per responsum sacerdotum fidei lumen; non male hic adaptari poterunt, quæ de differentia sapientiæ Christianæ a philosophica notitia habentur, pag. 18. 19.

Et procidentis adoraverunt eum, &c. Matth. 2. Hic de adoratione Dei, quæ Latria dicitur, & simul de veneratione Sanctorum, quæ Dulia nominatur. Vide in expositione Decalogi, pag. 435. 436. & seq. usque ad secundum præceptum. Hic agi etiam potest de Eucharistiæ veneratione, & adoratione. Nam si eundem Christum, quem Magi adoraverunt, præsentem in Eucharistia agnoscimus, & confitemur, ut disertis verbis probatur pag. 269. si pii esse volumus, cur non æque ac Magi eum adorabimus. Vide pag. 251. & seq.

Dominica infra Octavam Epiphaniæ.

Secundum consuetudinem diei festi, &c. Luc. 2. De observatione dierum festorum lege pag. 474. 475. & seq.

Et erat subditus illis. &c. De officio liberorum erga parentes, vide pag. 490. & seq.

Dominica secunda post Epiphaniam.

Nuptia facta sunt in Cana Galilee, &c. Joan. 2. De sacramento matrimonii vide pag. 400. & seq.

Hoc fecit Jesus initium signorum suorum. Hæc conversio aquæ in vinum valet plurimum ad confirmandos rudiores in fide transubstantiationis, quæ fit in augustissimo altaris Sacramento: de qua vide pag. 277. & seq.

Dominica tertia post Epiphaniam.

Eccle leprosus veniens adorabat eum. Matth. 8. Per lepram hæresim significari, docent Patres. Qui vero sint censendi hæretici, & qui a castris Ecclesiæ, ut olim leprosi, ejiciendi, habetur pag. 115. 116.

Vade, ostende te Sacerdoti. De honore sacerdotibus Domini, & Ecclesiæ præfectis exhibendo vide pag. 492. & seq.

Vade, ostende te Sacerdoti, &c. Longe excellentiorem virtutem nostris Sacerdotibus tributam docet Chrysostomus *lib. 3. de Sacerd.* quam Mosaicis; quod illi oblatos sibi leprosos non mundarent, sed mundatos tantum esse declararent: nostri vero hominem peccati lepra maculatum, dum absolutionis beneficium rite ei præparato impendunt, vere emundant, & perfectæ sanitati restitunt. Hic de potestate clavium Sacerdotibus concessa, ut habetur pag. 316.

Dominica quarta post Epiphaniam.

Ascendente Jesu in naviculam. Matth. 8. Inter multa, quæ Ecclesiam representant, est navicula illa, seu arca Noe, de qua pag. 123. Hic ergo Ecclesia Catholica, & notis, quibus internoscitur, Parochus agere poterit, prout habetur pag. 124.

Domine salva nos, perimus. Quoniam nullum est tempus, in quo ita hominum vita, quam in propinquo animæ exitu, periclitetur; ideo Parochus ex hoc loco hortari poterit suos subditos, ut, cum mortis dies instabit, ad Deum maxime recurrant, & extremæ unctionis Sacramentum accipiant, de quo pag. 363. & seq.

Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? Quomodo creaturæ omnes eum, quem a Deo ab initio acceperunt, cursum teneant, homine dempto, vide pag. 623.

Dominica quinta post Epiphaniam.

Inimicus homo superfeminavit zizania. Matth. 13. In Ecclesia duo sunt hominum genera; bonorum, qui tritici nomine designantur; improborum, qui nomine zizaniorum, vide pag. 114. Vel per zizania intelliguntur odia, atque rixæ, quas Pater dissensionis Diabolus seminare conatur in agro filiorum pacis, cujus morbi remedium habes pag. 512.

Inimicus, homo hoc fecit. De odio dæmonis in nos, & ad tentandum audacia, & perversitate, vide pag. 688. & ut omnis mali culpæ auctor, mali vero poenæ sit exactor, vide pag. 697. & seq.

Dominica sexta post Epiphaniam.

Simile est regnum calorum grano sinapis. Matth. 13. Quoniam juxta Doctores per granum sinapis fides intelligitur; hic tractanda sunt, quæ de ejus necessitate habentur, pag. 13. 14. & quomodo scrutanda non sint ea, quæ fide credenda proponuntur, pag. 17. & ejus excellentia, & quantum differat Christiana de Deo sapientia a philosophica divinarum rerum notitia, pag. 17. & 18.

Cum autem creverit. Fidem augeri posse, traditur pag. 593.

Iterum simile est regnum calorum fermento, quod acceptum mulier. Hanc mulierem Ecclesiam interpretantur, quam in doctrina fidei, aut morum (per fermentum designata) errare non posse traditur pag. 124.

Donec fermentatum est totum. Hic de communione Sanctorum, & meritum participatione explicari possunt, quæ sunt pag. 126.

Dominica in Septuagesima.

Simile est regnum calorum homini Patrifamilias. Matth. 20. Hic paterfamilias est qui Deus, cur Pater dicatur, habes pag. 600. & seq.

Receperunt ipsi singulos denarios. Denarii nomine cœlestis beatitudo designatur, quam hic Paterfamilias alacriter, & sincere in vinea sua, id est in cultura mandatorum divinarum laborantibus præstat. De hoc vitæ æternæ denario lege, quæ diffusæ traduntur pag. 152. & 428. Hujus vero beatitudinis consequendæ

certam viam, ac rationem habes pag. 629. & seq. Item exhortatio ad colendam hanc vineam mandatorum illustris habetur pag. 428.

Singulos denarios. &c. In cœlo tamen varietas est mercedis, & gloriæ pro ratione laboris, & affectus, quo quis operatur, pag. 161.

Dominica in Sexagesima.

Exiit, qui seminat, seminare semen suum, &c. Luc. 8. Semen hoc in terram sparsum est verbum Dei, exponente Domino, de quo vide pag. 657. & quomodo sit audiendum pag. 2.

Venit Diabolus, &c. De Dæmonis conatu, & impugnatione habes, pag. 678. & seq.

Et a solitudinibus, & divitiis. &c. Quantum divitiæ, & effrenes rerum temporalium cupiditates impediunt hujus divini seminis fructum, habes pag. 568. ubi hæc ipsa verba habentur.

Dominica in Quinquagesima.

Tradetur enim gentibus, & illudetur, &c. Luc. 18. Ut Christi milites ejus crucem, tanquam vexillum sui ducis, contuentes ad arma poenitentiae sumenda extimulentur: ideo hoc Evangelium innuente Quadragesima legitur, quod Passionis Dominicæ summam complectitur: quo loco non importune Parochus exponet, quæ de Passione Domini fuscè traduntur, pag. 57. & seq. Vel si in aliud tempus commodius differre malit hoc argumentum, hodie alteram Evangelii partem pertractabit, ut sequitur.

Cæcus quidam sedebat secus viam. Hic cæcus genus humanum denotat, de cujus post peccatum statu misero vide pag. 632. & seq.

Jesu fili David miserere mei. Hic quomodo Deum aliter oremus, ac Sanctos, ex hac formula demonstrabis, ut habes pag. 588. Porro si angustiis, aut tribulationibus premimur, aut re aliqua indigemus, ad Dominum cum hoc cæco nobis recurrendum est, precibusque sollicitandus Deus, ut nobis adsit. Vide de necessitate, & utilitate orationis pag. 571. 572.

Quid tibi vis faciam! Hic causas, ob quas clementissimus Deus vult a nobis rogari, etiam si sciat quibus rebus indigemus, ex pag. 575. proferes,

Feria quarta Cinerum.

Cum Jejunatis, &c. Matth. 6. Cum quadragesimæ Jejunium eo nomine sit institutum, ut totius anni peccata hac quasi solemnī multa redimeremus, hodie Parochus excitare fidelem populum debet ad pœnitentiam amplectendam; de cujus necessitate scribitur pag. 338. & docere, quibus gradibus ad pœnitentiam liceat ascendere, pag. 311. & quibus operum generibus pro peccatis satisfacere possimus, pag. 358. 359. & seq.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. Vide adversus eos, qui opes congerere undequaque student, pag. 568.

Thesaurizare vobis thesauros in calo. Quoniam Parochi frequenter fidelem populum ad eleemosynas pauperibus erogandas excitare debent: hic hoc studiose præstabunt ex his, quæ habentur pag. 534. & seq.

Dominica prima Quadragesimæ.

Ut tentaremur a Diabolo, &c. Matth. 4. Cum sit tentatio vita hominis super terram, ut dicit Job. 7. c. hic de tentatione agendum, de generibus tentationum, ad quid permittantur homines tentari, quibus armis tentationibus resistendum, & cætera hujusmodi, quæ habentur pag. 676. & seq.

Non in solo pane vivit homo. De pane spirituali, de quo hic agit Christus Dominus, vide pag. 656.

Angelis suis Deus mandavit, &c. De Angelorum custodia erga homines, pag. 600.

Dominum Deum tuum adorabis. De adoratione Dei, quæ fide, & spe, & charitate perficitur, vide pag. 435. 436. & seq.

Dominica secunda Quadragesimæ.

Assumpsit Jesus Petrum, & Jacobum, & Joannem, & duxit eos, &c. Matth. 17. Hic afferri possunt ea, quæ de loco, & tempore, quo homines ad divina contemplanda aptiores sunt, habentur pag. 431.

Bonum est, non hic esse. Hic tractari possunt ea, quæ de summa eorum dignitate, qui Deo obediunt, habentur pag. 638. Vel de intimis hominum sanctorum gaudiis, pag. 638. Poterunt etiam Parochi de duodecimo articulo hic habere sermonem, de quo pag. 152.

Hic Filius meus dilectus, &c. Hic de æterna filii generatione latissimus sese offert dicendi campus, de qua pag. 35. Vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum.

Miserere mei, fili David, Matth. 15. Hic typum habes perfectæ orationis, quantum spectat ad duas conditiones, quæ in oratione maxime desiderantur, fidem videlicet, & perseverantiam, de quibus pag. 591. & seq.

Filia mea male torquetur a Damonio, &c. Hujus mulieris exemplo parentes monentur diligentem liberorum curam gerere: de qua pag. 497. & 498.

Dimitte eam, quia clamat post nos, &c. Si Apostoli in hac vita degentes adhuc pro se solliciti pro Chananæa interpellant, & exaudiuntur, in cœlo mutire num audebunt? inquit D. Hieronym. contra Vigilantium. Hic de intercessione Sanctorum, prout habetur pag. 437. & 438.

Dominica tertia Quadragesimæ.

Erat Jesus eiiciens Dæmonium, & illud erat mutum, &c. Luc. 11. Dæmonis proprium est, cum, quem possidet, reddere mutum, id est, a confessione peccati revocare. Sed tamen non est alia ratio ejiciendi Dæmonis, quam ut linguam solvas ad detegendum coram Sacerdote peccatum. Vide, quæ de confessione habentur pag. 332. & seq.

Omne regnum in seipsum divisum desolabitur. Ecclesia est Christi regnum, ut habetur pag. 626. Id autem, ut in seipsum non sit divisum, unum esse necessè est: unde hic de unitate Ecclesiæ agendum est ex pag. 117. & seq.

Revertar in domum meam. De relabentium in peccata gravitate, pag. 65. Et quid post confessionem agendum, pag. 362.

Tunc assumit alios septem spiritus nequiores se. Hic locus pag. 680. inducitur ad probandum, non unum tantum dæmonem, sed plures etiam interdum hominem tentare: patet autem ex hoc loco, Dæmonem acrius eos tentare, qui ab eo defecerunt, ut est pag. 676.

Beatus ventris, qui te portavit. Glorificatione B. Mariæ Virginis hoc Evangelium concluditur, de qua habes pag. 49.

Dominica quarta Quadragesimæ.

Unde ememus panes, ut manducent hi, &c. Joan. 6. Hic aperte explicari poterit illa petitio Dominicæ Orationis: *Panem nostrum quotidianum da nobis*, pag. 646.

Notandum præterea, quod panis iste etiam vinum habebat sedandi sitim, ut tenent Doctores. Ita & panis Eucharistiæ laicis pro calice est. Lege de communione sub una specie pag. 297.

Hoc autem dicebat tentans eum. Quomodo Deus hominem tentet, vide pag. 683. & seq.

Distribuit discumbentibus. Christus non distribuit, sed dedit Apostolis, & illi distribuerunt turbæ, *Matth.* 14. 19. sic a mundi initio per Patriarchas, & Prophetas, & postea per Apostolos, eorumque successores Deus Verbum Dei, & sacramenta subministrat, ut habetur pag. 179. 180. Christus tamen est, qui hæc omnia præcipue efficit, pag. 179. & 180.

Hic est vere Propheta. De gratiarum actione pag. 586.

Dominica Passionis.

Quis ex vobis arguet me de peccato? *Joan.* 8. Innocentia Christi in hodierno Evangelio convenienter profertur in medium, ut in promptu sit nobis causa Dominicæ Passionis, quam hodie representare incipit Ecclesia, nimirum non propter illius delicta, sed nostra. De causis Passionis Christi habes pag. 65.

Si veritatem dico vobis. Hic a mendacio cavere docemur, de quo multa, pag. 544. & seq.

Qui ex Deo est, verba Dei audit. &c. De Verbo Dei audiendo pag. 657.

Nonne bene diximus nos, quia Samaritanus. &c. Ex hoc loco Parochus ansam poterit arripere ad excitandos suos Fideles ad injurias condonandas, qua de re multa habentur pag. 508. & seq.

Sed honorifico Patrem, & vos inhonorastis me. Christus sæpe, & a multis graviter inhonoratur: sed ab iis maxime, qui ejus verbum vel male interpretando, vel ad vana convertendo polluant, de quo pag. 466.

Tulerunt ergo lapides, ut iacerent in eum. Ex hoc loco perspicui potest, & tempus, & genus mortis a Christo delectum fuisse, qua de re pag. 58.

Dominica in Ramis Palmarum.

Evangelium, ut in prima Dominica Adventus, de quo *ibid.* Cæterum, quoniam ad Eucharistiam percipiendam ex præcepto Ecclesiæ eo tempore omnes discretionem præditi obligantur; ideo ex his Evangelii verbis: *Eccce Rex tuus venit tibi mansuetus*, ad ejus sum-

sumptionem fideles hortari poterit Parochus ex his, quæ habentur pag. 250. & alibi passim. Et quoniam parentes, ut plurimum negligentissimi sunt, ad liberos suos ad Eucharistiæ perceptionem præsentandos; ideo eis maxime Parochus inculcabit, quæ de ætate, quæ pueri ad eam percipiendam tenentur, habentur pag. 295.

In die sancto Parasceves.

Hoc die quoniam sollemnis de mysterio Passionis Domini nostri Jesu Christi concio haberi solet; ideo præter ea, quæ in expositione art. 4. Symboli habentur pag. 57. & seq. hæc insuper hoc die tractari posse videntur: De singulari amore, quo Deus genus humanum persecutus est, cum illud morte unigeniti filii sui redimere voluerit, de quo pag. 605. De primi parentis lapsu, & miseriis, quæ illum consecutæ sunt, de quibus pag. 35. & 632. & seq. Quomodo ex Passione Christi omnis remissio peccatorum emanarit, de quo pag. 660. & 135. & proinde omnia sacramenta ex hac Christi Passione virtutem acceperint, ut est pag. 135. De sacrificio Christi tam cruento, quam incruento, ex pag. 303. De satisfactione in merito Christi, de quo pag. 304. Denique quomodo nulli unquam patuit, sed nec patere quidem potest aditus ad regnum cælorum sine hac de redemptionis humanæ per Christum fide, ut est pag. 36. idque esse summam, & cardinem totius Christianæ religionis, scire Jesum Christum, & hunc crucifixum, ut habes pag. 7.

Dominica Paschæ.

Surrexit, non est hic, &c. Marc. ultimo. De resurrectione Domini exponetur art. Symboli Apostolici: *Tertia die resurrexit a mortuis*, pag. 71. & seq.

Feria secunda post Pascha.

Duo ex discipulis Jesu ibant ipsa die in castellum, &c. Luc. 24. Quoniam fieri vix potuit, ut Parochus omnia, quæ ad resurrectionem Christi pertinent, pridie explicuerit; ideo hoc die poterit ea, quæ prætermisit, ex eo loco repetere.

Oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Hic locus est proprius causas exponendi, ob quas necesse fuit Christum resurgere, quæ habentur pag. 80. & exemplo Christi fideles hortandi, ut omni

studio incumbant, ut cœlesti regno potiantur, quod habetur pag. 630. & de commodis tribulationis, pag. 698.

Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem. Hic locus proprius est ad probandum utramque Eucharistiæ speciem laicis necessario non exhibendam, de quo multa pag. 296.

Feria tertia post Pascha.

Stetit Jesus in medio discipulorum suorum. Luc. 24. Hic de quatuor dotibus corporis gloriosi agi potest; ut habetur pag. 148. & seq.

Pax vobis. Quoniam regnum Dei, teste Apostolo, pax est, & gaudium in Spiritu Sancto, hic, quale sit regnum Christi in pios, tractari potest, ut habetur pag. 625.

Prædicare in nomine eius poenitentiam, & remissionem peccatorum. Quomodo poenitentiae prædicatio a Christo Apostolis injuncta sit, ex hoc ipso loco probatur pag. 131. Unde potes tam ex expositione articuli de remissione peccatorum, quam ex his, quæ de Sacramento poenitentiae hic habentur, longissimam habere concionem.

Dominica prima post Pascha.

Cum sero esset die illa una Sabbatorum. Joan. 20. Christi resurrectionis exemplar quam maxime stabilire necesse fuit, ut pariter nostra stabiliretur: quibus autem tum scripturis, tum rationibus nostra stabiliatur resurrectio, vide pag. 140. & seq. Una sabbatorum autem quid sit, vide pag. 473.

Quorum remisistis peccata, &c. Joan. 20. De potestate clavium sacerdotibus concessa pag. 137. & seq. & 335. & seq.

Mitte digitum tuum in loca clavorum, &c. Qualia futura sunt corpora post resurrectionem; & cur Christus, & Martyres cicatrices retinebunt, habes pag. 147. & seq.

Dominica secunda post Pascha.

Ego sum Pastor bonus, &c. Joan. 10. Pastorum nomine comprehenduntur non tantum Episcopi, & animarum Rectores, sed etiam Reges, Magistratus, parentes, & magistri. Quid vero Pastores ejusmodi ovibus debeant, & quid vicissim oves Pastoribus, habes pag. 3. & seq.

Mercenarius autem, & qui non est Pastor. Quis sit iste mercenarius, & non Pastor, vide pag. 378.

Et fiet unum ovile, & unus Pastor. Hic de unitate Ecclesiæ, de qua pag. 113. 114. 115. unoque universali Ecclesiæ Pastore D. Petro, & D. Petri successore Romano Pontifice, de quo pag. 117. 118. & 394.

Dominica tertia post Pascha.

Modicum, & non videbitis me, &c. Joan. 16. Efficax consolationis genus, dum temporarius moeror pro Christo susceptus æternis gaudiis compensatur. Vide, quæ de vita æterna habentur pag. 152. & seq.

Vos vero contristabimini, mundus autem gaudebit. Quare perversi minus, pii vero acrius a dæmonibus infestentur; & proinde illi gaudeant; isti vero tristentur, vide pag. 680.

Tristitia vestra vertetur in gaudium, &c. Spe futurorum bonorum quomodo alacri & constanti animo adversa omnia tolerare debeamus, vide pag. 153. & cur Deus sinat affligi bonos, pag. 699.

Dominica quarta post Pascha.

Si non abiero, Paraclitus non venit, &c. Joan. 16. De Spiritu Sancto; deque admirandis ejus effectibus, & donis habes pag. 101. & seq.

Arguet mundum de peccato, &c. Spiritus Sancti proprium munus est, corda ad compunctionem movere, & peccantem intrinsecus arguere. Quæ autem contritio vera sit, quasque res ea habere debeat, pag. 321. Huc etiam referri possunt ea, quæ de peccatis, quæ remitti non possunt, habentur pag. 318.

Dominica quinta post Pascha.

Si quid petieritis Patrem in nomine meo, &c. Joan. 16. De oratione, & ejus adjunctis hic proprius est dicendi locus, de qua pag. 570. & seq.

Usque modo non petiistis quicquam, &c. Hic proprie de modo, quo Deum per Christum orare debemus, de quo pag. 597. & seq. Hic etiam locus adducitur ad probandum, in nomine Christi orandum esse.

In festo Ascensionis Domini.

Assumptus est in cælum, & sedet a dexteris Dei, &c. Marc. 16. Hoc in loco art. Symb. Apostolici, qui de Ascensione est, explicabitur, ut habetur pag. 84. & seq.

Dominica post Ascensionem.

Cum venerit Paraclitus, qui a Patre procedit. Joan. 15. Hic de Processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, ex pag. 107.

Ut omnis, qui vos interficit, &c. Joan. 15. Hic præceptum Decalogi, *Non occides*, exponi poterit, de quo pag. 500. & seq.

Arbitretur se obsequium, &c. De omnibus adversis, & calamitatibus hujus vitæ idem judicandum est, quod de his, quæ Christi causa patimur, nempe eas esse magnum Dei in nos benevolentiae signum, ut habetur pag. 695.

In festo Pentecostes.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit, &c. Joan. 14. Spiritus Sanctus ideo credentibus datur, ut sermonem Dei, qui Decalogo comprehenditur, fervare possint, ad quam rem ut promptiores sint, afferat Parochus, quæ habentur initio explicationis Decalogi, pag. 433. & seq. Vel, quoniam hic locus adducitur ad probandum Dei mandata non esse impossibilia, ideo de hac re ager, ex pag. 126.

Vel hodie exponet, quæ traduntur de Confirmationis Sacramento pag. 234. & seq. Quandoquidem tali die Apostolos a Spiritu Sancto confirmatos fuisse docent Patres.

Feria secunda post Pentecosten.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Joan. 3. Hic locus proprius est ad ea populo exponenda, quæ de eximia charitate cœlestis Patris in genus humanum in creatione, & gubernatione demonstrata, sed multo magis in redemptione, habentur pag. 600. & seq.

Ut omnis, qui credit in eum, non pereat. Hic quomodo fides in Christum omnibus hominibus ab omni ævo necessaria fuerit, docendum est, ex pag. 35. & seq.

Qui credit in eum, non iudicatur. De verbo credere habes pag. 16. quæ hic accomodare poteris : ex qua etiam dicendi forma, Filium Dei vere Deum esse, demonstrabis, ex pag. 35.

Quia non credit in nomine unigeniti Filii. Quomodo Dei Filius sit unigenitus, poteris declarare ex his, quæ habentur pag. 24. & contra, qua ratione hic unigenitus fratres habeat, vide pag. 609.

Feria tertia post Pentecosten.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, &c. Joan. 10. Hic locus proprius est ad ea explicanda, quæ de legitima ordinatione ministrorum Ecclesiæ habentur pag. 377. & seq. & de legitimo ministro Sacramenti ordinis, pag. 395.

Et oves vocem eius audiunt. De obedientia, & honore, qui debetur Episcopis, & Sacerdotibus, agitur pag. 492.

Alienum autem non sequuntur. Hæreticorum ministros non esse sequendos. Vide pag. 3. & seq. qui autem eos sequuntur, non oves, sed hœdi sunt, pag. 682.

In festo sanctissimæ Trinitatis.

Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Matth. 28. Hic explicanda sunt, quæ de regno Christi in pios, & ratione, qua regnat in suis fidelibus, habentur pag. 625. & seq. de regno etiam gloriæ ejusdem, pag. 626. item de potestate ipsius in Sacramentis tam instituendis, quam conferendis, pag. 180. & de potestate item clavium, qua remittuntur peccata, pag. 135.

Baptizantes eos. Hic locus adducitur ad probandum, quo tempore baptismus obligare cœperit, pag. 200. & ideo de necessitate ejusdem, præsertim in infantibus, ea proferri possunt, quæ habentur pag. 208. & deinceps.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Hic de materia, & forma, quæ sunt pag. 192. & seq. accurate agendum est. Hic etiam de Sanctissimæ, & gloriosissimæ Trinitatis mysterio poterunt agere Parochi, de quo pag. 24. docebunt autem præsertim vulgus imperitum, Sanctissimam Trinitatem pingi, & formari non posse; atque adeo, si quando pingatur, illam picturam proprietates quasdam illius exprimere, ut habetur pag. 442.

Docentes eos servare, quaecunque mandavi. Hic de necessitate, & possibilitate servandæ legis divinæ proferentur, quæ habentur p. 424.

In eadem Dominica.

Estote misericordes, sicut & Pater vester cœlestis, &c. Luc. 6. De hoc Evangelio in Dominica 4. juxta aliarum Ecclesiarum morem.

Date, & dabitur vobis. Hic de communicandis cum proximi hujus vitæ subsidii dici possunt, quæ habentur pag. 583. vel de elemosynis, 534.

Hypocrita, eice primum trabem. De hypocritis, quorum orationes Dominus rejicit, habes pag. 596. Item secundum aliquos:

Nisi quis renatus fuerit, &c. Joan. 3. Hic de necessitate baptismi, qui in nomine Sanctissimæ Trinitatis confertur, de ejus effectibus, & in universum quicquid de eo habetur pag. 188. & seq. explicabit.

In festo Corporis Christi.

Caro mea vere est cibus, &c. Joan. 6. De Eucharistiæ Sacramento pag. 250. & seq.

Dominica secunda post Pentecosten, quæ est
infra Oct. Corporis Christi.

Homo quidam fecit Canam magnam, &c. Luc. 14. Cœnæ nomine, quæ sub finem diei sumitur, cœlestis gloria nobis significatur, quam hic paterfamilias in ipsa vitæ clausula beatis donabit, in hoc argumentum vide, quæ ponuntur pag. 152. & seq. Vel Cœnæ nomine cum Paulo 1. Cor. 11. intelligitur Sacrosanctum Christi Corpus in Sacramento Altaris: de quo vide, ut sup. pag. 250.

Et ceperunt omnes simul excusare. Quoniam omnes hæ excusationes ex mala concupiscentia proveniunt; ideo hic adversus concupiscentias pravas agendum erit, ex pag. 561. & seq. Simulque miseria nostra ob oculos ponenda, qui ea respuimus, quæ salutaria nobis sunt, rebus autem perniciosis nos addicimus, ut hi fecerunt. Vide pag. 632.

Villam emi. Vide superbos, & ambitiosos, qui per hunc designantur, quæ habentur pag. 609.

Juga boum emi quinque. Vide in avaros, pag. 563.

Uxorem duxi. Hic detestanda libido, & commendanda continentia, & castitas, quæ aditum nobis ad cœlorum regnum facilem præbet. Vide pag. 515. vel secundum alios.

Homo quidam erat dives, qui induebatur, &c. Luc. 16. De vanitate in vestibis fugienda. Vide quæ habentur pag. 521. Et quomodo
neces-

necessariis tantum rebus ad vestitum pertinentibus contenti esse debeamus, pag. 582.

Sepultus est in inferno. Ecce quam pœnam incurrant improbi, qui morte præoccupati, sceleribus pleni decedunt, de qua vide pag. 98.

Ut portaretur ab Angelis. Inter Angelorum officia hoc non postremum est. Vide pag. 601.

In sinum Abrahae. De receptaculis animarum post mortem habes pag. 72. 73.

Dominica tertia post Pentecosten.

Gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente. &c. Luc. 15. Inter cætera, quæ ad pœnitentiam agendam peccatorem exstimulare debent, est ista cœlitum lætitia, qua perfruuntur ob peccatoris conversionem. Plura habes in hanc sententiam pag. 136. Vel

Homo quidam fecit. Ut Dominica præcedenti.

Dominica quarta post Pentecosten.

Cum turba irruerent in Jesum, ut audirent verbum. &c. Luc. 7. Vide Exhortationem ad audiendum diligenter verbum Dei, pag. 2. 3. & 4. Et quomodo pro captu cujusque tradenda sit doctrina Evangelii, pag. 6. Idque præsertim diebus festis audiendum, pag. 481.

Ascendens in unam navem, quæ erat Simonis. &c. Petri navem, non alterius ex Apostolis ingressus est Christus: ut hoc suo factò insinuaret, Petrum cum successoribus caput esse, & Principem Pastorum Ecclesiæ: de hac re vide pag. 117. & seq.

Exi a me Domine. Qui ad sacram Synaxim accedunt, hoc Petri exemplo, & Centurionis Matth. 8. agnoscant esse se tanti hospitis præsentia indignissimos. Vide quæ præparatione Eucharistiæ traduntur pag. 289. Vel secundum aliarum Ecclesiarum ritum; *Plote misericordes, sicut & Pater.* &c. Luc. 6. Ut Christus nobis condonet, prius condonare ipsi debemus iis, a quibus læsi fuerimus. Vide explicationem illius petitionis, *Dimitte nobis debita nostra.* &c. pag. 662. & seq. Vide item de hoc Evang. in Concil. Trid.

Dominica quinta post Pentecosten.

Audistis, quia dictum est antiquis, Non occides. &c. Matth. 5. Hujus loci erit hoc Decalogi præceptum exponere, prout habetur p. 500.

Ego autem dico vobis, omnis, qui irascitur. Hæc verba exponuntur pag. 505.

Audistis, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis, &c. Hic similiter exponatur hoc præceptum, de quo habetur pag. 514. vel, *Cum turba irruerunt in Jesum, ut sup.*

Dominica sexta post Pentecosten.

Miserere super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. Marc. 8. Præter ea, quæ notata sunt in Domin. 4. Quadragesimæ, poterit Parochus ea huc proferre, quæ de paterna Dei de hominibus cura habentur pag. 600. & seq.

Si dimisero eos Jeunos, deficient in via. Hic de imbecillitate hominum, qui nullum opus Deo gratum sine adjumento Dei possunt instituere, agendum est, ut habetur pag. 571. vel *Audistis, quia dictum est antiquis, Non occides, ut sup.*

Dominica septima post Pentecosten.

Attendite a falsis Prophetis, &c. Matth. 7. Hic cavendum præcipitur ab hæreticis. Quis vero consensus sit hæreticus, habes p. 110. Quomodo autem hi, cum in Ecclesia non sint, ab ea puniri possint, habes pag. 116. Quibus autem artibus hi falsi prophetæ utantur ad impia sua dogmata diffundenda, habes pag. 2. & 4.

In ignem mittetur, &c. De hoc igne infernali pag. 98.

Sed qui facit voluntatem Patris mei, &c. Hæc sententia est veluti methodus brevissima docens, qua ratione ad regnum cælorum pervenire possimus. Quare quicumque cupimus illud adipisci, hanc sententiam præ oculis habere debemus, vide pag. 632. & seq. & deinceps, ubi hæc tertia petitio, *Fiat voluntas tua, sicut in calo, & in terra.* explicatur. Vel: *Miserere super turbam, ut in præcedenti Dominica.*

Dominica octava post Pentecosten.

Redde rationem villicationis tuæ. Luc. 16. De ratione reddenda cum unusquisque migrat e vita, vide pag. 92. 93.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Ideo divites a Deo bonis cumulantur, ut pauperibus ea erogent, pag. 659. Hic ad elemosynas suos poterit exhortari Parochus, prout est pag. 535. Hic etiam locus pro intercessionem Sanctorum facit, de quo pag. 438. Vel:

Asien

EVANGEL. DOMINIC. XXVII

Attendite a falsis prophetis, ut in præcedenti Dominica : sicque deinceps omnia Evangelia, quæ consequenter in reliquis Dominicis proponuntur, quibusdam Ecclesiis in præcedenti Dominica legi consueverunt, quod notare supersedeimus.

Dominica nona post Pentecosten.

Flevit super illam. Luc. 19. Flet Christus, ut nos flere doceat, quomodo vero in pœnitundine erratorum sint adhibendæ lacrymæ, & quam diligenter procurandæ, habes pag. 325. ubi de contritione agitur.

Quia si cognovisses & tu. Summa est status nostri miseria, nostram miseriam non agnoscere, vide pag. 633.

Quia venient dies in te, & circumdabunt te, &c. Hierusalem in exemplum ponitur ejus hominis, qui multis a Deo beneficiis ornatus, male eis in sui perniciem abutitur, vide pag. 634.

Dominica decima post Pentecosten.

Hac apud se orabat. Luc. 18. Quibus virtutibus oratio debeat esse comitata, ut Deo placeat, & ab eo exaudiat. Vide pag. 589.

Deus propitius esto mihi peccatori. Hoc veri pœnitentis exemplum inter alia proponitur pag. 674. Quare cum istius, tum aliorum exemplo, qui habentur ibid. & 327. ad veram pœnitentiam Parochi fideles excitabunt. Est præterea exemplum eorum, qui cum peccatores sint, Deum orant, & exaudiuntur, pag. 580. Denique quanta humilitate ad Deum precaturi accedere debeamus, hic demonstratur, pag. 589. & 590.

Qui se exaltat, humiliabitur. Christi humilitatis exemplum maximum pondus habet ad nostram superbiam deprimendam, pag. 55.

Dominica undecima post Pentecosten.

Et deprecabantur eum, ut illi imponat manum. Marc. 7. Istorum exemplo, qui Christum pro mutuo, & furdo ad eum adducto, ut sanaretur, interpellant, monemur pro aliis orare. Quomodo vero id faciendum, & pro quibus orandum, habes pag. 584.

Miste digitos in auricular eius. Christi exemplo pueris in baptismo aures, oculi, pectus, humeri signo crucis recte insigniuntur. Vide de his, & aliis Baptismi cæremoniis, & earum significatione p. 227. & seq.

Suspiciens in cælum ingemuit, &c. Cum Deus sit ubique, cur potius in cælum, quam alio oculos convertamus; & cur in cœlis esse dicatur pag. 612. Præterea, quoniam sacræ literæ nos furdos, & cæcos, & omnibus membris captos sæpe appellant, ut habetur pag. 664, hic de malis, quæ peccatum invehit, ut ibidem habetur, deferere Parochus commode poterit.

Dominica duodecima post Pentecosten.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Luc. 10. In hanc sententiam populo proponantur, quæ habentur initio explicationis Decalogi, pag. 433. usque ad secundum præceptum: vel quia hoc Evangelium concurret cum Dominica decima septima, posteriorem hujus Evangelii partem, priori prætermittit, exponet.

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, &c. Hominis hujus ita miserabiliter a latronibus vulnerati nomine Doctores intelligunt humanam naturam post Adæ lapsum; quæ quot, qualia, & quanta vulnera acceperit, habet pag. 623. & alibi frequenter.

Samaritanus autem infundens oleum, &c. Hic de Sacramentis agat Parochus, quæ a nostro Samaritano, id est a Christo, instituta sunt, tanquam remedia contra vulnera humanæ naturæ per Adæ lapsum inflicta, ut habetur pag. 173.

Curam illius habet. Nota, generis humanum, & Ecclesiam uni homini a Christo commissam, qua de re vide pag. 117. & seq.

Qui homo tibi videtur fuisse proximus? Ex hoc loco quis sit proximus explicatur pag. 543.

Dominica decima tertia post Pentecosten.

Jesu praeceptor, miserere nostri. Luc. 17. De Nomine Jesu vide pag. 38.

Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c. Vide, quæ in hanc sententiam dicta sunt Dominica secunda post Epiphaniam, vide præterea p. 333. & seq. ubi nominatim hic locus adducitur. Quomodo item beneficio contritionis peccata remittantur, ex hoc loco probatur p. 329. Quæ tamen confessionem requirit, ut habetur p. 332.

Dominica decima quarta post Pentecosten.

Non solliciti sitis anima vestra, &c. Matth. 6. Quantum immoderata sollicitudo congerendarum opum, ceteraque cupiditates animæ salutis obfunt. Vide pag. 563. & seq. Et hujus morbi remedium habes pag. 567.

Scit Pater vester, quod omnibus his indigetis, &c. Etiam si Deus sciat desideria nostra, & indigentiam, cur ei preces porrigamus, pag. 575.

Primum querite regnum Dei, &c. De his, quæ petenda sunt, & quo ordine, habetur pag. 582. & 614. Porro hic commodè secunda petitio Dominicæ Orationis tota explicabitur, ut habetur pag. 620.

Et hæc omnia adicientur vobis, &c. Quatenus temporalia petenda, pag. 646.

Dominica decima quinta post Pentecosten.

Et resedit, qui erat mortuus, Luc. 7. Si hic mortuus, & quidam alii sint revocati ad vitam, quomodo intelligendum, quod Christus primus omnium resurrexerit, vide pag. 77. Hic tractari poterit art. Symboli Apostolici penult. de carnis resurrectione, pag. 139. & seq.

Dominica decima sexta post Pentecosten.

Si licet Sabbato, curare, &c. Luc. 14. De sanctificatione dierum festorum, & a quibus tunc abstinendum, quidve agendum sit, habes pag. 478. & seq.

Cum invitatus fueris ad nuptias, &c. Hic locus est cohortandi Christianos omnes, ne alii aliis se præferant, ut est pag. 609. neve ambitiosi sint, bonorumque cupidiores, ut est pag. 563.

Dominica decima septima post Pentecosten.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Matth. 22. Vide Evangelium Dominicæ 12. ut supra.

Quid vobis videtur de Christo, &c. Christus quomodo sit Davidis filius, vide pag. 52.

Quomodo item non sit filius Davidis ratione divinitatis, habes pag. 42. & 43.

Dominica decima octava post Pentecosten.

Videns autem Jesus fidem eorum, &c. Matth. 9. Ecce quantum fide aliena moveatur Deus ad aliquod donum alteri non modo non petenti, sed non cogitanti quidem impertiendum. Hinc fit, ut in baptismo infantes regenerationis fiant participes; non quia mentis suæ assensione credant; sed quia susceptorum, vel parentum, & fideles fuerint, sin minus, Ecclesiæ Catholicæ (ut ait Augustinus) fide muniantur, pag. 208. & de patrinis pag. 204.

Remittuntur tibi peccata tua, &c. Christum, ut hominem primum omnium potestatem remittendorum peccatorum habuisse, ex hoc loco probatur, pag. 135. Porro dum sacerdos jurisdictionem habens vel ordinariam vel delegatam, rite pœnitenti peccata remittit, non minus absolvitur, quam hic paralyticus, quantum est ex parte Sacramenti. De forma absolutionis habes pag. 315.

Hic blasphematur, &c. De blasphemia habetur pag. 456. Et juramento, pag. 458. & seq.

Dominica decima nona post Pentecosten.

Qui nuptias fecit filio suo, Matth. 22. Quibus de causis vir, & mulier conjungi debeant, vide pag. 407. Et quæ sponsæ magis sint quærendæ, pag. 408. Et quod Deum orandi causa certis temporibus a matrimonii officio abstinere debent, pag. 421. Item de tribus matrimonii bonis, pag. 414.

Contumeliis affectos occiderunt, &c. De contumelia, detractioe, murmuratione, cæterisque vitiis, quibus proximus læditur, vide pag. 545. & seq.

Non habens vestem nuptialem. Vestem hanc nuptialem vestis candida, vel sudariolum, quod baptizatis datur, designat, de quo pag. 231.

Mittite in tenebras exteriores, &c. De sententia, & pœna damnatorum pag. 98. & seq.

Dominica vigesima post Pentecosten.

Erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur, Joan. 4. Unde tot miseræ, & adversitates, & quæ, quotque illæ sint, pag. 695. Quæ in malis, & rebus adversis confugiendum, pag. 692. & 686. Hic exponi poterit ultima petitio Dominicæ Orationis; *Sed libera nos a malo, pag. 690. & seq.*

Dominica vigesima prima post Pentecosten.

Redde, quod debes, &c. Matth. 18. Restitutio pœnitenti est necessaria, antequam absolvatur, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, ut inquit Aug. Vide de restitutione pag. 361. Item de furto, rapina, usuris, & aliis illicitis rerum usurpationibus, pag. 677. & seq.

Si non dimiseritis, &c. Hic exponatur petitio illa Orationis Dominicæ: *Dimitte nobis debita, nostra, sicut & nos dimittimus, &c.* pag. 532. & seq.

Dominica vigesima secunda post Pentecosten.

Magister, scimus, quia verax es, &c. Matth. 22. Genus assentionis pessimum, quæ ad proximi calamitatem, & perniciem adhibetur. De adulatione habes pag. 547.

Quia verax es, &c. De mendacio vide pag. 551. & seq. ubi notatur hoc ipsum testimonium ex hoc Evangelio decerptum.

Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c. Vide, quæ debentur principibus, & superioribus in potestate constitutis, pag. 494.

Dominica vigesima tertia post Pentecosten.

Ecces princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens, &c. Matth. 9. Hic de differentia, qua fideles, & Christiani a morbis liberari cupiunt, de qua pag. 693. & quomodo in morbis ad Deum; non ad præstigiatorum incantationes sit recurrendum, ibid.

Filia mea modo defuncta est. Hic de morte, & novissimis, de quibus sæpe ad populum agendum esse præcipitur, pag. 363.

Si tetigero tantum simbriam vestimenti. Hic de reliquiis Sanctorum, & cultu, & veneratione earum ager Parochus, ex pag. 441.

Et cum venisset Jesus in domum principis, &c. Hic de ratione juvandi mortuos per Sacrificium Missæ, & Orationes de qua p. 304. & 586. Vel in quibusdam Ecclesiis legitur Evangelium Dominicæ IV. Quadragesimæ, de quo ibidem. Si plures sint Dominicæ inter Pentecosten, & Adventum, servetur, quod de his in Breviarii rubricis habetur.

Dominica vigesima quarta post Pentecosten.

Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, &c. Matth. 24. Hic de signis præcedentibus diem judicii agendum est, de quibus pag. 97.

Orate autem, ne fiat fuga vestra, &c. Hic locus ad probandum, temporalia a Deo peti posse, inducitur pag. 651. Unde de hoc argumento Parochi etiam agere poterunt: de quo tum ibid. tum pag. 582. & seq. agitur.

Sed propter Electos breviabuntur dies illi, &c. Hic de dæmonum potestate poterit agi, qui, quantum possunt, & quamdiu volunt, homines tentare non possunt, ut habetur pag. 681.

CATECHISMI ROMANI PRÆFATIO,

Agens de Pastorum in Ecclesia Necessitate, Auctoritate, Officio, & præcipuis Doctrinæ Christianæ Capitibus.

SECTIO PRIMÆ.

Homo non potest, suis relictis viribus, veram sapientiam, & obtinendæ beatitudinis certas rationes consequi.

Ea est humanæ mentis, & intelligentiæ ratio, ut, quum alia multa, quæ ad divinarum rerum cognitionem pertinent, ipsa per se, magno adhibito labore, & diligentia investigaverit, ac cognoverit, maximam tamen illorum partem, quibus æterna salus comparatur, ejus rei in primis causa homo conditus, atque ad imaginem, & similitudinem Dei creatus est, naturæ lumine illustrata cognoscere, aut cernere nunquam poterit. (a) *Invisibilia quidem Dei* (ut docet

Theologi n. I. sent. dist. 26. id ostendunt.

Consulatur 6.

Sectio prima art. symb. & 3. Ser. 12.

cap. de Or. Dom.

Pf. 118. Lucerna pedibus meis &c.

Baruc. 3. 31.

Non est qui possit &c.

2. Tim. 3. 16.

Omnis Scriptura.

*a) Rom. 1. 20
Dam. lib. 2. c. 30.*

A

Apo-

Apostolus) a creatura Mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas. Verum (a) mysterium illud, quod absconditum est a sæculis, & generationibus, ita humanam intelligentiam superat, ut, nisi manifestatum fuisset Sanctis, quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus, nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare licuisset.

2. Unde tam præclarum fidei munus concipiatur.

Cum autem (b) fides ex auditu concipitur, perspicuum est, quam necessaria semper fuerit ad æternam salutem consequendam doctoris legitimi fidelis opera, ac ministerium:

liquidem dictum est: (c) Quo modo audient sine prædicante? quo modo vero prædicabunt, nisi mittantur? Et quidem ab ipsius Mundi origine, clementissimus, ac benignissimus Deus suis nunquam defuit; sed (d) multifarie, multisque modis locutus est Patribus in Prophetis, eisque pro temporum conditione ad cœlestem beatitudinem certum, ac directum iter monstravit.

3. Christus in hunc mundum venit ad docendum fidem, quam postea Apostoli, & successores eorum propagarunt.

Sed quoniam prædixerat daturum se do-

ctorem justitiæ (e) in lucem gentium, ut (f) esset salus ejus usque ad extremum terræ, (g) novissime locutus est nobis in Filio, quem etiam, voce e cœlo delapsa a magnifica gloria, jussit (h) ut omnes audirent, ejusque præ-

ceptis

a) Col. 1. 26. Dei gratia, fideique munere homo veram sapientiam consequitur S. Th. 2. 2. q. 174. art. 4. in corp.

b) Rom. 10. 17. Dam. lib. 4. c. 14

c) Rom. 10. 14. 15.

d) Hebr. 1. 2. Deus ministerio docentium fidem animis hominum instillat. D. Th. 2. 2. q. 6. art. 1. Hoc luculenter docet B. Aug. in libris de Doctrin. Christian.

e) Isa. 49. 6.

f) Ps. 40. Joel 7. 23.

g) Hebr. 1. 2.

h) 2. Petr. 7. 17.

ceptis obtemperarent. Deinde vero Filius alios (a) dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbum vitæ annuntiarent; (b) ne circumferremur, tanquam parvuli fluctuantes, omni vento doctrinæ; sed firmo fidei fundamento adhærentes, (c) coædificaremur in habitaculum Dei, in Spiritu Sancto.

a) ad Eph. 4.
11.
Apostoli, & Discipuli, quorum legitimi successores sunt Ecclesiarum Pastores, hæc sunt. Videatur Princip. Sess. 5. Conc. Trident.
b) Ephes. 4.
14.

4. *Quomodo verba Pastorum Ecclesiæ sint recipienda.*

Ac, ne quis (d) verbum auditus Dei ab Ecclesiæ ministris, tanquam verbum hominum, sed sicut vere est, verbum Christi acciperet, ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribuendam esse statuit, ut diceret: (e) *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit*: quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam, qui legitima successione docendi munus obirent. (f) quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi affuturum esse pollicitus est.

c) Ephes. 2.
22.
d) Thess. 2. 13.

e) Luc. 10. 16.
Quanta sit auctoritas evangelizantium, Conc. Trid. Sess. 23. c. in decr. de sac. Ord.
f) Matt. 28.
20.

5. *Veritate jam manifestata, hodie etiam necessarium est, Pastores verbum Dei prædicare.*

At vero, cum hæc divini verbi prædicatio, nunquam intermitteri in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio, & pietate elaborandum est, ut sana, & incorrupta doctrina, tanquam pabulo vitæ, fideles nutriantur, & confirmentur. (g) Exierunt enim falsi Prophetæ in Mundum, de quibus dixit Dominus: (h) *Non mittebam Prophetas; & ipsi currebant: non loquebar ad eos; & ipsi prophetabant*, ut (i) variis doctrinis, & peregrinis

Verbi Dei perpetua esse debet in Ecclesia prædicatio.

g) Joan. 46.
1. Infra de Sacramento Ord. Sess. 3. & 4.
h) Jerem. 23.
22.
i) Hebr. 13. 9.

Christianorum animos depravarent. Qua in re illorum impietas, omnibus Satanæ artibus instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur. Ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissione niteremur, qui se adeo stabile Ecclesiæ suæ fundamentum posuisse affirmavit, (a) ut portæ Inferi adversus eam prævalere nunquam possint; maxime verendum esset, ne hoc tempore, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata, & oppugnata concideret. Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram, & Catholicam religionem, quam a majoribus acceperant, pie, & sancte retinebant, nunc autem derelinquentes viam rectam erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod a patrum suorum doctrina, quam longissime recesserunt; nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ Reipublicæ angulus inveniri potest, quo hæc pestis occulte irrepere non tentarit.

6. *Catechismis potissimum hæretici Christianorum animos depravare studerunt.*

Quo assu hæretici sint usi ad impia sua dogmata infundenda.

Qui enim fidelium mentes corrumpere sibi proposuerunt, cum fieri nullo modo posse intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent, idem alia ratione aggressi, multo facilius, ac latius impietatis errores disseminarunt. Nam præter illa ingentia volumina, quibus Catholicam fidem evertere conati sunt (a quibus tamen cavere, cum apertam hære-

sim

Catechismorum apud hæreticos pernicies.

sim continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentiae fuit) infinitos etiam libellos conscripserunt, qui cum pietatis speciem praeferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deceperint.

7. *Pestilentibus Pseudoprophetarum vocibus, & scriptis occurrendum Sancta Synodus recte statuit.*

*Trid. Synod. Sess. 24. cap. 7. & Sess. 25. in fine.
Duplex antidotum pestis graefantis.
Primum.
Secundum.*

Quamobrem Patres Oecumenicae Tridentinae Synodi, cum tanto, & tam pernicioso huic malo salutarem aliquam medicinam adhibere maxime cuperent, non satis esse putarunt, graviora Catholicae doctrinae capita, contra nostri temporis haereses decernere: sed illud praeterea sibi faciendum censuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus Ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris, & Doctoris munus obeundum esset.

8. *Neceffe fuit etiam Oecumenici Concilii studio, Summique Pontificis auctoritate, post tot Doctrinae Christianae conscriptas institutiones, novum Catechismum Pastoribus proponere.*

Editionis hujus Catechismi ratio. Vide secundam Section. primi c. de Symb. Apost.

Multi quidem adhuc in hoc scriptionis genere cum magna pietatis, & doctrinae laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber Sanctae Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa praecepta petere, atque depromere ad fidelium aedificationem possint: ut, quemadmodum *unus est Dominus, una fides*; ita etiam una sit tradendae fidei, ad omniaque pietatis

Ephes. 4. 5.

officia populum Christianum erudiendi communis regula, atque præscriptio.

9. *Non sunt exacte universa nostræ religionis dogmata hic discussa.*

Comparatio hujus Catechismi cum aliis Catholicorum Catechismis.

Pastoribus præcipue servit hac instructio & per eorum ministerium omnibus Christianis.

Multa, quæ ad Pastoris officium pertinent, tractantur fere posteriori parte cujusque Sess. Conc. Trid. ubi agitur de reformatione.

Ergo, cum multa sint, quæ ad Christianæ religionis professionem pertinere videantur, nemo existimet, illud Sanctæ Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianæ fidei dogmata uno libro comprehensa subtiliter explicarentur: (quod ab iis fieri solet, qui se profitentur universæ religionis institutionem, & doctrinam tradere: id enim & infiniti pene operis fuisset, & instituto minus convenire perspicuum est) sed, quoniam Parochos, Sacerdotesque animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime propriæ sunt, & ad fidelium captum accommodatæ, ea tantum in medium afferri voluit, quæ hac in re pium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent. Quæ cum ita sint, antequam ad ea singillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrinæ summa continetur; institutæ rei ordo postulat, ut pauca quædam exponantur, quæ Pastores considerare, sibi que ante oculos proponere in primis debeat.

10. *Cum Pastores animarum hic instituendi suscipiantur, quid illis potissimum, ut rite suo fungantur munere, sit considerandum.*

Pastores omnem suam doctrinam eo debent primum referre, ut omnes intelligant quan-

Igitur, ut sciant, quonam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, & studia referenda sint, quoque pacto id, quod volunt, facilius

PRÆFATIO.

oilus consequi, & efficere possint: illud primum videtur esse, ut semper meminerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendendi, vel potius, quemadmodum Salvator noster ait, (a) *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Jesum Christum.* Quamobrem in eo præcipue Ecclesiastici Doctoris opera versabitur, ut fideles scire ex animo cupiant (b) *Jesum Christum, & hunc crucifixum:* sibi que certo persuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, (c) *aliud nomen non esse datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri:* (d) *siquidem ipse propitiatio est pro peccatis nostris.* At vero (e) *quia in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus:* proximum est, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendat, vitam a fidelibus non in otio, & desidia degendam esse, verum oportere, ut, (f) *quemadmodum ipse ambulavit, ita & nos ambulemus,* (g) *sectemurque omni studio justitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem, dedit enim (h) semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum,* quæ Apostolus Pastoribus præcipit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrarit, (i) *Legem, & Prophetas ex dilectione pendere,* Apostolus deinde confirmarit, (k) *charitatem esse finem præcepti, ac legis plenitudinem, dubitare nemo potest, hoc, tan-*

sum beneficium Deus generi humano per Christum præstiterit, quod est primum.

a) Joan. 17. 3.

b) 1. Cor. 2. 3.

c) Act. 4. 12.

d) 1. Joan. 2.

e) 1. Joa. 2. 3.

Secundum, quod Pastores, docendo debent respicere, sunt mandata Christi, ad quæ subditi sunt excitandi.

f) 1. Joa. 2. 6.

g) 1. Tim. 2.

Opera esse fidei adjungenda, nec quemquam in hac sola sibi debere blandiri, clare ostenditur c. 12.

Sess. 4. Concil. Trid. &c. 20. ejusdem.

h) ad Tit. 2.

14. Paulus præcipit Pastoribus, ut fideles excitent ad pietatis, & charitatis opera, quod est tertium.

i) Martib. 22. 2

k) 1. Tim. 1. 5

a) *Rom. 19. 21.*
Solida felicitas
hominis est Deo
integre per amo-
rem adhaerere.

b) *Pf. 72. 25.*

c) *1. Cor. 1. 8.*

Omnis doctrina
Catholico doctori
ad charitatem di-
rigenda est.

Declaratur quo-
modo plenitudo le-
gis sit dilectio.

Virtus nulla per-
fecta sine chari-
tate.

quam præcipuum munus, omni diligentia cu-
 randum esse, (a) ut fidelis populus ad immen-
 sam Dei erga nos bonitatem amandam exci-
 tetur, ac divino quodam ardore incensus, ad
 summum illud, & perfectissimum bonum rapiat-
 ur, cui adhærere, solidam, & veram felicitate-
 tem esse is plane sentiet, qui illud Prophetæ
 dicere poterit; (b) *Quid enim mihi est in cælo,*
& a te quid volui super terram? Hæc nimirum est
 via illa excellentior, quam idem (c) Apo-
 stolus demonstravit, cum omnem doctrinæ,
 & institutionis suæ rationem ad charitatem,
 quæ nunquam excidit, dirigeret. Sive enim
 credendum, sive sperandum, sive agendum ali-
 quid proponatur; ita in eo semper charitas
 Domini nostri commendari debet, ut quivis
 perspiciat, omnia perfectæ Christianæ virtutis
 opera non aliunde, quam a dilectione ortum
 habere, neque ad alium finem, quam ad di-
 lectionem referenda esse.

11. Non satis est Pastores ad duos illos fines inter
docendum respicere; sed se ad captum cujusque
debent accomodare.

Pastori audito-
rum circumstan-
tia consideranda,
& inter docendum
ad captum cujus-
que respiciendum.

Cum autem in omni re tradenda plurimum
 intersit, utrum hoc, an illo modo aliquid do-
 ceas: tum vero hoc in Christiani populi in-
 stitutione maximi momenti existimandum est.
 Observanda est enim audientium ætas, inge-
 nium, mores, conditio; ut, qui docendi mu-

d) *1. Cor. 9.*
10. 22.

e) *1. Cor. 4. 2. 1.*

f) *Matth. 25.*
23.

nus exercet, omnia omnibus (d) efficiatur,
 ut & omnes Christo lucrifaciat, & (e) seipsum
 fidelem ministrum, & dispensatorem probare
 possit, ac, (f) veluti servus bonus, & fide-
 lis,

lis, dignus sit, qui super multa constituatur a Domino. Neque vero unius tantum generis homines fidei suæ commissos esse arbitretur, ut præscripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem instituere æque omnes fideles possit: sed, cum (a) alii veluti modo geniti infantes sint, alii in Christo adolescere incipiant, nonnulli vero quodammodo confirmata sint ætate; necesse est diligenter considerare, quibus (b) lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinæ alimenta præbere, quæ spiritum augeant, (c) *donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Id vero Apostolus in seipso omnibus observandum indicavit, cum (d) dixit, se Græcis, & Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitorem esse: ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitæ præceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accommodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos fame perire patiantur, ut (e) qui panem petant, & non sit, qui frangat eis. Neque vero cujusquam studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse sit auditorem earum rerum præceptis instrui, quæ leviores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur,

a) 1. Petr. 2. 2.

b) 1. Cor. 3. 2.
Hebr. 5. 12.

c) Eph. 4. 13.

Paulus veri pastoris exemplar.

d) Rom. 1. 14.

e) Thre. 44.

Non esse hoc exercitium ob rerum levitatem contemnendum.

Ab exemplo Christi.

ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris Sapientia in terras descendit, ut in carnis nostræ humilitate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet; quem non compellat charitas Christi,

a) 1. Thess. 1. 7.

(a) ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fovens filios suos, ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod

b) Ibid. 2. 8.

de seipso Apostolus testatur, (b) eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

12. Cum Deus visibilem sui præsentiam nobis subduxerit, Pastores ejus verbum haurient ex Scriptura, & Traditionibus.

Doctrina fidei Catholica Scriptura, & Traditionibus continetur.

Omnis autem doctrinæ ratio, quæ fidelibus tradenda sit, verbo Dei continetur, quod in Scripturam, Traditionesque distributum est.

Itaque in harum rerum meditatione Pastores dies, noctesque versabuntur, memores illius D. Pauli admonitionis, quam ad Timotheum scriptam omnes, quicunque animarum curæ præpositi sunt, ad se pertinere existimabunt. Est autem hæc admonitio in hunc modum:

c) 1. Tim. 4.

(c) Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Est

13.

d) 2. Tim. 3.

enim (d) omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Sed quoniam,

16. 17.

De verbo Dei scripto, & non scripto extat peculiare decret. Sess. 4. Concil. Trid. Traditionum Ecclesiæ varietas.

quæ divinitus tradita fuerunt, multa sunt, & varia, ut nec ita facile, aut animo comprehendendi, aut etiam mente comprehensa, memoria teneri possint, ut, cum se obtulerit docendi occasio, eorum parata sit, & prompta explicatio; sapientissime majores nostri totam

hanc

hanc vim, & rationem salutaris doctrinæ, in quatuor hæc capita redactam distribuerunt: Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam Orationem. Nam omnia, quæ Christianæ fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad Mundi creationem, & gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectent, sive ad bonorum præmia, & malorum poenas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quæ autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, hæc septem Sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero quæ ad leges referuntur, (a) quorum finis est Charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominica Precatione comprehenditur. Quare sequitur, ut explanatis quatuor his, quasi communibus Sacræ Scripturæ locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quæ Christiano homini discenda sunt, desiderari possit.

13. *Qua methodo Parochi explicationem Evangelii cum Catechismi explicatione conjungent.*

Itaque visum est monere Parochos, ut, quoties usuvenerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium Divinæ Scripturæ locum, intelligant, ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quæ diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinæ fontem, quod explicandum sit, confugient. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium

pri-

Traditiones in quatuor capita distributa.

Primum.

Secundum.

Tertium.

a) 1. Tim. 1.5.

Quartum.

Traditionum quatuor capita sunt vel communes Scripturæ loci, ad quorum aliquod omnis labor docentis respicere debet.

Vide Indicem novum, quem huius operi adiungimus.

3. *Luc. 22. 29.* primæ Dominicæ Adventus (a) *Erunt signa in Sole, & Luna, &c.* quæ ad eam rationem pertinent, tradita sunt illo Symboli Articulo: *Venturus est judicare vivos, & mortuos:* quibus inde assumptis, Pastor una, eademque opera fidelem populum, & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam Divinæ Scripturæ vim, atque doctrinam diximus. Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & tempori accommodatus videbitur: nos Patrum auctoritatem secuti, qui in initiandis Christo Domino, & in ejus disciplina instituendis hominibus, a fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare.

Pastores Ecclesiarum debere suas conciones juxta hujus Catechismi doctrinam instituere statuitur c. 7. Decret. de Reformat. Sess. 14. Conc. Trid.

A Fidei doctrina incipiendum.

CATECHISMI ROMANI

PARS PRIMA.

DE FIDE ET SYMBOLO FIDEI.

C A P U T I.

*1. Quid sit Fides hoc loco, & quæ ejus ad salutem
necessitas.*

Sed quoniam in divinis literis multiplex est Fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vi omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit; præsertim cum scriptum sit: (a) *Sine fide impossibile est placere Deo.* Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut humanæ mentis acie perspicui possit, necesse ei erat ipsius a Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod a Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobarit. Nulla enim fidelibus potest accidere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, (b) qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus quantum inter hanc fidem quam Deo habemus, intersit, & illam, quam hu-
manæ

*A Fidei doctrina
incipiendum.*

*De fide, & Sym-
bolo fidei.*

Part. Prima.

*a) Hebr. 11. 6.
Quam sit fides ad
justificationem,
& salutem consti-
quendam necessa-
ria repetatur ex
Sess. 5. Conc.
Trid. de cr. de ju-
stificatione, præ-
sertim c. 6. 7. & 8.*

*b) Joau. 14. 6.
Fides catholica
et si una sit, ta-
men ex persona-
rum qualitate di-*

versas habet gradus.

a) *Matt. 14. 31.*

b) *Luc. 17. 6.*

c) *Matt. 15. 18.*

d) *Jac. 2. 17. 20.*

e) *Gal. 5. 6.*

manæ Historiæ scriptoribus adhibemus. Fides autem quanquam late pateat, & magnitudine, ac dignitate differat (est enim sic in Sacris literis: (a) *Modicæ fidei, quare dubitasti?* &, (b) *Magna est fides tua: &*, (c) *Adauge nobis fidem: item*, (d) *Fides sine operibus mortua est: &*, (e) *Fides, quæ per charitatem operatur*) tamen est idem genere, & diversis fidei gradibus eadem definitionis vis, & ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, & quantam ex ea utilitatem capiamus, in Articulorum explanatione dicetur.

2. *Quando, & qua de causa hæc duodecim fidei capita ab Apostolis sint tradita.*

Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli Articulis distinxerunt. Nam cum mandatum a Domino accepissent, (f) ut pro ipso legatione fungentes in universum Mundum proficiscerentur, (g) atque omni creaturæ Evangelium prædicarent, Christianæ fidei formulam componendam censuerunt, ut scilicet (h) id ipsum omnes sentirent, ac dicerent; neque ulla essent inter eos schismata, quos a fidei unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem *sententia.

3. *Symbolum unde sit dictum.*

Hanc autem Christianæ fidei, & spei professionem a se compositam, Apostoli Symbolum appellarunt: sive quia ex variis sententiis, quas singuli in commune contulerunt, conflata est, sive quia ea veluti nota, & tefera

* Quamvis vulgata editio, habeat scientia

Græca tamen, & Syriacæ, & manuscriptorum exemplaria habent, sententia.

fera quadam uterentur, qua desertores, (a) & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ab iis, qui vere Christi militiæ Sacramento se obligarent, facile possent internoscere.

4. *Quæ symboli hujus sit necessitas, & quot in partes dividatur.*

Credo in Deum. Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel univérse certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod (veluti veritatis fundamentum, ac summam) de Divinæ essentiae unitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuuntur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, & accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur, ut in una, Divinæ naturæ prima persona, & mirum creationis opus describatur; in altera, secunda persona, & humanæ redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput, & fons sanctitatis nostræ variis, & aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam a Patribus nostris frequenter usurpata, Articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur; ita etiam in hac fidei confessione, quidquid distincte, & separatim ab alio nobis credendum est, recte, & apposite Articulum dicimus.

a) Gal. 2. 6.

Christiano præcipue credendum est, quod Deus sit Trinus, & Unus.

Symboli Apostolorum tres partes tribus personis Divinis sunt accommodata.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Singula Symboli sententia, quæ sunt veluti fidei Apostolica decretum, cum Articuli vocari. Quid Articulus.

DE

DE PRIMO SYMBOLI ARTICULO.

CAPUT I.

CREDO IN DEUM PATREM OMNIPOTENTEM,
CREATOREM COELI, ET TERRÆ.

1. Explicatur breviter Primus Articulus.

*Primi Articuli
brevis expositio,
quæ postea minu-
tim examinatur.*

a) Gen. 1. 2.
& seq. Ester. 13.
Psal. 32. 6. 35. 5.
Act. 14. 15. &
17. 24.

*Singula Symboli
verba diligenter
exponenda.*

*Verbi hujus, Cre-
do, in materia fi-
dei Evangelica
acceptio, & pro-
fessio. Conferan-
tur hac cum sect.
1. superioris capi-
tis. Fidei noti-
tiam propter in-
fallibilem, quæ a
Deo mentibus in-
funditur, verita-
tem esse certam.*

His verbis ea sententia subiecta est: Cer-
to, ac firmiter credo, & sine ulla du-
bitatione profiteor Deum Patrem, primam sci-
licet Trinitatis Personam, (a) qui sua omnipo-
tenti virtute cœlum ipsum, & terram, & omnia,
quæ cœli, & terræ ambitu continentur, ex ni-
hilo condidit, & condita tuetur, ac regit: ne-
que solum eum corde credo, & ore confiteor,
verum summo studio, ac pietate ad illum, ve-
luti summum, & perfectissimum bonum, con-
tendo. Hæc igitur sit brevis quædam primæ
hujus Articuli comprehensio. Sed, quoniam
magna mysteria in singulis fere verbis latent,
ea nunc diligentius Parocho perpendenda sunt:
ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus ma-
jestatis gloriam contemplandam cum timore,
& tremore fidelis populus accedat.

2. Credendi verbum quid significet.

Igitur *Credendi* vox hoc loco putare, existi-
mare, opinari non significat: sed, ut docent
Sacrae literæ, certissimæ assensionis vim habet,
qua mens Deo, sua mysteria aperienti, firme,
constanterque assentitur. Quamoprem is cre-
dit (quod ad hujus loci explicationem attinet)
cui aliquid sine ulla hæsitacione certum, & per-
suasum

suasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernantur, quæ nobis credenda fides proponit. Etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non asserat, nos tamen de his dubitare non finit, *Deus* enim (a) *qui dixit de tenebris lucem splendescere*, ipse illuxit in cordibus nostris, (b) ut non sit nobis opertum Evangelium, sicut iis, qui pereunt.

3. *Quæ in Symbolo proponuntur, non curiose scrutanda, sed simpliciter asserenda sunt.*

Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cœlesti hac fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, cum jussit nos credere, non divina judicia scrutanda, eorumque rationem, & causam perquirendam nobis proposuit; sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto cum Apostolus testetur, (c) *Deus verax est*, (d) *omnis autem homo mendax*: si arrogantis, & impudentis hominis est gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur: cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœlestis, ac salutaris doctrinæ rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est.

4. *Non sufficit ad salutem credere, sed etiam fidem profiteri necessarium est.*

Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit *Credo*, præterquam quod inti-

a) 2. Cor. 4. 6.

b) *Ibid.* 5.

Curiosus veritatis indagator est modica fidei.

c) Rom. 9. 4.

d) Psal. 115.

A minori ad majus.

Fides non fert ambiguitatem, nec demonstrationem requirit.

Fidei affectus interior, & exterior.

Actus fidei interior voce declarandus.

a) *Psal. 115. 1.*

b) *Act. 4. 10.*

c) *Rom. 1. 16.*

d) *Rom. 10. 10.*

num mentis suæ assensum declarat (qui interior fidei actus est) debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac prædicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: (a) *Credidi propter quod locutus sum: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt. (b) Non possumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui: Divi Pauli præclara illa voce excitari. (c) Non erubescam Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Item, quo maxime hujus sententiæ veritas confirmatur, (d) Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

5. Fidei Christianæ excellentia.

Christiana sapientia, qua fide, spe & charitate perficitur dignitas

In Deum. Hinc jam Christianæ sapientiæ dignitatem, & præstantiam, ex eaque, quantum divinæ bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimæ, maximeque expetendæ cognitionem, quasi fidei gradibus, ascendere.

6. Quantum differat Christiana de Deo sapientia a Philosophica rerum divinarum notitia.

Profuerit hac conferre cum iis, quæ de celesti, & perfectiori Dei cognitione Sect. 6. Art. 12, explicantur.

c) *Rom. 1. 20.*

Obscuram quandam Dei cognitionem philosophia vix præstat. Christiana sapientia ad certam Dei notitiam adducit.

In hoc enim multum inter se differunt Christiana Philosophia, & hujus sæculi sapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ sensibus percipiuntur: paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem (e) invisibilia Dei contemplatur, primamque omnium rerum causam, & auctorem agnoscit, atque intelligit: contra vero illa humanæ mentis aciem ita exaudivit, ut in cælum nullo labore penetrare possit,

fit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt intueri: (a) ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi jucunditate experiamur, (b) & credentes exulemus lætitia innarrabili. Recte igitur fideles primo se in Deum credere profitentur, cujus majestatem, ex (c) Jeremiæ sententia, incomprehensibilem esse dicimus: (d) *Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cum enim ad Moysen loqueretur: (e) Non videbit me, inquit, homo, & vivet. Nam, ut mens nostra ad Deum, quod nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino a sensibus abstractam esse, cujus rei facultatem in hac vita naturaliter non habeamus. Sed, quamvis hæc ita sint, (f) non reliquit, tamen Deus, ut inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda hominum. Quæ causa fuit Philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum, & admistum est ab eo longissime removendi: cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tanquam a perpetuo quodam, & inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent: quem sapientem, veritatis auctorem, & amantem, justum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, & ab-*

*Fidei summa
Symbolo comprehensa.*

a) 1. Petr. 2. 9.

b) 1. Petr. 1. 8.

c) Jer. 32. 13.

d) 1. Tim. 6. 16.

e) Exod. 33. 20.

f) Act. 14. 16.

Deus suam excellentiam, & bonitatem Ethnicis, quo se magis a terrenis sensibus abducerent, per ea, quæ facta sunt, ostentavit.

*Certius, & clari-
us se Deus ho-
minibus cognoscen-
dum praeiussit suo
verbo.*

soluta perfectio continetur: cujus immensam, & infinitam virtutem, omnem complementem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt.

Hoc ex divinis literis longe melius constat, &

- a) *Joan. 4. 24.* illustrius: ut illo loco: (a) *Spiritus est Deus:*
- b) *Math. 5. 1°.* item (b) *Estote vos perfecti, sicut & Pater vester*
- c) *Hebr. 4. 13.* *cælestis perfectus est:* tum (c) *Omnia nuda, & aper-*
- d) *Rom. 11. 33.* *ta sunt oculis ejus; & illud (d) O altitudo divitia-*
- e) *Rom. 3. 4.* *rum sapientiæ, & scientiæ Dei; deinde (e) Deus*
- f) *Joan. 14. 6.* *verax est; &: (f) Ego sum via, & veritas, & vi-*
- g) *Psal. 47. 11.* *ta, præterea: (g) Juslitia plena est dextera tua:*
- h) *Psal. 144.* *denique: (h) Aperis tu manum tuam, & implet*
- i) *Psal. 138. 7.* *omne animal benedictione; postremo: (i) Quo ibo*
- 8. 9.

a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Et: Si ascen-
dere in cælum, tu illic es: si descendero in infernum,
ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitave-

- k) *Jerem. 23.* *ro in extremis maris &c. Et: (k) Nunquid non cæ-*
- 24.
- Ad philosophicam*
de Deo notitiam
esse necessaria sue-
ris fidei doctrina.

lum, & terram ego impleo, dicit Dominus? Ma-
gna, & præclara hæc sunt, quæ de Dei natu-
ra sacrorum librorum auctoritati consentanea,
& consequentia ex rerum effectarum investi-
gatione Philosophi cognoverunt: quanquam
in eo etiam cælestis doctrinæ necessitatem co-
gnoscimus, si animadvertamus, fidem non so-
lum hoc præstare, quemadmodum supra dictum
est, ut, quæ viri tantum sapientes longo stu-
dio consecuti sunt, ea rudibus quoque, & im-
peritis hominibus statim pateant, atque in
promptu sint: verum, ut rerum notitia, quæ
fidei disciplina comparatur, multo certior, at-
que ab omni errore purior in mentibus nostris
insideat, quam si eas ipsas res, humanæ scienti-
æ rationibus comprehensas, animus intelli-
geret.

geret. Sed quanto præstantior Divini Numinis cognitio censenda est, ad quam non communiter omnibus naturæ contemplatio, sed proprie credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli Articulis continentur, qui nobis Divinæ essentiae unitatem, & trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperiunt, a quo cœlestis, æternæque beatitudinis possessio expectanda sit, siquidem a Divo Paulo didicimus, (a) Deum inquirentibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, & an ejus generis sint bona, ad quæ humana cognitio aspirare potuerit, multo ante eundem (b) Apostolum Isaias Propheta (c) his verbis ostendit: *A sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.*

a) Hebr. 11. 6.

b) 1. Cor. 2. 5.

c) Isa. 64. 4.

7. Unum Deum esse, non plures deos confitendum est.

Sed ex his, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos confitendum est. Nam, cum Deo summam bonitatem, & perfectionem tribuamus; fieri non potest, ut id, quod summum, atque absolutissimum est, inveniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est: quare nec Dei natura illi convenit. Hoc autem multis sacrarum literarum locis comprobatur, scriptum est enim: (d) *Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est.* Præterea est Domini iussum: (e) *Non habebis Deos alienos coram me.* Deinde per Prophetam sæpe admonet: (f) *Ego primus, & ego novissimus; & absque me non*

d) Deut. 6. 4.

e) Exod. 20. 5.

f) Isa. 41. 4.
& 48. 12.

Apost. 1. 12. & 21. est Deus. Apostolus etiam palam testatur: (a)

11. a) Ephes. 4. 5. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.

8. *Creatis naturis Dei nomen interdum tribuitur, sed improprie.*

Neque vero nos moveat, quod interdum Sacrae literae Dei nomen creatis etiam naturis

b) *Exod. 7. 15. & 22. 28.*

Psal. 31. 6. Prophetæ, & Iudices interdum dii vocati propter excellentem quandam virtutem qua in illis elucebat. Vid. Sect. 6. ult. Art.

imponunt. Nam, quod (b) Prophetas, & iudices deos appellarunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures deos stulte, & impie finxerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare voluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur natura, substantia, essentia unum, quemadmodum ad confir-

c) *Symb. Nic. apud Ruf. lib. 1. cap. 7.*

Ash. in Symb.

mandam veritatem in (c) Symbolo Nicœni Concilii dictum est, Christiana fides credit, & profitetur: sed altius etiam ascendens, ita unum intelligit, ut unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est.

9. *Deus generali ratione omnium hominum peculiari autem Christianorum Pater dicitur.*

Deus primaria, & generali ratione dicitur hominum Pater, quia eos ut res ceteras produxit & singulari providentia gubernat.

Sequitur enim in Symbolo, *Patrem*. Sed, quoniam *Patris*, vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria hujus loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, a qua res ortæ essent, & cujus providentia omnia gubernarentur, suumque ordinem, & statum conservarent. Ex humanis igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, a quo familia propagata est, cujusque

consilio, & imperio regitur, *Patrem*, vocabant; ita hac ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoscebant, *Patrem* appellari voluerint. Eodem nomine sacræ etiam literæ usæ sunt, cum Deo loquentes, universorum creationem, potestatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent. Legimus enim: (a) *Nunquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Et alibii: (b) *Nunquid non Pater unus omnium nostrum? Nunquid non Deus unus creavit nos?* At vero multo frequentius, & peculiari quodam nomine, præsertim in Novi Testamenti libris, Deus *Pater Christianorum* dicitur, qui (c) *non acceperunt spiritum servitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba pater:* (d) *eam enim charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur, & simus:* (e) *quod si filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, co-hæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus:* (f) *nec confunditur vocare nos fratres.* Sive igitur communem creationis, & providentiæ, sive præcipuam spiritualis adoptionis causam spectes, merito fideles Deum *Patrem* se credere profitentur.

10. *Ex hac voce Patris quæ colligenda mysteria, & de distinctione personarum in Divinis.*

Verum præter eas notiones, quas explicavimus, *Patris* nomine audito, ad altiora mysteria mentem erigendam esse Parochus docebit, Quod enim (g) in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abstrusum est, quodque humana ratio, & in-

Hac de re plura initio c. 9. p. 4. de Oratione Dominica.

a) Deut. 32. 6.

b) Malach. 2.

10. Deus secundo peculiaris dicitur Pater fidelium propter adoptionem.

c) Rom. 8. 15. Quæ obiter hic attinguntur, latius Sect. 7. de præcatione Dominica explicabuntur.

d) 1. Joa. 3. 1.

e) Rom. 8. 17.

f) Hebr. 2. 17.

Pia meditatio circa nomen, Patris, in divinis, & de personarum proprietatibus.

g) 1. Tim. 6. 16.

Tertio Patris vo-
men unius essen-
tia, plures esse
personas arguit
Damas. lib. 1. de
orthod. fid. cap. 9.
Præfatio Missæ
de sancta Trini-
tate non ex diffi-
mitudine essen-
tia, sed externa
distinctione pro-
prietatum, quæ
in Personis Divi-
nis inveniuntur
existimanda est.

In Trinitate ni-
hil majus, aut
minus. Symb.
Athan.

Dam. lib. 1. cap.
11. lit. K.
Prima Trinita-
tis Persona cur
Patris nomen
tribuitur.

telligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id *Patris* vocabulo Divina Oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una divinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una divinitate personæ; Patris, qui a nullo genitus est; Filii, qui ante omnia sæcula a Patre genitus est; Spiritus Sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater est in una divinitatis substantia, prima persona, qui cum unigenito Filio suo, & Spiritu Sancto, unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate personæ, sed in unius Trinitate substantiæ. Jam vero hæ tres personæ, cum in iis quidquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distincte intelliguntur. Pater siquidem ingenus est; Filius a Patre genitus; Spiritus Sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur; ut in confessione veræ sempiternæque Deitatis, & in personis proprietatem, & in essentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem pie, & sancte colendam credamus. Nam, quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in Trinitate prius, aut posterius, majus, aut minus cogitemus: absit enim hæc a fidelium mentibus impietas, cum eandem æternitatem, eandem gloriæ majestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, vere,

&

& sine ulla dubitatione affirmamus: quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc convenit, quod Filium ab æterno genuerit: semper enim Deum simul, & Patrem fuisse, nobis significatur, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confessione pronunciamus. Verum, quoniam in nullius rei, quam hujus omnium altissimæ, ac difficilissimæ notitia, atque explicatione aut periculosius versari, aut gravius errare possumus, doceat Parochus, religiose retinenda esse essentia, & personæ propria vocabula, quibus hoc mysterium significatur: & sciant fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtilius exquirere nihil oportet, cum meminerimus illius vocis: (a) *Qui scrutator est majestatis, opprimetur a gloria*: satis enim videri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos a Deo (cujus oraculis non assentiri, extremæ stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. (b) *Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Rursus: (c) *Tres sunt, qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*. Oret tamen assidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui universa ex nihilo condidit (d) *disponitque omnia suaviter, qui* (e) *dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humanæ menti patefecit; oret, inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus sit, qui videat, quæ tanta sit Dei Pa-*

*Patris proprietatem, Filium ab æterno genuisse, Divinitatis Unitatem in essentia, Trinitatis in Personis admit-
tenda.*

a) Prov. 25. 27.

b) Matt. 28. 19.

c) 1. Joau. 5. 7.

d) Sap. 1. 1.

e) Joan. 1. 12.

Dei majestas
multis nominibus
in Scripturis ex-
ponitur.

tris fecunditas, ut seipsum intuens, atque intelligens, Patrem, & æqualem sibi Filium gignat: quove modo duorum idem plane, & par charitatis amor, qui Spiritus Sanctus est, a Patre, & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita Divinæ Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

11. *Nomine Omnipotentis quid hic intelligamus.*

Omnipotentia
Deo frequentius
tribuitur.

Omnipotentem. Solent sacræ literæ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare, ut ostendant, quanta religione, & pietate illius sanctissimum numen colendum sit: sed in primis doceat Parochus illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit: (a) *Ego Dominus omnipotens.* Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precatus est: (b) *Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem.* Deinde vero in Apocalypsi scriptum est: (c) *Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens,*

a) Gen. 17. 1.

b) Gen. 43. 14.

c) Apoc. 1. 8.

d) Apoc. 16. 14.

e) Luc. 1. 37.

f) Num. 11. 23.

g) Sap. 12. 18.

& allibi: (d) *Dies magnus Dei omnipotentis appellatur.* Nonnunquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque huc pertinet, quod dicitur: (e) *Non erit impossibile apud Deum omne verbum;* &: (f) *Nunquid manus Domini invalida est?* Item: (g) *Subest tibi, cum volueris, posse.* Et alia generis ejusdem: ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno Omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est.

Omnipotens ideo
Deus censetur,
quia omnia potest,
qua summa ejus
perfectio non rem

Intelligimus autem hoc nomine, nihil esse, nihil animo, & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat: etenim non

solum

solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet; nimirum ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant: verum etiam multo majora in illius potestate sita sunt, quæ humanæ menti, & intelligentiæ suspicari non licet.

*pugnant. Dam.
lib. 2. c. 19. in fin.*

12. *Cum Deus sit omnipotens, peccare tamen, vel falli non potest.*

Neque vero, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest. Hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus vero, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia posse ea infirmitatis est, non summæ, & infinitæ omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum *Omnipotentem* esse credimus, ut ab eo tamen longe omnia abesse cogitemus, quæ perfectæ ejus essentiæ maxime conjuncta, & convenientia non sunt.

Mentiri, fallere, ignorare, vel peccare sunt actiones imbecillitatis non potentiæ.

13. *Cur aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, prætermittis, solius Omnipotentia in Symbolo fiat mentio: quæque sint ejus fidei utilitates?*

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut prætermittis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum nobis credendum in Symbolo proponeretur. Nam, cum Deum *omnipotentem* agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio subiecta esse. Cum vero omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cætera etiam

*Omnipotentia vox quam multo suo ambitu concludat.
Dam in Dial. contra Manichæum
fol. 48. Lit. K.*

*Omnipotentia
persuasio fidem &
spem maxime con-
firmat.*

etiam explorata de illo habeamus: quæ si de-
sint, quomodo Omnipotens sit, prorsus intelli-
gere non possumus. Præterea nulla res tam ad
fidem, & spem nostram confirmandam valet,
quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil
non fieri a Deo posse; quidquid enim deinceps
credere oporteat, quamvis magnum, & admi-
rabile sit, rerumque ordinem, ac modum su-
peret, illi tamen facile humana ratio, postquam
Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ul-
la hæsitatione assentitur: quin potius, quo ma-
jora sint, quæ Divina Oracula doceant, eo li-
bentius fidem eis habendam esse existimat. Quod
si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam
animus rei magnitudine, quam exoptat, frangi-
tur; sed erigit sese, atque confirmat, sæpe il-
lud cogitans, nihil esse, quod ab *omnipotenti Deo*
effici non possit. Quare hac fide præcipue mu-
nitos nos esse oportet, vel cum admiranda ali-
qua opera ad proximorum usum, & utilitatem
edere cogimur, vel cum a Deo precibus impe-
trare aliquid volumus. Alterum enim ipse Do-
minus docuit, cum Apostolis incredulitatem

*Fides omnipoten-
tia quando sit
maxime necessa-
ria.*

- a) *Matt. 17. 19.* objiciens diceret: (a) *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc illuc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis. De al-*
- b) *Jac. 1. 6. 7.* tero autem Sanctus Jacobus ita testatus est: (b) *Postulet in fide, nihil hæsitans, qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur, & circumfertur: non ergo aestimet homo ille, quod accipiat aliquid a Domino. Multa præterea hæc fides com-*

*Omnipotentia fi-
des humilitatem,
& confidentiam
bonam præstat.*

moda, atque utilitates nobis præbet: in primis vero ad omnem animi modestiam, & humilita-

tem

tem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: (a) *humiliamini sub potenti manu Dei*: monet etiam non esse trepidandum ubi non sit timor; sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sunt: inquit enim Salvator Noster: (b) *Ostendam vobis, quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehenam.* Utimur deinde hac fide ad immensa erga nos Dei beneficia cognoscenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: (c) *Fecit mihi magna, qui potens est.*

14. *Omnipotentiae vox non ita Patri hic attribuitur, ut de Filio, vel Spiritu sancto etiam non dicatur.*

Sed, quod Patrem omnipotentem in hoc Articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam, & Spiritui sancto commune non sit. Nam (d) quemadmodum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus, ita æque Patrem, ac Filium, & Spiritum sanctum omnipotentem, neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus; uti etiam Filio, qui æternum Patris verbum est, Sapientiam, & Spiritui sancto, qui utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc, & alia hujusmodi nomina communiter de tribus personis, ex Catholicæ fidei regula, dicantur.

a) 1. Petr. 5. 6.

b) Luc. 12. 5.

Omnipotentia opinio ad laudandum Deum fideles excitat.

c) Luc. 1. 49.

d) Athanas. in Symb. Damasc. lib. 1. de fid. orth. cap. 10. & 17. Idem lib. 1. cap. 15. in fin.

15. Quo pacto, quaque de causa Deus cælum, & terram creaverit.

Deus. ut suam bonitatem aliis communicaret, mundum ex nihilo creavit. Dam. lib. 2. de orth. fid. cap. 2.

Creatorem Cæli, & Terræ. Quam necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulo ante fidelibus tradi, ex iis, quæ nunc de universorum creatione explicanda erunt, perspicî potest. Tanti enim operis miraculum facilius creditur, quod nullus de immensa Creatoris potestate dubitandi locus relinquitur. Deus enim non ex materia aliqua mundum fabricatus est, sed ex nihilo creavit; idque nulla vi, aut necessitate coactus, sed sua sponte, & voluntate instituit. Neque vero ulla alia fuit causa, quæ illum ad opus creationis impelleret, nisi ut rebus, quæ ab ipso effectæ essent, bonitatem suam impertiretur: nam Dei natura, ipsa per se beatissima, nullius rei indigens est, ut inquit David: (a) *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Quemadmodum autem sua bonitate adductus, (b) quæcunque voluit, fecit; ita non exemplum aliquod, aut formam, quæ extra se posita esset, cum universa conderet, secutus est: verum, quia rerum omnium exemplar divina intelligentia continetur, id sumus Artifex in se ipso intuens, ac veluti imitatus, summa sapientia, & infinita virtute, quæ ipsius propria est, rerum universitate initio procreavit: (c) *Ipsè enim dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt.*

c) *Psal. 148. 5.*

16. Quid per cælum, & terram hoc loco intelligendum sit?

Dam. lib. 2. c. 5. Psal. 145.

Verum cæli, & terræ nomine, quidquid cælum, & terra complectitur, intelligendum est.

est. Nam præter cœlos, (a) quos opera digitorum ejus Propheta appellavit, Solis etiam splendorem, Lunæque, & cæterorum fiderum ornatum addidit: atque, (b) ut essent in signa, & tempora, & dies, & annos, ita cœlorum orbes certo, & constanti cursu temperavit, ut nihil perpetua eorum conversione mobilius, nihil mobilitate illa certius videri possit.

a) Psal. 3.

b) Gen. 1.

17. De creatione cœlorum spiritualium, id est Angelorum.

Præterea spiritualement naturam, innumerabilesque Angelos qui Deo ministrarent, atque assisterent, ipse ex nihilo creavit, quos deinde admirabili gratiæ suæ, & potestatis munere auxit, atque ornavit. Nam, cum illud sit in divinis literis, (c) *Diabolum in veritate non stetisse*; perspicuum est, eum, reliquosque desertores Angelos ab ortus sui initio gratia præditos fuisse: de quo ita est apud sanctum Augustinum: *Cum bona voluntate, id est cum amore casto, quo illi adhaerent, Angelos creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam.* Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore, nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est. Quod autem ad scientiam attinet, extat illud sacram literarum testimonium: (d) *Tu Dominus mi rex, sapiens es, sicut habet sapientiam Angelus Dei, ut intelligas omnia super terram.* Potestatem denique eis tribuit divinus David illis verbis: (e) *Potentes virtute, facientes verbum illius*; atque ob eam rem sæpe in sacris literis (f) virtutes, & exercitus Domini appellantur. Sed, quamvis omnes ii cœlestibus donis ornatii fuerint,

Fulg. lib. de fide
ad Pet. Diac. c. 2.

c) Jean. 8. 44.
Angeli omnes in
gratia creati.

Aug. lib. 12. de
Civ. Dei. Cap. 9.
Sapientes Angeli.

Alex. de Ales. 2.
p. 9. 19. memb. 2.
S. Th. 1. p. 9. 6. 2.
Art. 3.

d) 2. Reg. 14.
20.

e) Psal. 102. 20.
Angeli cur virtutes,
vel exercitus
Domini dicantur.

f) Psal. 23. 45.
& 85.
Isa. 6.

plu.

*Angeli Apostata
in æternas pœnas
conjecti.*

a) 2. Petr. 2. 4.
Epif. Jud. sen. 6.
Job. 26.

plurimi tamen, qui a Deo parente, & creatore suo defecerunt, ex altissimis illis sedibus deturbati, atque in obscurissimum terræ carcerem inclusi, æternas superbix suæ pœnas luunt: de quibus Princeps Apostolorum scribit in hunc modum: (a) *Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari.*

18. De Terræ creatione.

b) Psal. 103.
Terra orbis cen-
trum.

c) Ibid.

*Terra ornatus &
plantis, & ani-
mantibus.*

At vero (b) terram etiam super stabilitatem suam fundatam Deus verbo suo jussit in media mundi parte consistere; effecitque, (c) ut *ascenderent montes, & descenderent campi in locum, quem fundavit eis*: ac, ne aquarum vis illam inundaret, terminum posuit, quem non transgredientur, neque convertentur operire terram. Deinde non solum arboribus, omnique herbarum, & florum varietate convestivit, atque ornavit, sed innumerabilibus etiam animantium generibus, quemadmodum antea aquas, & aera, ita etiam terras complevit.

19. De creatione hominis.

d) Gen. 1.
*Homo immortalis, & impassibilis
creatus, etiam
secundum corpus.
Con. Milev. c. 1.
Et te consecr.
Dist. 4. Can. 152.
Hominis anima
libri arbitrii
particeps creata,
& in illa ratio do-
mina sensitivi ap-
petitus instituta.*

Postremo Deus ex limo terræ (d) hominem sic corpore affectum, & constitutum effinxit, ut non quidem naturæ ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset, & impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem, & similitudinem suam formavit, liberumque ei arbitrium tribuit: omnes præterea motus animi, atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent. Tum originalis justitiæ admirabile donum addidit, ac deinde cæteris animantibus præesse voluit:

voluit: quæ quidem facile erit Parochis ad fidelium institutionem ex sacra Genesis historia cognoscere.

20. *Cæli, & terræ nomine visibilia omnia, & invisibilia comprehenduntur.*

Hæc igitur de universorum creatione, cæli, & terræ verbis, intelligenda sunt: quæ omnia breviter quidem Propheta complexus est illis verbis: (a) *Tui sunt Cæli, & tua est terra: orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundasti:* sed multo etiam brevius Patres Nicæni Concilii, additis in Symbolo duobus illis verbis: *visibilibus, & invisibilibus*, significaverunt. Quæcunque enim rerum universitate comprehenduntur, atque a Deo creata esse confitemur, ea vel sub sensum cadunt, & visibilia dicuntur; vel mente, & intelligentia percipi a nobis possunt, quæ invisibilium nomine significantur.

21. *Res Dei virtute conditæ, citra ipsius gubernationem, & providentiam subsistere non possunt.*

Nec vero ita Deum creatorem, atque effectorem omnium credere oportet, ut existimemus, perfecto absolutoque opere, ea, quæ ab ipso effecta sunt, deinceps sine infinita ejus virtute constare potuisse. Nam quemadmodum, omnia ut essent, Creatoris summa potestate, sapientia, & bonitate effectum est: ita etiam nisi conditis rebus perpetua ejus providentia adesset, atque eadem vi, qua ab initio constitutæ sunt, illas conservaret, statim ad nihilum reciderent. Atque id Scriptura declarat, cum inquit: (b) *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod a te vocatum non esset, conservaretur?*

Anima carnis originali justitia creata. An amissa post Ada peccatum justitia, etiam liberum hominis arbitrium, sic extinctum, declaratur Sess. 6. Conf. Trid. can. 4. 5. & 6. Cæli, & terra nomine omnia visibilia & invisibilia designantur.

a) *Psal. 124. 125. Symb. Nic.*

Res conditæ Dei virtute, & providentia subsistunt, & gubernantur.

b) *Sap. 11. 26. Psal. 123. Joan. 5.*

22. *Deus sua gubernatione secundarum causarum vim non evertit.*

Deus ita res a se conditas gubernat, ut tamen secundarum causarum virtutem non evertat, sed hanc etiam præveniat.

Non solum autem Deus universa, quæ sunt, providentia sua tuetur, atque administrat; verum etiam, quæ moventur, & agunt aliquid, intima virtute ad motum, atque actionem ita impellit, ut, quamvis secundarum causarum efficientiam non impediat, præveniat tamen; cum ejus occultissima vis ad singula pertineat, & quemadmodum Sapiens testatur, (a) *attingat a fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter.* Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses enunciaret Deum, quem ignorantes colebant: (b) *Non longe est ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.*

a) Sap. 1. 1.

b) Act. 17. 27.
38.

Creationis opus toti Trinitati commune est. Ex ipso Patre effectivè, & per ipsum Filium exemplariter, & in ipso Spiritu sancto finaliter.

23. *Rerum creatio soli Patri tribuenda non est.*

Atque hæc de Prima Articuli explanatione satis fuerint, si tamen illud etiam admonuerimus, creationis opus omnibus sanctæ, & individue Trinitatis personis commune esse. Nam hoc loco, ex Apostolorum doctrina, Patrem creatorem cæli, & terræ confitemur: in scripturis sacris legimus de Filio: (c) *Omnia per ipsum facta sunt:* & de Spiritu Sancto: (d) *Spiritus Domini ferebatur super aquas:* & alibi; (e) *Verbo Domini cæli firmati sunt & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

c) Joan. 1. 3.

d) Gen. 1. 2.

e) Psal. 12. 6.

DE SECUNDO ARTICULO,

CAPUT III.

ET IN JESUM CHRISTUM, FILIUM EJUS
UNICUM, DOMINUM NOSTRUM.

1. De secundo Articulo, & de professionis ejus
utilitate.

Mirificam, & uberrimam esse utilitatem,
quæ ex hujus Articuli fide, & con-
fessione confluit ad humanum genus, & illud
sancti Joannis testimonium ostendit: (a) *Quis-*
quis confessus fuerit, quoniam Jesus est filius Dei:
Deus in eo manet, & ipse in Deo: & beatitudinis
præconium declarat, quod a Christo Domino
tributum est Principi Apostolorum: (b) *Beatus*
es, Simon Barjona, quia caro, & sanguis non reve-
lavit tibi, sed Pater meus, qui in cælis est. Hoc
enim fundamentum firmissimum est nostræ salu-
tis, ac redemptionis.

2. Unde magnitudo beneficii hoc articulo propositi po-
tissimum cognoscatur.

Sed quoniam admirabilis hujus utilitatis
fructus maxime ex felicissimi illius status ruina
intelligitur, in quo Deus primos homines col-
locarat, incumbat in hanc curam Parochus,
ut fideles communium miseriarum, & ærumna-
rum causam cognoscant. Cum enim a Dei obe-
dientia descivisset Adam, interdictumque vio-
lasset illud, (c) *Ex omni ligno paradisi comede; de*
ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas: in

Parochus docet
confessionem
æternæ Christi
Nativitatis no-
stræ salutis fun-
damentum.

a) 1. Joan. 4. 15

b) Matth. 16.

17.

2. Cor. 12. 11.

Nemo potest dice-
re, Dominus Je-
sus, nisi in Spi-
ritu Sancto.

Justitia origina-
lis deperdita, per
solum Dei Filium
recuperata.

Hic ponitur cau-
sa occasionalis, &
accessoria Incar-
nationis Filii
Dei, ut veniret
mortalis, & pas-
sibilis, sed initio
ponitur causa
prima, & per se.

c) Gen. 2. 16.

Trid. syn. Sess. 1.
Can. 1. & 2. &
Sess. 6. Can. 1.

quocunque enim die comederis ex eo morte morieris: in summam illam incidit calamitatem, ut sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amitteret, & reliqua subiret mala, quæ sancta Tridentina Synodus uberius explicavit. Propterea vero peccatum, & peccati poenam in uno Adam non constituisse commemorabit, sed ex eo tanquam ex semine, & causa, ad omnem posteritatem jure permanasse.

3. Nullus præter Christum, genus humanum potuit restaurare.

Peccatum Adæ ad posteros est propagatum.

Conc. Trid. Sess. 5. Can. 2. & 3. Dam. lib. 2. c. 11. & 30.

Genus humanum non potuit ullius creatura viribus restitui.

Vide Concil. Trid. Sess. 6. Can. 1. & 2.

Cum igitur ex altissimo dignitatis gradu concidisset nostrum genus sublevare inde, & in pristinum locum restitui nullo modo poterat hominum, aut Angelorum viribus: quare reliquum erat illud ruinæ, & malorum subsidium, ut Dei Filii infinita virtus, assumpta carnis nostræ imbecillitate, (a) infinitam tolleretur peccati vim, (b) & nos reconciliaret Deo in sanguine suo.

a) *Joan. 1. 29.*
b) *Rom. 5. 10.*

4. Citra redemptionis fidem nullus unquam salvari potuit, & propterea Christus a mundi initio sæpe prænunciatus est.

Redemptionis fides ad salutem semper necessaria, & mox post hominis lapsum divinitus fuit ostensa. Primum sub lege naturæ.

D. Thom. 2. 2. q. 2. Art. 7.

Hujus autem redemptionis fides, & confessio hominibus ad salutem consequendam necessaria est, semperque fuit, quam Deus initio præmonstravit: nam in illa damnatione humani generis, quæ statim peccatum consecuta est, ostensa etiam fuit spes redemptionis illis verbis, quibus proprium Diabolo damnum, quod ex liberatione hominum facturus erat, denuntiavit: (c) *Inimicitias ponam inter te, & mulierem; semen tuum, & semen illius; ipsa conteret caput tuum,*

c) *Gen. 3. 15.*

Et tu insidiaberis calcaneo ejus: & deinceps eandem promissionem sæpe confirmavit, majoremque sui consilii significationem iis præsertim hominibus dedit, quibus voluit singularem benevolentiam præstare: inter cæteros vero, cum

(a) Patriarchæ Abrahæ sæpe numero hoc mysterium significasset, tum eo tempore apertius declaravit, cum ille Dei jussis obediens filium suum unicum Isaac immolare voluit: inquit

a) Gen. 12. 17.
& 18. 12.

enim: (b) *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.*

b) Gen. 22. 17.

Ex quibus verbis facile colligi poterat, ex progenie Abrahæ futurum, qui omnibus ab immanissima Satana tyrannide liberatis salutem afferret: illum autem Dei filium, natum ex femine Abrahæ secundum carnem, fore necesse erat. Non ita multo post Dominus, ut ejusdem promissionis memoria conservaretur, idem fœdus cum Jacob Abrahæ nepote fancivit.

(c) *Nam, cum ille in somnis vidit scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælos, Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam, ut testatur Scriptura; audivit etiam Dominum innixum scalæ dicentem sibi:*

c) Gen. 28. 12.

(d) *Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac: terram in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo, eritque semen tuum, quasi pulvis terræ. Dilataberis ad orientem, & occidentem, & septentrionem, & meridiem, & benedicentur in te, & in semine*

d) Gen. 28. 13.
14.

*Sub ideo scripta
scilicet memoria
redemptionis hu-
mana renovata,
per sacrificia ty-
pos, & predictio-
nes Prophetarum.*

a) Psal. 2. 25.
68. & 119.

Isa. 7. 8. 9. 11. &
53. per tot.

Jer. 23. 25. 30.
Dan. 7. 9. & ali-
bi saepe.

Patriarcharum
Prophetarum,
& Apostolorum
fides sola temporis
circumstantia
differt.

tuo cuncta tribus terræ. Neque postea destitit
Deus eadem sui promissi memoria renovanda,
& generi Abraham, & multis præterea homi-
nibus Salvatoris expectationem commovere:
siquidem Judæorum republica, & religione
constituta, notior populo suo fieri cœpit: nam
& mutæ res significarunt, & homines prædixe-
runt, quæ, & quanta nobis bona Salvator ille,
& Redemptor noster Christus Jesus allaturus
esset. Ac. (a) Prophetæ quidem, quorum mens
cœlesti lumine illustrata fuit, Filii Dei ortum,
admirabilia opera, quæ homo natus effecit,
doctrinam, mores, consuetudinem, mortem,
resurrectionem, cæteraque ejus mysteria, hæc
omnia, quasi cum adessent, palam docentes,
populo prænuntiaverunt; ita ut, si futuri, &
præteriti temporis tollatur diversitas, nihil
jam inter Prophetarum prædicta, & Aposto-
lorum prædicationem, nihil inter veterum Pa-
triarcharum fidem, & nostram interesse videa-
mus. Sed jam de singulis Articuli partibus
dicendum videtur.

5. De Jesu nomine, & quod Christo proprie conveniat.

*Jesus nomen hu-
mani generis re-
demptori Dei
præceptum fuit im-
positum.*

b) Luc. 1. 31.
Isa. 7. 14. 15.
D. Th. 3. p. 2^a.
37. Art. 2.

Jesus proprium est nomen ejus, qui Deus,
& homo est; quod Salvatorem significat, non
quidem fortuito, aut hominum judicio, & vo-
luntate, sed Dei consilio, & præcepto illi im-
positum. Angelus enim Mariæ matri ita an-
nunciavit: (b) *Ecce concipies in utero, & paries
filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Ac deinde
Joseph Virginis sponso non solum, ut eo no-
mine puerum appellaret, præcepit, sed etiam,
cur ita nominandus esset, declaravit: inquit

enim

enim: (a) *Joseph fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est: pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum.* a) *Matt. 1. 20.*
21.

6. *Non est eadem ratio, cur aliis quibusdam hominibus idem nomen sit tributum.*

Multi quidem hoc nomine fuerunt in divinis literis: nam idem nomen Nave filio fuit, qui Moyse successit, & populum a Moyse ex Ægypto liberatum, in terram promissionis, quod illi negatum fuerat, deduxit: eodem etiam nomine filius Syrach Jerosolymita, qui renovavit sapientiam de corde suo, & Josedech sacerdotis filius, appellati sunt. Sed quanto verius Salvatorem nostrum hoc nomine appellandum existimabimus? qui non uni aliculi populo, sed universis omnium ætatum hominibus, non quidem fame, aut Ægyptiaco, vel Baybilonico dominatu oppressis, sed in umbra mortis sedentibus, & durissimis peccati, & diaboli vinculis obstrictis, lucem, libertatem, & salutem dederit: qui eis cœlestis regni jus, & hæreditatem acquisiverit: qui eos Deo Patri reconciliaverit: in illis Christum Dominum adumbratum videmus, a quo iis beneficiis, quæ diximus, cumulatum est genus humanum. Quæ præterea nomina (b) prædicta sunt Dei Filio divinitus imponenda, ad unum hoc Jesu nomen referuntur: cum enim cætera salutem, quam nobis daturus erat, aliqua ex parte attingerent, hoc ipsum universæ salutis humanæ vim, rationemque complexum est.

Jesue filius Nun a LXX. dicitur passim Jesus.

Ecc. 46. 1.

Jesue filius Syrach.

Ecc. 50. 29.

Jesue filius Josedech apud Es-

dram, Aggaum, & Zachariam sempe, & iste est ille qui fuit Eliezer apud Lucam, c. 3. 29.

Jesue nomen, propriissime Christo convenit, qui ut Rex reddidit libertatem, ut Propheta lucem, & ut Sacerdos salutem.

b) *Isa. 7. 14.*

Zach. 6. 12.

Jesu nomen, sua amplitudine quicquid aliis nominibus per Prophetas Christo fuit attributum, complectitur. Christus est officii, & dignitatis nomen.

7. *Quid sibi hic velit Christi nomen, & quot rationibus Jesu nostro conveniat.*

Jesu nomini Christi etiam nomen additum est, quod unctum significat, & honoris, & officii nomen est, nec unius rei proprium, sed commune multorum: nam veteres illi (a) Patres nostri Christos appellabant sacerdotes, (b) & reges, quos Deus propter muneris dignitatem ungi præceperat. Sacerdotes enim ii sunt, qui populum assiduis precibus Deo commendant; qui sacrificia Deo faciunt, qui pro populo deprecantur. Regibus autem populorum gubernatio commissa est: ad eosque pertinet maxime legum auctoritatem, innocentium vitam tueri, & nocentium audaciam ulcisci. Quoniam igitur utraque harum functionum Dei majestatem referre in terris videtur, ideo qui vel ad regium, vel ad sacerdotale munus obeundum delecti erant, (c) unguento ungebantur. Prophetas etiam ungendi (d) mos fuit, qui Dei immortalis interpretes, & internuntii cœlestia arcana nobis aperuerunt, atque ad emendandos mores salutaribus præceptis, & futurorum prædictione hortati sunt. At vero cum Jesus Christus Salvator noster in mundum venit, trium personarum partes, & officia suscepit, Prophetæ, Sacerdotis, ac Regis; atque ob eas causas Christus dictus est, & unctus ad illorum munerum functionem, non quidem alicujus mortalis opera, sed cœlestis Patris virtute, non terreno unguento, sed spirituali oleo: quippe cum in sanctissimam ejus animam Spiritus sancti plenitudo, gratiaque, &

omnium

a) 1. Reg. 12.
15. 24. & 16. 9.
1. Par. 16. 22.
Psal. 104. 15.
Sacerdotum officium.

b) Exod. 29. 6.
& 40. 13.
1. Regum 9. 1.
Regum officium.

c) Luc. 7. 11.
12.
Num. 3. 3.
2. Reg. 10. 2. &
16. 22.
2. Reg. 43.
d) 3. Reg. 10.
15.
Sacerdotes, &
Reges quare soliti
sunt inungi.

Propheta inuncti.
Filius Dei incarnatus
trium Personarum officia
quia suscepit, ideo
Christus dictus est.
Christus enim humano
auxilio adernas illas dignitates
est creatus, nec terreno unguento
inunctus.

omnium donorum uberior copia effusa sit, quam ulla alia creata natura capere potuerit: atque id præclare Propheta ostendit, cum Redemptorem ipsum affatus diceret: (a) *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus Deus tuus oleo latitiæ præ consortibus tuis.* Idem etiam, ac multo apertius Isaias iis verbis demonstravit; (b) *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me, ad annunciandum mansuetis misit me.* Itaque Jesus Christus (c) summus Propheta, & Magister fuit, qui nos Dei voluntatem docuit, & a cujus doctrina orbis terrarum Patris cœlestis cognitionem accepit: quod ei nomen præclarius, ac præstantius convenit, quod omnes, quicunque Prophetæ nomine dignati sunt, ejus discipuli fuerunt, atque ob illam præcipue causam missi, ut Prophetam hunc, qui ad salvandos omnes venturus erat, prænunciarent. Christus item Sacerdos fuit, non quidem ex ordine, ex quo in veteri lege Leviticæ, tribus sacerdotes extiterunt, verum ex illo, de quo David Prophetæ cecinit; (d) *Tu es sacerdos in æternum secundum Ordinem Melchisedech.* Cujus rei argumentum Apostolus ad (e) Hebræos scribens, accurate persecutus est. Sed Christum, non solum ut Deus, verum ut homo, ac nostræ naturæ particeps est, regem etiam agnoscimus: de quo Angelus testatus est, (f) *Regnabit in Domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis:* quod quidem Christi regnum spirituale est, atque æternum, in terrisque inchoatur, in cœlo perficitur. Ac regis quidem officia admirabili provi-

a) Psal. 44. 8.
Hebr. 1. 9.
Eul. lib. 3. ad
Trasim. Reg. cap.
14.

b) Is. 61. 1.
Luc. 4. 18.
Christus Prophetarum summus.
c) Deut. 18. 15.

Christus Sacerdos.
Ber. Ser. 15. sup.
Cant. post. mod.

d) Psal. 109. 4.

e) Hebr. 5. 6.
Christus juxta
utramque naturam
est Rex.

f) Luc. 1. 33.
Christi regnum
spirituale est,
quod paulo post
Act. 6. Sect. 8.
ostenditur.
Christus quibus

*modis Regis Offi-
cium obeat. Vi-
deatur secunda
petitio Dominica
orationis.*

*Omnes homines
ad Christi regnum
generali quadam
ratione pertinent:
peculiariter tamen
soli boni.*

*Christus jure di-
vino secundum
humanam etiam
naturam totius
Mundi Rex.*

a) *Matt. 1. 6.*
7. 8.

Luc. 3. 31.

b) *Matt. 23.*
18.

c) *Joan. 7. 17.*
Apoc. 17. 19.

2. Cor. 15. 27. 28.
Filius Dei verus
Deus est, & aliis
duabus Personis
omnino aequalis.
Dam. lib. 1. de
arch. fid. cap. 8.

dentia suæ præstat Ecclesiæ. Ipse eam regit, ipse eam ab hostium impetu, atque insidiis tuetur: ipse ei leges præscribit: ipse non solum sanctitatem, & justitiam largitur, verum etiam ad perseverandum facultatem, & vires præbet; quanquam autem hujus regni finibus tam boni, quam mali contineantur, atque adeo omnes homines jure ad illud pertineneant: ii tamen præ cæteris summam regis nostri bonitatem, & beneficentiam experiuntur, qui ex ejus præceptis integram, atque innocentem vitam degunt: neque vero hoc illi regnum hæreditario, aut humano jure obtigit, tametsi genus (a) a clarissimis regibus duceret; sed rex fuit, propterea quod Deus in illum hominem contulit (b) quidquid potestatis, amplitudinis, dignitatis hominis natura capere posset. Illi igitur totius mundi regnum tradidit, eique omnia, quod jam fieri cæptum est, plene, (c) perfecteque in die judicii subjicientur.

8. Quo pacto Jesum Christum Filium Dei unicum nos credere, & confiteri conveniat.

Filium ejus unicum. His verbis altiora mysteria de Jesu credenda, & contemplanda fidelibus proponuntur; nimirum filium Dei esse, & verum Deum, sicuti Pater est, qui eum ab æterno genuit. Præterea illum divinæ Trinitatis secundam personam aliis duabus omnino æqualem confitemur: nihil enim impar, & dissimile in divinis personis aut esse, aut fingi animo debet, cum unam omnium essentiam, voluntatem, potestatem agnoscamus, quod cum multis pateat divinæ Scripturæ oraculis, tum præclarissime illud

illud ostendit sancti Joannis testimonium: (a) *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Sed, cum Jesum Filium Dei esse audimus, nihil terrenum, aut mortale de ejus ortu cogitandum est: verum ortum illum, quo ab omni æternitate Pater Filium genuit, quem ratione percipere, atque perfecte intelligere nullo modo possumus, constanter credere, & summa animi pietate colere debemus, ac veluti mysterii admiratione obstupefacti, illud cum Propheta dicere, (b) *Generationem ejus quis enarrabit?* Hoc igitur credendum est, Filium ejusdem esse naturæ, ejusdem potestatis, & sapientiæ cum Patre, ut in Symbolo Nicæno explicatius confitemur; inquit enim: *Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum; & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.*

2. *De modo generationibus æternæ, ducta similitudine a rebus creatis, & de duplici nativitate, & filiatione Christi.*

Ex omnibus autem, quæ ad indicandum modum rationemque æternæ generationis, similitudines afferuntur, illa propius ad rem videtur accedere, quæ ab animi nostri cogitatione sumitur: quàmobrem sanctus Joannes filium ejus (c) *Verbum* appellat. Ut enim mens nostra, seipsam quodam modo intelligens, sui effingit imaginem, quam Verbum Theologi dixerunt: ita Deus, quantum tamen divinis humana conferri possunt, seipsum intelligens, Verbum æternum generat: etsi præstat contem-

plari,

a) Joan. I. 1.

Spiritalis Filius Dei ex Patre natus, admiranda potius, quam scrutanda. Fulg. lib. 3. ad Monim. cap. 7.

b) Isa. 53. 8.

Ex. Symb. Nic. 1. & Constantinop. Can. 7. & Gregor. Naz. Or. 40. Dam. lib. 1. de Orth. fid. cap. 8.

Modus æternæ Christi generationis similitudine declaratur.

c) Joan. I. 1. Dam. lib. 1. de orthod. fid. c. 9. Scot. de modo generationis æternæ profunde se habet in 1. sent. dist. 2. q. 6. lit. A. & H. & idem, 9. dist. 5. q. unig.

plari, quod fides proponit, & sincera mente Jesum Christum verum Deum, & verum hominem credere, & confiteri, genitum quidem, ut Deum, ante omnium sæculorum ætates, ex Patre: ut hominem vero natum in tempore, ex matre Maria Virgine. Et quanquam duplicem ejus nativitatem agnoscamus, unum tamen Filium esse credimus. Una enim persona est, inquam divina, & humana natura convenit.

*Duplex Christi
nativitas non fa-
cit duos Filios,
licet duas filiatio-
nes.*

Ath. in Symb.

10. *Quomodo Christus fratres habere, vel non habere
censendus sit?*

*Pluribus hac ex-
plicantur Sect. 9.
cap. 9. de oratio-
ne Dominica.*

a) *Isa. 64. 8.*

b) *Hebr. 2. 12.*

*Fratres Christi
qui sint.*

Rom. 8. 29.

Et, quod ad divinam generationem attinet, nullos aut fratres, aut cohæredes habet, cum ipse Patris unicus Filius, (a) nos vero homines figmentum, & opus manuum ejus simus. At si humanum ortum consideremus, (b) multos ille non solum fratrum nomine appellat, sed fratrum etiam loco habet, ut una cum eo paternæ hæreditatis gloriam adipiscantur: ii sunt, qui fide Christum Dominum receperunt, & fidem, quam nomine profitentur, re ipsa, & charitatis officiis præstant: quare *primogenitus in multis fratribus* ab Apostolo vocatur.

11. *Christus secundum utramque naturam Dominus
noster dicitur.*

*Diversa proprie-
tates juxta diver-
sas naturas Chri-
sti tribuuntur.*

Dominum nostrum. Multa sunt, quæ de Salvatore nostro in sacris literis dicuntur: quorum alia, ut Deus est, alia, ut homo, ipsi convenire perspicuum est, quoniam a diversis naturis diversas earum proprietates accepit. Igitur vere dicimus Christum esse omnipotentem, æternum, immensum, quod a divina natura habet. Rursus de illo dicimus, passum, mortuum esse,

*Communio
idiotum est in
Christi persona.*

resur-

resurrexisset: quæ naturæ hominum convenire nemo dubitat. Verum, præter hæc, quædam alia utrique naturæ congruunt, ut hoc loco, cum *Dominum nostrum* dicimus. Igitur, si ad utramque naturam hoc nomen referatur, merito Dominus noster prædicandus est. Nam quemadmodum ipse æternus Deus est, uti Pater, ita etiam omnium rerum æque Dominus est, ac Pater: & quemadmodum ipse, & Pater non est alius, atque alius Deus, sed idem plane Deus, ita etiam ipse, & Pater non est alius, atque alius Dominus. Sed recte etiam multis rationibus, ut homo est, Dominus noster appellatur. Ac primum quidem, quoniam ipse Redemptor noster fuit, atque a peccatis nos liberavit, jure hanc potestatem accepit, ut vere Dominus noster esset, ac diceretur: ita enim Apostolus docet: (a) *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genuslectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.* Atque ipse de se post resurrectionem, (b) *Data est, inquit, mihi omnes potestas in cælo, & terra.* Ob eam quoque rem Dominus dicitur, quod in una persona duæ naturæ, divina, & humana, conjunctæ sint: hac enim admirabili conjunctione meruit, ut quamvis pro nobis mortuus non esset, tamen Dominus constitueretur, communiter quidem omnium rerum, quæ conditæ sunt, præcipue autem fidelium, qui illi parent, atque summo animi studio inferviunt.

ratione diversarum naturarum. Christus juxta utramque naturam noster Dominus est.

Dam. lib. 4. de orth. fid. cap. 19. Ath. in Symb.

Psal. 67.

Isa. 42.

Jvan. 13.

Apo. 19.

a) *Philip. 2. 9.*

b) *Matt. 28. 18. Unia hypostatica causa est. cur Christus Dominus dicitur: etiam si Adam non peccasset.*

Leo Papa Ser. 2. de Nativ. Christi. Greg. Naz. Orat. 38.

So. 3. di. 7. q. 3. D. Th. 2. 2. q. 2. Art. 7.

11. *Christiani se totos Jesu Christo, Principe tenebrarum conculcato; tradere debent.*

*Quantum homo
Christianus
Christo debeat.*

*Quanta sit indi-
gnitas, postquam
nos Deo addixi-
mus, servire
Diabolo.*

*Dominatus Chri-
sti in redemptis
quam sit pius.*

Quod igitur reliquum est, Parochus fidelem populum ad eam rationem cohortabitur, ut sciat, æquissimum esse præ ceteris hominibus, nos qui ab eo nomen invenimus, Christianique vocamur, & quanta ille in nos beneficia contulerit, ignorare non possumus, ob id maxime, quod ejus munere hæc omnia fide intelligimus, æquum esse, inquam, nos ipsos, non secus ac mancipia, Redemptori nostro, & Domino in perpetuum addicere, & consecrare. Et quidem cum baptismo initiaremur, ante Ecclesiæ fores id professi sumus: declaravimus enim, nos Satanæ, & Mundo renunciare, & Jesu Christo totos nos tradere. Quod si ut Christianæ militiæ adscriberemur, tam sancta & solemni professione nos ipsos Domino nostro devovimus, quo supplicio digni erimus, si, postquam Ecclesiam ingressi sumus, Dei voluntatem, & leges cognovimus, postquam sacramentorum gratiam percepimus, ex Mundi, & Diaboli præceptis, ac legibus vixerimus; perinde ac si cum baptismo abluti sumus, Mundo, & Diabolo, non Christo Domino, ac Redemptori nomen dedissemus? sed ejus animum amoris facibus non incendat tanti Domini tam benigna, & propensa in nos voluntas, qui, tametsi nos in potestate sua, & dominatu veluti servos, sanguine suo redemptos habeat, ea tamen charitate complectitur, (a) ut non servos vocet, sed amicos, sed fratres? Hæc profecto justissima causa est, atque haud scio, an omnium sit maxima cur eum perpetuo debeamus Dominum nostrum agnoscere, venerari, & colere.

a) *Joan. 15. 14.*

DE TERTIO
ARTICULO,
CAPUT IV.

QUI CONCEPTUS EST DE SPIRITU SANCTO,
NATUS EX MARIA VIRGINE.

1. *Tertius fidei Articulus quid credendum fidelibus
proponat.*

Maximo quidem, & singulari beneficio humanum genus a Deo affectum esse, qui nos e durissimi tyranni servitute in libertatem vindicarit, ex iis, quæ superiori articulo declarata sunt, intelligere fideles possunt. At vero, si consilium etiam, & rationem, qua potissimum id efficere voluit, nobis ante oculos ponamus, profecto nihil divina in nos beneficentia, ac bonitate illustrius, nihil magnificenti-
us esse videbitur. Ejus igitur mysterii magnitudinem, quod nobis tamquam salutis nostræ præcipuum caput sacræ literæ considerandum sæpissime proponunt Parochus a tertii articuli explicatione ostendere incipiet, cujus hanc esse sententiam docebit: nos credere, & confite-
ri, eum ipsum Jesum Christum, unicum Dominum nostrum, Dei Filium cum pro nobis humanam carnem suscepit in utero Virginis, non ex virili semine, ut alii homines, sed supra omnem naturæ ordinem (a) Spiritus Sancti virtute conceptum esse, ita ut eadem persona Deus permanens, quod ex æternitate erat, Homo fieret, quod ante non erat. Ea autem verba ita acci-
pienda

*Quo consilio, &
ratione Christus
genus humanum
liberaverit.*

*Sensus tertii ar-
ticuli.
Dam. lib. 3. cap.
1. & 3.*

*a) Matth. 1. 20.
Luc. 1. 35.*

*Symb. Constanti-
nop. quod extat
cap. 7. Canonum
eiusdem Conc.
Similia habet
Nic. Conc.
Dam. lib. 3. de
orth. fid. cap. 2.*

a) Joan. 1.

b) Ibid. 14.

*Dua natura in
una persona reti-
nent utrasque
proprietas.
Leo Ser. 1. de Na-
tiv. Dom.
Dam. lib. 3. c. 17.*

*Quidquid extra
tres personarum
Trinitatis pro-
prietas sit divi-
nitus, omnibus
personis est com-
mune.
August. lib. 1. de
Trin. cap. 4.*

pienda esse, ex sacri Concilii Constantinopoli-
tani confessione plane perspicitur: inquit enim:
*Qui propter nos homines, & propter nostram salutem
descendit de cælis; Et incarnatus est de Spiritu San-
cto ex Maria Virgine, & homo factus est. Atque*
id etiam sanctus Joannes Evangelista explica-
vit, ut qui ex ipsius Domini Salvatoris pecto-
re altissimi hujus mysterii cognitionem hausisset:
nam cum Divini Verbi naturam declarasset
illis verbis. (a) *In principio erat Verbum, &
Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* ad
extremum conclusit: (b) *Et Verbum caro factum
est, & habitavit in nobis.*

2. *Per temporariam nativitatem nulla facta fuit in
Christo naturarum confusio.*

Verbum enim, quod divinæ naturæ hypo-
stasis est, ita humanam naturam assumpsit, ut
una, & eadem esset divinæ, & humanæ naturæ
hypostasis, ac persona: quo factum est, ut tam
admirabilis conjunctio utriusque naturæ actio-
nes, & proprietates conservaret, atque, ut est
apud Sanctum Leonem magnum illum Pontifi-
cem, *nec inferiorem consumeret glorificatio, nec su-
periolem minueret assumptio.*

3. *Solus Spiritus Sanctus Incarnationis opus non
perfecit.*

Sed quoniam prætermittenda non est verbo-
rum explanatio, doceat Parochus, cum dicimus
Dei Filium Spiritus Sancti virtute con-
ceptum esse, unam hanc divinæ Trinitatis per-
sonam Incarnationis mysterium non confecisse.
Quamvis enim unus Filius humanam natu-
ram assumpserit, tamen omnes divinæ Trini-

tatis

tatis personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, hujus mysterii auctores fuerunt: siquidem illa Christianæ fidei regula tenenda est: Omnia, quæ Deus extra se in rebus creatis agit, tribus personis communia esse, neque unam magis, quam aliam, aut unam sine alia agere. Quod autem una persona ab alia procedat, hoc unum omnibus commune esse non potest: nam Filius a Patre tantum generatur, Spiritus Sanctus a Patre, & Filio procedit: quidquid vero extra illas ab ipsis proficiscitur, tres personæ sine ullo discrimine agunt: atque ex hoc genere Filii Dei Incarnatio censenda est. Quamquam vero hæc ita se habeant, solent tamen sacræ literæ earum rerum, quæ omnibus personis communes sunt, aliam aliis tribuere: Quemadmodum summam omnium rerum potestatem Patri, sapientiam Filio, Spiritui sancto amorem adscribunt. Et quoniam divinæ Incarnationis mysterium singularem, atque immensam Dei erga nos benignitatem declarat, ob eam rem peculiari quadam ratione hoc opus Spiritui Sancto tribuitur.

4. *Omnia supra naturæ ordinem in Christo conceptione facta non sunt, sed plurima.*

In hoc mysterio quædam supra naturæ ordinem, quædam naturæ vi effecta esse animadvertimus. Nam, quod ex purissimo Virginis matris sanguine Christi corpus formatum credimus, in eo naturam humanam agnoscimus; cum illud omnium hominum corporibus commune sit, ut ex matris sanguine formentur. Quod vero, & naturæ ordinem, & humanam intelligentiam superat, illud est: simul atque

Proprietates, quæ in tribus Personis inveniuntur, non sunt omnibus communes.

Dam. lib. 1. c. 10. & 11.

Incarnatio Patri, & Filio, & Spiritui Sancto

etiam tribuenda.

Prov. 8.

Prov. 9.

Matth. 1.

Ambr. lib. 2. de

Spir. Sanct. cap. 8.

Fulg. lib. 3. ad

Trasim. Reg. cap.

27.

Cur Spiritui S. tribuatur.

In Incarnatione

Christi quædam

secundum natu-

ram, quædam

supra naturam

facta inveniun-

tur.

Dion. Areop. Ep.

3. ad Cajum.

Leo Pap. Ser. 2.

de Nativ. Dom.

Ambr. 1. de In-

car. Verb. c. 6.

Dam. lib. 3. c. 2.

& lib. 4. c. 15.

a) *Luc. 1. 38.* beata Virgo Angeli verbis assentiens dixit, (a)

Quo temporis articulo credatur Christi Corpus formatum in utero Virginis. Anastasius in Symb.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, statim sanctissimum Christi corpus formatum, ei que anima rationis compos conjuncta est, atque ita in ipso temporis articulo perfectus Deus, & perfectus Homo fuit. Hoc autem novum fuisse, atque admirabile Spiritus Sancti opus, nemo dubitare potest; cum servato naturæ ordine, nullum corpus, nisi intra præscriptum temporis spatium hominis anima informari queat. Deinde vero illud accedit maxima admiratione dignum, quod, ut primum cum corpore anima conjuncta fuit, ipsa etiam divinitas cum corpore & anima copulata est: quare simul corpus formatum atque animatum est, corpori, & animæ divinitas conjuncta: ex quo fit, ut eodem temporis puncto perfectus Deus, & perfectus Homo esset, & Virgo sanctissima vere, & proprie mater Dei, & Hominis diceretur, quod eodem momento Deum, & Hominem concepisset. Hoc autem ab Angelo ei significatum est, cum ait: (b) *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum: Hic erit magnus, & filius Altissimi vocabitur.* Et eventu comprobatum est, quod

Quando divinitas sit humanitati conjuncta.

Leo Pap. Ser. 8. de Nat. Dom. Dam. lib. 3. c. 2.

Eodem momento Maria Deum, & Hominem concepit.

b) *Luc. 1. 31.*

c) *Isa. 7. 14.*

d) *Luc. 1. 43. Dam. lib. 3. de orth. fid. cap. 2.*

Isaias prædixit: (c) *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Idem quoque Elisabeth, cum Spiritu Sancto repleta, Filii Dei conceptionem intellexisset, his verbis declaravit: (d) *Unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Sed quemadmodum Christi corpus ex purissimis integerrimæ Virginis sanguinibus, sine ulla viri opera, ut antea diximus, verum sola Spiritus Sancti vir-

Vir-

tute formatum est; ita etiam, ut primum conceptus est, illius anima uberrimam spiritus Dei copiam, atque omnem charismatum abundantiam accepit: neque enim, ut aliis hominibus, qui sanctitate, & gratia ornantur, ipsi ad mensuram, ut testatur sanctus Joannes, (a) *dat Deus Spiritum*, sed omnem gratiam tam affluenter in ejus animam infudit, (b) *ut de plenitudine ejus nos omnes acceperimus.*

5. *Christus dici non potest filius Dei adoptivus.*

Neque tamen Christum filium Dei adoptivum appellare licet: quamvis spiritum illum habuerit, quo sancti homines filiorum Dei adoptionem consequuntur: nam, cum natura filius Dei sit, adoptionis gratiam, aut nomen in eum convenire nullo modo existimandum est.

6. *Quid circa primam articuli partem præcipue meditandum sit?*

Hæc sunt, quæ de admirabili conceptionis mysterio explicanda visa sunt: ex quibus, ut salutaris fructus ad nos redundare possit, illa in primis fideles memoria repetere, ac sæpius cogitare cum animis suis debent, Deum esse, qui humanam carnem assumpsit; ea vero ratione hominem factum, quam mente nobis assequi non licet, nedum verbis explicare: ob eum denique finem hominem fieri voluisse, ut nos homines filii Dei renasceremur. Hæc cum attente consideraverint, tum vero omnia mysteria, quæ hoc articulo continentur, humili, ac fideli animo credant, & adorent; nec curiose, quod sine periculo vix unquam fieri potest, illa investigare, ac perscrutari velint.

*In Christi anima
fuit plenitudo omni-
nis gratia.*

a) *Joan. 3. 34.*

b) *Joan. 1. 16.
Christus nequit
dici Filius Dei
adoptivus, quia
est hæresis Bono-
fiana 24. q. 3. c.
29.
Ambr. lib. 1. de
fide cap. 9.
Dam. lib. 4. c. 2.
Greg. N. 2. Orat.
55.*

*Cur Deus incar-
natus.
Athanas. disput. hæ-
bita in Con.
Nic. contra
Arium.
Gregor. Naz.
carm. 2. de Filio.
Dam. lib. 3. c. 15.
Ambr. lib. 4. in
Lucam.
Cant. 4. Vulnus
rasti cor meum
&c.
Vulnus cordis
vulnus amoris
Hebr. 2.
Decibat enim
eum &c.*

7. *Christum ex Maria Virgine natum quid sit?*

*Nativitas Christi
est quanta lætitia
causa.*

Natus ex Maria Virgine. Hæc altera est hujus Articuli pars, in qua explicanda Parochus diligenter versabitur, cum fidelibus credendum sit, Jesum Dominum non solum conceptum Spiritus Sancti virtute, sed etiam ex Maria Virgine natum, & in lucem editum esse. Cujus mysterii fides quanta cum lætitia & jucunditate animi meditanda sit, Angeli vox qui primus felicissimum nuncium mundo attulit, declarat: inquit enim; (a) *Ecce evangelizo vobis*

a) *Luc. 2. 10.*
Maria dicitur
Mater Dei per
communicationem
idiomatum sicut
& alia dicuntur
matres simul ani-
ma, & corporis ita
Maria Dei &
hominis.

Dam. lib. 3. c. 12.

b) *Gen. 22. 18.*
Maria quomodo
Deipara sit.
Quia Filius Dei
subsistit in natura
assumpta.

c) *Matth. 1.*
13. *Christi ortus*
quam fuerit ad-
mirabilis.

gaudium magnum, quod erit omni populo. Tum ex illius cœlestis militiæ cantico, *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, quod Angeli cecinerunt, facile est intelligere. Hinc etiam amplissimum illud Dei promissum ad Abraham impleri incepit, cui dictum est, (b) fore aliquando, ut in ejus semine omnes gentes benedicerentur. Maria enim, quam vere matrem Dei prædicamus, & colimus, quod eam personam, quæ simul Deus, & Homo erat, peperit, (c) a Davide Rege originem duxit.

8. *Christus secundum communem naturæ cursum non est natus.*

Sed quemadmodum conceptio ipsa naturæ ordinem prorsus vincit; ita in ortu nihil non divinum licet contemplari. Præterea, quo nihil admirabilius dici omnino, aut cogitari potest, nascitur ex matre sine ulla maternæ

d) *Matt. 23. 2.*

e) *Jean. 20. 26.*

Similitudo, qua
ostenditur Christi
ortus qualis sit.

virginitatis diminutione, & (d) quomodo postea ex sepulchro clauso, & obsignato egres-
sus est, (e) atque ad discipulos clausis januis introivit; vel, ne a rebus etiam, quæ natura quotidie fieri videmus, discedatur, quomodo

Solis

Solis radii concretam vitri substantiam penetrant, neque frangunt tamen, aut aliqua ex parte lædunt: simili, inquam, & altiori modo, Jesus Christus ex materno alvo, sine ullo maternæ virginitatis detrimento editus est: ipsius enim incorruptam, & perpetuam virginitatem verissimis laudibus celebramus. Quod quidem Spiritus Sancti virtute effectum est, qui in filii conceptione, & partu, Matri ita affuit, ut ei & fecunditatem dederit, & perpetuam virginitatem conservarit.

9. *Christus secundus Adam, & Maria altera Eva recte dicitur.*

Solet interdum (a) Apostolus Christum Jesum novissimum Adam appellare, eumque primo Adam conferre: nam, ut in primo omnes homines moriuntur, ita in secundo omnes ad vitam revocantur: atque ut Adam, quod ad naturalem conditionem pertinet, humani generis parens fuit, ita Christus gratiæ, & gloriæ auctor est. Ad eum modum nobis etiam licet Virginem matrem cum Eva ita conferre, ut priori Evæ secunda Eva, quæ est Maria, respondeat, quemadmodum secundum Adam, hoc est Christum, primo Adam respondere ostendimus. Eva enim, (b) quia serpenti fidem habuit maledictum, & mortem in humanum genus invexit; & Maria postquam (c) Angelo credidit, Dei bonitate effectum est, ut benedictio, & vita ad homines perveniret. Propter Evam (d) nascimur filii iræ: a Maria Jesum Christum accepimus, per quem filii gratiæ regeneramur. Evæ dictum est: (e) *In dolore paries filios.* Maria hac lege soluta est, ut

Maria perpetua virginitas Spiritus Sancti virtute fuit conservata.

a) Rom. 5. 12.
1. Cor. 15. 21.
Christus Adamo frequenter comparatus, & secundus Adam dictus. Maria cum Eva comparatio, & quod illa sit altera Eva.
Vide comparationem Maria cum Eva apud Iren. lib. 3. c. 33. & lib. 5. cap. 19.

b) Gen. 3.

c) Luc. 2.

d) Ephes. 2.

e) Gen. 3. 16.

quæ salva virginalis pudicitie integritate; sine ullo doloris sensu, ut ante dictum est, Jesum filium Dei peperit.

20. *Quibus præcipue figuris, ac prophetiis conceptionis, & nativitatis Christi sacramenta adumbrata sint.*

Cum igitur tanta, & tam multa sint admirandæ hujus conceptionis, & nativitatis Sacramenta divinæ providentiæ consentaneum fuit, ut ea multis figuris, & oraculis significarentur. Quare huc pertinere sancti doctores intellexerunt multa, quæ in variis Sacræ Scripturæ locis legimus: præcipue vero portam illam sanctuarii, (a) quam Ezechiel clausam vidit: (b) item lapidem de monte sine manibus abscissum, ut est apud Danielelem; qui *factus est magnus mons, & implevit universam terram*: deinde (c) Aaron virgam, quæ una inter virgas principium Israelis germinavit: (d) & Rubum, quem Moyses vidit ardere, & non comburi. Multis verbis sanctus (e) Evangelista Christi nativitatis historiam descripsit: qua de re nihil est, quod plura a nobis dicantur, cum ea lectio Parocho in promptu sit.

21. *Incarnationis mysterium sæpius populo est inculcandum, quidque utilitatis ex ejus meditatione capiatur.*

Roman. 15. 4.
Incarnationis mysterium sæpius reputo inculcandum, ut sint grati tanto benefactori, & ejus humilitatem imitentur.

Danda autem illi est opera, ut hæc mysteria, quæ ad doctrinam nostram scripta sunt, infixæ animo, & mentibus fidelium hæreant, primum quidem, ut tanti beneficii commemoratione aliquam gratiam ejus auctori Deo referant; deinde, ut eximium hoc, & singulare humilitatis exemplum eis ante oculos ad imitandum propo-

nat. Quid enim nobis utilius, atque ad animorum nostrorum superbiam, & elationem comprimendam accommodatius esse potest, quam sæpius cogitare, Deum ita sese humiliare, ut cum hominibus gloriam suam communicet, & hominum infirmitatem, fragilitatemque assumat? Deum hominem fieri, summamque illam, & infinitam majestatem homini ministrare? (a) *ad cujus nutum columnæ cæli*, ut inquit Scriptura: *contremiscunt*, & *pavent*: eumque in terra nasci, (b) quem in Coelis Angeli adorant? Quid igitur, cum hæc Deus nostra causa faciat, quid, inquam, nos, ut illi obsequamur, facere oportet? quam libenti, atque alacri animo debemus omnia humilitatis officia amare, amplecti, præstare? Videant fideles, quam salutari doctrina Christus nascens nos instituat, antequam vocem aliquam emittere incipiat. Nascitur egenus: nascitur ut peregrinus in diversorio: nascitur in vili præsepio: nascitur media hyeme: ita enim scribit sanctus Lucas: (c) *factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diversorio*. Potuitne Evangelista humilioribus verbis omnem cæli, & terræ majestatem, & gloriam includere? Neque vero scribit, non fuisse locum in diversorio, sed ei non fuisse, qui dicit: (d) *Meus est orbis terræ, & plenitudo ejus*. Quod etiam alius Evangelista testatus est: (e) *In propria venit & sui eum non receperunt*. Hæc cum fideles sibi ante oculos proposuerint, tum vero cogitent, Deum carnis nostræ humilitatem, & fragilitatem subire voluisse, ut humanum genus in altissimo dignitatis gradu collocaretur. Nam il-

a) *Job. 26. 11.*b) *Psal. 96. 5.*c) *Luc. 2. 6. 7.*d) *Psal. 49. 12.*e) *Joan. 1. 11.*

Incarnationis Filii Dei mysterium, quanto pietatis studio recolendum. Hominis quanta dignitas.

Iud unum satis declarat excellentem hominis dignitatem, & præstantiam, quæ illi divino beneficio tributa est, quod homo fuerit, qui idem verus, & perfectus Deus sit: ut jam gloriari nobis liceat, Filium Dei (a) os nostrum, & carnem nostram esse: quod beatissimis illis spiritibus non licet. *Nusquam enim, ut est apud (b) Apostolum, Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit.* Præterea cavendum est, ne maximo nostro malo eveniat, ut, quemadmodum illi in diversorio Bethlehem locus, ubi nasceretur, defuit; ita etiam, quando jam in carne non nascitur, locum in cordibus nostris invenire non possit, ubi in spiritu nascatur. Hoc enim, cum salutis nostræ cupidissimus sit, vehementer optat: nam, ut ille Spiritus Sancti virtute supra naturæ ordinem homo factus, & natus est, sanctusque, atque adeo sanctitas ipsa fuit: ita nos oportet, (c) non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nasci, ac deinde veluti (d) novam creaturam (e) in novitate spiritus ambulare, sanctitatem illam, ac mentis integritatem custodire, quæ homines spiritu Dei regeneratos maxime decet: hac enim ratione sanctæ hujus Filii Dei conceptionis, & nativitatis imaginem aliquam in nobis ipsis exprimemus, quam fideli animo credimus, & credimus, & credentes (f) Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, suspicimus, & adoramus.

a) *Genes. 2. 23.*

b) *Hebr. 1. 14.*

*Domicilium
Christo in cordi-
bus nostris parand-
um.*

e) *Joan. 1. 13.*

d) *Gal. 6. 15.*

e) *Rom. 6. 4.*

*Filii Dei nativita-
tis imago quo-
modo in nobis ipsis
exprimi possit.*

f) *1. Cor. 2. 7.*

DE Q U A R T O ARTICULO, CAPUT V.

PASSUS SUB PONTIO PILATO, CRUCIFI-
XUS, MORTUUS, ET SEPULTUS.

1. *Articuli quarti cognoscendi necessitas, & ejus sententia.*

Quantam habeat necessitatem hujus articuli cognitio, & quam diligenter Parochus curare debeat, ut fideles Dominicæ Passionis memoriam sæpissime animo repetant, (a) docet Apostolus, qui nihil aliud se scire testatus est, *nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum.* Quare in hoc argumento omne studium, & opera adhibenda est, ut quam maxime illustretur, fidelesque tanti beneficii commemoratione excitati, totos se ad Dei erga nos amorem, & bonitatem suspiciendam convertant. Fides itaque priore articuli parte (nam de altera postea dicetur) illud nobis credendum proponit, *Christum Dominum*, cum Pontius Pilatus Tiberii Cæsaris jussu Judæam provinciam administraret, cruci affixum esse, nam captus, irrisus, variis injuriarum, & cruciatuum generibus affectus, demum in crucem sublatus est.

a) 1. Cor. 2.2.
Sensus prioris partis articuli.

2. *Anima Christi cruciatus sensit secundum utramque portionem.*

Nec vero cuiquam dubitandum est, Christi animam, quod ad inferiorem partem attinet, ab iis cruciatibus liberam non fuisse: nam,

Repleta est multis anima Christi.
Psal. 87.
Psal. 68.
Thren. 1.

Ego plorant, &c.

Thren. 3.

Inundaverunt

aqua &c.

Tam. lib. 3. cap.

23. in fine.

Scot. in 3. Sent.

Dist. 15.

Greg. Naz. Or.

52.

a) *Marc. 14.*

34.

*In una Christi
persona duarum
naturarum pro-
prietates sunt ser-
vatae.*

Dam. lib. 3. c. 13.

quod humanam naturam vere assumpsit: neces-
se est fateri, animo etiam gravissimum dolorem
sensisse: quare inquit: (a) *Tristis est anima mea
usque ad mortem.* Nam etsi personæ divinæ hu-
mana natura conjuncta fuit, tamen propter eam
conjunctionem nihilo minus passionis acerbita-
tem sensit, quam si ea conjunctio facta non
fuiſſet; cum in una Jesu Christi persona utrius-
que naturæ, divinæ, & humanæ proprietates
servatæ sint: atque idcirco, quod erat passibile,
& mortale passibile, & mortale permansit: rur-
sus vero, quod impassibile, & immortale erat,
qualem esse divinam naturam intelligimus,
suam proprietatem retinuit.

3. *Cur in Symbolo exprimatur, sub quo Judæa Præ-
sede Christus sit passus?*

Quod autem hoc loco tam diligenter obser-
vari videmus, Jesum Christum eo tempore pas-
sum esse, quo Pontius Pilatus Judæam provin-
ciam procuraret, id ea re factum esse docebit
Parochus, quia tantæ rei, & tam necessariæ co-
gnitio exploratior omnibus esse poterat, si rei
gestæ certum (quod & ab (b) Apostolo Paulo
factum legimus) tempus describeretur: tum
etiam, quia iis verbis declaratur, illam Salva-
toris prædictionem exitu comprobata esse:

b) *1. Tim. 6.*

13.

c) *Matth. 20.*

19.

(c) *Tradent, inquit, eum gentibus ad illudendum,
& flagellandum, & crucifigendum.*

4. *Non temere accidit, quod Christus in ligno crucis
mortem est perpeſſus.*

*Hoc opus nostra
salutis, &c. Hy-
mnus de Passione
Domini.*

d) *Præfatio*

Missæ de S. Cruce.

c) *Gen. 2. 23.*

Sed, quod potissimum in ligno crucis mor-
tem pertulit, hoc etiam divino consilio tri-
buendum est, ut scilicet, (d) *unde mors oriebatur,
inde vita resurgeret: serpens enim, (e) qui in
ligno*

ligno primos parentes vicerat, victus est a Christo in ligno crucis. Plures ejus rei afferri rationes possunt, quas sancti (a) Patres latius persecuti sunt, ut ostendamus consentaneum fuisse, Redemptorem nostrum mortem crucis potissimum subire. Verum satis esse Parochus admoneat, si fideles credant, illud genus mortis a Salvatore delectum esse, quod quidem ad humani generis redemptionem aptius, atque accommodatius videretur; quemadmodum certe nullum turpius, atque indignius esse potuit. Non solum enim apud Gentiles crucis supplicium execrandum, & dedecoris, ignominiaque plenissimum semper existimatum est; verum etiam in lege Moysis (b) *maledictus homo appellatur, qui pendet in ligno.*

5. *Historia passionis Christi frequentius populo est replicanda.*

Neque vero Parochus hujus articuli historiam prætermittet, quæ diligentissime a sanctis Evangelistis exposita est, ut saltem summa ejus mysterii capita, quæ ad confirmandam fidei nostræ veritatem magis necessaria videntur, fideles cognita habeant. Hoc enim articulo, veluti fundamento quodam Christiana religio, & fides nititur: eoque posito, reliqua omnia recte constituta sunt. Nam si quid aliud humanæ menti, & intelligentiæ difficultatem affert, certe crucis mysterium omnium difficillimum existimandum est: vixque percipi a nobis potest, salutem nostram ex cruce ipsa, & ex eo, qui pro nobis ligno illi affixus est, pendere. Sed in hoc, ut docet Apostolus, summam Dei providentiam licet admirari. (c) *Nam*

a) *Vide inter ceteros Irenæum lib. 4. cap. 17.*

Crucis supplicium apud Gentiles, & Judæos fuit execrandum.

b) *Deut. 21. 23, Gal. 3. 13.*

Quam necessaria hujus quarti articuli professio, & fides mysterii absconditi in cruce.

Crucis mysterium creditur omnium difficillimum; unde Gnostici Christum negabant cruci fuisse affixum, sed illius loco Simonem Cyrenæum, Iren. lib. 1, cap. 23.

c) *1. Cor. 1. 28.*

quia

quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. Quare mirandum non est, si Prophetæ ante Christi adventum, & Apostoli post ejus mortem, & resurrectionem tantopere laborarunt, ut hominibus persuaderent, hunc esse mundi Redemptorem, eosque in Crucifixi potestatem, atque obedientiam redigerent. Quare Dominus, cum nihil tam ab humana ratione remotum esset, quam crucis mysterium, statim post peccatum nunquam destitit tum figuris, tum Prophetarum oraculis Filii sui mortem significare. Atque, ut de fi-

Propheta, Apostoli, & Deus ipse, cur tantopere inculcarint crucis, & passionis mysteria.

Figura mortis Christi.

a) Gen. 4. 8.

b) Gen. 22. 6. 7.

c) Exod. 12. 5. 6, 7.

d) Num. 21. 3. 9.

Joan. 3. 14.

e) Psal. 2. & 21. 68. 109.

Hier. in Epist. ad Paulinum.

f) Isa. 53.

guris pauca quædam attingamus, (a) Abel primum, qui fratris invidia occisus est, deinde (b) Isaac sacrificium, præterea (c) agnus, quem Judæi, cum e terra Ægypti egrederentur, immolarunt, tum (d) serpens æneus, quem Moses in deserto exaltavit, Christi Domini passionis, ac mortis figuram præmonstrabant. Quod autem ad Prophetas pertinet, quam multi extiterint, qui de ea vaticinati sunt, id vero multo notius est, quam ut explicari hoc loco oporteat. Sed præ cæteris, ut (e) Davidem omittamus, qui omnia præcipua redemptionis nostræ mysteria in Psalmis complexus est, (f) Isaïæ oracula tam aperta, & clara sunt, ut recte dici queat, eum potius rem gestam exposuisse, quam futuram prædixisse.

6. Quid hæc clausula, mortuus, & sepultus, credendum significet?

Christus vero in cruce fuit mortuus.

Mortuus, & sepultus. His verbis Parochus credendum explicabit, Jesum Christum, postquam crucifixus est, vere mortuum ac sepultum

tum esse. Neque vero sine causa hoc separatim fidelibus credendum proponitur, cum non defuerint, qui eum in cruce mortuum negarent. Illi igitur errori hanc fidei doctrinam sancti Apostoli merito opponendam censuerunt: de cuius articuli veritate dubitandi nullus nobis locus relinquitur: nam omnes (a) Evangelistæ consentiunt, Jesum spiritum emisisse. Præterea, cum Christus verus, & perfectus homo fuerit, vere etiam mori potuit: moritur autem homo, cum anima separatur a corpore. Quare, cum Jesum mortuum esse dicimus, id significamus, ejus animam a corpore divisam esse: neque tamen concedimus divinitatem sejunctam a corpore: quin potius constanter credimus, & confitemur, anima ejus a corpore divisa, divinitatem tum corpori in sepulchro, tum animæ apud inferos conjunctam semper fuisse. (b) Decebat autem Filium Dei mori, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est Diabolum; & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti.

7. *Invitus, & coactus mortem Christus non subiit.*

Sed illud in Christo Domino singulare fuit, quod tunc mortuus est, cum ipse mori decrevit; & mortem non tam aliena vi illatam, quam voluntariam obiit. Nec vero mortem solum, sed locum etiam, & tempus, in quo moreretur, ipse sibi constituit: ita enim Isaias scripsit: (c) *Oblatus est, quia ipse voluit.* Atque idem Dominus de se ante passionem dixit: (d) *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam; nemo tolit eam a me, sed ego pono eam a me ipso:*

Gnostici Christum mortuum negaverunt.

Iren. Tertul. lib. de præscript. Epiph.

a) *Matth. 27.*

50. Marc. 15. 37.

Joan. 19. 30.

Morte Christi divinitas a corpore vel anima non fuit separata.

b) *Heb. 2. 10. Dam. lib. 3. cap. 27.*

Mors Christi fuit voluntaria.

c) *Isai. 53. 7.*

d) *Joan. 10. 17.*

pote.

potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Quod autem ad tempus, & locum attinet, cum Herodes ejus vitæ insidia-

a) *Luc. 13. 32.*

retur, ipse inquit: (a) Dicite vulpi illi, ecce ejicio Dæmonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consumor; verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare; quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Ille igitur nihil invitatus, aut coactus fecit, sed ipse sese volens obtulit, atque inimicis suis obviam procedens dixit: (b) Ego sum: & sponte sua ea omnia supplicia pertulit, quibus illum injuste, & crudeliter affecerunt: quo quidem nihil ad commovendos animi nostri sensus majorem vim habere potest, cum pœnas, tormentaque ejus omnia cogitatione perpendimus. Nam, si quispiam nostra causa omnes dolores patiatur, non quos ipse sua voluntate suscipiat, sed quos vitare nequeat: hoc vero haud magni beneficii loco a nobis ponetur: Verum si nostro tantum nomine mortem, quam defugere poterat, libenter occumbat, profecto hoc beneficii genus tantum est, ut omnem non solum referendæ, sed etiam habendæ gratiæ facultatem vel gratissimo cuique eripiat: ex quo Jesu Christi summa, & eximia charitas, ejusque divinum, & immensum in nos meritum perspicui potest.

b) *Joan. 11. 5.*

Magnitudo beneficii passionis ex eo, quod fuerit ultronea, considerari debet.

s. Cur Christum non modo mortuum, sed etiam sepultum esse dicamus?

Deum dicimus mortuum, & sepultum propter unitatem personæ, & communicationem idiomatum;

Jam vero quod sepultum fuisse confitemur, hoc quidem veluti articuli pars non constituitur, quod novam aliquam difficultatem habeat, præter ea, quæ jam de morte dicta sunt. Nam,

si Christum mortuum credimus, facile etiam nobis persuaderi potest, eum sepultum esse. Verum hoc additum est, primum, ut minus dubitare de morte liceat; cum maximo argumento sit aliquem mortuum esse, si ejus corpus sepultum probemus: deinde, ut resurrectionis miraculum magis declaretur, atque eluceat. Neque vero hoc solum credimus, Christi corpus mortuum esse, sed illud præcipue his verbis credendum proponitur, Deum sepultum esse: quemadmodum ex fidei Catholicæ regula verissime etiam dicimus: Deum mortuum, & ex Virgine natum esse: nam, cum divinitas nunquam divisa fuerit a corpore, quod in sepulchro conditum est, recte confitemur Deum sepultum esse.

9. *Quæ circa mortem, & sepulturam Christi sint maxime observanda?*

Ac de genere quidem, & loco sepulturæ illa Parocho satis erunt, quæ a sanctis (a) Evangelistis dicta sunt. Duo vero in primis observanda sunt: alterum, Christi corpus in sepulchro nulla ex parte corruptum esse: de quo Propheta ita vaticinatus erat; (b) *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem*: Alterum est, quod ad omnes hujus articuli partes attinet, sepulturam scilicet, passionem etiam, & mortem Christo Jesu, ut homini, non ut Deo convenire: nam pati & mori in humanam tantum naturam cadunt: quamvis Deo etiam hæc omnia tribuantur: quoniam de illa persona, quæ simul (c) *perfectus Deus, & perfectus homo fuit*, recte dici perspicuum est.

erat enim totus Deus in sepulchro, & totus Deus in inferno, totus, sed non in totum.

Dam. lib. 3. de orth. fid. cap. 7. Fulg. lib. 3. ad Tra. c. 25. & 27. Christus quod semel assumpsit, nunquam dimisit.

Circa mortem & sepulturam Christi duo maxime observanda.

a) *Matt. 27. 58. 59.*

Marc. 15. 46.

Luca 21. 53.

Joan. 19. 38. 39.

b) *Psal. 15. 10.*

Act. 2. 31.

Quomodo Deus nec patitur, nec moritur, & tamen recte dicitur Deus passus & mortuus.

c) *Ath. in Symbol.*

Fulg. lib. 3. ad Traf.

Reg. c. 30. 31.

10. *Qua ratione contemplari oporteat passionis Christi beneficium,*

His cognitis, ea de Christi passione, & morte Parochus explicabit, ex quibus tanti mysterii immensitatem si non comprehendere, contemplari saltem fideles possint. Ac primum quidem considerandum est, quis ille sit, qui hæc omnia patitur. Et quidem nullis verbis ejus dignitatem explicare, aut mente comprehendere possumus. Sanctus Joannes (a) *Verbum esse dicit, quod erat apud Deum.* Apostolus

a) *Joan. 1. 1.*b) *Hebr. 1. 2, 3.*
Sap. 7.
2. Cor. 4.

magnificis verbis describit in hunc modum: (b) *Esse eum, quem Deus constituit heredem universorum, per quem fecit & sacula, qui est splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, qui portat omnia verbo virtutis suæ. Hic igitur purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis. Atque, ut uno verbo complectamur, patitur Jesus Christus Deus, & homo: patitur Creator pro iis, quos ipse condidit: patitur Dominus pro servis: patitur is, per quem Angeli, homines, cœli, elementa facta sunt: ille, in-*

c) *Rom. 11. 36.*

quam, (c) in quo, per quem, & ex quo sunt omnia. Quare mirandum non est, si eo tot passionum tormentis commoto, totum etiam ædificium

d) *Matt. 27.*

51.

c) *Luc. 22. 44.*

45.

Terra mota est, & petreæ scissæ sunt: (e) tenebræ etiam factæ sunt per universam terram, & Sol obscuratus est. Quod si mutæ etiam res, & sensu carentes Creatoris sui passionem luxerunt, cogitent fideles, quibus lacrymis ipsi, tanquam

f) *1. Petri 2. 5.*
Osce 11.

(f) vivi lapides hujus ædificii, dolorem suum declarare debeant.

11. *Cur Christus voluerit extrema pati, quidque sentiendum de his sit, qui Christianismum professi, in peccatis sordescunt.*

Jam vero causæ etiam passionis exponendæ sunt, ut eo magis divinæ erga nos charitatis magnitudo, & vis appareat. Si quis igitur quærat, quæ causa fuerit, cur Filius Dei acerbissimam passionem subierit, hanc potissimum fuisse inveniet, (præter hæreditariam labem primorum parentum) vitia, & peccata, quæ homines a mundi origine usque ad hanc diem admiserunt, ac deinceps usque ad consummationem sæculi admissuri sunt. Hoc enim in passione, & morte Filius Dei Salvator noster spectavit, ut omnium ætatum peccata redimeret, ac deleteret, & pro eis Patri abunde, cumulateque satisfaceret. Illud etiam accedit ad augendam rei dignitatem, quod non solum Christus pro peccatoribus passus est, sed etiam pro illis, qui poenarum omnium, quas pertulit, Auctores, & Ministri fuerunt: de quo Apostolus nos admonet, ita ad Hebræos scribens: (a) *Recogitate eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes.* Atque hac culpa omnes teneri judicandum est, qui in peccata sæpius prolabantur. Nam, cum peccata nostra Christum Dominum impulerint, ut Crucis supplicium subiret: profecto qui in flagitiis, & sceleribus volutantur, rursus, quod in ipsis est, (b) *crucifigunt in semetipsis Filium Dei, & ostentui habent.* Quod quidem scelus eo gravius in nobis videri potest, quam fuerit Judæis, quod illi, eodem Apostolo teste, (c)

Jean. 3.

Sic Deus &c.

Rom. 5.

Commendat charitatem.

Quod potuit gurgita, voluit unda, ut nos magis alliceret ad amorem suum.

Pondera ly.

omnium ætatum, quia incarnatus est in medio annorum, ut omnes aqualiter participarent in tertio millenario & medio.

Abac. 3.

a) Hebr. 12. 3.

Et de rigore justitia erat necessarium, quod esset Deus & homo.

O vere necessarium, Ad peccatum, &c.

Aug. in Bened. Cerei Pasch.

Relabentes sapius in scelera Deum, iterum crucifigunt, & gravius plerumque quam Judæi.

b) Hebr. 6. 6.

c) 1. Cor. 2. 8.

Joan. 3.
Rom. 8.
Ephes. 5.
Matth. 4.

Si cognovissent, nunquam Dominum Gloriæ crucifixissent: nos autem & nosse eum profitemur; & tamen factis negantes, quodammodo violentas ei manus videmur inferre.

12. *Christus a Patre, & a semetipso etiam traditus est.*

Sed a Patre etiam, & a semetipso Christum Dominum traditum esse Sacræ literæ testantur: inquit enim apud Isaiam, (a) *Propter scelus populi mei percussi eum.* Et paulo ante idem Propheta, cum Dominum plagis, & vulneribus affectum spiritu Dei plenus videret, dixit:

Ambr. lib. 1. de
fide ad Grat. c. 7.
& lib. 1. de Spiritu
Sancto c. 12.

b) *Ibid. 10.*

Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. De Filio autem scriptum est: (b) *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Sed eandem rem Apostolus gravioribus etiam verbis expressit, cum tamen ex altera parte vellet ostendere quantum nobis de immensa Dei misericordia, & bonitate sperare liceat: inquit enim: (c) *Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quo modo non etiam cum illo omnia nobis * donavit?*

c) *Rom. 8. 32.*
33.

* *Donabit.*
Græca, & Syriaca exemplaria.

13. *Christus tormentorum acerbiteriam corpore, & animo vere sensit.*

Acerbitas passionis.

d) *Lucæ 22. 44.*

** *Decurrentes habet Græcus textus.*

e) *Ibid.*

Sequitur nunc, ut, quanta fuerit passionis acerbiteriam, Parochus doceat: quamquam, si memoria teneamus (d) sudorem Domini factum, ut guttas sanguinis * * decurrentis in terram, cum ille tormenta, & cruciatus animo perciperet, quibus paulo post afficiendus erat, facile ex eo unusquisque intelliget, nihil ad illum dolorem addi potuisse. Nam, si malorum imminetium cogitatio tam acerba fuit, (e) id quod

quod sanguinis sudor declaravit, quid ipsam perpeffionem fuisse existimandum est?

Sed tamen Christum Dominum summis tum animi, tum corporis doloribus affectum esse constat. Ac primum quidem nulla fuit ejus corporis pars, quæ gravissimas pœnas non senserit: nam & pedes, & manus clavis cruci affixæ, caput spinis punctum, & arundine percussum, facies sputis foedata, alapis cæsa, totum corpus flagellis verberatum est. Præterea omnium & generum, & ordinum homines (a) convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus. (b) Gentes enim, & Judæi passionis suasores, auctores, ministri fuerunt. Judas eum prodidit, Petrus negavit, cæteri omnes deseruerunt. Jam vero in cruce ipsa acerbitatemne, an ignominiam, an utrumque simul queremur? Ac profecto nullum aut turpius genus mortis, aut acerbius excogitari eo potuit, quo affici nonnisi nocentissimi, & sceleratissimi homines consueverunt, & in quo summi doloris, & cruciatus sensum mortis diuturnitas vehementiorem efficiebat. Augebat autem pœnarum magnitudinem ipsa Christi Jesu corporis constitutio, & habitus: quod quidem cum Spiritus virtute formatum esset, multo perfectius, & temperatius fuit, quam aliorum hominum corpora esse possunt; atque ideo acriorem quoque sentiendi vim habuit, & gravius tormenta illa omnia perpeffum est.

Quod vero ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit: sanctis enim hominibus, quicumque supplicia, & cruciatus pertulerunt,

Christus in corpore quanta perpeffit.

a) Psal. 2. 2.

b) Matt. 26.

27.
Marc. 14. 15.

Luc. 22. 35.

Joan. 13. 19.

Mortis Christi genus acerbissimum, & ignominiosissimum.

Corpus Christi perfectissimum & temperatissimum fuit.

2. Cor. 4. 72

In omnibus tribulationem, &c. usque ad Non perimus.

Nam Christus angustiat^{us} est a contrariis, destitutus ab Apostolis, derelictus a Deo, confusus a Judæis.

a) Col. 1. 24.

b) 2. Cor. 7. 4.

c) Matt. 26.
39.

Psal. 68.
Et sustinui &c.
Et 141. Confortabam.

Thren. 1.
Longe factus est &c.

Lucæ 21.
Apparuit illi Angelus de celo, &c.
nota ly. Confortans,

Et solve ex Psal. 9. Exurge Domine &c. bene & subtiliter meditando quamam illa confortatio? Primus fructus passionis Christi.

d) Apoc. 1. 5.

e) Col. 2. 13.

Secundus.

f) Joan. 12. 31.

Tertius.

Quartus.

g) Rom. 5. 10.

2. Cor. 5. 18.

Quintus.

non defuit animæ solatium divinitus datum, quo recreati tormentorum vim æquo animo ferre possent: imo vero in cruciatibus plerique intima lætitia efferebantur: inquit enim Apostolus: (a) Gaudeo in passionibus pro vobis: & adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia: & alibi; (b) Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Verum Christus Dominus amarissimæ Passionis calicem, (c) quem bibit, nulla suavitate permixta temperavit. Humanæ enim naturæ, quam assumpserat, sentire omnia tormenta permisit, non secus, ac si homo, non etiam Deus fuisset.

14. Quæ potissimum commoda, & bona Christiano generi Christi passio pepererit.

Reliquum modo est, ut commoda etiam, & bona, quæ ex Passione Domini percepimus, a Parocho accurate explicentur. Primum igitur Domini Passio peccati liberatio fuit: nam, ut est apud Sanctum Joannem, (d) dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Et Apostolus inquit: (e) Convificavit vos cum illo, donans vobis omnia delicta, delens quod adversum nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci. Deinde a dæmonis tyrannide nos eripuit: ipse enim Dominus inquit: (f) Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras: & ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Pœnam præterea peccatis nostris debitam persolvit. Tum vero, quia nullum gratius, & acceptius Deo sacrificium offerri potuit, (g) Patri nos reconciliavit, eumque nobis

nobis placatum, & propitium reddidit. Postremo, quoniam peccata sustulit, cœlorum etiam aditum communi humani generis peccato interclusum, nobis patefecit. Atque id Apostolus significavit illis verbis: (a) *Habemus fiduciam in introitu sanctorum, in sanguine Christi*. Neque vero in veteri lege hujus mysterii figura, & imago quædam defuit; nam illi, (b) quibus interdictum erat, ne in patriam ante summi sacerdotis mortem reverterentur, hoc significabant, nemini, quamvis juste, & pie vixisset, aditum in cœlestem patriam patere, antequam summus ille, atque æternus sacerdos Christus Jesus mortem obiret: qua quidem obita, statim cœli fores patuerunt iis, qui Sacramentis expiati, fideque, spe, & charitate præditi, passionis ejus participes fiunt.

15. *Unde vim habuerit Christi passio ad tanta nobis bona promerenda.*

Hæc autem omnia maxima, & divina bona Parochus docebit ex Domini passione ad nos pervenisse: primum quidem, quia est integra atque omnibus numeris perfecta satisfactio, quam admirabili quadam ratione Jesus Christus pro peccatis nostris Deo Patri persolvit. Neque vero pretium, quod pro nobis persolvit, Neque vero pretium, quod pro nobis persolvit, debitis nostris par solum, & æquale fuit, verum ea longe superavit. Deinde sacrificium Deo acceptissimum fuit; quod cum illi filius in ara crucis obtulit, patris iram, atque indignationem prorsus mitigavit, atque hoc nomine Apostolus usus est, cum inquit: (c) *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblatio-*

a) *Hebr. 10. 19.*

b) *Num. 35. 25. Patribus veteris testamenti ante Christi mortem calicem aditus non patuit, vide Iren. lib. 5. cap. 21. Tertul. lib. 4. ad Marcionem Orig. in cap. 5. ad Rom.*

i. *Reg. 9. Quia de industria &c. Matth. 27. Et cum dustasset. 1. Petri 2. Christus passus est &c. Christi passio verum sacrificium.*

c) *Ephes. 5. 2. Redemptio.*

nem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Præterea redemptio, de qua est apud Apostolorum

a) 1. Petri 1. Principem (a) *Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati: & Apostolus docet: (b) Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.*

11.
Apoc. 5. Redemi-
sti nos Domine.
&c. nota illa 4.
ex omni tribu, &
lingua &c.
b) Gal. 3. 13.

16. In Christi passione sunt omnium virtutum exempla.

Sextus Christi
passionis fruans.

Verum præter hæc immensa beneficia, illud etiam vel maximum consecuti sumus, ut in hac una passione omnium virtutum clarissima exempla habeamus: nam & patientiam, & humilitatem, & eximiam charitatem, & mansuetudinem, & obedientiam, & summam animi constantiam, non solum in perferendis propter justitiam doloribus, sed etiam in morte oppetenda ita ostendit, ut vere dicere possumus, Salvatorem nostrum, quæcumque vitæ præcepta toto prædicationis suæ tempore verbis nos docuit, ea omnia uno passionis die in se ipso expressisse. Atque hæc breviter de Christi Domini saluberrimæ passione, & morte dicta sint. Utinam vero hæc mysteria in animis nostris assidue versentur, & una cum Domino pati, & mori, & sepeliri discamus: ut deinde, abjecta omni sorde peccati, ad novam vitam cum illo resurgentes, aliquando tandem, ipsius gratia, & digni simus, qui cœlestis regni, & gloriæ participes efficiamur.

DE QUINTO
ARTICULO,
CAPUT VI.

DESCENDIT AD INFEROS, TERTIA DIE
RESURREXIT A MORTUIS.

1. *Prima pars hujus articuli quomodo sit intelligenda.*

Maxime quidem refert nosse gloriam sepulturæ Domini nostri Jesu Christi, de qua proxime dictum est: sed plus interest fidelis populi cognoscere illustres triumphos, quos ex divincto Diabolo, & spoliatis inferorum sedibus deportavit: de quibus, simulque de resurrectione dicendum est: qui locus etsi separatim per se recte tractari possit, nos tamen sanctorum Patrum auctoritatem secuti, eum cum descensu ad inferos conjungendum putavimus. Ejus igitur priori parte hoc nobis credendum proponitur, Christo jam mortuo, ejus animam ad inferos descendisse, ibique tamdiu mansisse, quamdiu ejusdem corpus in sepulchro fuit. His autem verbis simul etiam confitemur eandem Christi personam eodem tempore & apud inferos fuisse, & in sepulchro jacuisse. Quod quidem cum dicimus, nemini mirum videri debet, propterea quod, ut sæpe jam docuimus, quamvis anima a corpore discesserit, nunquam tamen divinitas vel ab anima, vel a corpore separata est.

*Isa. vi.
Et erit sepulchrum
ejus gloriosum.*

*Prioris partis
quinti artic. sententia.*

*Christus eodem
tempore in sepulchro, & apud inferos fuit.
Vide Sect. 6. superioris articuli.*

2. *Quid hic inferorum vocabolo intelligendum sit.*

Sed quoniam articuli explanationi plurimum lucis asserre potest, si Parochus prius doceat,

De multiplici vo-
cis Inferni signifi-
catione.
Inferi quid signi-
ficant.

ceat, quid hoc loco inferorum vocabulo intel-
ligendum sit, monere oportet, Inferos hoc lo-
co pro sepulchro non accipi, ut quidam non
minus impie, quam imperite putaverunt. Su-
periori enim articulo, *Christum Dominum* sepul-
tum esse, edocti sumus: nec ulla causa erat,
cur in fide tradenda alio, & quidem obscuriori
loquendi genere idem a sanctis Apostolis re-
peteretur; verum inferorum nomen abdita illa
receptacula significat, in quibus animæ deti-
nentur, quæ cœlestem beatitudinem non sunt
consecutæ. Ita vero sacræ literæ hanc vocem
multis in locis usurparunt. Nam apud Apo-

- a) *Phil. 2. 10.* stolium legimus (a) *in nomine Jesu omne genu flecti,*
cœlestium, terrestrium, & infernorum: & in Actis
b) *Act. 2. 24.* Apostolorum D. Petrus testatur, (b) *Christum*
Dominum suscitatum solutus doloribus inferni.

Receptacula In-
ferna animarum
non sunt unius ge-
neris.

c) *Matt. 25. 41.*
Primus locus da-
mnatorum.

d) *Matth. 5. &*
10. 20. 29.

e) *Apoc. 9. 11.*
Pondera ly tor-
quentur, qua tor-
sione, quia secun-
dum Ambr. *Serm.*
20. supra Beati
emmaculati, Ber-
nard.

Greg. 2. *Pet. 2.*
Angelis peccanti-
bus, &c.

Diabolus non ha-
bet penam sensus,
sed solam damnationem
usque ad diem ju-
dicii, & tunc
utramque.

f) *Luc. 26. 22.*

g) *Apoc. 11. 27.*

3. Quot sint loca, quibus animæ extra beatitudinem
constitutæ post mortem detinentur.

Neque tamen ea receptacula unius, & ejus-
dem generis sunt omnia. Est enim deterrimus,
& obscurissimus carcer, (c) ubi perpetuo, &
inextinguibili igne damnatorum animæ simul
cum immundis spiritibus torquentur, qui etiam
(d) gehenna, (e) abyssus, & propria significa-
tione (f) Infernus vocatur. Præterea est pur-
gaturius ignis, quo piorum animæ ad definitum
tempus cruciatæ expiantur, ut eis in æternam
patriam ingressus patere possit (g), in quam ni-
hil coinquinatum ingreditur. Ac de hujus qui-
dem doctrinæ veritate, quam & Scripturarum
testimoniis, & Apostolica traditione confirma-
tam esse sancta Concilia declarant, eo diligen-
tius, & sæpius Parocho differendum erit, quod
in

in ea tempora incidimus, quibus homines san-
nam doctrinam non sustinent. Tertium postre-
mo receptaculi genus est, in quo animæ sancto-
rum ante Christi Domini adventum excipie-
bantur, ibique sine ullo doloris sensu beata re-
demptionis spe sustentati, quieta habitatione
fruebantur. Horum igitur piorum animas, quæ
in sinu Abrahæ Salvatorem expectabant, Chri-
stus Dominus ad inferos descendens liberavit.

4. *Anima Christi non potentia tantum, sed re ipsa ad in-
feros descendit.*

Nec vero existimandum est, eum sic ad in-
feros descendisse, ut ejus tantummodo vis, ac
virtus, non etiam anima, eo pervenerit. Sed
omnino credendum est, ipsam animam re, &
præsentia ad inferos descendisse; de quo extat
firmissimum illud Davidis testimonium: (a) *Non
derelinques animam meam in inferno.*

5. *Aliquid dignitati Christi ex ejus descensu ad inferos
detraclum non est.*

Verum etsi Christus ad inferos descendit,
nihil de ejus summa potestate detractum est;
neque ejus sanctitatis splendor macula aliqua
asperfus: cum potius hoc facto verissima esse
omnia, quæ de illius sanctitate celebrata erant,
eumque filium Dei esse, quemadmodum antea
tot prodigiis declaverat, apertissime comproba-
tum sit: id quod facile intelligemus, si causas,
cur Christus, & alii homines in ea loca venerint,
inter se conferamus. Cæteri enim omnes cap-
tivi descenderant: ipse vero (b) inter mortuos
liber, & victor, ad profligandos dæmones, a
quibus illi ob noxam inclusi, & constricti tene-
bantur, descendit. Præterea alii omnes, qui

*Secundus locus
animarum est
Purgatorium.*

*Tertium anima-
rum receptaculum
est sinus Abrahæ.*

Luc. 16.

*Christus liberavit
omnes animas Pa-
trum & omnes
purgantes tunc ibi
existentes.*

*Anima Christi
re ipsa descendit
ad inferos.*

Joan. 11.

*Cum exaltatus
est.*

*Unde dicitur de-
scendit ad inferos.
non ad infernum.*

a) *Psal. 15. 10.*

Greg. Naz. Or.

42.

b) *Psal. 17. 6.*

*Dam. lib. 3. c. 25.
Alia fuit Christo*

*causa descendendi
ad inferos, quam
aliis hominibus.*

descenderunt, partim pœnis acerbissimis tor-
quebantur, partim vero, ut alio dolores sensu
carerent, tamen Dei aspectu privati, & spe
beatæ gloriæ, quam expectabant, suspensi tor-
quebantur. At Christus Dominus descendit,
non ut aliquid pateretur, verum ut sanctos, &
justos homines ex misera illius custodiæ mole-
stia liberaret, eisque passionis suæ fructum im-
pertiret. Quod igitur ad inferos descendit,
nulla prorsus de summa ejus dignitate, & po-
testate diminutio facta est.

6. *Quibus de causis Christus ad inferos descendere
voluerit.*

*Dam. lib. 3. cap.
29. Christus ani-
mas inferno ex-
tractas mox effe-
cit beatas.*

His expositis docendum erit, propterea
Christum Dominum ad inferos descendisse, ut
ereptis Dæmonum spoliis, sanctos illos Patres,
cæterosque pios e carcere liberatos secum addu-
ceret in cœlum, quod ab eo admirabiliter, sum-
maque cum gloria perfectum est: statim enim
illius aspectus clarissimam lucem captivis attu-
lit, eorumque animas immensa lætitia, gaudio-
que implevit: quibus etiam optatissimam bea-
titudinem, quæ in Dei visione consistit, imper-
tivit: quo facto id comprobatum est, quod la-
troni promiserat illis verbis, (a) *Hodie tecum
eris in Paradiso.* Hanc vero piorum liberatio-
nem Oseas tanto ante prædixerat in hunc mo-
dum; (b) *Ero mors tua, o mors: morsus tuus ero,
inferne.* Hoc etiam significavit Zacharias Pro-
pheta, cum ait; (c) *Tu quoque in sanguine testa-
menti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est
aqua.* Idipsum denique expressit Apostulus il-
lis verbis: (d) *Expolians principatus, & potestates
traduxit confidentur, palam triumphans illos in semet-
ipso.*

*Quomodo latroni
promissa eodem
die beatitudo sit
prestata.*

a) *Luc. 23. 43.*

b) *Oseæ 13. 14.*

c) *Zach. 9. 11.
Eccles. 24.*

d) *Col. 2. 15.
Passionis Christi
fructus ad*

ipſo. Verum ut hujus myſterii vim melius intelligamus, ſæpe illud memoria repetere debemus, pios homines non ſolum qui poſt adventum Domini in lucem editi erant, ſed qui illum poſt Adam anteceſſerant, vel qui uſque ad finem ſæculi futuri ſunt, ejus paſſionis beneficio ſalutem conſecutos eſſe. Quamobrem, antequam ille moreretur, ac reſurgeret, cœli portæ nemini unquam patuerunt : ſed piorum animæ cum e vivis exceſſiſſent, vel in finum Abrahæ deferebantur, vel, quod etiam nunc iis contingit, quibus aliquid diluendum, & perſolvendum eſt, Purgatorii igne expiabantur. Eſt illa præterea cauſa, cur deſcenderit ad inferos Chriſtus Dominus, ut ibi etiam, quemadmodum in cœlo, & in terris, vim ſuam, poteſtatemque declararet ; & omnino, (a) *ut in nomine ejus omne genu ſecteretur, cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.* Quo loco quis ſummam Dei benignitatem in genus humanum non admiretur, & obſtupescat, qui non modo pro nobis acerbiffimam mortem ſubire, ſed infimas etiam terræ partes penetrare voluerit, ut ſibi chariſſimas animas, inde ereptas, ad beatitudinem traduceret ?

omnium temporum fideles eſt diſfuſus.

Purgatorium ignem Judæis ante Chriſti mortem fuiſſe perſuaſum colligitur ex 1.

Reg. 31. 13.

Tob. 4. 17.

2. Mach. 12. 43.

Vide Aug. lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 2.

a) *Phil. 2. 10.*

Ubi ſunt inferi.

7. *Alterius partis quinti articuli ſenſus.*

Sequitur altara articuli pars : in qua explicanda quantum laborare Parochus debeat, declarant illa Apoſtoli verba : (b) *Memor eſto, Dominum Jeſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis.* Quod enim Timotheo præcepit, idem etiam reliquis animarum curatoribus præceptum eſſe, dubitandum non eſt. Ea autem articuli eſt ſententia : Poſtquam Chriſtus Dominus ſexta feria,

De glorioſo reſurrectionis Chriſti myſterio.

c) *2. Tim. 2. 8.*

feria, hora diei nona, in cruce spiritum emisit, & eadem die vespere sepultus est ab ejus discipulis, (a) qui Pilati Præsidis permisso corpus Domini e cruce depositum in propinqui horti monumentum novum intulerunt: tertio a morte die, qui fuit Dominicus, (b) summo mane illius anima corpori iterum conjuncta est: atque ita is, qui triduum illud mortuus fuerat, ad vitam, ex qua moriens discefferat, rediit, & surrexit.

8. *Non aliena virtute, ut cæteri homines, sed propria vi Christus resurrexit.*

Sua vi Christus ab inferis est excitatus.

Scor. 4. Dist. 43.

quasi. 3.

Job. 7.

Sed resurrectionis voce non illud solum intelligendum est, Christum a mortuis excitatum esse, quod multis aliis commune fuit: sed sua vi, ac virtute resurrexisse, quod proprium in illo fuit & singulare. Neque enim natura patitur, nec ulli homini concessum est, ut seipsum possit virtute sua a morte ad vitam revocare. Hoc vero summæ Dei potestati tantummodo reservatum est, ut ex illis Apostoli verbis in-

- 1) *1. Cor. 15. 4.* telligimus: (c) *Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Quæ quoniam neque a Christi corpore in sepulchro, neque ab anima, cum ab inferos descendisset, sejuncta unquam fuit, divina vis tum in corpore inerat, qua animæ iterum conjungi, tum in anima, qua ad corpus denuo reverti posset, qua & licuit sua virtute reviviscere, atque a mortuis resurgere, Id vero David Spiritu Dei plenus prædixit his
- d) *Psal. 97. 2.* verbis; (d) *Salvabit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.* Deinde ipse Dominus Divino
- e) *Joan. 17. 11.* oris sui testimonio confirmavit: (e) *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam; & potestatem ha-*

leo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Judæis etiam ad confirmandam doctrinæ veritatem dixit: (a) *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Quod quidem tametsi de templo illo magnifice ex lapidibus structo intelligerent, ille tamen, ut scripturæ verbis eodem in loco declaratum est, dicebat de templo corporis sui. Quamvis autem in scripturis interdum legamus, (b) *Christum Dominum a Patre suscitatum esse*, hoc ad eum, ut ad hominem, referendum est: quemadmodum illa rursus ad eundem, ut Deum, spectant, quibus significatur, eum sua virtute resurrexisse.

a) *Joan. 2. 19.*b) *Act. 2. 24*
Ro. 8. 12.

2. *Quomodo Christus primogenitus mortuorum dicatur, cum alii ante ipsum resuscitati noscantur.*

Sed illud etiam præcipuum Christi fuit, quod ipse primus omnium hoc divino resurrectionis beneficio affectus est. Nam in scripturis & (c) *primogenitus ex mortuis*, & (d) *primogenitus mortuorum vocatur.* Atque, ut est apud Apostolum, (e) *Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium: quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Unusquisque autem in suo ordine: *primitiæ Christus, deinde ii, qui sunt Christi.* Quæ quidem verba de perfecta resurrectione interpretanda sunt, qua ad immortalem vitam, omni prorsus moriendi necessitate sublata, excitamur. Atque in eo genere Christus Dominus primum locum obtinet: nam si de resurrectione loquimur, hoc est de reditu ad vitam, cui iterum moriendi necessitas adjuncta est; (f) ante Christum multi alii a mortuis excitati sunt; qui

c) *Col. 1. 18.*
d) *Apo. 1. 5.*e) *1. Cor. 15. 20. 21.*f) *3. Reg. 17. 22.*

qui omnes tamen ea conditione revixerunt, ut eis iterum moriendum esset: at Christus Dominus ita resurrexit mortē subacta, & oppressa, ut mori amplius non posset: quod quidem apertissimo illo testimonio confirmatur: (a)

a) Rom. 6. 9.

Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur.

10. Quomodo, & qua ex causa Christus in tertiam diem suam resurrectionem dislulerit.

Tertia die non simpliciter, sed secundum scripturas.

Osea 6.

Jona 2.

Matth. 12.

Greg. Nis. Or. de resurrectione Christi.

Alex. de Alex. par.

3. quasi. 20.

Adem. 3. Ar. 3.

Quod vero articulo additur, *Tertia Dei*, Parocho explanandum erit, ne fideles arbitrentur, totos ipsos tres dies Dominum in sepulchro fuisse: nam quod integrum naturalem diem, partemque tum antecedentis, tum consequentis diei in sepulchro conditus est, ob eam rem verissime dicitur triduo in sepulchro jacuisse, ac tertia die a mortuis surrexisse: ut enim divinitatem suam declararet, resurrectionem usque ad finem sæculi differre noluit: rursus vero, ut eum vere hominem, vereque mortuum esse crederemus, non statim post mortem, sed tertio die revixit: quod temporis spatium ad veram mortem comprobendam satis esse videbatur.

11. Quare Patres Constantinopolitanæ Synodi huic articulo clausulam adjecerint, Secundum Scripturas.

Patres primæ Constantinopolitanæ Synodi huic loco addiderunt; *Secundum Scripturas*:

b) 1. Cor. 15. 3.

quod quidem ab (b) Apostolo acceptum, in fidei Symbolum propterea transfulerunt, quod resurrectionis mysterium maxime necessarium

c) 1. Cor. 15. 14.

esse, idem Apostolus docuerit iis verbis: (c) *Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra,*

nostra, inanis est & fides vestra: & si Christus non resurrexit, vana est fides vestra: adhuc enim estis in peccatis vestris. Quare D. Augustinus cum hu-

D. August. in
Psalm. 120.

jus articuli fidem admiraretur, ita scripsit: *Non magnum est credere, quia mortuus est Christus; hoc & Pagani, & Judæi, & omnes iniqui credunt; hoc omnes credunt, quia mortuus est. Fides Christianorum resurrectio Christi est: hoc pro magno habemus, quia credimus eum resurrexisse.* Ex quo factum

a) Matt. 16. &
17. & 20. 21.

est, ut frequentissime (a) Dominus de sua resurrectione locutus sit: ac nunquam fere de passione sua cum discipulis collocutus est, quin de resurrectione loqueretur: quare cum dixisset: (b) *Filius hominis tradetur gentibus, & illudetur & flagelabitur, & conspuetur, & postquam flageliaverint, occident eum; ad extremum addit: Et tertia die resurget:* Et cum Judæi ab eo peterent, ut aliquo signo, & miraculo doctrinam suam comprobaret, respondit, (c) *nullum aliud signum eis datum iri, quam Jonæ Prophetæ signum; sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; sic futurum affirmavit filium hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Verum ut hujus articuli vim, & sensum melius perspiciamus, tria nobis investiganda, & cognoscenda sunt: primum quidem, quare necesse fuerit Christum resurgere: deinde qui resurrectionis finis, & scopus sit: & quæ ab ea utilitates, & commoda in nos sint profecta.

c) Matt. 12. 39.
Luca 11. 29.

12. *Quac ob causas necesse fuerit Christum resurgere.*

Quod igitur ad primum attinet, necesse fuit eum resurgere, ut Dei justitia ostenderetur, a quo maxime decebat eum extolli, qui, ut illi obtemperaret, depressus, atque omni ignominia

D. Tb. 3. par. qu.
53. art. 1.
Psalm. 63.

affe-

*Accedet homo ad
cor altum, &c.*

Prima causa.

a) Philip. 2. 8. 9.

1. Reg. 19.

Mittet radicem,

&c.

Secunda.

1. Cor. 15. 12.

1. Petr. v. 1.

Lucas 15.

Congratulamini,

&c.

Tercia.

b) 1. Cor. 15. 12.

c) 1. Thes. 4.

14.

d) 1. Petr. 1. 3.

1.

Quarta.

c) Rom. 4. 25.

affectus erat. Hanc Apostolus causam attulit, cum ad Philippenfes inquit: (a) *Humiliavit semetipsum factus obediens usque mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.* Præterea, ut fides nostra confirmaretur, sine qua hominis iustitia constare non potest: illud enim maximo argumento esse debet, Christum filium Dei fuisse, quod sua virtute a mortuis resurrexit. Deinde, ut spes nostra aleretur, atque sustentaretur. Cum enim Christus resurrexerit, certa spe nitimur fore, ut nos etiam resurgamus: siquidem membra capitis sui conditionem consequantur necesse est: ita enim Apostolus argumentationem concludere videtur, cum ad (b) Corinthios, & (c) Thessalonicenses scribit: & a Principe Apostolorum (d) *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem.* Postremo ob eam etiam rem Domini resurrectionem necessariam fuisse docendum est, ut salutis, & redemptionis nostræ mysterium absolveretur. Christus enim morte sua nos a peccatis liberavit; resurgens vero præcipua nobis bona restituit, quæ peccando amiseramus. Quare est apud Apostolum dictum: (e) *Christus traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Ne quid igitur humani generis salutis deesset, quemadmodum illum mori, ita resurgere etiam oportuit.

13. *Quæ commoda ex resurrectione Christi ad homines redeant.*

Ex iis vero, quæ hactenus dicta sunt, perspicere possumus, quantum utilitatis Christi Domini resurrectio fidelibus attulerit: in resurrectione enim Deum esse immortalem, plenum gloria, mortis & Diabolo victorem agnoscimus, quod de Christo Jesu sine ulla dubitatione credendum, & confitendum est. Deinde Christi resurrectio nobis etiam corporis resurrectionem peperit: tum quia ejus mysterii efficiens causa fuit: tum quia ad Domini exemplum resurgere omnes debemus. Nam quod ad corporis resurrectionem attinet, Apostolus ita testatur: (a) *Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum*: quæcunque enim Deus in redemptionis nostræ mysterio egit, ad omnia Christi humanitate, tanquam efficienti instrumento, usus est. Quare ejus resurrectio instrumentum quoddam fuit ad resurrectionem nostram efficiendam. Exemplar vero dici potest, quoniam Christi Domini resurrectio omnium est perfectissima: ac quemadmodum Christi corpus resurgens ad immortalem gloriam immutatum est; (b) ita nostra etiam corpora, quæ prius imbecilla, & mortalia fuerant, gloria, & immortalitate ornata restituentur. Ut enim Apostolus docet; (c) *Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*. Hoc etiam de anima in peccatis mortua dici potest: cui quo pacto Christi resurrectio exemplar proponatur, idem Apostolus iis verbis ostendit; (d)

Utilitas resurrectionis Christi.

Secundo.

a) 1. Cor. 15. 11.
Resurrectio Christi defunctis est vita, peccatoribus venia, sanctis est gloria.
Ambr. Serm. 52.

b) 1. Cor. 15. 42.

c) Philip. 3. 20.

Tertio.

d) Rom. 6. 4. 5.

Quomodo Christus surrexit a mortuis per Gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus, & paucis interjectis, inquit: Sciens, quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo. Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.

14. *Quæ ex Christi resurrectione exempla sint sumenda.*

Duo igitur a Christi resurrectione exempla petere debemus. Alterum est, ut, postquam peccati maculas eluimus, novum vitæ genus instituamus, in quo morum integritas, innocentia, sanctitas, modestia, justitia, beneficentia, humilitas eluceant. Alterum est, ut in eo vitæ instituto ita perseveremus, ut adjuvante Domino, a Justitiæ via, quam semel ingressi fuerimus, non excidamus. Neque vero (a) Apostoli verba id solum demonstrant, Christi resurrectionem ad resurrectionis exemplum nobis proponi; verum etiam resurgendi virtutem nobis præbere, viresque & spiritum largiri, quo in sanctitate, & justitia permaneamus, ac Dei præcepta servemus, declarant. Nam quemadmodum ex ejus morte non solum peccatis moriendi exemplum capimus, sed virtutem etiam haurimus, qua peccatis moriamur; ita ejus resurrectio ad justitiam consequendam nobis vires affert, ut deinde pie, & sancte Deum colentes, in novitate vitæ ambulemus, ad quam resurgimus. Hoc enim maxime resurrectione sua Dominus effecit,

a) *Rom. 6. 4. 5.*
Christi resurrectio
corporalis nos ad
spiritualem hor-
ratur resurrectionem.

cit, ut qui antea una cum illo peccatis, & huic sæculo mortui eramus, cum illo etiam ad novam vitæ institutionem, & disciplinam resurgeremus.

15. *Quibus indiciis colligatur, aliquem secundum spiritum cum Christo surrexisse.*

Hujus resurrectionis quæ potissimum signa observanda sint Apostolus nos admonet: nam, cum inquit: (a) *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens*: plane ostendit, eos, qui vitam, honores, otium, divitias ibi maxime, ubi Christus est, habere cupiunt, vere cum Christo surrexisse: cum vero addit, (b) *Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram*: alteram etiam hanc veluti notam apposuit, qua perspicere possimus, num vere cum Christo surrexerimus. Ut enim corporis affectionem, & valeditudinem gustus indicare solet: ita (c) si quæcunque sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque sancta, alicui sapiant, isque coelestium rerum jucunditatem intimo mentis sensu percipiat, hoc maximo argumento esse potest, eum, qui ita affectus sit, ad novam, & spiritualem vitam una cum Christo Jesu surrexisse.

Quæ sint signa resurrectionis nostræ spiritualis.

a) Col. 3. 1.

b) 1. 4. 5. 2.

c) Philip. 4. 8.

DE SEXTO
ARTICULO,
CAPUT VII.

ASCENDIT AD COELOS, SEDET AD DEX-
TERAM DEI PATRIS OMNIPOTENTIS.

1. *Hujus articuli excellentia, & primæ partis sen-
tentia.*

David Propheta, cum beatam, & glo-
riosam Domini Ascensionem Spiritu
Dei plenus contemplaretur, omnes ad eum
triumphum summa lætitia, & gaudio celebran-
dum illis verbis hortatur, cum inquit : (a)
*Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in vo-
ce exultationis : Ascendit Deus in jubilatione. Ex
quo intelliget Parochus, maximo studio hoc
mysterium explicandum esse sibi que diligenter
curandum, ut fideles illud non solum fide, &
mente percipiant, sed, quoad ejus fieri po-
terit, juvante Domino, factis etiam, & vita
exprimere studeant. Quod igitur ad sexti arti-
culi explanatinonem attinet, in quo potissimum
de divino hoc mysterio agitur, a priori ejus
parte incipiendum est, & quæ ejus sit vis, at-
que sententia, aperiendum. De Christo enim
Jesu illud etiam fideles sine ulla dubitatione
credere oportet, eum, perfecto jam & absoluto
redemptionis nostræ mysterio, ut homo est, in
cælum corpore, & anima ascendisse: nam ut
Deus est, nunquam ab eo abfuit, ut qui divini-
tate sua loca omnia compleat.*

2. *Non solum divinitatis virtute Christus ascendit, sed vi etiam humanitatis.*

Ascendisse autem eum sua virtute doceat, non aliena vi sublatum, quemadmodum (a) Helias, qui ignio curru in cœlum evectus est: (b) vel Abacuch Propheta, vel (c) Philippus diaconus, qui divina virtute per aerem delati, longinqua terrarum spatia permearunt. Neque vero solum ut Deus præpotenti divinitatis virtute in cœlos ascendit, sed etiam, ut homo est. Quamvis enim naturali vi id fieri non potuerit, tamen virtus illa, qua beata Christi anima prædita erat, corpus, ut libuit, movere potuit; corpus vero, quod jam gloriam adeptum erat, moventis animæ imperio facile parebat. Atque hac ratione, ut Deus, & homo est, Christum in cœlum sua virtute ascendisse credimus.

3. *Quo sensu Christus posteriore articuli parte dicatur sedere ad dexteram Patris.*

In altera articuli parte hæc sunt: *Sedet ad dexteram Dei Patris*: quo loco tropum, id est verbi immutationem licet animadvertere, frequentem in divinis literis, cum humanas affectiones, & membra ad nostram intelligentiam accommodantes, Deo tribuimus: neque enim, cum Spiritus sit, quidquam in eo corporeum cogitari potest. Sed, quoniam in humanis rebus ei majorem honorem tribui existimamus, qui ad dexteram collocatus est: eandem rem ad cœlestia etiam transferentes, ad explicandam Christi gloriam, quam ut homo præ cæteris omnibus adeptus est, eum in Patris dextera esse confitemur.

a) 4. Reg. 2. 11.

12.

b) Dan. 14. 35.

c) Act. 1. 39.

Sedere denotat possessionem & quietem gloria. non positionem corporis, quia Christus stat. & non sedet. sicut & omnes beati habunt, & non sedebunt, quia sedere imbecillitatis est. stare vero est, naturam l'is situs hominis perfectus.

Sor. 4. Dist. 43. q. 13. Cajetan. in Marc. 16.

Sedere ad dexteram Dei quid denotet. Vide Ath. Ser. I. contra Arian. Basil. lib. de Spiritu Sancto c. 6. Dam. lib. 4. c. 2. Sedere ad dexteram Dei soli Christo est tributum.

a) Ephes. 1. 20.
21. 22.

b) Psal. 8. 8.

c) Hebr. 1. 13.

d) Psal. 109. 1.

e) Actuum 1.
par totum fere c.

Ad Ascensionem omnia Christi mysteria designantur.

*Sedere autem hoc loco non situm, & figuram corporis significat, sed eam regiae, summæque potestatis, ac gloriæ firmam & stabilem possessionem, quam a Patre accepit. declarat: de quo ait Apostolus: (a) *Suscitans illum a mortuis, & constituens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro: Et, (b) omnia subiecit sub pedibus ejus. Ex quibus verbis apparet, hanc gloriam adeo propriam, & singularem Domini esse, ut cuivis alii creaturæ naturæ convenire non possit.**

*Quare alio loco testatur: (c) *Ad quem autem**

*Angelorum dixit aliquando: (d) *Sede a dextris meis?**

4. Quare ascensionis Christi historia frequentius apud populum sit repetenda.

Sed articuli sensum Parochus latius explanabit, Ascensionis Historiam persequens, quam sanctus Lucas Evangelista in (e) Actis Apostolorum admirabili ordine descripsit. In cuius explicatione illud primum observare oportebit, cætera omnia mysteria ad Ascensionem, tanquam ad finem, referri, in eoque omnium perfectionem & absolutionem contineri: nam ut ab incarnatione Domini omnia religionis nostræ mysteria initium habent, ita Ascensione ejus peregrinatio concluditur. Præterea alia symboli capita, quæ ad Christum Dominum pertinent, summam ejus humilitatem, & contemptionem ostendunt: neque enim abjectius, aut humiliter quicquam cogitari potest, quam quod Filius Dei pro nobis humanam naturam & imbecillitatem assumpserit: patique,

que, & mori voluerit. At vero, quod eum superiori articulo a mortuis surrexisset, nunc vero in cœlum ascendisse, & ad Dei Patris dexteram sedere consitemur, nihil ad ejus summam gloriam, divinamque majestatem declarandam magnificentius dici, aut admirabilius potest.

5. *Cur Christus in cœlum ascenderit, nec in terra potius regnum suum constituerit.*

Jam his expositis, accurate docendum est, cujus rei causa Christus Dominus in cœlos ascenderit. Primum enim ascendit, propterea quod ejus corpori, quod immortalitatis gloria in resurrectione donatum fuerat, non terrenæ hujus, & obscuræ habitationis locus, sed altissimum & splendidissimum cœli domicilium conveniret. Nec vero solum ut ejus gloriæ & regni solio potiretur, quod sanguine meruerat, verum etiam ut ea, quæ ad salutem nostram pertinebat, curaret. Deinde (a) ut regnum suum non esse ex hoc mundo reipsa comprobaret: nam mundi regna terrena & fluxa sunt, magnisque opibus, & carnis potentia nituntur: Christi vero regnum non terrenum, quale Judæi expectabant, sed spirituale, & æternum: itemque ejus opes & divitias spirituales esse ipse ostendit, cum suam sedem in cœlis collocavit: in quo quidem regno illi ditiores, & omnium bonorum copia affluentiores existimandi sunt, qui ea, quæ Dei sunt, diligentius quærunt: nam & sanctus Jacobus testatur, (b) Deum elegisse pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes regni, quod reprobis Deus diligentibus se. Sed etiam illud

Christi in cœlum ascensionis causa.

Prima.

Secunda.

Tertia.

a) *Joan. 18. 36. Vide secundi art. sect. septimam. Christi regnum non terrenum, sed spirituale. Qui ex hominibus sunt in regno Christi ditiores.*

b) *Jacob 2. 5.*

Quarta.

Dominus, noster in cœlum ascendens efficere voluit, ut nos eundem ascendentem mente & desiderio prosequeremur: nam quemadmodum morte, & resurrectione sua moriendi & resurgendi spiritu exemplum nobis reliquerat; ita ascensu nos docet, atque instruit, ut in terris positi in cœlum nos cogitatione conferamus, (a) confitentes nos peregrinos, & hospites esse super terram, ac patriam inquirentes, (b) cives esse Sanctorum, & domesticos Dei. (c) Nostra enim, ut idem inquit Apostolus, conversatio in cœlis est.

6. *Quæ beneficia ex Christi Ascensione hominibus sint collata.*

Quanta redeant ad nos commoda ex Ascensione Domini.

d) *Psalm. 67. 19.*

e) *Ephes. 4. 8.*

Primum mittit Spiritum Sanctum.

f) *Act. 2. per tot.*

g) *Joan. 16. 8. Secundo Advocatum agit.*

h) *Hebr. 9. 24.*

i) *1. Joan. 2. 1. Terrio. Spem nostram erigit de remissione peccatorum. Quarto.*

Jam vero vim & magnitudinem inexplicabilem bonorum, quæ in nos Dei benignitas effundit, divinus (d) David, (e) Apostolo interprete, multo ante cecinerat illis verbis: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit bona hominibus*: nam decimo die (f) Spiritum sanctum dedit, cujus virtute, atque ubertate complevit præsentem illam fidelium multitudinem, & vere tum magnifica illa promissa persolvit: (g) *Expedi vobis, ut ego vadam: si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Ascendit etiam in cœlum ex Apostoli sententia, (h) ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, & apud Patrem advocati officio fungatur. (i) *Filioli mei, inquit S. Joannes, hæc scribo vobis, ut non peccetis, sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Nec vero quidquam est, unde fideles majorem lætitiam

titiam, & animi jucunditatem capere debeant, quam Jesum Christum patronum causæ, ac deprecatorem salutis nostræ constitutum esse, cujus sit apud æternum Patrem summa gratia, & auctoritas. (a) Paravit denique nobis locum, quod etiam se facturum promiserat; atque omnium nostrum nomine caput ipse Jesus Christus venit in cœlestis gloriæ possessionem: nam in cœlum abiens portas, quæ Adami peccato interclusæ fuerant, patefecit, nobisque viam munivit, qua ad cœlestem beatitudinem perveniremus; (b) quemadmodum ipse in cœna discipulis futurum prædixerat: quod quidem ut rei etiam eventu aperte comprobaret, piorum animas, quas ab inferis eripuerat, secum in æternæ beatitudinis domicilium introduxit.

7. *Commoda, quæ Christus sua Ascensione nobis attulit.*

Hanc cœlestium munerum admirabilem copiam salutaris illa commodorum series consecuta est: primum enim fidei nostræ merito maximus cumulus accessit: nam fides earum rerum est, quæ sub aspectum non cadunt, atque ab hominum ratione, ac intelligentia remotæ sunt. Quare si Dominus a nobis non discessisset, fidei nostræ meritum minueretur: siquidem a Christo Domino (c) *beati præpiciantur, qui non viderunt, & crediderunt.* Præterea Christi in cœlum ascensus ad confirmandam spem in cordibus nostris magnum momentum habet: nam quoniam Christum hominem in cœlum ascendisse, & humanam naturam in dextera Dei Patris collocasse credimus, magna in spe sumus, fore ut nos etiam, ejus membra, illuc ascendamus, atque ibi cum capite nostro conjungamur:

a) *Joan. 14. 2. 3.*
Locum amicis
apparat. & viam
ad cœlum præ-
stuit. Tange in-
stantiam ex *Joan.*
3. *Nemo ascendit*
&c.

b) *Joan. 16. 24.*
27.
*Captivam abdu-
xit captivitatem.*

Primo.

*Fidem nostram
confirmat, &
meritum augeat.*

c) *Joan. 20. 29.*
Secundo
Beatitudinis
nostræ expectatio-
nem certam facit.

mur: quod ipse Dominus his verbis testatus

a) *Joan. 17. 26.*
Tertio.
Charitatem no-
stram promovit.
& affectum a ter-
renis ad celestia
sustulit.

est: (a) *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut, ubi sum ego, & illi sint mecum.* Deinde hoc quoque vel maximum beneficium consecuti sumus, quod amorem nostrum ad cœlum rapuit, ac divino spiritu inflammavit: nam verissime dictum est,

b) *Matt. 6. 21.*
Luce 12. 34.

(b) *ibi cor nostrum esse, ubi thesaurus noster est.*
s. Non fuit nobis utile Christum in terris manere.

Ac profecto, si Christus Dominus in ter-
ris versaretur, omnis nostra cogitatio in ipso
hominis aspectu, & consuetudine defixa esset;
& illum duntaxat hominem spectaremus, qui
nos tantis beneficiis afficeret, eumque terrena

c) *2. Cor. 5. 16.*
Est elevatus in
cœlum, ut nos
divinæ suæ
tribueret esse par-
tes.
Præfatio de Chri-
sti Ascensione.

quadam benevolentia prosequeremur: (c) ve-
rum in cœlum ascendens, amorem nostrum
spiritualem reddidit, effecitque, ut quem nunc
absentem cogitamus, eum, ut Deum, veneremur
& diligamus. Id autem partim Aposto-
lorum exemplo intelligimus, quibus dum
præsens affuit Dominus, humano fere sensu
de illo judicare videbantur: partim vero
ipsius Domini testimonio confirmatum est: cum

d) *Joan. 16. 7.*

inquit: (d) *Expedit vobis, ut ego vadam.* Nam
imperfectus ille amor, quo Christum Jesum
præsentem diligebant, divino amore perficien-
dus erat, idque Spiritus Sancti adventu: qua-
re statim addit: *Si enim non abiero, Paraclitus*
non veniet ad vos.

2. *Post Christi Ascensionem Ecclesia maxime amplifi-*
cata fuit.

Accedit etiam, quod in terris domum suam,
id est Ecclesiam amplificavit, quæ Spiritus
Sancti virtute, & ductu gubernaretur: (e) ejus
vero universæ inter homines Pastorem, & sum-
mum

e) *Joan. 21. 15.*
Petrus universæ
Ecclesiæ Pastor
relictus.

num Antistitem Petrum Apostolorum Principem reliquit: tum vero dedit quosdam quidem

(a) *Apostolus*, quosdam autem *Prophetas*, alios vero *Evangelistas*, alios autem *Pastores* & *Doctores*:

Atque ita ad texteram Patris sedens, aliis atque aliis diversa dona semper impertitur:

nam testatur Apostolus, (b) *unicuique nostrum datam esse gratiam, secundum mensuram donationis Christi*.

Ad extremum vero, quod antea de mortis, & resurrectionis mysterio docuimus,

idem etiam de Ascensu fidelibus cogitandum est. Quamvis enim Christi passioni salutem &

redemptionem nostram debeamus, qui merito suo additum justis ad cœlum aperuit: tamen

ejus Ascensus non solum veluti exemplar nobis propositum est, quo alte spectare, & Spi-

ritu in cœlum ascendere discamus, sed divinam etiam virtutem, qua id efficere possimus,

largitus est.

a) 1. Cor. 12. 28.

Ephes. 4. 11.

Christus quotidie Ecclesiam suis donis auget.

b) Eph. 4. 11.

Ascensu Christi nobis ascendendi virtutem praeat.

D E S E P T I M O
A R T I C U L O,
 C A P U T V I I I.

INDE VENTURUS EST JUDICARE VIVOS,
 ET MORTUOS.

1. *Christi tria in suam Ecclesiam beneficia, & articuli septimi sententia.*

Christi tria insignia in suam Ecclesiam beneficia.

Tria sunt Domini nostri Jesu Christi ad suam Ecclesiam decorandam, & illustrandam insignia officia, & munera; redemptionis, patrocinii, & judicii. Cum autem superioribus articulis ab eo genus humanum passione, & morte redemptum esse, ascensu etiam in cœlum nostram causam, & patrocinium in perpetuum susceptum constet: sequitur, ut ejus judicium hoc articulo declaretur: cujus articuli ea vis est & ratio, summo illo die Christum Dominum de universo hominum genere judicaturum esse.

Articuli septimi sensus.

2. *Duplex est Christi Adventus.*

Sacræ enim literæ duos Filii Dei adventus esse testantur: alterum, cum salutis nostræ causa carnem assumpsit, & homo in Virginis alvo effectus est: alterum, cum in consummatione sæculi ad judicandos omnes homines veniet. Hic adventus in sacris literis (a) *Dies Domini appellatur, de quo ait Apostolus: (b) Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: & Salvator ipse. (c) De die autem illa & hora nemo scit. Ac de summo judicio satis sit illa auctoritas Apostoli: (d) Omnes nos manifestari oportet ante*

a) 1. Pet. 3. 10. Apoc. 1. 16.

b) 1. Thess. 5. 2.

c) Matt. 24. 36. Marc. 13. 32.

d) 2. Cor. 5. 10. Rom. 14. 10.

ante

ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. Plena enim est sacra (a) scriptura testimoniorum, quæ passim Parochis occurrent, ad rem non solum comprobendam, sed etiam fidelium oculis subjiendam: ut, quemadmodum a mundi initio dies ille Domini, quo humanam carnem induit omnibus optatissimus semper fuit, quod in eo mysterio liberationis suæ spem positam haberent: ita deinceps post Filii Dei mortem, & ascensum in cœlum, alterum diem Domini vehementissimo studio desideremus, (b) expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei.

3. Quoties quilibet homo Christi judicis sententiam coram subire debeat.

Sed duo tempora Parochis ad rei explicationem observanda sunt, in quibus unicuique necesse est in conspectum Domini venire, & singularum cogitationum, actionum, verborum denique omnium rationem reddere, deumque judicis præsentem subire sententiam. Primum est, (c) cum unusquisque nostrum migrat e vita, nam statim ad Dei Tribunal constituitur, ibique de omnibus justissima quæstio habetur, quæcunque aut egerit, aut dixerit, aut cogitarit unquam: atque hoc privatum iudicium vocatur. Alterum vero, (d) cum uno die, atque uno in loco omnes simul homines ad tribunal judicis stabunt, ut, omnibus omnium sæculorum hominibus inspectantibus, & audientibus, singuli, quid de ipsis decretum, & judicatum fuerit, cognoscant: cujus sententiæ pronuntiatio impiis, & scelestis hominibus

a) 1. Reg. 2. 10.
Psal. 95. 97. 13.
Isa. 2. 13. 20. 27.
30. & 66.
Jerem. 30. 23.
Dan. 7. 9.
Joel. 2. 1. 31.
Soph. 12. 14.
Malach. 4. 1.
Matt. 12. 13. 16.
& 26.
Luca 17. 29.
Act. 1. & 3. 11.
Rom. 2. 14.
1. Cor. 15.
1. Thess. 1. 4.
2. Thess. 1. 17.
Apoc. 20. 11.
b) Tit. 2. 13.
Aug. toto libro 20.
de Civ. Dei.

Duplex cujusque hominis Judicium particulare, & generale.

c) Hebr. 9. 27.
Luca 16. 22.
Eccl. 11. 28.
Aug. lib. 2. de anima cap. 4.

d) Matt. 25.
21.
Joel. 3. 2. 3.

minibus non minima futura est poenarum, & suppliciorum pars: rursus vero pii & iusti non parvum ex ea præmium, fructumque percepturi sunt, cum, qualis quisque in hac vita fuerit, apparebit. Hoc autem generale iudicium appellatur.

4. *Cur necesse fuerit privato iudicio generale subicere.*

*Causa ob quam
privato iudicio
universale subi-*

*ciatur.
Prima ratio.
Mortuorum præ-
mia, vel poena
augentur virtuti-
bus, & virtutibus
suscipitatorum.
Vide Basilium
lib. de Sancta
virginitate ante
medium.*

*Scot. 4. Dist. 47.
q. 1. S. Thom. 3.
par. q. 52. a. 5.*

De quo illud necessario ostendendum est, quæ causa fuerit cur præter privatum de singulis, alterum etiam de universis hominibus iudicium exerceretur. Nam, cum vel ipsis hominibus mortuis interdum superstites sint filii parentum imitatores, reliqui sint liberi ac discipuli, exemplorum, orationum, actionum amatores, ac propugnatores, quibus rebus ipsorum mortuorum præmia, & poenas augeri necesse est; cum hæc vel utilitas, vel calamitas ad plurimos pertinens non prius finem habitura sit, quam extremus veniat mundo dies; æquum erat de universa hac recte, aut perperam factorum, dictorumque ratione perfectam quæstionem haberi: quod fieri non poterat, nisi facto communi omnium hominum iudicio.

*Secunda, ut lau-
dem pii, ignomi-
niam impii pa-
lam.*

Accedit etiam, quod, cum piorum fama sæpe lædatur, impii vero innocentiae laude commendentur, divinæ iustitiæ ratio postulat, ut pii ereptam injuria apud homines existimationem, in publico universorum hominum conventu, & iudicio recuperent.

*Tertia, ut corpo-
ra vel præmium,
vel poenam cum
anima ex æquo
participent.
Ath. in Symb.*

Deinde vero boni & mali homines, quæcunque in vita egerunt, cum non sine corporibus egerint, omnino sequitur, ut benefacta, sive malefacta ad corpora etiam pertineant, quæ

quæ actionum ipsarum instrumentum fuerunt. *Psal. 36. & 68.*
 Maxime igitur conveniebat, corporibus una *2. Cor. 5.*
 cum eorum animis debita æternæ gloriæ præ-
 mia, aut supplicia impertiri; quod quidem
 neque sine omnium hominum resurrectione,
 neque sine generali iudicio fieri poterat.

Postremo, quoniam in adversis & secundis
 hominum rebus, quæ promiscue nonnunquam
 bonis, & malis eveniunt, probandum erat,
 nihil non infinita Dei sapientia, & iustitia geri
 ac gubernari, par fuit, non solum bonis præ-
 mia, improbis supplicia in futuro sæculo con-
 stitui, verum etiam publico ac generali, ju-
 dicio decerni; quo omnibus notiora, & illu-
 striora fierent; atque ut Deo iustitiæ, & pro-
 videntiae laus ab omnibus tribueretur, pro in-
 iusta illa querela, qua sancti etiam viri deplo-
 rare interdum, ut homines, solebant, cum im-
 probos valentes opibus, & honoribus floren-
 tes animadverterent: nam Propheta, (a) *Mei,*
inquit, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gres-
sus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccato-
rum videns: & paulo post, (b) Ecce ipsi peccato-
res, & abundantes in sæculo obtinuerunt divitias:
& dixi: Ergo sine causa justificavi cor meum; &
lavi inter innocentes manus meas; & fui flagellatus
tota die, & castigatio mea in matutinis. Atque
 hæc frequens querela (c) multorum fuit. Er-
 go necesse erat, ut generale iudicium exer-
 ceretur: ne forte homines dicerent, (d) Deum
 circa cardines cœli perambulantem non curare
 terrena. Hæc autem veritatis formula, jure
 una ex duodecim fidei Christianæ articulis con-
 stituta est, ut, si quorum animi in providen-

Quarta, ut divi-
na providentia
ratio omnibus
constet: hæc ratio
sumitur ex Eccl.
9. 1. 2. 3. Psal. 9.

a) *Psal. 72. 2.*

b) *Idem 2. 13.*
1. & 14.

c) *Job. 21. 7.*
Jerem. 12. 1. 2.
Abacuc. 1. 13.

d) *Job. 22. 14.*

tia, & iustitia Dei nutarent, hujus doctrinæ ratione confirmarentur. Præterea proposito judicio pios recreari, impios terreri oportebat, ut cognita Dei iustitia, illi ne deficerent, hi a malis æterni supplicii metu, atque expectatione revocarentur. Quare Dominus, & Salvator noster, (a) cum de extremo die loqueretur, declaravit futurum aliquando generale judicium; signaque adventantis ejus temporis descripsit: ut cum illa viderimus, finem sæculi prope esse intelligamus, ac deinde in cælum ascendens Angelos misit, qui Apostolos ejus absentia mærentes his verbis consolarentur: (b) *Hic Jesus, qui assumptus est a vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.*

Quinta, ut boni perseverarent & mali resipiscerent.

a) *Matth. 24. 29. 30.*

b) *Act. 1. 11.*

5. *Juxta utramque naturam Christo tributa est potestas judicandi genus humanum.*

Christus etiam ut homo iudex omnium constitutus est.

Verum Christo Domino non solum ut Deo, sed etiam ut homini hoc judicium datum esse, sacræ literæ declarant: quamvis enim judicandi potestas omnibus sanctæ Trinitatis personis communis sit, præcipue tamen Filio eam tribuimus, quod ipsi quoque sapientiam convenire dicimus. Quod autem, ut homo, mundum judicaturus sit, Domini testimonio confirmatur, qui inquit: (c) *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei judicium facere, quia filius hominis est.*

c) *Joan. 5. 26. Aug. in Joan. tract. 21. & 1. de Trin. cap. 13.*

6. *Cur perinde Patri, vel Spiritui Sancto hoc judicium non adscribatur.*

Judex Christus, corporeis oculis videbitur.

Decebat autem maxime a Christo Domino hoc judicium exerceri, ut cum de hominibus decer-

decernendum esset, illi corporeis oculis judicem videre, & auribus sententiam, quæ proferebatur, audire possent, & omnino judicium illud sensibus percipere. Ac præterea æquissimum erat, ut homo ille, qui iniquissimis hominum sententiis condemnatus fuerat, omnium deinde judex sedere ab omnibus conspiceretur. Quamobrem Apostolorum Princeps, cum in Cornelii domo summa Christianæ religionis capita exposuisset, docuissetque Christum a Judæis in ligno suspensum, atque occisum, tertia vero die ad vitam resurrexisset, subjunxit: (a) *Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum, & mortuorum.*

Aug. de verb. Dom. Ser. 84. Job. 36, 17. Causa tua quasi, &c.

a) *Act. 10. 42.*

7. *Quibus indiciis extremum judicium imminere agnoscetur.*

Tria hæc præcipua signa judicium antecessura esse, sacræ literæ declarant, Prædicationem Evangelii per universum orbem, Discessionem, Antichristum; inquit enim Dominus; (b) *Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; & tunc veniet consummatio: & Apostolus nos admonet, (c) ne ab aliquo seducamur, quasi instet dies Domini: quoniam, nisi venerit Discessio primum: & revelatus fuerit homo peccati, judicium non fiet.*

Signa judicium præcessura. Damasc. de fide orth. lib. 4. c. 27.

b) *Matt. 24. 14. Aug. de Serm. Dom. in monte lib. 2. & cap. 9. ad Hesich.*

c) *2. Thess. 2. 3. August. lib. 20. de civ. Dei c. 29.*

8. *Quomodo fiet judicium: quaque ratione de omnibus feretur sententia.*

Quæ autem judicii forma, & ratio futura sit, Parochis ex (d) Danielis oraculis, tum ex sanctorum Evangeliorum, (e) & Apostoli doctrina facile erit cognoscere. Præterea sententia, quæ a iudice pronuncianda sit, dili-

Judicii forma.

d) *Dan. 7. 8.*

e) *Matt. 24. & 25.*

Marci 13.

Theff. 4.

Judicis sententia
piis lata, impiis
horribilis.

a) Matt. 25.
24.

Vide Aug. Ser.
37. de Sanctis, &
Cyrillum Ale-
xand. in Orat.
de exitu anima.

gentius hoc loco expendenda erit. Christus enim Salvator noster, lætis oculis pios a dextera stantes intuens, ita de illis judicium summa cum benignitate pronuntiabit (a) *Venite benedicti Patris mei: possidete regnum, quod paratum est vobis a constitutione mundi.* Quibus verbis nihil jucundius audiri posse illi intelligent, qui ea cum impiorum damnatione contulerint; ac cum animo suo cogitaverint, iis verbis pios, & justos homines a laboribus ad quietem, a lacrymarum valle ad summum gaudium, a miseriis ad perpetuam beatitudinem, quam illi charitatis officiis promeriti fuerint, vocari.

9. *Quibus pœnarum generibus impii afficientur.*

b) Matt. 25.

41.

Duplex impiorum
pœna, una quæ est
damni, & altera
sensus de pœna
damni.

Vide Chrys. hom.
23. in Mat. Aug.
in Euch. cap. 112.

Deinde ad eos, qui a sinistra stabunt, conversus, suam justitiam in eos effundet, his verbis: (b) *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus.* Prioribus illis verbis, *discedite a me*, maxima pœna significatur, qua impii plectendi erunt, cum a Dei aspectu quam longissime ejicientur: neque ulla spes eos consolari poterit, fore aliquando ut tanto bono perfruantur: atque hæc quidem a Theologis pœna damni appellata est, quod scilicet impii apud inferos divinæ visionis luce perpetuo carituri sint. Quod vero additur, *Maledicti*, mirum in modum auget illorum miseriam, & calamitatem: si enim, cum a divina præsentia expellendi essent, aliqua saltem benedictione digni haberentur, hoc profecto magno eis solatio esse potuisset; at, quoniam nihil hujusmodi ipsis expectandum est, quod calamitatem leviolem faciat, jure optimo, cum expellentur, divina justitia eos omni maledictione persequetur.

10. De pœna sensus, & societate damnatorum.

Sequitur deinde: *In ignem æternum*: quod quidem alterum pœnarum genus, Pœnam sensus Theologi vocarunt, propterea quod sensu corporis percipiatur, ut in verberibus, & flagellis, aliove graviore suppliciorum genere: inter quæ dubitari non potest, ignis tormenta summum doloris sensum efficere: cui malo cum accedat, ut perpetuum tempus duraturum sit, ex eo ostenditur, damnatorum pœnam omnibus suppliciis cumulandam esse: atque hoc magis declarant verba illa, quæ in extrema sententiæ parte posita sunt; *Qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus*. Cum enim ita comparatum sit, ut omnes molestias levius feramus, si calamitatis nostræ socium aliquem & confortem habeamus, cujus prudentia, atque humanitate aliqua ex parte juvari possimus; quæ tandem erit damnatorum miseria, quibus in tantis ærumnis a perditissimorum dæmonum societate divelli nunquam licebit? Et hæc quidem sententia in impios justissime a Domino Salvatore nostro feretur: ut qui omnia veræ pietatis opera neglexerint, & esurienti, ac sitienti nec cibum, nec potum ministraverint, hospitem non exceperint, nudum non operuerint, aut in carcere inclusum, ægrumque non visiterint.

11. *Judicii materia sæpius fidelis populi auribus inculcari debet.*

Hæc sunt, quæ Pastores fidelis populi auribus sæpissime inculcare debent. Nam hujus articuli veritas fide concepta, maximam vim habet ad frænandas pravas animi cupidi-

*Pœna sensus
quanta futura sit.
Aug. Serm. 181.
de temp. & in lib.
de tripl. hab. cap.
2. Greg. lib. 9.
mor. cap. 46. &
lib. 4. Dialog.
c. 28.*

*Scor. 4. d. 44a
q. 2. & 3.*

Job. 26.

*Socii pœnarum
non lenient pœnas
inferni.*

*Solacium est mi-
serorum sociis ha-
bere pœnarum in
mundo, non in in-
ferno. Senten-
tia illius acerbis-
sima aequitas.*

*Basilii Magni
Serm. super Psal.
33.*

a) *Ecd. 7. 40.*
Aug. Serm. 120.
de temp. Greg.
Hom. 39. in
Evang. Per. Ser.
1. in Festo omnium
Sanct. & Ser. de
primordiis, me-
diis & novissimis
nostris.

tates, atque a peccatis homines abstrahendos. Quare in Ecclesiastico dictum est: (a) *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.* Ac profecto vix quisquam adeo præceptis in scelera feretur, quem illa cogitatio ad pietatis studium non revocet, fore aliquando, ut ei apud justissimum judicem omnium non solum factorum, dictorumque, sed occultissimarum etiam cogitationum ratio reddenda, & pro meritis poena persolvenda sit. Justus vero ad colendam justitiam magis, ac magis incitetur, ac summa lætitia efferatur, necesse est, quamvis etiam in egestate, infamia, cruciatibus vitam degat, cum animum ad eum diem refert, quo (post ærumnosæ hujus vitæ certamina) victor universis hominibus audientibus declarabitur; & divinis, atque illis quidem æternis honoribus in cœlestem patriam receptus afficietur. Quod igitur reliquum est, hortari fideles oportet, ut optime vivendi rationem comparent, ad omne pietatis studium se exerçant, quo possint adventantem magnum illum diem Domini majore cum securitate animi expectare, atque adeo, ut filios decet, cum summa cupiditate expetere.

DE OCTAVO ARTICULO,

CAPUT IX.

CREDO IN SPIRITUM SANCTUM.

1. *Quanta sit fidei in Spiritum Sanctum necessitas,
& fructus.*

Hactenus quæ ad primam, & secundam sanctæ Trinitatis personam pertinebant, quantum propositi argumenti ratio postulare videbatur, exposita sunt: sequitur nunc, ut illa etiam, quæ in Symbolo de tertia persona, hoc est de Spiritu Sancto traduntur, explicentur. Qua in re declaranda omne studium, & diligentiam Pastores adhibebunt; cum homini Christiano non magis liceat hanc partem ignorare, vel de ea minus recte sentire, quam de aliis superioribus articulis existimandum sit. Quare (a) Apostolus non permisit Ephesios quosdam Spiritus Sancti personam ignorare; a quibus cum quæsisset, an Spiritum Sanctum accepissent, cum illi, ne si Spiritus Sanctus quidem esset, se scire respondissent, statim rogavit: *In quo ergo baptizati estis?* Quibus verbis significavit, distinctam hujus articuli notitiam fidelibus maxime necessariam esse: ex qua eum præcipue fructum capiunt, quod cum attente cogitant, (b) se quidquid habent Spiritus Sancti munere & beneficio consecutos esse, tum vero de seipsis modestius, & humiliter sentire, & in Dei præsidio omnem spem ponere incipiunt:

De Spiritu Sancto scire & profunde disputarunt.

Greg. Naz. Orate 37. qua est 5. de Theologia.

Amb. lib. de Spiritu Sancto.

Basilii, & Damasci.

a) *Act. 19. 2.*

Fructus fidei hujus articuli.

b) *1. Cor. 12. 26.*

icipiunt: qui primus homini Christiano gradus ad summam sapientiam, & felicitatem esse debet.

2. *Spiritus Sancti verbum non ita tertiæ personæ Trinitatis convenit, ut etiam aliis tribui non possit.*

Pater, & Filius etiam dicuntur Spiritus Sanctus, quin etiam omnes Spiritus caelestes, Sanctorumque animæ.

a) *Joan. 4. 24.*

2. *Cor. 3. 17.*

b) *Isa. 6. 3.*

Apoc. 4. 8.

c) *Psal. 103. 4.*

Hebr. 1. 7.

d) *Psal. 145. 4.*

Eccles. 12. 7.

Tertia Trinitatis persona propriè dicitur Spiritus Sanctus.

e) *Psal. 50. 12.*

f) *Sap. 9. 17.*

g) *Ecl. 1. 9.*

h) *Matt. 28. 19.*

i) *Matt. 1. 10.*

Luc. 1. 35.

k) *Joan. 1. 33.*

Matth. 1. 8.

Hujus igitur articuli explanationem a vi, & notione, quæ hoc loco Spiritus Sancti vocabulo subjecta est, exordiri oportebit: nam, cum illud æque de Patre, & Filio rectissime dicatur (uterque enim (a) Spiritus est, & (b) sanctus siquidem Deum spiritum esse confitemur) deinde vero hac voce (c) Angeli etiam, & (d) piorum animæ significantur: cavendum est, ne populus verbi ambiguitate in errorem inducatur. Quare docendum est, in hoc articulo Spiritus Sancti nomine tertiam Trinitatis personam intelligi: quomodo in sacris literis tum veteris nonnunquam, tum novi Testamenti frequenter accipitur; nam David precatur: *Et (e) Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me:* & in libro Sapientiæ legimus: (f) *Sen- sum tuum quis sciet, nisi tu dederis sapientiam, & miseris Spiritum Sanctum tuum de altissimis?* & alibi: (g) *Ipse creavit illam in Spiritu Sancto.* In novo vero testamento jubemur (h) baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: & Sanctissimam Virginem (i) de Spiritu Sancto concepisse legimus: tum vero a sancto (k) Joanne ad Christum mittimur, qui nos in Spiritu Sancto baptizat: ac plurimis præterea aliis in locis ea vox legentibus occurrit.

3. *Quare tertiæ personæ Trinitatis, perinde ac aliis duabus, proprium nomen non sit tributum.*

Verum nemo mirari debet, tertiæ personæ, quemadmodum primæ, & secundæ, proprium nomen tributum non esse. Nam secunda persona ideo proprium nomen habet, & Filius dicitur, quia ejus æternus a Patre ortus proprie generatio vocatur, ut in superioribus articulis explicatum est. Ut igitur ortus ille generationis nomine significatur: ita personam, quæ emanat, proprie Filium appellamus, & a qua emanat, Patrem. Nunc, cum, tertiæ personæ productioni proprium nomen impositum non sit, sed spiratio & processio appelletur; sequitur, ut etiam persona, quæ producitur, suo nomine careat. Nullum autem proprium nomen ejus emanatio habet: propterea quod nomina, quæ Deo tribuuntur, a rebus creatis mutuari cogimur: in quibus quoniam nullam aliam naturæ, & essentiæ communicandæ rationem, quam generandi virtute agnoscimus, ob eam causam fit, ut rationem, qua seipsum totum Deus vi amoris communicat, proprio vocabulo exprimere non possimus. Quare comuni Spiritus Sancti nomine tertia persona appellata est: quod quidem illi maxime convenire ex eo intelligimus, quia spiritalem vitam in nos infundit; ac sine ejus sanctissimi numinis afflatu, nihil æterna vita dignum efficere possumus.

4. *Spiritus Sanctus Deus est, ejusdem omnino cum Patre & Filio potentiæ, & naturæ.*

Verum explicata vocabuli significatione, docendus in primis erit populus, Spiritum

*Cur Spiritus Sanctus
Et commune nomen
tertiæ personæ
tributum sit.
vide Aug. in 15.
de Trin. cap. 19.
& in Joan. tr. 29.
Mens humana
non aliam essentia
communicanda
rationem agnos-
cit, quam per ge-
nerandi virtutem.
Tertia persona
cur dicatur Spiritus
Sanctus.*

*Spiritum Sanctum omnino Pa-
tri & Filio in
omnibus aequalem
præter Scriptu-
ram, docuerunt D.
Dion. Areop lib.
de Div. nom. cap. 2.
Iran. lib. 4. l. 14.*

*Qua sit hoc in
symbolo particula.*

In, energia.

Ambr. lib. 1. de

Spiritu Sancto s.

33. & 14.

Sanctum, æque ac Patrem, & Filium, Deum esse, eidem æqualem, æque omnipotentem, æternum, & infinitæ perfectionis, summum bonum, ac sapientissimum, ejusdemque cum Patre, & Filio naturæ. Quod quidem illius vocis, *In*, cum dicimus, *Credo in Spiritum Sanctum*, proprietatis satis indicat, quæ ad exprimendam fidei nostræ vim, singulis Trinitatis personis apposita est. Atque id etiam aperta sacrarum literarum testimonia confirmant. Nam cum sanctus Petrus in Actis Apostolorum dixisset: (a) *Anania, cur tentavit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto?* mox inquit: *Non es mentitus hominibus, sed Deo:* quem prius Spiritum Sanctum appellaverat, eundem statim Deum vocat. Apostolus etiam ad Corinthios, quem Deum dixerat, Spiritum Sanctum esse interpretatur: (b) *Divisiones*, inquit, *operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus:* deinde subjungit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult.* Præterea in Actis Apostolorum, quod uni Deo Prophetæ tribuunt, ille Spiritui Sancto adscribit: dixerat enim Isaias: (c) *Audiui vocem Domini dicentis; Quem mittam? & dixit mihi: Vade, & dices populo huic: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude; ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat.* Quæ verba cum Apostolus citaret: (d) *Bene*, inquit, *Spiritus Sanctus locutus est per Isaiam Prophetam.* Deinde vero cum Scriptura Spiritus Sancti personam cum Patre, & Filio conjungit, ut (e) cum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomen in baptismo adhiberi præcipit,

nul-

nullus nobis de hujus mysterii veritate dubitandi locus relinquitur: nam si Pater Deus est, & Filius Deus; omnino fateri cogimur, etiam Spiritum Sanctum, qui cum eis pari honoris gradu conjungitur, Deum esse. Accedit autem, quod is, qui in nomine cujusvis rei creatæ baptizatur, nullum ex eo fructum consequi potest. (a) *Nunquid in nomine Pauli*, inquit, *baptizati estis?* ut ostenderet hoc eis nihil ad comparandam salutem profuturum esse. Cum igitur baptizemur in nomine Spiritus Sancti, eum esse Deum fateri oportet. Sed hunc eundem trium personarum ordinem, quo Spiritus Sancti divinitas comprobatur, licet animadvertere, tum in Epistola Joannis: (b) *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*: tum ex præclaro illo sanctæ Trinitatis elogio, quo divinæ laudes, & psalmi concluduntur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*. Postremo, quod ad eam veritatem confirmandam maxime pertinet, quæcunque Dei propria esse credimus, ea Spiritui Sancto convenire sacræ literæ testantur. Quare illi templorum honorem tribuunt, ut cum Apostolus ait:

(c) *An nescitis: quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti?* Item (d) *sanctificationem*, & (e) *vivificationem*, & (f) *scrutari profunda Dei*, & (g) *per prophetas loqui*, & (h) *ubique esse*: quæ omnia divino tantum namini tribuenda sunt.

s. Certo credendum est, Spiritus Sancti vocabulum tertiam Divinitatis personam per se subsistentem significare.

Sed illud præterea fidelibus accurate explanandum est, Spiritum Sanctum ita Deum esse, ut

a) 1. Cor. 1. 13.
Vide ex hoc loco
pulcherrimam ra-
tionem apud D.
Greg. Naz.
Orat. 5. de
Theol. quæ est
17. in ordine.

b) 1. Joan. 5. 7.
Vide ex hoc loco
argumentum
apud Aug. lib. 1.
Trin. cap. 5.

c) 1. Cor. 6. 19.
d) 2. Tess. 2.
13.
1. Petr. 1. 2.
e) Joan. 6. 63.
2. Cor. 3. 6.
f) 1. Cor. 2. 10.
g) 2. Petr. 1.
21.
h) Ps. 139. 7.
Sap. 1. 17.

Spiritum San-
ctum personam
subsistentem per

*se probant Patres
qui contra Sabel-
lium dimicant.*

a) *Matth. 28.
19.*

b) *1. Cor. 13.
13.*

*In Symbol. Con-
stantinopol. primo,
& Nicæno illa
vox, Filioque,
non fuit, sed po-
stea a latinis ad-
dita est, qua po-
tius fuit explica-
tio quam additio,
quam explica-
tionem in Conc.
Lugdunensi, &
Florentino confir-
marunt Græci.*

c) *Hebr. 11. 3.
Deus est vita
anima. Aug. lib.
19. de Civit. cap.
20. & de ver. Apo.
Ser. 16.*

d) *Rom. 8. 1.
Cor. 12. 1.*

*Spiritum San-
ctum a Filio pro-
cedere.*

eum tertiam personam in divina natura a Patre, & Filio distinctam, & voluntate productam confiteri oporteat. Nam, ut alia scripturarum testimonia omittantur, baptismi forma, (a) quam Salvator noster docuit: apertissime ostendit, Spiritum Sanctum tertiam esse personam, quæ in divina natura per se constet, & ab aliis distincta sit. Quod etiam Apostoli verba declarant, cum inquit: (b) *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen.* Idem vero multo apertius demonstrant, quæ Patres in Constanti-nopolitano primo Concilio hoc loco ad confu-tandam impiam Macedonii amentiam addide-runt: *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivifi-cantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Pa-tre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per Prophetas.* Quod igitur Spiritum San-ctum Dominum confitentur, in eo declarant, quantum Angelis antecellat, qui tamen nobilif-simi spiritus a Deo conditi sunt: illos enim omnes sanctus (c) Paulus testatur esse *administratores spi-ritus, in ministerium missos, propter eos, qui hæredi-tatem capiunt salutis.* Vivificantem vero appel-lant, quod anima cum Deo conjuncta magis vivit, quam corpus animæ conjunctione alitur, ac sustinetur. Quoniam vero Spiritui Sancto (d) sacrae literæ hanc animæ cum Deo conjun-ctionem tribuunt, rectissime *vivificantem Spiritum Sanctum* vocari perspicuum est.

6. *Spiritum Sanctum a Patre & Filio, tanquam ab uno principio, procedere declaratur.*

Jam vero quod sequitur, *Qui ex Patre, Fi-lioque procedit, docendi sunt fideles, Spiritum San-*

Sanctum a Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, æterna processione procedere: id enim Ecclesiastica regula, a qua Christiano non licet aberrare, credendum nobis proponit, & divinarum literarum, & Conciliorum auctoritate confirmatur. Nam Christus Dominus, cum de Spiritu Sancto loqueretur, dixit: (a) *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Hoc idem ex eo colligitur, quod in Scripturis Sacris Spiritus Sanctus nonnunquam Spiritus (b) Christi, interdum Spiritus Patris appellatur: modo a Patre, & modo a Filio mitti dicitur, ut æque a Patre, & Filio procedere non obscure significetur. (c) *Qui Spiritum Christi non habet, inquit sanctus Paulus, hic non est ejus:* & idem Spiritum Christi vocat, cum ad Galatas inquit: (d) *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra clamantem, Abba Pater.* Apud sanctum Matthæum Spiritus Patris appellatur: (e) *Non vos estis, qui loquimini; sed Spiritus Patris vestri:* & Dominus in cœna inquit: (f) *Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Tum alibi eundem Spiritum Sanctum a Patre mittendum affirmat his verbis: *Quem mittet Pater in nomine meo.* (g) Ex quibus verbis cum processionem Spiritus Sancti intelligamus, perspicuum est, eundem ab utroque procedere. Hæc sunt, quæ de Spiritu Sancti persona tradenda erunt.

Græci Patres scribunt Ath. in Symbol. & Serm. 4. cont. Ari. Basil. lib. 1. & 3. & contra Eun. & alii.

Concil. Lateranense c. 1.

Lugdunense in Decr. lib. 6. & Florentinum in literis unionis.

a) *Joan. 16. 14.*

b) *Act. 16. 7.*

1. *Petr. 1. 11.*

c) *Rom. 8. 9.*

d) *Gal. 4. 6.*

e) *Matth. 10.*

20. f) *Joan. 15.*

g) *Joan. 14. 26.*

7. *Cum opera Trinitatis sint indivisa, quare peculiariter quidam effectus, & dona Spiritui Sancto tribuantur.*

De admirandis Spiritus Sancti effectibus, & de his vide Aug. lib. de Serm. Domini in monte c. 9. & Greg. hom. 19. in Ezech.

Trinitatis opera indivisa sunt ad extra. Aug. lib. 1. de Trinitate c. 4. & in Joan. tract. 20. & alibi frequenter.

Cur peculiariter quadam opera Spiritui Sancto tribuantur.

Spiritus Sanctus cur donum vocetur. Aug. in Enchir. cap. 57. & in 6. de Trin. c. 15.

a) 1. Cor. 47.

Plures sunt Spiritus Sancti effectus.

b) Job. 33. 4.

Psal. 32. 6.

c) Sap. 1. 7.

Docere præterea oportebit, quosdam esse Spiritus Sancti admirabiles effectus, & amplissima quædam munera, quæ ab ipso, tanquam a perenni bonitatis fonte; oriri, & manare dicuntur. Quamvis enim sanctissimæ Trinitatis opera, quæ extrinsecus fiunt, tribus personis communia sint: ex iis tamen multa Spiritui Sancto propria tribuantur, ut intelligamus illa in nos a Dei immensa charitate proficisci; nam, cum Spiritus Sanctus a divina voluntate, veluti amore inflammata, procedat, perspicui potest, eos effectus, qui proprie ad Spiritum Sanctum referuntur, a summo erga nos Dei amore oriri. Quare ex eo consequitur, ut Spiritus Sanctus donum appelletur: nam doni vocabulo significatur id, quod benigne & gratuito, nulla spe remunerationis proposita, donatur. Ac proinde quæcunque dona, & beneficia a Deo in nos collata (a) sunt (quid autem habemus, quod a Deo, ut inquit Apostolus, non acceperimus?) ea nobis Spiritus Sancti concessu, & munere data esse, pio & grato animo agnoscere debemus.

8. *Qui, qualesve, & quanti sint Spiritus Sancti effectus.*

Ejus autem plures effectus sunt: nam (b) ut mundi creationem, (c) creaturarumque rerum propagationem, & gubernationem omittamus, de quibus in primo articulo commemoravimus; vivificationem Spiritui Sancto proprie tribui, paulo ante demonstratum est: & Ezechielis testimonio

stimonio confirmatur: (a) *Dabo: inquit, vobis Spiritum, & vivetis.* Præcipuos tamen, & mixime proprios Spiritus Sancti effectus Propheta enumerat, (b) *Spiritum sapientiæ, & intellectus, spiritum consilii, & fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, & spiritum timoris Domini:* quæ dona Spiritus Sancti vocantur: interdum autem Spiritus Sancti nomen eis tribuitur. Quare sapienter D. Augustinus monet, animadvertendum esse, cum in sacris literis hujus vocis Spiritus Sancti mentio sit, ut dijudicare possimus, tertiam ne Trinitatis personam, an ejus effectus, atque operationes significet: nam hæc duo eodem intervallo distinguenda sunt, quo etiam Creatorem a rebus creatis differre credimus. Atque hæc eo diligentius explicanda sunt, quod ex hisce Spiritus Sancti donis Christianæ vitæ præcepta haurimus, sentireque possumus, an Spiritus Sanctus in nobis sit. Verum præ cæteris ejus amplissimis muneribus gratia illa prædicanda est, quæ nos justos facit, (c) signatque Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Hæc enim mentem nostram arctissimo amoris vinculo Deo junigit: ex quo fit, ut summo pietatis studio accensi novam vitam instituamus, ac (d) naturæ divinæ participes effecti, (e) filii Dei nominemur, & vere simus.

a) *Ezech. 37. 5.*
Spiritus Sancti dona.

b) *Isa. 11. 2.*

D. August. lib. 15. de Trinit. cap. 15. & 19. Fulg. lib. 2. ad Mon. cap. 7. & l.

Justificatio nostra est Spiritus Sancti signaculum, de qua copiose agitur Sess. 6. Conc. Trid.

c) *Ephes. 1. 13.*

d) *2. Petr. 1. 4.*
 e) *1. Joan. 3. 1.*

DE NONO
ARTICULO,
CAPUT X.

CREDO SANCTAM ECCLESIAM CATHOLICAM,
SANCTORUM COMMUNIONEM.

1. *Quibus de causis nonus articulus omnium frequentissime populo inculcandus sit.*

De Ecclesia ex veteribus scripserunt Aug. concione 2. super Psal. 30. & Cyprian. lib. de unit. Eccl. Cur propheta planius de Ecclesia, quam de Christo sint locuti. Aug. in Psal. 30. vide prophetarum testimonia apud eundem in lib. de util. cred. c. 7. 8. & 9. & adhuc suffus in lib. 17. de Civ. Dei cap. 4. 5. 8. 16. 20. & lib. 18. seraper totum. Verus noni articuli professor nequit dici Hæreticus.

Quanta diligentia curare Pastores debeant, ut hujus noni articuli veritatem fidelibus explicent, si duo potissimum considerentur, facile cognosci poterit. Primum enim, teste sancto Augustino, Prophetæ planius, & apertius de Ecclesia, quam de Christo locuti sunt; cum in eo multo plures errare, ac decipi posse, quam in Incarnationis Sacramento præviderent. Neque enim defuturi erant impii, qui ad simiæ imitationem, quæ se hominem esse fingit, solos se Catholicos esse profiterentur, & Catholicam Ecclesiam apud se tantum, non minus nefarie, quam superbe affirmarent. Deinde si quis hanc veritatem firmo animo conceptam habuerit, facile horrendum hæresis periculum effugiet. Non enim, ut quisque primum in fide peccarit, Hæreticus dicendus est: sed qui, Ecclesiæ auctoritate neglecta, impias opiniones pertinaci animo tuetur. Cum igitur fieri non possit, ut aliquis se hæresis peste commaculet, si iis fidem adhibeat, quæ in hoc articulo credenda proponuntur: curent omni studio Pastores, ut fideles, cognito hoc mysterio, contra adversarii

artes muniti in fidei veritate perseverent, Pendet autem hic articulus a superiori: quia, cum jam demonstratum sit, Spiritum Sanctum omnis sanctitatis fontem, & largitorem esse, nunc ab eodem Ecclesiam sanctitate donatum confitemur.

2. *Quod peculiari ratione nomine Ecclesiæ, quidque generatim denotetur.*

Ac quoniam Ecclesiæ vocem Latini a Græcis mutuati, post divulgatum Evangelium ad res sacras transtulerunt, quam vim habeat hoc vocabulum, aperiendum est. Significat autem Ecclesia Evocationem: verum scriptores postea usurparunt pro concilio, & concione. Neque vero refert, utrum populus ille veri Dei, an falsæ religionis cultor extiterit: in Actis enim de Ephesino populo scriptum est, cum scriba turbas sedasset, dixisse; (a) *Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Ecclesia poterit absolvi.* Legitimam vocat Ecclesiam populum Ephesinum, Dianæ cultui addictum. Neque solum gentes, quæ Deum non noverunt, sed etiam malorum & impiorum hominum concilia interdum Ecclesia nominantur.

(b) *Odivi, inquit Propheta, Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedabo.* Communi vero deinde sacrarum scripturarum consuetudine hæc vox ad rempublicam Christianam, fideliumque tantum congregationes significandas usurpata est; qui scilicet ad lucem veritatis, & Dei notitiam per fidem vocati sunt, ut, rejectis ignorantia, & errorum tenebris, Deum verum, & vivum pie & sanctæ colant, illique ex toto corde inserviant: atque, ut uni-

Ecclesia est evocatio a verbo græco

ἐκκαλέω

Et bene Ecclesia dicitur, quia omnes ad salutem vocat & colligat, ut ait Dominus, Levit. cap. 2. 3.

a) Act. 19. 39.

b) Psal. 25. 2. Ecclesia pecunia-ri, & usitata consuetudine significat omnium fidelium multitudinem: cetera significationes nominis Ecclesia exponuntur Sect. 9. hujus Articuli. Definitio Ecclesiæ. Aug. in Psal. 140. vide Cyprianum Ep. 69.

co verbo hæc res tota absolvatur, Ecclesia, ut ait Sanctus Augustinus, *est populus fidelis per universum orbem dispersus.*

3. *Quæ potissimum mysteria in vocabulo Ecclesia contemplanda offerantur.*

Ecclesia quo a cæteris gentilibus politius differat. Deus qui suam Ecclesiam vocavit.

Duplex Ecclesia vocatio.

Finis vocationis varius, qui est æternarum rerum post cognitionem possessio. August. in Psal. 77. 51. Ecclesia quo differat a Judæorum republica.

Nec vero levia mysteria in hoc vocabulo continentur. Etenim in Evocatione, quam Ecclesia significat, statim divinæ gratiæ benignitas, & splendor elucet, intelligimusque Ecclesiam ab aliis rebus publicis maxime differre: illæ enim humana ratione, & prudentia nituntur; hæc autem Dei sapientia, & consilio constituta est: vocavit enim nos intimo quidem Spiritus Sancti afflatu, qui corda hominum aperit; extrinsecus autem Pastorum, & Prædicatorum opera, ac ministerio. Præterea ex hac vocatione quis nobis finis propositus esse debeat, nimirum æternarum rerum cognitio, & possessio, is optime perspiciet, qui animadverterit, cur olim fidelis populus sub lege positus, synagoga, id est congregatio diceretur: nam, ut docet sanctus Augustinus, hoc ei nomen impositum est, quia pecudum more, quibus magis congregari convenit, terrena, & caduca tantum bona spectaret. Quare merito Christianus populus non synagoga, sed Ecclesia dicitur: quia terrenis, & mortalibus rebus contemptis: cœlestes, & æternas tantummodo consecratur.

4. *Quibus nominibus Christianorum universitas in sacris literis descripta invenitur.*

a) Luc. 6. 48.
15. 25.

1. Tim. 3. 15.

2. Tim. 2. 20.

Hebr. 4.

b) *Ædificium.*

Multa præterea nomina, quæ plena sunt mysteriis, ad Christianam rempublicam significandam traducta sunt: nam & (a) domus, & (b) ædificium Dei ab Apostolo vocatur. Si

tarda-

tardavero, inquit ad Timotheum, ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis. Domus autem Ecclesia idcirco appellatur, quia sit veluti una familia; quam unus paterfamilias moderatur, & in qua est bonorum omnium spiritualium communio. Dicitur etiam (a) grex ovium Christi, quarum ille ostium est, & Pastor: vocatur & sponsa Christi; (b) *Respondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo*, inquit Apostolus ad Corinthios. Idem ad Ephesios: (c) *Viri diligite uxores vestras: sicut & Christus dilexit Ecclesiam*: ac de matrimonio: *Sacramentum hoc*, inquit, *magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*. Dicitur denique Ecclesia (d) corpus Christi, (e) ut ad Ephesios, (f) & Colossenses licet videre. Et hæc singula plurimum valent ad fideles excitandos, ut se dignos immensa Dei clementia, & bonitate præbeant, qui eos, (g) ut populus Dei esset, elegit.

§. *Dux præcipue Ecclesiæ partes recensentur, triumphans una, militans altera.*

His vero explicatis, necesse erit singulas Ecclesiæ partes enumerare, earumque differentias docere, quo magis Deo dilectæ Ecclesiæ naturam, proprietatis, dona, & gratias populus percipiat; & ob eam causam sanctissimum Dei numen laudare nunquam intermitat. Ecclesiæ autem dux potissimum sunt partes, quarum altera triumphans, altera militans vocatur. Triumphans est coetus ille clarissimus, & felicissimus beatorum spirituum, & eorum, qui de Mundo, de Carne, de ini-

Matth. 16. 18.
Rom. 15. 20.
1. Cor. 3. 9.
Domus Dei cur sit dicta Ecclesia.
Grex ovium.

a) *Jean. 10. 1. 2.*
Sponsa Christi.
b) *2. Cor. 11. 2.*

c) *Ephes. 5. 25.*
Vide Cyr. Ep. 6. lib. 1. & in lib. de unit. Eccl. eodem capite ver. 32.

d) *Ecclesia est corpus Christi.*
Rom. 12. 3. 4.
1. Cor. 12. 12.

e) *Eph. 2. 21.*
f) *Col. 1. 24.*

g) *1. Petr. 1. 5.*
10.

De Ecclesia militante, & triumphante Aug. in Ench. cap. 6. & lib. 10. de Civ. Dei c. 7.
Triumphans Ecclesia quid sit. Aug. in Ench. cap. 57.
Anima purgantium triumphans in spe certa.
Militans Ecclesia.

quissimo Dæmone triumpharunt, & ab hujus vitæ molestiis liberi ac tuti, æterna beatitudine fruuntur. Militans vero Ecclesia est cœtus omnium fidelium, qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo militans vocatur, quod illi cum immanissimis hostibus, Mundo, Carne, Satana, perpetuum sit bellum.

6. *Ecclesia militans, & triumphans una est.*

Aug. lib. 22. de civ. Dei c. 9. Quia idem Princeps, idem populus, eadem lex, idem civis, & eadem civitas est.

Neque idcirco tamen duas esse Ecclesias censendum est: sed ejusdem Ecclesiæ, ut antea diximus, partes duæ sunt; quarum una antecessit, & cœlesti patria jam potitur; altera in dies sequitur, donec aliquando cum Salvatore nostro conjuncta, in sempiterna felicitate conquiescat.

7. *In Ecclesia militanti duo hominum sunt genera, boni scilicet, & mali.*

In Ecclesia militanti duo sunt hominum genera. Vide Aug. in Breviculo, col. lat. 3.

Jam in Ecclesia militanti duo sunt hominum genera, bonorum, & improborum: & improbi quidem eorundem sacramentorum participes, eadem quoque, quam boni, fidem profitentur, vita ac moribus dissimiles: boni vero in Ecclesia dicuntur ii, qui non solum fidei professione, & communione sacramentorum, sed etiam spiritu gratiæ, & charitatis vinculo inter se conjuncti, & colligati sunt: de quibus dicitur: (a) *Cognovit Dominus, qui sunt ejus*: possunt vero etiam homines aliquibus conjecturis opinari, quinam sint, qui ad hunc piorum hominum numerum pertineant, certo autem scire minime possunt. Quare existimandum non est, Christum Salvatorem de hac Ecclesiæ parte locutum esse, (b) cum ad Ecclesiam non remisit, eique ut pareamus, præcepit. Nam cum

a) 2. Tim. 2.
19. Elektorum Ecclesia est incerta.
Consulatur cap. 12. Sess. 6. Conc. Trid. de vero de justificatione: vide etiam Aug. tract. 45. in Joan. b) Matt. 18. 19.

illa sit incognita, cui certum esse poterit, ad
cujus judicium confugiendum, & cujus aucto-
ritati obtemperandum sit? Bonos igitur, & im-
probos Ecclesia complectitur, quemadmodum
(a) & divinæ literæ, & sanctorum virorum scri-
pta testantur: in quam sententiam scriptum est
illud Apostoli: (b) *Unum corpus, & unus spiritus.*
8. *Ecclesia visibilis est; & bonos, & malos suo fino*
concludit.

Hæc autem Ecclesia nota est, (c) urbiq[ue]
supra montem sitæ comparata, quæ undique
conspicitur: nam (d) cum illi ab omnibus pa-
rendum sit, cognoscatur necesse est. Neque
bonos tantum, sed etiam malos complectitur,
ut multis parabolis Evangelium docet: veluti
cum (e) regnum cœlorum, id est militantem
Ecclesiam, simile esse sagenæ in mare missæ
commemorat: vel agro, in quo zizania super-
feminata sunt: vel (f) aræ, in qua frumen-
tum cum paleis continetur: vel (g) decem
virginibus partim fatuis, partim prudentibus.
Sed multo ante etiam in (h) arca Noe, qua
non solum munda, sed etiam immunda ani-
mantia concludebantur, hujus Ecclesiæ figu-
ram, & similitudinem licet intueri. Quamvis
autem bonos, & malos ad Ecclesiam pertinere
Catholica fides vere, & constanter affirmet,
ex iisdem tamen fidei regulis fidelibus expli-
candum est, utriusque partis diversam admo-
dum rationem esse: ut enim paleæ cum fru-
mento in aræ confusæ sunt, vel interdum
membra varie inter mortua corpori conjuncta;
ita etiam mali in Ecclesia continentur.

a) *Matt. 3. 12.*
& 13. 4. 22. 25.
& sequent.

1. *Cor. 5. 3. 4.*
2. *Tim. 2. 20.*
Greg. Naz. Orat.
51. & 52. adv.
Apol.

b) *Ephes. 4. 4.*
c) *Matt. 5. 14.*

d) *Matt. 18. 17.*
Cæsarum Eccle-
siam visibilem esse
præter hæc loca,
confirmat etiam
Num. 20. 4.

e) *Matt. 13.*
47.

f) *Matt. 13. 12.*
g) *Matt. 25.*
1. 2.

h) *Gen. 7. 2.*
1. *Petr. 2. 6.*

Duarum Ecclesiarum
partium diversifi-
cationem esse sortem.
Vide Auguſt.
Tract. 6. in Joan.
& Serm. 107. de
tempore, & in
Pſalm. 47.

9. *Quinam Ecclesiæ militantis finibus non continentur.*

Tria hominum genera ab Ecclesia excluduntur, & primo infideles.

a) 1. Cor. 5. 13.

2. *Hæretici.*

b) 1. Tim. 1.

19. *Cyprian. in Ep. ad Jul.*

Sunt tamen in potestate Ecclesiæ ut ab ea puniantur.

c) Deut. 17. 12.

Rom. 13. 4.

Unde leges in hæreticos lata.

Excommunicati non sunt in Ecclesia.

d) Matth. 18.

17.

1. Cor. 5. 4.

Antistitum dignitati nihil deperit etiam si illi mali sint.

Joan. 11.

Unus autem &c.

Ex quo fit, ut triæ tantummodo hominum genera ab ea excludantur: primo infideles, deinde hæretici, & schismatici, postremo excommunicati. (a) Ethnici quidem, quod in Ecclesia nunquam fuerunt, neque eam unquam cognoverunt, nec ullius Sacramenti participes in populi Christiani societate facti sunt: (b) Hæretici vero, atque schismatici, quia ab Ecclesia desciverunt: neque enim illi magis ad Ecclesiam spectant, quam transfugæ ad exercitum pertineant, a quo defecerunt. (c) Non negandum tamen, quin in Ecclesiæ potestate sint; ut qui ab ea in iudicium vocentur, puniantur, & anathemate damnentur. Postremo etiam (d) excommunicati, quod Ecclesiæ iudicio ab ea exclusi, ad illius communionem non pertineant, donec resipiscant. De cæteris autem, quamvis improbis, & sceleratis hominibus, adhuc eos in Ecclesia perseverare dubitandum non est: idque fidelibus tradendum assidue, ut si forte Ecclesiæ Antistitum vita flagitiosa sit, eos tamen in Ecclesia esse, nec propterea quidquam de eorum potestate detrahi, certo sibi persuadeant.

10. *Nominis Ecclesiæ significationum varietas.*

Verum universæ etiam Ecclesiæ partes Ecclesiæ nomine significari solent: ut cum Apostolus Ecclesiam, (e) quæ est Corinthi, (f) Galatiæ, (g) Laodicensium (h) Thessalonicensium nominat: privatas etiam fidelium familias Ecclesias vocat: nam (i) Priscæ, & Aquilæ domesticam Ecclesiam salutare jubet: item alio

c) 1. Cor. 1. 2.

f) Gal. 1. 2.

g) Col. 4. 16.

h) Thess. 1. 1.

Privata fidelium familia Ecclesiæ appellantur.

i) Rom. 16. 4.

in

in loco: (a) *Salutant vos, inquit, in Domino* a) 1. Cor. 15. 19.
multum Aquila, & Priscilla cum domestica sua Ec-
clesia: ad Philemonem (b) etiam scribens ean- b) Phil. 1. 2.
 dem vocem usurpavit. Interdum quoque Ec-
 clesiae nomine ejus Præsides, ac Pastores signi-
 ficantur: (c) *Si te non audierit, inquit Chri-* c) Math. 23. 17.
stus, dic Ecclesiae: quo in loco præpositi Ec-
 clesiae designantur: (d) sed locus etiam, in
 quem populus sive ad concionem sive alicu-
 jus rei sacrae causa convenit, Ecclesia apella-
 tur. Præcipue vero in hoc articulo Ecclesia
 bonorum simul, & malorum multitudinem,
 nec præsides solum, sed eos etiam, qui pate-
 re debent, significat.

11. De Notis verae Ecclesiae; & primo cur una
 dicatur.

Aperiendae autem sunt fidelibus hujus Ec-
 clesiae proprietates, ex quibus licebit agnosce-
 re, quanto beneficio a Deo affecti sint, qui-
 bus contigerit in ea nasci, atque educari.
 Prima igitur proprietas in Symbolo Patrum
 describitur, ut una sit: (e) *una enim, inquit,*
est columba mea, una est speciosa mea. Vocatur au-
 tem una tanta hominum multitudo, quæ tam
 longe lateque diffusa est, ob eas causas, quæ
 ab Apostolo ad Ephesios scriptæ sunt: (f)
Unum enim Dominum, unam fidem, unum Baptisma
tantum esse prædicat. Unus est etiam ejus re-
 ctor ac gubernator: invisibilis quidem Chri-
 stus, quem æternus Pater dedit (g) caput su-
 per omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius:
 Visibilis autem is, qui Romanam cathedram,
 Petri Apostolorum Principis legitimus succes-
 sor, tenet.

Hic Ecclesia pro-
 prie accipitur pro
 omnium fidelium
 tam bonorum
 quam malorum
 multitudine.
 Prima Ecclesia
 nota est, ut sit
 una.

Qua quidem nota
 ab hæreticorum
 omnium coetibus
 distinguitur.

e) Cant. 6. 8.
 Cypr. lib. de
 unit. Ecclesia.

f) Eph. 4. 4.
 g) Ephes. 1. 22.

Post invisibile Ec-
 clesia caput, neces-
 sario statui visi-
 bile caput colligi-
 tur ex Scriptura.
 in qua Ecclesia
 comparatur.

Exercitus.
 Cant. 6.
 Corpori humano
 in quo est caput.

12. Quid de Romano Pontifice visibili Ecclesiæ Christi capite sentiendum sit.

S. Hieronymus
lib. 1. cont. Jovin.
in med. & Epist.
57.

Cont. 7. 3.

Reg. Da. 2. 44.

Ovili.

Joan. 10. 16.

Dom. 1. Tim. 3.

15.

Navi seu arca

Noe.

Iren. lib. 3. con-

tra haer. c. 1.

S. Cyprian. de

simpl. pralatis

in principio fere.

In his autem

omnibus visibilibus

rector cernitur,

ergo & in Ecclesia

cerni debet;

a) Mat. 16. 18.

b) Exod. 12. 22.

c) Gen. 22. 23.

De quo fuit illa omnium Patrum ratio, & sententia consentiens, hoc visibile caput ad unitatem Ecclesiæ constituendam, & conservandam necessarium fuisse: quod præclare & vidit, & scripsit sanctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut capite constituto, schismatis tolatur occasio: & ad Damasum: Faceffat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri, communionem consocior, (a) super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. (b) Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: (c) si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio: quod & longe ante ab Irenæo probatur: & Cypriano, qui de unitate Ecclesiæ loquens ait: Loquitur Dominus ad Petrum: Ego, Petre, dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: & quamvis Apostolis omnibus, post resurrectionem suam, parem potestatem tribuat, & dicat: (d) Sicut misit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum: Tamen ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem, ab uno incipientem, auctoritate sua disposuit, &c. Optatus deinde Milevitanus ait: Ignorantiæ tibi adscribi non potest scienti in urbe Roma Petro primo Cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus: in quo una Cathedræ unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: ut jam schisma.*

schismaticus, & † pravicator esset, qui contra singularem Cathedram alteram collocaret: Post vero Basilius sic scriptum reliquit: Petrus collocatus est in fundamento: dixit enim: Tu es Christus Filius Dei vivi; & vicissim audiuit se esse petram: licet enim petra esset, non tamen petra erat, ut Christus. Nam Christus vere immobilis Petra, Petrus vero propter petram. Dignitates enim suas Deus largitur aliis: sacerdos est, & facit sacerdotem: petra est, & petram facit, & quæ sua sunt, largitur servis suis. Postremo vero sanctus Ambrosius idem ait: * Magna sunt enim Dei munera, qui non solum nobis, quæ nostra fuerant, reparavit, verum etiam, quæ sua sunt propria, concessit: deinde paucis interjectis, sequitur: Magna autem Christi gratia, qui omnia prope vocabula sua discipulis ipsis donavit: (a) Ego sum inquit, lux mundi: & id tamem, quo ipse gloriatur, discipulis nomen indulgit, dicens: (b) Vos estis, lux mundi. (c) Ego sum panis vivus: &, (d) Nos omnes unus panis sumus: (e) Ego sum vitis vera. Et tibi dicit: (f) * Plantavi te vitem fructuosam, omnem veram: (g) Petra est Christus, bibebant enim de spiritali sequenti petra, petra autem erat Christus: Et jam discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, (h) ut & ipse sit Petrus, quod de petra habeat soliditatem constantiæ, fidei firmitatem.

13. Quomodo præter Christum Ecclesia uno capite visibile indigeat.

Verum si quis objiciat, Ecclesiam uno capite sponso Jesu Christo contentam, præterea nullum requirere: in promptu responsio est: ut enim Christum Dominum singulorum sacra-

† Alia litera habet, peccator. Sanct.

Basil. Hom. 29. Quæ est de Penitentia.

Christus ita bonus est, & sui natura diffusivus, quod suas dignitates, & munera largitur aliis.

S. Ambrosius lib. 6. com. in Lucam cap. 9. ultra medium.

* Alia editiones hac committunt & incipiunt auctoritatem S. Ambrosii a d. seq. sed perperam.

a) Joan. 1. 12.

b) Matt. 5. 14.

c) Joan. 6. 41.

d) 1. Cor. 10.

e) Joan. 15.

f) Hier. 2.

* Textus hic ita legitur apud S. Ambrosium. Sed aliter in vulgata editione.

g) 1. Cor. 10.

h) Matt. 16. Matt. 7.

a) *Joan. 1. 33.*b) *Psal. 43. 25.*c) *1. Cor. 4. 1.*d) *Joan. 21. 15.**In Petro omnes**Rom. Pontif.**primatum super**omnem Ecclesiam**acceperunt.**Iren. lib. 1. c. 3.*e) *1. Cor. 12.*

11.

f) *Ephes. 4. 3.*g) *Ephes. 4. 4.**1. Cor. 9. 16.*h) *1. Cor. 1. 10.*

mentorum non solum auctorem, sed intimum etiam præbitorem habemus: nam (a) ipse est, qui baptizat: (b) & qui absolvit, & tamen (c) is homines sacramentorum externos ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo spiritu regit, hominem suæ potestatis vicarium, & ministrum præfecit. Nam cum visibilis Ecclesia visibili capite egeat, ita Salvator noster Petrum universi fidelium generis caput, & Pastorem constituit, (d) cum illi oves suas pascendas verbis amplissimis commendavit, ut qui ei successisset, eandem plane totius Ecclesiæ regendæ, & gubernandæ potestatem habere voluerit.

14. Cur Ecclesia una dicatur, alias rationes subjungit.

Unus præterea idemque est (e) Spiritus, inquit Apostolus ad Corinthios, qui fidelibus gratiam, perinde atque anima corporeis membris vitam impertitur. Ad quam unitatem servandam cum Ephesios hortaretur, inquit: (f) *Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis: unum corpus, & unus Spiritus.* Quemadmodum enim humanum corpus multis constat membris, eaque ab una anima aluntur, quæ oculis visum, auribus auditum, & aliis sensibus diversas vires subministrat: ita Corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, ex multis fidelibus compositum est. (g) Una quoque est spes, ut in eodem loco idem Apostolus testatur, ad quam vocati sumus: siquidem omnes eandem rem, nempe æternam & beatam vitam, speramus. Una est denique fides, quæ omnibus tenenda est, ac præferenda: (h) *Non sint*, inquit Apostolus, *in vobis schismata*; atque unum

unum baptisma, quod quidem est Christianæ fidei Sacramentum.

15. *De secunda nota Ecclesiæ, quæ dicitur Sancta. Ephes. 5.*

Altera proprietas Ecclesiæ est, ut sit sancta: quod a Principe Apostolorum accepimus eo loco; (a) *Vos autem genus electum, gens sancta.* Appellatur autem sancta, quod Deo consecrata, dedicatæque sit: sic enim cætera hu-

juscemodi, quamquam corporea sint, sancta vocari consueverunt, cum divino cultui addita, & dedicata sunt: cujus generis sunt in lege veteri (b) vasa, (c) vestes, & (d) altaria, in qua primogeniti quoque, (e) qui Deo altissimo dedicabantur, sancti sunt appellati. Nec mirum cuiquam videri debet, Ecclesiam dici sanctam, tametsi multos peccatores continet: (f) Sancti enim vocantur fideles, qui

populus Dei effecti sunt, qui se, fide & baptismo suscepto, Christo consecrarunt: quamquam in multis offendunt, & quæ polliciti sunt, non præstant: quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etsi artis præcepta non servant, nomen tamen artificum retinent. Quare D. Paulus Corinthios (g) sanctificatos, & sanctos appellat, in quibus nonnullos fuisse perspicuum est, quos ut carnales,

(h) & gravioribus etiam nominibus acriter obijurat. Sancta etiam dicenda est, quod veluti corpus cum sancto capite Christo Domino, (i) totius sanctitatis fonte conjungitur, (k) a quo Spiritus Sancti charismata, & divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur. Præclare Sanctus Augustinus, interpretans verba illa Prophetæ,

(l) *Custodi animam meam, quoniam sanctus sum,*

Audeat,

H 5

Audeat,

a) 1. Petr. 2. 9.
Prima ratio cur
sancta dicatur,
Ecclesia sanctitatem
ostenderunt
Justinus Mart.
in utraque apolo-
gia, & Terrul-
lian. in apologetico
Ambr. lib.
com. in Luc. cap. 1.
b) Num. 31. 6.
c) Exod. 28. 2.
et 29. 19.
d) Exod. 30. 3.
e) Exod. 34. 19.

f) Rom. 1. 7.

g) 1. Cor. 1. 2.
2. Cor. 1. 1.

h) 1. Cor. 5. 1.
Secunda ratio.

i) Dan. 9. 24.
k) Eph. 2. 24.
S. August. in
Psalm. 85. 2.

l) Psalm. 85.
Vide etiam Amb.
lib. 1. com. in Luc.
1. Reg. 2. 2.

Audeat, inquit, & Corpus Christi, audeat & unus ille homo, clamans a finibus terræ, cum capite suo, & sub capite suo dicere: Sanctus sum: accepit enim gratiam sanctitatis, gratiam Baptismi & remissionis peccatorum. Ac paulo post: Si Christiani omnes, & fideles, in Christo baptizati, ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit, (a) Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis; si membra sunt facti corporis ejus, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt injuriam, cujus membra sancta sunt. Accedit etiam, quod sola Ecclesia legitimum sacrificii cultum, & salutarem habet Sacramentorum usum, per quæ tanquam efficacia divinæ gratiæ instrumenta, Deus veram sanctitatem efficit: ita ut quicumque vere sancti sunt, extra hanc Ecclesiam esse non possint. Patet igitur, Ecclesiam esse sanctam, ac sanctam quidem, quoniam corpus est Christi, a quo sanctificatur, cujusque sanguine abluitur.

16. Qua ratione Ecclesia Christi sit Catholica.

Tertia proprietas Ecclesiæ ea est, ut Catholica, nempe universalis vocetur: quæ appellatio vere illi tributa est; quoniam, ut testatur sanctus Augustinus, a solis ortu usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur. Neque enim ut in humanis rebus publicis, aut Hæreticorum conventibus, unius tantum regni terminis, aut uno hominum genere Ecclesia definita est: verum omnes homines, (b) sive illi barbari sint, sive Scythæ, sive servi, sive liberi, sive masculi, sive fœminæ, charitatis sinu complectitur. Quare scriptum est: (c) Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione: & fecisti nos Deo

a) Rom. 6. 3.
Gal. 3. 27.

Tertia ratio.
Greg. lib. 35. moral.
cap. 6.

Sancta dicitur
Ecclesia.
Quia firma semper
& stabilis perseveravit ab
Adam incipiens
usque ad finem
mundi duratura:

Psal. 47.
Sicut audivimus
sc &c.

Vel ideo Sancta
quia fundata
Sanguine Christi.
& Sanctorum.

Ecclesiam ab antiquissimis temporibus
universalem fuisse tradunt
Tertul. contra Judæos.

S. Aug. Ser. 131.
& 181. de tempore:

b) Col. 3. 11.

c) Apoc. 5. 9.

Deo nostro regnum. De Ecclesia dicit David:

(a) *Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Item:

(b) *Memor ero Raab, & Babylonis scientium me: & Homo natus est in ea.* Præterea omnes fide-

les, qui ab Adam in hunc usque diem fuerunt quive futuri sunt, quamdiu mundus extabit,

veram fidem profitentes, ad eandem Ecclesiam pertinent, (c) quæ super fundamento Aposto-

lorum fundata est, ac Prophetarum, qui omnes in illo lapide angulari Christo, (d) qui

fecit utraque unum, (e) & pacem iis, qui prope, & iis, qui longe, annuncia-

vit, constituti sunt, & fundati. Universalis etiam ob eam causam dicitur, quod omnes,

qui salutem æternam consequi cupiunt, eam tenere & amplecti debeant, (f) non secus ac

qui arcam, ne diluvio perirent, ingressi sunt.

Hæc igitur veluti certissima regula tradenda est, qua vera & falsa Ecclesia judicetur.

17. Quo pacto Ecclesia Christi etiam Apostolica dicatur.

Sed ex origine etiam, quam revelata gratia ab Apostolis ducit, Ecclesiæ veritatem agnoscimus: siquidem ejus doctrina veritas est, non recens, neque nunc primum orta, sed ab Apostolis jam olim tradita, & in omnem orbem terrarum disseminata. Ex quo fit, ut nemo dubitari possit, impias hæreticorum voces longe a veræ Ecclesiæ fide abesse, cum doctrinæ Ecclesiæ, quæ ab Apostolis ad hanc diem prædicata est, adversentur. Quare, ut omnes intelligerent, quænam esset Ecclesia Catholica, Patres in Symbolo illud divinitus addiderunt, *Apostolicam*. Etenim Spiritus San-

a) *Psalm. 2. 8.*
August. lib. de
agone Christi. c.

29. & *Epist. 181.*

b) *Psalm. 86. 4.*
Raab pro
Ægypto in Scri-
pturis sumitur ut
Isa. 51.

c) *Eph. 2. 20.*

d) *Ibid. 14.*

e) *Ibid. 17.*
Extra Ecclesiam
nulla est salus.
Cyprian. de
simpl. pral.
Aug. Serm. 181.
de Tempore.

f) *Gen. 7. 1.*

Ecclesia vera a
falsa dignoscenda
certissima regula.
Hæc sunt ergo ve-
ræ Ecclesiæ nota,
quod una q. san-
cta, quod catho-
lica, & q.
Apostolica: una,
q. sibi consentiens
in omni fidei do-
ctrina: sancta
quia stabilis, &
perseverans: ca-
tholica, quia ubi-
que diffusa omne
genus hominum
complectitur, &
quia generaliter
omne genus pecca-

ctus,

rerum curat, & profligat: ac denique Apostolica, quia omne virtutum genus possidet, Matth. 28.

ctus, qui Ecclesiæ præsidet, eam non per aliud genus ministrorum, quam per Apostolicum, gubernat. Qui Spiritus primum quidem Apostolis tributus est, deinde vero summa Dei benignitate semper in Ecclesia mansit.

18. *Ecclesia in fidei, aut morum dogmatibus errare non potest.*

Ecclesia errare non potest.

1. Tim. 3. 15.

Tert. de præscript. Aug. lib.

1. contra Cres.

cap. 13.

Sed quemadmodum hæc una Ecclesia errare non potest in fidei, ac morum disciplina tradenda, cum a Spiritu Sancto gubernetur: ita cæteras omnes, quæ sibi Ecclesiæ nomen arrogant, ut quæ Diaboli spiritu ducantur, in doctrinæ, & morum perniciosissimis erroribus versari necesse est.

19. *Quibus præcipue figuris Christi Ecclesia in veteri Testamento adumbrata sit.*

Sed, quoniam magnam vim habent figuræ veteris Testamenti ad excitandos fidelium animos, revocandamque rerum pulcherrimarum memoriam, cujus rei potissimum causa Apostoli his usi sunt: illam quoque doctrinæ partem, quæ magnas utilitates habet, Parochi non prætermittent. In his autem illustrem significationem habet arca Noe, quæ ob eam rem tantum divino jussu constructa est, ut nulus dubitandi locus relinquatur, quin Ecclesiam ipsam significet, quam Deus sic constituit, ut quicumque per baptismum illam ingrederentur, ab omni mortis æternæ periculo tuti esse possent: qui vero extra illam essent, quemadmodum iis evenit, qui in arcam recepti non sunt, suis sceleribus obruerentur. Alia figura est magna illa civitas *Hierusalem*, cujus nomine Scripturæ sæpius sanctam Ecclesiam significant.

Arca Noe fuit Ecclesia figura.
Gen. 6.

1. Petr. 3. 20.

Vide Aug. lib.

15. civ. c. 16. &

27.

Hierusalem figura Ecclesiæ.

Nimirum in illa sola offerre Deo sacrificia licebat, quia in sola etiam Dei Ecclesia, neque extra eam usquam verus cultus, verumque sacrificium reperitur, quod Deo placere ullo modo possit.

20. *Qua ratione credere Christi Ecclesiam ad articulos pertineat.*

Jam illud etiam extremo loco de Ecclesia docendum erit, quam ratione nos credere Ecclesiam, ad articulos fidei pertineat. Nam etsi quis ratione, & sensibus percipit, Ecclesiam, id est hominum conventum, in terris esse, qui Christo Domino addicti, & consecrati sunt, neque ad eam rem animo concipiendam fide opus esse videatur, cum nec Judæi, nec Turcæ quidem de eo dubitent: tamen illa mysteria, quæ in sancta Dei Ecclesia contineri partim declaratum est, partim in Sacramento Ordinis explicabitur, mens fide tantummodo illustrata, non ullis rationibus convicta intelligere potest. Cum igitur hic articulus non minus, quam cæteri, intelligentiæ nostræ facultatem, & vires superet: jure optime confitemur nos Ecclesiæ ortum, munera & dignitatem non humana ratione cognoscere, sed fidei oculis intueri.

21. *Quæ, quot, & quanta sint, quæ in Ecclesia esse credere jubemur.*

Neque enim homines hujus Ecclesiæ auctores fuerunt, sed Deus ipse immortalis, qui eam (a) super firmissimam petram ædificavit, teste Propheta, (b) *Ipse fundavit eam Altissimus*: quam ob causam (c) Hæreditas Dei, & (d) Dei populus appellatur. Nec potestas, quam

*Psal. 111. 3.
Isa. 33. 60. 20.
& 62.*

*Gal. 4. 2. 5.
Extra Ecclesiam
Catholicam non
est verus Dei cul-
tus, verumque
sacrificium.
Aug. Serm. 1.
186. de temp.*

Dubium.

Responsio.

a) *Matt. 16.*

18.
b) *Psal. 86. 5.*

c) *Psal. 28.*

32. 12. 77. 62.

d) *Psal. 27. 5.*

& 28. 11.

acce-

accepit, humana est, sed divino munere tributa. Quare quemadmodum naturæ viribus comparari non potest: ita etiam fide solum intelligimus, in Ecclesia (a) claves regni cœlorum esse, eique potestatem peccata remittendi, (b) excommunicandi, (c) verumque Christi corpus consecrandi traditam; deinde cives, (d) qui in ea morantur, non habere hic civitatem permanentem, sed futuram inquirere. Unam igitur Ecclesiam sanctam, & Catholicam esse, necessario credendum est.

22. *Non ut in Deum, ita in Ecclesiam credendum est.*

*Potestas Ecclesiæ
a Deo processit.
Credimus Eccle-
siam, sed non in
Ecclesiam, vide
Aug. Tract. 29.
in Joan. & Serm.
61. de verbis Do-
mini.*

Tres enim Trinitatis personas, Patrem, & Filium, Spiritum Sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam, & non in sanctam Ecclesiam credere profiteamur, ut hac etiam diversa loquendi ratione, Deus omnium effector a creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt beneficia, divinæ bonitati accepta referamus.

23. *De extrema hujus articuli clausula, Sancto-
rum communionem.*

*Quanti sit mo-
menti hanc par-
ticulam rite expli-
cari.*

Sanctorum Communionem. Cum sanctus Joannes Evangelista de divinis mysteriis ad fideles scriberet, cur eos in illis erudiret, hanc rationem attulit: (e) *Ut & vos, inquit, societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum Filio ejus Jesu Christo.* Hæc societas in communionem Sanctorum sita est, de qua in hoc articulo sermo habetur. Utinam vero in eo explicando Ecclesiarum Præsides

*f) Rom. 12. 4.
1. Cor. 12. 13.*

(f) Pauli, & aliorum Apostolorum diligentiam imitarentur: est enim non solum quædam superio-

superioris articuli interpretatio, doctrinaque uberrimorum fructuum, sed etiam, quis usus myſteriorum eſſe debeat, quæ Symbolo continentur, declarat: omnia enim ejus rei cauſa perveſtiganda ſunt, ac percipienda, ut in hanc tam amplam, & beatam ſocietatem Sanctorum admittamur, admiſſique conſtantiffime perfeveremus, (a) cum gaudio gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.

24. *Explicatio alterius particulæ, & in quo conſiſtat Sanctorum Communio.*

In primis igitur fideles docendi ſunt, hunc articulum eſſe illius, qui de una ſancta Eccleſia Catholica antea poſitus eſt, veluti explicationem quandam. Unitas enim Spiritus, a quo illa regitur, efficit, ut quidquid in eam collatum eſt, commune ſit. Omnium enim Sacramentorum fructus ad univerſos fideles pertinet: quibus Sacramentis, veluti ſacris vinculis, Chriſto connectuntur; & copulantur, & maxime omnium Baptiſmo, quo, tanquam janua, in Eccleſiam ingrediuntur. Hac autem Sanctorum communione Sacramentorum communionem intelligi debere, Patres in Symbolo ſignificant illis verbis; *Conſiteor unum baptiſma*: Baptiſmum vero in primis Euchariftia, & deinceps cætera Sacramenta conſequuntur: nam etſi hoc nomen omnibus Sacramentis convenit, cum Deo nos conjungant, illiusque participes, cujus gratiam recipimus: efficiant; magis tamen proprium eſt Euchariftiæ, quæ hanc efficit communionem.

2. Cor. 1. 13.
Ephes. 4. 15.
Vide item Aug.
in Joan, Tract. 31.

a) Col. 1. 12.
Pſal. 15.

*Chriſtianorum
communitas.
Sacramenta ſunt
ſacra vincula.
Vide Auguſt. lib.
19. contra Facu.
c. 11.
Sanctorum com-
munio in ſacra-
mentorum com-
munionem præcipue
ſpectatur Symb.
Conſt. Euchar-
iſtia communio cui
proprie dicatur.
Dam. lib. 4. de
ſid. orth. cap. 14.
in fin.*

25. Participatio meritorum est in Ecclesia.

*Charitate effici-
mur particeps
omnium bonorum
quæ in Ecclesia
sunt.*

a) 1. Cor. 12. 5.
S. Ambr. in Ps.
118. Serm. 8. 75.
69.

b) Ps. 118.

c) Mat. 6. 11.

d) Rom. 12. 4.

5.
1. Cor. 12. 13.
Eph. 4. 16.

e) 1. Cor. 12. 15.

Sed alia etiam communio in Ecclesia cogitanda est. Quæcunque enim pie, sancteque ab uno suscipiuntur, ea ad omnes pertinent, & ut illis profint, (a) charitate, quæ non quærit, quæ sua sunt, efficitur. Id vero cum sancti Ambrosii testimonio comprobatur, qui locum illum Psalmi explanans, (b) *Particeps ego sum omnium timentium te*, ita inquit: *Sicut membrum particeps esse dicimus totius corporis, sic conjunctum omnibus timentibus Deum.* Quare Christus eam nobis orandi formam præscripsit, ut diceremus: (c) *Panem nostrum, non meum: ac reliqua ejus generis, non nobis tantum, sed omnium saluti, & commodis prospicientes.* At vero hæc bonorum communicatio, (d) membrorum humani corporis aptissima similitudine in sacris literis sæpe demonstratur: nam in corpore multa sunt membra, sed etsi multa sunt, unum tamen corpus constituunt, in quo singula proprio, non autem omnia eodem munere funguntur. Nec vero omnia eandem dignitatem habent, (e) aut æque utiles, & decoras functiones exequuntur, nullique suum, sed totius corporis commodum, atque utilitas proposita est. Omnia deinde tam apta inter se, & connexa sunt, ut, si unum aliquod dolore afficitur, cætera item naturæ cognatione, & consensu doleant; si contra bene affectum est, communis sit omnibus ille jucunditatis sensus. Atquæ hæc eadem in Ecclesia licet contemplari: in qua etsi diversa sunt membra: nempe variæ nationes, Judæorum, Gentium, liberi, & servi, pauperes. & divites, cum tamen bap-

tismo

ptismo initiantur, unum corpus cum Christo fiunt, (a) cujus ille caput est. Unicuique præterea in hac Ecclesia suum munus assignatum est: Ut enim alii in ea (b) Apostoli, alii Doctores, omnes vero publicæ utilitatis causa sunt constituti: ita aliorum est præesse, ac docere; aliorum item parere, & subjectos esse.

a) Eph. 1. 23.
Coloss. 1. 18.
*Functionum in
Ecclesia varias.*
b) 1. Cor. 12. 28.
Ephes. 4. 11.

26. *Scelerati in Ecclesia participatione bonorum spiritualium non gaudent.*

At vero tot, tantisque muneribus, ac bonis divinitus collatis illi fruuntur, qui in charitate vitam Christianam degunt, iustique, & chari Deo sunt. Membra vero mortua, nimis homines sceleribus obstricti, & a Dei gratia alienati, hoc quidem bono non privantur, ut hujus corporis membra esse desinant, sed cum sint mortua, fructum spiritualem, qui ad justos, & pios homines pervenit, non percipiunt: tametsi, cum in Ecclesia sint, ad amissam gratiam, vitamque recuperandam ab illis adjuvantur, qui spiritu vivunt, & eos fructus capiunt, quorum expertes esse dubitari non potest, qui omnino ab Ecclesia sunt præcisi.

*Scelerib. capital.
obstricti fructum
spiritualem non
percipiunt; hoc
potest colligi ex 1.
Jo. 2. & Aug. su-
per Ps. 70. conc. 2.*

27. *Gratia gratis data, & cætera Dei dona toti Ecclesiæ sunt communia.*

Nec vero tantum communia sunt ea dona, quæ homines charos Deo, ac justos reddunt, sed gratiæ etiam gratis datæ, in quibus numerantur, (c) scientia, prophetia, donum linguarum, ac miraculorum, & cætera hujus generis: quæ dona malis etiam hominibus, non privatæ, sed publice utilitatis causa, ad ædificandam Ecclesiam conceduntur: nam sanitatis gratia, non illius, qui ea præditus est, sed

*Gratia gratis
data in Ecclesia
etiam communis.*

c) 1. Cor. 12.
5. 9.

Ecl. 18. 9.

a) 1. Joan. 3. 17.
aco. 2. 15.

b) 1. Pf. 13. 2.

c) Ibidem 5.

ægroti curandi causa tributa est. Ac nihil tandem a vere Christiano homine possidetur, quod sibi cum cæteris omnibus commune esse non existimare debeat: quare ad sublevandam indigentium miseriam prompti, ac parati esse debent: nam (a) qui hujusmodi bonis ornatus est, si viderit fratrem suum egere, nec illi subvenerit, is Dei charitatem non habere plane convincitur. Quæ cum ita se habeant, satis constat, eos, qui in hac sancta communionem sunt, quadam felicitate perfrui, & vere illud dicere posse: (b) *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini: & (c) Beati qui habitant in domo tua Domine.*

DE DECIMO
ARTICULO,
CAPUT XI.

REMISSIONEM PECCATORUM.

1. *Quomodo necessarium sit credere remissionem peccatorum esse in Ecclesiâ.*

Nemo est, qui cum videat hunc articulum de remissione peccatorum in cæteris fidei articulis numeratum esse, dubitare possit, eo non solum divinum aliquod mysterium, sed etiam ad salutem comparandam maxime necessarium contineri: nam antea declaratum est, sine certa eorum fide, quæ in Symbolo credenda proponuntur, nemini ad Christianam pietatem aditum patere. Verum, si id quod per se omnibus notum esse debet, aliquo etiam testimonio confirmandum videatur, satis illud erit, quod Salvator noster paulo ante ascensum in cælum de ea re testatus est, cum discipulis sensum aperuit, ut intelligerent Scripturas: (a) *Oportebat, inquit, Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hierosolyma.* Quæ verba si Parochi animadverterint, facile intelligent, cum cætera, quæ ad Religionem pertinent, fidelibus tradenda fiat, tum vero præcipue hujus articuli diligenter explicandi magnam eis a Domino necessitatem impositam esse.

Sine certa articulorum Symboli sine nemo salvatur.

In præfatione

a) *Luca 24. 46.
Isa. 53. 5. 6.
Dan. 9. 24.
Matth. 1. 21.
Joan. 1. 29.
Act. 15.*

2. *In Ecclesia veram esse remittendorum peccatorum potestatem.*

a) Isa. 39. 24.

Joan. 20. 23.

Cyp. lib. 1. epist.

2. ad Cornelium

Chrys. l. 3. de Sa-

cram.

Aug. lib. 50. Hom.

Iren. 49. lib. 3.

cap. 13.

Culpa omnis &

pœna in baptismo

remittitur.

Munus igitur Parochi erit, quod ad hunc locum attinet, docere, non solum peccatorum remissionem in Catholica Ecclesia reperiri, de qua Isaias prædixerat: (a) *Populus, qui habitat in ea, auferetur ab ea iniquitas*: sed etiam potestatem peccata remittendi in ea esse: quæ si rite, & secundum leges a Christo Domino præscriptas Sacerdotes utantur, vere peccata remitti, & condonari credendum est.

3. *Qua ratione peccata in Ecclesia remittantur.*

Hæc latius ubi de baptismo ageretur.

Baptismo non sol-

litur concupiscen-

tia, Concil. Trid.

sess. 5. can. 5.

Aug. lib. de pec-

ca. mer. cap. 28.

& 1. de Civit.

cap. 25.

Hæc autem venia, cum primum fidem profitentes sacro baptismo abluimur, adeo cumulate nobis datur, ut nihil aut culpæ delendum, sive ea origine contracta, sive quid propria voluntate omissum, vel commissum sit, aut pœnæ persolvendum relinquatur. Verum per baptismi gratiam nemo tamen ab omni naturæ infirmitate liberatur: quin potius (cum unicuique nostrum adversus concupiscentiæ motus, quæ nos ad peccata incitare non desinit, pugnandum sit) vix ullum reperias, qui vel tam acriter resistat, vel tam vigilanter salutem suam tueatur, ut omnes plagas vitare possit.

4. *Præter baptismum remitti peccata in Ecclesia virtute clavium ostenditur.*

Cum igitur necesse fuerit, in Ecclesia potestatem esse peccata remittendi, alia etiam ratione, quam baptismi Sacramento, claves regni cœlorum illi concreditæ sunt, quibus possint unicuique pœnitenti, etiamsi usque ad extremum vitæ diem peccasset, delicta condonari. Clarissima hujus rei testimonia in sa-

cris

cris literis habemus: nam apud sanctum Mat-

thæum Dominus ita ad Petrum loquitur; (a)

Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cælis. Item: (b) *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo.* Deinde Sanctus Joannes testatur, Dominum, cum insufflasset Apostolis, dixisse: (c) *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

5. Nullis certis peccatis, & temporibus potestas remittendi peccata circumscribitur.

Neque vero existimandum est, hanc potestatem certis quibusdam peccatorum generibus definitam esse: nullum enim tam nefarium facinus vel admitti, vel cogitari potest, cujus remittendi potestatem sancta Ecclesia non habeat: quemadmodum etiam nemo adeo improbus, & scelestus fuerit, quem (d) si errorum suorum vere pœniteat, certa ei veniæ spes proposita esse non debeat. Sed neque hæc eadem potestas ita circumscribitur, ut præfinito solum aliquo tempore ea uti liceat: nam quacunque hora peccator ad sanitatem redire voluerit, rejiciendum non esse docuit (e) Salvator noster, cum Principi Apostolorum interroganti, quoties peccatoribus ignoscendum esset, an septies? respondit: *Non septies, sed usque septuagies septies.*

a) *Matt. 16. 19.*

b) *Matt. 18. 18.*

c) *Joan. 20. 22. Psal. 147.*

Potestatis remittendi peccata amplitudo.

Vide Amb. lib. 1. de pœnit. c. 1. & 2. Aug. in Enchirid. c. 43.

d) *Ezech. 18. 27.*

e) *Math. 18. 21.*

Species tribuitur Spiritui Sancto 77.

Christo, qui in 77. generatione incarnatus est, & ideo Christus in quantum Deus authoritative, & in quantum homo meritorie remittit peccata Amb. lib. 1. in Lucam c. 71.

6. *Non omnibus Christianis potestas remittendi peccata est concessa.*

Verum, si ministros divinæ hujus potestatis spectemus, ea minus late patere videbitur. Dominus enim non omnibus sed Episcopis tantum, & Sacerdotibus tam Sancti muneris potestatem dedit. Idem etiam censendum erit, quod ad rationem ejus potestatis exercendæ pertinet: nam per Sacramenta solum, si eorum forma fervetur, peccata remitti possunt, aliter vero nullum jus a peccatis solvendi Ecclesiæ datum est: ex quo sequitur, tum Sacerdotes, tum Sacramenta ad peccata condonanda, veluti instrumenta valere, quibus Christus Dominus auctor ipse, & largitor salutis, remissionem peccatorum, & justitiam in nobis efficit.

7. *Quantum sit munus remittendorum peccatorum Ecclesiæ concessum.*

* ab leg. suscipiant.

Ut autem fideles cœleste hoc munus, quod singulari in nos Dei misericordia Ecclesiæ donatum est, magis * suspiciant, atque ad ejus usum, & tractationem ardentiori pietatis studio accedant, conabitur Parochus hujus gratiæ dignitatem, & amplitudinem demonstrare. Ea autem ex hoc potissimum perspicitur, si cujus virtutis sit peccata remittere, & homines ex injustis justos reddere, diligenter expositum fuerit. Constat enim, infinita, & immensa Dei vi hoc effici: quam eandem in excitandis mortuis, & in mundi creatione necessariam esse credimus. Quod si etiam, ut Augustini sententia confirmatur, majus opus existimandum est, aliquem ex impio pium facere, quam cœlum, & terram ex nihilo creare, cum ipsa crea-

Justificatio peccatorum est infinita & Dei potentia opus.
Rom. 8. 23.
1. Cor. 6. 11.
D. Aug. 1. 72. in
Joan. & colligitur
etiam ex 1. 1. & 4.
5.

tio non nisi ex infinita virtute possit existere: consequens est, ut multo magis peccatorum remissio infinitæ potestati tribuenda sit.

8. *Nullus præter solum Deum propria auctoritate peccata remittit.*

Quare verissimas esse priscorum Patrum voces agnoscimus, quibus confitentur ab uno Deo peccata hominibus condonari; neque ad alium auctorem, quam ad summam ejus bonitatem, & potentiam, tam mirificum opus referendum esse. (a) *Ego sum, inquit ipse Dominus per Prophetam, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas.* Nam scelerum remittendorum eadem ratio videtur esse, quam in pecunia debita servare oportet. Quemadmodum igitur a nemine, nisi a creditore pecunia, quæ debetur, remitti potest, ita cum uni Deo peccatis obstricti simus (siquidem quotidie oramus, (b) *Dimmite nobis debita nostra*) perspicuum est, a nemine præter illum debita nobis condonari posse.

9. *Potestas remittendi peccata ante Christum natum nulli mortalium concessa fuit.*

Hoc vero admirabile, & divinum munus, antequam Deus homo fieret, nulli creatæ naturæ impertitum est. Primus omnium Christus, Salvator noster, ut homo, cum idem Deus verus esset, hoc munus a cœlesti Patre traditum accepit: (c) *Ut sciatis, inquit, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Cum igitur homo factus esset, ut hominibus hanc peccatorum veniam largiretur, priusquam in cœlum ascenderet, ut ibi ad dextram Dei in perpetuum sederet, (d)

Solus Deus peccata remittit, quod similitudine declaratur. Aug. lib. 1. de peccat. meritis cap. 23. & Hom. 23. in lib. 50. Hom. Amb. lib. 2. de Cain & Abel cap. 4. a) Isa. 43. 25. Matth. 9. 3. Marc. 2. 17.

b) Matth. 6. 12. Luca 11.

Christus ut homo potestatem habuit remittendi peccata excellenter. Vide D. Thom. 3. par. quæst. 54. ar. 3.

c) Matth. 9. 6. Marc. 2. 9.

d) Joan. 20. 23.

eam potestatem Episcopis, & Presbyteris in Ecclesia concessit: quamquam, ut antea docuimus, Christus sua auctoritate, cæteri, ut ejus ministri, peccata dimittunt. Quamobrem, si quæ infinita virtute effecta sunt, maxime admirari, & suspicere debemus: satis intelligimus, pretiosissimum hoc munus esse, quod Christi Domini benignitate Ecclesiæ donatum est.

10. *Qua virtute homines peccatorum suorum veniam consequantur.*

*Christi sanguine
peccata remitti.
Matth. 26.*

Sed ipsa etiam ratio, qua Deus clementissimus Pater mundi peccata delere constituit, animos fidelium ad hujus beneficii magnitudinem contemplandam vehementer excitabit: (a) sanguine enim unigeniti Filii sui scelera nostra expiari voluit, ut pœnam, quam nos pro peccatis commeruimus, ultro ille persolveret, (b) justusque pro injustis damnetur, innocens pro reis morte acerbissima afficeretur. Quare cum animo cogitabimus, (c) nos non corruptibilibus auro, & argento redemptos esse, sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati; facile statuemus, nihil nobis salubrius contingere potuisse hac remittendi peccata potestate, quæ inexplicabilem Dei providentiam, summamque erga nos charitatem ostendit. Ex hac autem cogitatione maximus fructus ad omnes perveniat, necesse est.

11. *Quo maxime pacto cernatur amplitudo beneficii, quod in potestate clavium offertur.*

*Mortalis peccati
effectus.*

d) *Heb. 10. 26.*

e) *1. Cor. 6. 9.
Gal. 3. & 5.
Apoc. 22. 15.
Gen. 3.*

Nam qui Deum mortali aliquo peccato offendit, quidquid meritorum (d) ex Christi morte, & cruce consecutus est, statim amittit; & (e) omnino paradisi aditu, quem prius inter-

clu-

clusum Salvator noster passione sua omnibus patefecit, prohibetur. Quod quidem cum in mentem venit, facere non possumus, quin humanæ miseriæ consideratio vehementer sollicitos nos habeat. Verum si animum ad hanc admirabilem potestatem referamus, quæ Ecclesiæ divinitus tributa est; & hujus articuli fide confirmati, oblatam unicuique facultatem credamus, ut possit divina ope adjutus in pristinum dignitatis statum restitui; tunc vero cogimur summo gaudio, & lætitia exultare, & immortales Deo gratias agere. Ac profecto, si grata, & jucunda medicamenta videri solent, quæ nobis medicorum arte, & industria, cum gravi aliquo morbo laboramus, parantur: quanto jucundiora esse debent ea remedia, quæ Dei sapientia ad animorum curationem, atque adeo ad vitam reparandam instituit? cum præsertim non quidem dubiam salutis spem, ut medicinæ illæ, quæ corporibus adhibentur, sed certissimam iis, qui sanari cupiunt, salutem afferant.

12. Cur, ac quomodo remedia in potestate clavium Ecclesiæ tributa Christiani frequentare debeant.

Erunt igitur fideles hortandi, postquam tam ampli, & præclari muneris dignitatem cognoverint, ut illud etiam studeant ad suum commodum religiose convertere. Vix enim fieri potest, ut qui re utili, & necessaria non utatur, eam contemnere non existimetur, præsertim vero cum Dominus hanc potestatem remittendi peccata ea re tradiderit Ecclesiæ, ut omnes hoc salutari remedio uterentur, nam quemadmodum nemo sine baptismo

Quantum sit Dei beneficium in potestate clavium Ecclesiæ concess.

Simile.

Frequentandum poenitentia Sacramentum.

expiari potest: ita quicumque baptismi gratiam mortiferis sceleribus amissam recuperare voluerit, ad aliud expiationis genus, nimirum poenitentiae sacramentum confugiat, necesse est. Verum hoc loco admonendi sunt fideles, ne tam ampla veniae facultate proposita (quam etiam nullius temporis termino definiri declaravimus) vel ad peccandum faciliores, vel ad resipiscendum tardiores reddantur: in altero enim cum injuriosi, & contumeliosi in hanc divinam potestatem manifeste deprehendantur, indigni sunt quibus Deus misericordiam suam impertiatur: in altero vero, magno opere verendum est, ne morte praecipitati, frustra peccatorum remissionem confessi fuerint, quam tarditate, procrastinatione merito amiserunt.

Propter venia facultatem non peccandum.

Eccles. 5. 6. & 21. vers. 1.

Non differendam esse poenitentiam usque ad mortem docet Christus.

Luc. 12. 39.

Joan. 6. & 12.

Vide August.

Tract. 33. in

Joan. & lib. 50:

Humil. Hom. 41.

Ambr. lib. 2. de

panis. c. 1. & 2.

cap. 11.

DE UNDECIMO ARTICULO, CAPUT XII.

CARNIS RESURRECTIONEM.

1. *Quantum referat de hoc articulo exploratam habere cognitionem.*

Magnam hujus articuli vim esse ad fidei nostræ veritatem stabiliendam, id maxime ostendit, quod (a) divinis literis non solum credendus fidelibus proponitur, sed multis etiam rationibus confirmatur: quod quidem cum in aliis Symboli articulis vix fieri videamus, intelligi potest, hoc, veluti firmissimo fundamento, salutis nostræ spem nixam esse: nam ut Apostolus ratiocinatur: (b) *Si mortuorum resurrectio non est, neque Christus resurrexit: quod si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.* In eo igitur explicando Parochus non minus operæ, & studii ponet, quam in eo evertendo multorum impietas laborarit; magnas enim, & præclaras utilitates ex ea cognitione ad fidelium fructum reduudare, paulo post demonstrabitur.

2. *Cur Apostoli resurrectionem hominum, hic Carnis resurrectionem appellarint.*

Sed hoc in primis attendere oportebit, resurrectionem hominum in hoc articulo Carnis resurrectionem appellari. Quod quidem sine causa factum non est. Nam docere voluerunt Apostoli id, quod necessario ponendum est, animam esse immortalem: quare ne quis

*Resurrectionis
articulus Scriptu-
ris præcipue est
confirmatus.*

a) *Joan. 20 26.
Isa. 26. 19.
Ezech. 37.
Joan. 11. 34.*

b) *1. Cor. 15.
14. 15.*

*Animam immor-
talem esse probat.
Iren. lib. 2. cap.
44. ex Genes. 2.
& Psalm. 20. &
41.
Vide item Aug.
lib. 2. Solilo-
quior. c. 13.
& consensuens est.*

*Dam. in sua lo-
gica cap. 64.*

Arist. lib. 12.

Metaph. sex. 17.

a) *Isa. 40. 6.*

b) *Joan. 1. 14.*

*Ad cuius adven-
tum omnes homi-
nes. &c.*

*Athanas. in Sym-
bol.*

c) *Genes. 3. 19.*

*Corpus solum
corrumpitur.*

*Dam. lib. 4. cap.
23.*

*Anima cum non
intereat.*

Non resurgit.

d) *2. Tim. 2.*

17. 18.

*Errorum hunc
Basilius secutus
est teste Iran. lib.
1. c. p. 15.*

ne quis forte eam simul cum corpore interiisse, utrumque vero in vitam revocari existimaret, cum animam plurimis sacrarum literarum locis immortalem esse plane constet, ob eam rem carnis tantum suscitandæ mentio in articulo facta est; & quanquam sæpe etiam in Sacris Scripturis caro integrum hominem, ut est apud Isaiam; (a) *Omnis caro fœnum*: & apud sanctum Joannem (b) *Et Verbum caro factum est*, significet: hoc tamen loco carnis vox corpus declarat: ut duarum partium animæ, & corporis quibus homo constat, alteram tantum, nempe corpus corrumpi, (c) & in pulverem terræ, ex qua compactum est, redire animam vero incorruptam manere, intelligamus. At vero cum nemo, nisi mortuus fuerit, ad vitam revocetur, anima proprie non dicitur resurgere. Carnis quoque mentio facta est illius hæresis confutandæ causa, quæ vivo (d) Apostolo, Hymenæi, & Phileti fuit, qui asserabant, cum de resurrectione in Scripturis Sacris ageretur, non de corporea, sed de spiritali, qua a morte peccati ad vitam innocentem resurgitur, accipiendum esse. Itaque his verbis planum sit eum errorem tolli, & veram corporis resurrectionem confirmari.

3. *Quibus potissimum Scripturis doctrina de vera corporum resurrectione stabilienda sit.*

Verum Parochi partes erunt hanc veritatem illustrare exemplis ex veteri, novoque Testamento, & ex omni Ecclesiastica historia depromptis: alii enim ab (e) Helia, & (f) Heliseo in veteri Testamento, alii, præter eos, quos (g) Christus Dominus a morte excitavit,

e) *3. Reg. 17. 19.*

f) *4. Reg. 4. 34.*

g) *Matt. 9. 24.*

Luca 7. 4.

Joan. 11. 43.

tavit, a sanctis (a) Apostolis, (b) aliisque per multis ad vitam revocati sunt: quæ resurrectionis multorum hujus articuli doctrinam confirmat. Ut enim plures a morte excitatos credimus: ita universos ad vitam revocatum iri, credendum est, quin etiam præcipuus fructus, quem nos ex hujusmodi miraculis capere debemus, ille est, ut summam fidem huic articulo tribuamus: Sunt multa testimonia, quæ Parochis, qui in sacris literis mediocriter versati sunt, facile occurrent. Illustriora vero loca sunt in veteri quidem Testamento, quæ leguntur apud Job, (c) cum ait se in carne sua conspecturum Deum suum: & apud Daniele de iis, (d) qui in pulvere terræ dormiunt, alios in vitam æternam, alios in opprobrium sempiternum evigilatuos. In novo autem Testamento, quæ sanctus Matthæus (e) refert de disputatione, quam Dominus cum Sadducæis habuit: præterea, (f) quæ Evangelistæ narrant de extremo judicio. Atque huc etiam referenda sunt, quæ Apostolus (g) ad Corinthios, & ad (h) Thessalonicenses scribens accurata oratione differuit.

4. Quibus similitudinibus eadem veritas stabiliri possit.

Sed quamvis hoc fide certissimum sit, multum tamen proderit vel exemplis, vel rationibus ostendere, id quod fides credendum proponit, a natura, aut ab humanæ mentis intelligentia non abhorre. Itaque Apostolus quærenti quomodo resurgerent mortui, sic respondit: (i) *Insipiens, tu quod seminas, non vivificatur, nisi prius moriatur: & quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum gra-*

a) *Act. 9. & 20. vers. 9.*

b) *Iren. lib. 2. cap. 30. & Euseb. lib. 5. cap. 7.*

Ambr. Serm. 90. de sancta Agnete.

c) *Job. 19. 26.*

d) *Dan. 12. 2.*

e) *Matt. 22. 31.*

Marc. 12. 25.

Luce 20. 30.

f) *Matt. 25. &*

19. 28.

Marc. 13. 26.

Joan. 5. 28.

g) *1. Cor. 15. 22.*

h) *1. Thess. 4.*

13.

Ambr. lib. de fide

Resur. cap. 10.

usque ad 20.

i) *1. Cor. 15. 36.*

*Dam. lib. 4. de
fid. orth. cap. 28.*

*Sanct. Greg. lib.
14. Moral. c. 28.
29. & 30.*

*Hæc ratio sumi-
tur ex Aristot. in
3. de Anima tex.
4. & 12. Met.
text. 17. Aug. lib.
2. Soliloq. c. 13.
usque ad 19.
Arist. lib. 2. de
calo textu 18.
Scot. 4. Dist.
43. qu. 2. lit. T.*

*2) Matt. 22.
32.*

*Vide hanc ratio-
nem apud Dam.
lib. 4. de fid. orth.
c. 28. & Ambr. in
lib. de fide resur.
cap. 19.*

num, ut puta, tritici, aut alicujus cæterorum:
Deus autem dat illi corpus sicut vult: & paulo
post inquit: Seminatur in corruptione, surget in
incorruptione. Ad eam similitudinem multas
præterea adjungi posse, S. Gregorius ostendit:
Lux enim, inquit, quotidie quasi moriendo oculis
subtrahitur, & rursus quasi resurgendo revocatur:
& arbuscula viriditatem amittunt, & rursus quasi re-
surgendo reparantur, & semina putrescendo moriun-
tur, & rursus germinando resurgunt.

5. Rationes, quibus hæc ipsa veritas comprobatur.

Rationes illæ præterea, quæ ab Ecclesia-
sticis scriptoribus afferuntur, satis ad eam rem
probendam accommodatæ videri possunt. Ac
primum quidem, cum animæ immortales sint,
& tanquam pars hominis ad humana corpora
naturalem propensionem habeant, eas a cor-
poribus sejunctas perpetuo manere, præter
naturam existimandum est. Quoniam vero
quod naturæ adversatur, ac violentum est,
diuturnum esse non potest, consentaneum fore
videtur, ut denuo cum corporibus jungantur:
ex quo etiam sequitur, ut corporum resurre-
ctio futura sit: quo quidem argumentandi ge-
nere (a) Salvator ipse noster usus videtur,
cum adversus Sadducæos disputans, ex ani-
marum immortalitate corporum resurrectionem
conclussit.

Deinde cum malis supplicia, bonis præmia
a justissimo Deo sint proposita: ex illis vero
quam plurimi antequam debitas poenas per-
solvant, ex his magna ex parte nullis affecti
virtutis præmiis e vita decedant: necesse est
iterum animas cum corporibus conjungi, ut
pro

pro sceleribus, aut recte factis corpora, quibus veluti peccati fociis homines utuntur, una cum anima, poena, aut præmio afficiantur, qui locus diligentissime tractatus est a S. Chrysostomo in homilia ad populum Antiochenum. Quare Apostolus: cum de resurrectione differeret: (a) *Si in hac vita: inquit, tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Quæ quidem verba nemo ad animæ miseriam referri existimabit, quæ cum immortalis sit, quamvis corpora non resurgerent, in futura tamen vita, beatitudine frui posset: verum de toto homine intelligenda sunt, nisi enim corpori debita pro laboribus præmia reddantur, necesse est, ut qui, quemadmodum Apostoli, tot ærumnas, & calamitates in vita perpeffi sunt, omnium sint miserrimi. Idem vero multo apertius docet ad Thessalonicenses his verbis: (b) *Gloriamur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra, & fide in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini: si tamen iustum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, & vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Jesu de cælo, cum angelis virtutis ejus, in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi.* Addi etiam non posse homines, quamdiu anima a corpore sejuncta est, plenam felicitatem, & bonis omnibus cumulatam adipisci. Ut enim quælibet pars, a toto separata, imperfecta est; ita etiam, anima, quæ corpori sum-

*Sanctus Chrysost.
hom. 49. & 50.
ad pop. Antioch.
vide item, Hom.
44. in Joan.
a) 1. Cor. 15,
19.*

*b) 2. Thess. 1.4.
Assumpt.*

*Plena beatitudo
hominis non est,
nisi anima corpori
jungatur.*

non est adjuncta: ex quo sequitur, ut illi ad summam felicitatem nihil desit, corporum resurrectionem necessariam esse. His igitur, atque aliis hujusmodi rationibus Parochus fideles in hoc articulo erudire poterit.

6. *Nullus homo tunc invenietur, qui mortis & resurrectionis sit expers.*

De varia resurrectionis condicione.

a) 1. Cor. 15. 22.
Omnes resurgetur,
ergo omnes moriamur.

b) Joan. 5. 28.
Omnes homines morientur antequam
judicii finis imponatur.

Gen. 3.

Rom. 5. 12.

Hebr. 9

Psal. 18.

Hieron. Ep. 152.

ad Minerium &

Alexandrum

Aug. lib. 20. de

Civ. cap. 20.

c) 1. Thess. 4.
16.

S. Ambr. in 3.
Epist. ad Thess.
cap. 4.

Aug. lib. 20. de
civ. Dei c. 20.

Explicare præterea diligenter oportebit, ex Apostoli doctrina, quinam ad vitam suscitandi sint: nam ad Corinthios scribens, (a) *Sicut in Adam, inquit, omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Omni itaque majorum bonorumque discrimine remoto, omnes a mortuis, quamquam non omnium par conditio futura est, resurgent; (b) *qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Cum autem omnes dicimus, tam eos intelligimus, qui adventante judicio mortui jam erunt, quam eos, qui morientur. Huic enim sententiæ, quæ asserit omnes morituros esse, nemine excepto, Ecclesiam acquiescere, ipsamque sententiam magis veritati convenire, scriptum reliquit sanctus Hieronymus: idem sentit, & sanctus Augustinus. Neque vero huic sententiæ repugnant Apostoli verba ad Thessalonicenses scripta: (c) *Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aera.* Nam sanctus Ambrosius, cum ea explanaret, ita inquit: *In ipso raptu mors præveniet, & quasi per soporem, ut egressa anima in momento reddatur: cum enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum præsentia Domini recipiant animos,*

animos, quia cum Domino mortui esse non possunt. Eademque sententia comprobatur sancti Augustini auctoritate in libro de civitate Dei.

7. Idem prorsus corpus anima humana in extremo iudicio recipiet.

Cum vero multum referat, nobis certo persuaderi, hoc ipsum atque adeo idem corpus quod uniuscujusque proprium fuit, quamvis corruptum sit, & in pulverem redierit, tamen ad vitam suscitandum esse, illud etiam Parochius accurate explicandum suscipiet. Hæc Apostoli est sententia, cum inquit, (a) *Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem*: ea voce, *Hoc*, proprium corpus aperte demonstrans. Job etiam de eo clarissime vaticinatus est: (b) *Et in carne mea, inquit, videbo Deum Salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciunt, & non alius*. Hoc idem colligitur ex ipsius resurrectionis definitione. Est enim Resurrectio, auctore Damasceno, *ad eum statum, unde cecideris, revocatio*. Denique si consideremus, cujus rei causa resurrectionem futuram paulo ante demonstratum est, nihil erit, quod cujusquam animum hac in re dubium facere possit.

8. Cujus rei causa resurrectio corporum divinitus sit instituta.

Idcirco autem corpora excitanda esse docuimus, (c) *ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Hominem igitur ex ipso corpore, cujus opera vel Deo, vel dæmoni servivit, resurgere oportet, ut cum eodem corpore triumphum coronas, & præmia consequatur, aut pœnas, & supplicia miserissima perferat.

Idem omnino corpus resurget
Hieron. in Paulæ
epitaph.
Gregor. lib. 14.
mor. cap. 29.
Ezech. 37.

a) 1. Cor. 15. 53.

b) Job. 19. 26.

Damasc. lib. 4. de
orthod. fide c. 28.

Resurrectionis
causas vid. sect. 5.
c) 2. Cor. 5. 10.
Matth. 25.

9. Corpora contractam in hac mortali vita deformitatem non resument.

Corporis resurgens pulchritudo & integritas. S. Aug. lib. 22. de civit. Dei cap. 19. & 20. & 21. & Enchir. c. 86. 87. 88. 89. & 90. vide item Hieron. in epist. ad Pamachium de errorib. in Joannis Hieros. Capilli. quos homo recipit. Aug. lib. 22. civ. cap. 19. & Enchir. cap. 89.

a) Matt. 10. 30. Eph. 4. Luc. 21.

Gen. 1.

Neque vero corpus tantum resurget, sed quidquid ad illius naturæ veritatem, atque ad hominis decus, & ornamentum pertinet, restituendum est. Præclarum ea de re sancti Augustini testimonium legimus. *Nilil tunc vitii, inquit, in corporibus existet: si aliqui plus pinguedine obesi, & crassi extiterint, non totam corporis molem assument, sed quod illam habitudinem superabit, reputabitur superfluum: & e diverso, quæcunque vel morbus, vel senium confecit in corpore, reparabitur per Christum virtute divina: ut si aliqui propter maiorem fuerint graciles: quia Christus non solum nobis corpus reparabit, sed quidquid per miseriam hujus vitæ fuerit nobis ademptum. Item alio loco: Non resumet homo capillos, quos habuerit, sed quos decue- rit, juxta illud (a) Omnes capilli capitis vestri numerati sunt, qui secundum divinam sapientiam sunt reparandi. In primis vero, quoniam membra ad veritatem humanæ naturæ pertinent, simul restituentur omnia. Qui enim vel ab ipso ortu oculis capti sunt, vel ob aliquem morbum lumina amiserunt, claudi, atque omnino manci, & quibusvis membris debiles, integro, ac perfecto corpore resurgent: aliter enim animæ desiderio, quæ ad corporis conjunctionem propensa est, minime satisfactum esset: cujus tamen cupiditatem in resurrectionem explendam esse, sine dubitatione credimus. Præterea satis constat, resurrectionem æque, ac creationem inter præcipua Dei opera numerari. Quemadmodum igitur omnia a Deo initio creationis perfecta fuerunt, ita etiam in resurrectione futurum omnino affirmare oportet.*

10. *Martyres corporibus integris resurgentes, in eis vulnerum cicatrices gestabunt.*

Neque id de Martyribus solum fatendum est; *Vide lib. 22. de civit. Dei cap. 20. ubi horum verborum sensus planior est. Cicatrices Martyrum relinquantur post resurrectionem ad cumulum felicitatis, in improbis autem contra ad miseriam.*
 de quibus sanctus Augustinus ita testatur: *Non erunt absque illis membris: non enim posset illa mutilatio non esse corporis vitium; alioquin, qui capite truncati sunt, deberent sine capite resurgere: verumtamen extabunt in eorundem membrorum articulis gladii cicatrices, resurgentes super omne aurum, & lapidem pretiosum, veluti & cicatrices vulnerum Christi.*

11. *Etiam improborum corpora mutilata hic resurgent integra.*

Quod de improbis quoque verissime dicitur, etsi illorum culpa membra amputata fuerint: nam quo plura membra habebunt, tanto acerbiori dolorum cruciatu conficientur: quare illa membrorum restitutio non ad eorum felicitatem, sed calamitatem, ac miseriam est redundatura; cum merita non ipsis membris, sed personæ, cujus corpori conjuncta sunt, adscribantur: nam iis, qui pœnitentiam egerint, ad præmium, illis vero, qui eandem contempserint, ad supplicium restituentur. Hæc vero si a Parochis attente considerentur, nunquam eis rerum & sententiarum copia deerit ad excitandos, inflammandosque pietatis studio fidelium animos; ut vitæ hujus molestias, & ærumnas cogitantes, beatam illam resurrectionis gloriam, quæ justis, & piis proposita est, avide expectent.

12. *Corpora hominum postquam resurrexerint, qualia sint futura.*

Sequitur nunc, ut fideles intelligant, si ea spectemus, quæ corporis substantiam constituunt, quamvis illud ipsum, atque idem corpus a mortuis revocari oporteat, quod antea

Corpus juxta substantiam idem prorsus resurget, sed tamen diversa qualitate. Corpora damnata

corum in medio
igne fore perpe-
tua probat Aug.
lib. 21. de civir.
cap. 2. 3. 4.

extinctum fuerat, longe aliam tamen & diver-
sam ejus conditionem fore. Ut enim cætera
omittamus, in eo maxime resurgentium cor-
pora omnia a se ipsis different, quod cum an-
tea mortis legibus subiecta essent, postea quam
ad vitam fuscitata fuerint, sublato bonorum
malorumque discrimine, immortalitatem asse-
quentur. Quam quidem admirabilem naturæ
restitutionem insignis Christi victoria meruit,
quam de morte reportavit, quemadmodum sa-
crarum literarum testimonia nos admonent:

- a) *Ise. 25. 8.* scriptum est enim: (a) *Præcipitabit mortem in*
b) *Ose. 13. 14.* *sempiternum*, & alibi, (b) *Ero mors tua, o mors.*
c) *1. Cor. 15. 16.* Quod explicans Apostolus, inquit: (c) *Novis-*
sime autem inimica destruetur mors. Et apud san-
ctum Joannem legimus: (d) *Mors ultra non erit.*

Immortalitas
bonis & malis
communis iusti-
tiae Dei consen-
tanea.

- d) *Apoc. 21.* Decebat autem maxime Christi Domini meri-
to, quo mortis imperium eversum est, pecca-
tum Adæ longo intervallo superari. Idem etiam
divinæ iustitiæ consentaneum fuit, ut boni bea-
ta vita perpetuo fruerentur, mali vero sempi-
ternas pœnas lucentes, (e) quærerent mortem,
& non invenirent; optarent mori, & mors fu-
geret ab eis. Atque hæc quidem immortalitas
bonis & malis communis erit.

13. *Cujusmodi dotibus beatorum corpora post resur-
rectionem erunt ornata.*

Quatuor dotes re-
surgentium cor-
porum in beatis,
de quibus post
Apostolum Aug.
ser. 99. de temp.
Ambr. in Epist.
1. ad Cor. 15.

Habebunt præterea Sanctorum rediviva
corpora insignia quædam, & præclara orna-
menta, quibus multo nobiliora futura sint,
quam unquam antea fuerint. Præcipua verò
sunt quatuor illa, quæ Dotes appellantur, ex
Apostoli doctrina, a Patribus observatæ. Ea-
rum prima est Impassibilitas, munus scilicet,

&

& dos, quæ efficiet, ne molesti aliquid pati, ullove dolore, aut incommodo affici queant: nihil enim aut frigor vis, aut flammæ ardor, aut aquarum impetus obesse eis poterit.

(a) *Seminatur*, inquit Apostolus, *in corruptione, surget in incorruptione*. Quod autem Impassibilitatem potius quam incorruptionem scholastici appellarint, ea causa fuit, ut, quod est proprium corporis gloriosi, significarent, non enim impassibilitas illis communis est cum damnatis, quorum corpora, licet incorruptibilia sint, æstare tamen possunt, atque algere, variisque cruciatibus affici.

Hanc consequitur Claritas, qua Sanctorum corpora, tanquam sol fulgebunt, ita enim apud sanctum Matthæum testatur Salvator noster: (b) *Iusti*, inquit, *fulgebunt sicut sol, in regno Patris eorum*. Ac ne quis de eo dubitaret, (c) suæ transfigurationis exemplo declaravit. Hanc interdum Apostolus Gloriam, modo Claritatem appellat. (d) *Reformabit*, inquit, *corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ*, & rursus: (e) *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria*. Hujus etiam gloriæ (f) imaginem quamdam vidit populus Israel in deserto, cum facies Moyse ex colloquio, & præsentia Dei ita colluceret, (g) ut in eam filii Israel oculos intendere non possent. Est vero claritas hæc fulgor quidam ex summa animæ felicitate ad corpus redundans; ita ut sit quædam communicatio illius beatitudinis, qua anima fruitur: quomodo etiam anima ipsa beata efficitur, quod in eam pars divinæ felicitatis derivetur. Hoc vero

Primum eternum resurrecturum gentium corporum in beatis est Impassibilitas.

a) Cor. 15. 42.
vide item Isa. 2.
& 49. 10.
Apoc. 7. 16. 21. 4.

Damnatorum corpora licet sint incorruptibilia, pati tamen possunt.

Job. 24.
Isa. 66. 24.
Matth. 13. 50.
& 25. 46.

Secundum ornamentum claritatis.

b) Matt. 13. 43.
Sap. 3. 7.
Dan. 12. 3.

c) Matt. 17. 2.

d) Phil. 3. 21.

e) I. Cor. 15. 43.

f) Exod. 34.
29.

g) 2. Cor. 3. 18.
Claritas hæc quid sit.

Joan. 14.
In domo Patris
mei mansiones
&c.

a) 1. Cor. 15.
41.

Tertium orna-
mentum Agili-
tas.

Sap. 3.

Apoc. 14.

Aug. lib. 13. de
civ. c. 8. & 26.

& lib. 12. cap. 11.

Hier. in c. 40.

Isa. super illa
verba: Mutabunt
fortitudinem 43.

b) 1. Cor. 15.

Quartum orna-
mentum Subti-
litas.

c) 1. Cor. 15.
44.

Quam salutaris
ex articulo resur-
rectionis capian-
tur fructus.

Primus

d) Matt. 11. 25.

munere non æque omnes, perinde ac primo, ornari credendum est: erunt quidem Sancto- rum corpora omnia æque impassibilia, sed eun- dem splendorem non habebunt: nam, ut testa- tur Apostolus, (a) *Alia claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum: stella enim a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum.*

Cum hac dote conjuncta est illa, quam Agi- litatem vocant, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur; facillimeque in quam- cunque partem anima voluerit, ita moveri po- terit, ut ea motione nihil celerius esse queat; quemadmodum aperte sanctus Augustinus in libro de civitate Dei, & Hieronymus in Isaiam docuerunt. Quare ab Apostolo dictum est: (b) *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.*

His vero addita est, quæ vocatur Subtilitas: cujus virtute corpus animæ imperio omnino subjicietur, eique serviet, & ad nutum præsto erit: quod ex illis Apostoli verbis ostendi- tur: (c) *Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale.* Hæc fere præcipua sunt capita, quæ in hujus articuli explicatione tradenda erunt. 14. *Quem fructum ex tantis resurrectionis mysteriis fideles capient.*

Ut autem fideles sciant, quem fructum ex tot, tantorumque mysteriorum cognitione ca- pere possint, primum declarare oportebit, ma- ximas a nobis Deo gratias agendas esse, (d) qui hæc sapientibus absconderit, & revelave- rit parvulis. Quot enim viri vel prudentiæ laude præstantes, vel singulari doctrina præ- diti, in hac tam certa veritate cæci plane fue- runt? Quod igitur nobis illa patefecerit, qui- bus

bus ad eam intelligentiam adspirare non licebat, est quod summam ejus benignitatem, & clementiam perpetuis laudibus celebremus.

Deinde magnus etiam ille fructus ex hujus articuli meditatione consequetur, quod scilicet in eorum morte, qui nobis necessitudine, vel benevolentia conjuncti sunt, facile tum alios, tum nos ipsos consolabimur: quo quidem genere consolationis (a) Apostolum usum esse constat, cum ad Thessalonicenses de dormientibus scriberet.

Secundus.

a) 1. Thess. 4. 13.

Sed in omnibus etiam aliis ærumnis, & in calamitatibus, futuræ resurrectionis cogitatio summam nobis doloris levationem afferet: quemadmodum sancti Job exemplo didicimus (b) qui una hac spe afflictum, & moerentem animum sustentabat, fore aliquando, ut in resurrectione Dominum Deum suum conspiceret.

Tertius.

b) Job. 1. 25.
Psalm. 91. 9.

Præterea hoc plurimum valebit ad persuadendum fidelibus populis, ut rectam vitam, integram, ab omni prorsus peccati labe puram agere quam diligentissime curent: si enim cogitaverint, ingentes illas divitias, quæ resurrectionem consequuntur, ipsis propositas esse, facile ad virtutis, & pietatis studia allicientur. Contra vero nulla res majorem vim habitura est ad comprimendas animi cupiditates, hominesque a sceleribus avocandos, quam si sæpius admoneantur, quibusnam malis, & cruciatibus improbi afficiendi sunt, (c) qui extremo illo die procedent in resurrectionem judicii.

Quartus.

c) Joan. 5. 29.

DE DUODECIMO
ARTICULO,
 CAPUT XIII.
 VITAM ÆTERNAM.

1, *Cur postremo loco hic fidei articulus sit positus, & quantum referat illum frequenter populo explicari.*

Agens agit propter finem Arist. lib. 2.

Phys. text. 49. & 81.

Fidelibus difficillima quaque æterna vita intuitu facilia. Matth. 5. 16. & 19. 2. Cor. 4. 17. Hebr. 1. 9.

Vita æterna æternam beatitudinem significat. Vide Aug. lib. 5. Civit. cap. 12. 19. & II. & in Psal. 118. Conc. 19. Apoc. 19. Psalm. 48. & 54. Job 20.

Sancti Apostoli, duces nostri, Symbolum, quo fidei nostræ summa continetur, æternæ vitæ articulo claudi, & terminari voluerunt: tum quia post carnis resurrectionem nihil aliud fidelibus expectandum est, nisi æternæ vitæ præmium: tum vero, ut perfecta illa felicitas, & bonis omnibus cumulata, nobis semper ante oculos versaretur, doceremurque in ea mentem, & cogitationes nostras omnes dirigendas esse. Quare Parochi in erudiendis fidelibus nunquam intermittent, præmiis æternæ vitæ propositis, eorum animos accendere: ut, quæcunque vel difficillima Christiani nominis causa subeunda esse docuerint, facilia, atque adeo jucunda existiment, promptioresque ad parendum Deo, & alacriores reddantur.

2. *Quid hic per vitam æternam significetur.*

Sed quoniam sub his verbis, quæ ad beatitudinem nostram declarandam hoc loco usurpantur, plurima mysteria in occulto latent, ea sic aperienda sunt, ut, quantum cujusque ingenium ferat, omnibus patere possint. Admonendi igitur sunt fideles, his vocibus, *Vitam æternam*, non magis perpetuitatem vitæ, cui etiam dæmones, sceleratique homines ad-

dicti

dicti sunt, quam in perpetuitate beatitudinem, quæ beatorum desiderium expleat, significari. Atque ita intelligebat legis peritus ille, (a) qui a Domino Salvatore nostro, quid sibi faciendum esset, ut vitam æternam possideret, in Evangelio quæsit : perinde ac si diceret : Quænam mihi præstanda sunt, ut ad eum locum, ubi perfecta felicitate frui liceat, perveniam ? In hunc vero sensum sacræ literæ hæc verba accipiunt, ut (b) multis in locis licet animadvertere.

3. *Cur vitæ æternæ nomine summa illa beatitudo designetur.*

Hoc vero potissimum nomine summa illa beatitudo appellata est, ne quis existimaret eam in rebus corporeis, & caducis, quæ æternæ esse non possunt, consistere. Neque enim hæc ipsa beatitudinis vox satis explicare poterat, quod quærebatur ; præsertim cum non defuerint homines inanis cujusdam sapientiæ opinione inflati, qui summum bonum in iis ponerent, quæ percipiuntur sensibus. Hæc enim pereunt, & veterascunt : beatitudo vero nullo temporis termino definienda est : quin potius terrena hæc longissime a vera felicitate absunt : a qua is quam maxime recedit, qui mundi amore, & desiderio tenetur : scriptum est enim : (c) *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, & paulo post : Mundus transit, & concupiscentia ejus.* Hæc igitur Parochi fidelium mentibus imprimenda diligenter curabunt, ut mortalia contemnere, nullamque in hac vita, in qua (d) non cives,

a) *Luc. 10. 15.*

b) *Matth. 19.
20. & 25. 46.
Joan. 17.
Rom. 2. 7.*

*Beatitudo non in
rebus corporeis
consistit.
Vide Aug. lib. 19.
de Civ. cap. 4. 5.
6. & 7. & Arist.
lib. 7. Eth. c. 7.
8. & 9.
D. Thom. 1. 2.
q. 2. Art. 3.*

c) *1. Joan. 2. 15.*

d) *1. Petr. 2. 11.*

*Spe in hac vita
inchoari potest
nostra beatitudo.*

a) *Tir. 2. 12.*

b) *Rom. 7. 22.*
*Beatitudinem
aeternam esse
oportere.*
*Aug. de Civit.
Dei lib. 12.*
cap. 20.
*Felicitas est
omnium bono-
rum sine ulla
mali admixtio-
ne jugis possessio.*
Scor. 4. Sent.
Dist. 49. qu. 6.
lit. Q.

*De inenarrabili
Sanctorum glo-
ria & de præmiis
essentialibus, &
accidentalibus.*
Vide Aug. lib.
22. de Civ. cap.
20. & 30. lib. 3.
de lib. arbit. cap.
25. & Serm. 64.
de verb. Domini
& Serm. 37. de
Sanctis.

sed advenæ sumus, felicitatem obtineri posse in animum inducant. Quamquam hic etiam spe beati merito dicemur, (a) *ſi abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, ſobrie, & jeſte, & pie, vixerimus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.* Hæc autem cum permulti, (b) qui ſibi ipsis ſapientes videbantur, minus intelligerent, & in hac vita felicitatem quærendam putarent, ſtulti facti ſunt, & in maximas calamitates inciderunt: Sed illud præterea ex vi hujus nominis, *Vitam æternam*, percipimus, ſemel adeptam felicitatem amitti nunquam poſſe, ut falſo nonnulli ſuſpicati ſunt: nam felicitas ex omnibus bonis ſine ulla mali admixtione cumulatur: quæ cum hominis deſiderium expleat, in æterna vita neceſſario conſiſtit: nec enim poteſt beatus non magnopere velle, ut illis bonis, quæ adeptus eſt, ſibi perpetuo frui liceat. Quare, niſi ea poſſeſſio ſtabilis, & certa ſit, maximo cruciatu timoris angatur, neceſſe eſt.

4. *Æterna beatitudo verbis, aut mente humana comprehendendi non poteſt.*

Verum quanta ſit beatorum, quin in cœleſti patria vivunt, felicitas, eaque ab ipsis tantum, præterea a nemine comprehendendi poſſit, hæ ipſæ voces, cum vitam beatam dicimus, ſatis demonſtrant: nam cum ad rem aliquam ſignificandam eo nomine utimur, quod cum multis aliis commune eſt, facile intelligimus, deeſſe propriam vocem, qua res illa plane exprimatur. Cum igitur felicitas iis vocibus declaretur, quæ non magis in beatos, quam in

in omnes, qui perpetuo vivant, recte conveniunt, hoc nobis argumento esse potest, altiore & præstantiore quandam rem esse, quam ut proprio vocabulo perfecte significare ejus rationem possimus: nam etsi plurima alia nomina cœlesti huic beatitudini in sacris literis tribuuntur, cujusmodi sunt, (a) *regnum Dei*, (b) *Christi*, (c) *cœlorum*, (d) *paradisus*, (e) *sancta civitas*, (f) *nova Hierusalem*, (g) *domus Patris*: tamen perspicuum est nullum ex iis ad ejus magnitudinem explicandam satis esse. Quare Parochi hoc loco oblatam sibi occasionem non prætermittent, fideles tam amplis præmiis, quæ vitæ æternæ nomine declarantur, ad pietatem, justitiam, & omnia Christianæ religionis officia invitandi.

Constat enim, vitam in maximis bonis, quæ natura expetuntur, numerari solere: atqui hoc potissimum bono, cum vitam æternam dicimus, beatitudo definitur. Quod si exigua hac, & calamitosa vita, quæ tot, & tam variis miseriis subjecta est, ut mors verius dicenda sit, nihil magis amatur, nihil aut charius, aut jucundius esse potest; quo tandem animi studio, qua contentione æternam illam vitam querere debemus, quæ defunctis omnibus malis, perfectam, & absolutam bonorum omnium rationem conjunctam habet?

s. *Beatitudo omnium malorum privatione, & omnium bonorum adeptione continetur.*

Nam, ut sancti Patres tradiderunt, æternæ vitæ felicitas omnium malorum liberatione, & bonorum adeptione definienda est. De malis clarissima sunt sanctarum literarum testimonia;

Beatitudo proprio verbo nequit exprimi.

- a) *Matth. 6. 33. & 21. 31.*
- Marci 1. 14.*
- Luc. 6. 20.*
- b) *Joan. 18. 36.*
- Ephes. 5. 5.*
- Col. 1. 13.*
- c) *Mat. 5. 3. 10.*
- d) *Ezech. 28. 13.*
- Luc. 23. 43.*
- 2. Cor. 12. 4.*
- e) *Isa. 52. 1.*
- Apoc. 21. 2.*
- f) *Apoc. 3. 12. 21. 2.*
- g) *Joan. 14. 2.*
- Vita magnum bonum & quantum ab omnibus expetatur.*
- Vide Aug. lib. 11. Civ. c. 27. 28.*
- Vita hac potius mors dicenda.*
- Aug. lib. 12. Civit. cap. 20.*

Felicitas malum nullum admittit, & nullum bonum excludit.
Aug. lib. 22. de Civ. cap. 30.

*Chrysost. etiam
in Ep. ad Theod.
lapsus.*

*Ansel. Epist. 2.
ad Hugonem, &
in lib. de simil.
cap. 47.*

a) *Apoc. 7. 16.*

b) *Apoc. 21. 4.*

Isa. 25. 8.

*Omne bonum
concludit.*

*Aug. lib. 22.
8. in fin.*

*Alex. de Ales
super Psal. 74.*

c) *Matt. 25. 21.*

*S. Aug. Ser. 64.
de verb. Domini.
Et de Symb. ad
Cat. lib. 3. c. 11.
Dan. 13.*

*Beatitudo duplex
una essentialis,
altera accessoria,
de hac distinctio-
ne vide Doctores
in 4. Sent. Dist.
49.*

*Premium essen-
tiale est Dei vi-
sio.*

nia; scriptum est enim in Apocalypsi: (a) *Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos sol, neque ullus aestus, & rursus: (b) Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.* Jam vero beatorum immensa gloria, innumeraque solidæ lætitiæ, & voluptatis genera futura sunt; cujus gloriæ magnitudinem cum animus noster capere, aut illa in animos nostros penetrare nullo modo possit, necesse est, nos in illam, nempe (c) in gaudium Domini introire, ut eo circumfusi, mentis desiderium cumulate expleamus.

6. *Quibus præcipue bonorum generibus Beati perfruuntur.*

Quamvis autem, ut sanctus Augustinus scribit, facilius mala, quibus carituri sumus, quam bona ac voluptates, quas hausuri sumus, numerari posse videantur: danda tamen erit opera, ut quæ fideles summæ illius felicitatis adipiscendæ cupiditate inflammare poterunt, breviter, & dilucide explicentur. Sed illa in primis distinctione uti oportebit, quam a gravissimis divinarum rerum scriptoribus accepimus: ii enim duo bonorum genera esse statuunt: quorum alterum ad beatitudinis naturam pertinet, alterum ipsam beatitudinem consequitur: quare illa essentialia, hæc vero accessoria bona docendi causa, appellarunt.

7. *In quo consistat essentialis, & primaria æterna beatitudinis causa.*

Ac solida quidem beatitudo, quam essentiali communī nomīne licet vocare, in eo sita

sita est, ut Deum videamus, ejusque pulchritudine fruamur, qui est omnis bonitatis, ac perfectionis fons, & principium. (a) *Hæc est vita æterna*, inquit Christus Dominus, *ut agnoscant te solum Deum verum, & quem misisti, Jesum Christum*, quam sententiam sanctus Joannes videtur interpretari, cum ait: (b) *Charissimi, nunc Filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est*: significat enim beatitudinem ex iis duobus constare, tum quod Deum intuebimur qualis in natura sua, ac substantia est, tum quod veluti Dii efficiemur. Nam qui illo fruuntur, quamvis propriam substantiam retineant, admirabilem tamen quandam, & prope divinam formam induunt, ut Dii potius, quam homines videantur.

8. *Beati quomodo Dei formam, & naturam quodammodo induant.*

Hoc autem cur ita fiat, ex eo perspicuum est, quod unaquæque res vel ex ejus essentia, vel ex ejus similitudine, & specie cognoscitur. At quoniam nihil est Deo simile, cujus similitudinis adjumento ad perfectam ejus notitiam pervenire possimus; consequens est, ut ejus naturam, & essentiam videre nemini liceat, nisi hæc eadem divina essentia se nobis conjunxerit. Atque id Apostoli verba illa significant, (c) *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem*, nam, quod inquit, in enigmate, interpretatur sanctus Augustinus, in similitudine ad Deum intelligendum accommodata. Quod etiam sanctus Dionysius aperte ostendit, cum affirmat nulla inferiorum simi-

*Aug. lib. 22.
Civ. cap. 29.*

a) *1. Joan. 17. 3.
Ubi nota quod lo-
quitur de fide non
beatitudine.*

b) *1. Joan. 3. 2.
Beatitudo homi-
nis duobus con-
stat.*

*Beati ad divi-
nam naturam
proxime accedunt.
2. Cor. 5.*

c) *1. Cor. 13. 12.*

*S. Aug. lib. 15,
de Trin. cap. 9.*

*S. Dionysius
cap. 1. de divin.
nomin.*

*Vide D. Thom.
in p. 1. q. 12.
Art. 3. Contra
gentes lib. 2.
cap. 51.*

multitudine superiora percipi posse: neque enim ex alicujus rei corporeæ similitudine, ejus, quæ corpore careat, essentia, & substantia cognosci potest: cum præsertim necesse sit, rerum similitudines minus concretionis habere, & magis spirituales esse, quam res ipsas, quarum imaginem referunt: quemadmodum in omnium rerum cognitione facile experimur. Quoniam vero fieri non potest, ut alicujus rei creatæ similitudo æque pura, & spiritualis, ac Deus ipse est, reperiatur; ita fit, ut ex nulla similitudine divinam essentiam perfecte intelligere possimus. Accedit etiam, quod omnes creatæ res certis perfectionis terminis circumscribuntur: At Deus infinitus est, neque ullius rei creatæ similitudo ejus immensitatem capere potest. Quocirca una illa ratio divinæ substantiæ cognoscendæ relinquitur, ut ea se nobis conjungat, & incredibili quodam modo intelligentiam nostram altius extollat, atque ita idonei ad ejus naturæ speciem contemplan- dam reddamur.

9. *Lumine gloriæ beati illustrantur, & ad Deum videndum tota spe omnes commoveri debent.*

Id vero lumine gloriæ assequemur, cum eo splendore illustrati, (a) Deum lumen verum in ejus lumine videbimus: nam beati Deum præsentem semper intuentur: quo quidem dono, omnium maximo, & præstantissimo, (b) divinæ essentiae participes effecti, vera & solida beatitudine potiuntur: quam nos ita credere debemus, ut eam etiam Dei benignitate, cum certa spe, nobis expectandam esse, in Symbolo Patrum definitum sit: inquit enim:

a) *Psal. 35. 10.*
De lumine gloria
vide S. Thom. 1.
p. q. 12. Art. 5.
S. or. 4. Sent.
• *Dist. 49. qu. 11.*
b) *2. Petr. 1. 4.*
Symbolum Con-
stantinopolita-
nium.

Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi sæculi.

10. *Quomodo in beatitudine homo Deo conjungatur, similitudine explicatur.*

Divina hæc plane sunt, neque ullis verbis explicari, aut cogitatione comprehendi a nobis possunt. Verum licet aliquam hujus beatitudinis imaginem in iis etiam rebus, quæ sensu percipiuntur, cernere. Nam, quemadmodum ferrum, admoto igni, ignem concipit, & quamvis ejus substantia non mutetur, fit tamen, ut diversum quippiam, nimirum ignis, esse videatur: eodem modo, qui in coelestem illam gloriam admissi sunt, Dei amore inflammati, ita afficiuntur, cum tamen id, quod sunt, esse non desinant, ut multo magis distare ab iis, qui in hac vita sunt, merito dici possint, quam ferrum candens ab eo, quod nullam caloris vim in se contineat. Ut igitur rem paucis complectamur, summa illa, & absoluta beatitudo, quam essentialem vocamus, in Dei possessione constituenda est. Quid enim ei ad perfectam felicitatem deesse potest, qui Deum optimum & perfectissimum possidet?

11. *Quæ sint accidentalia bona, quibus Beati circumfluent.*

Verum ad illam tamen quædam accedunt ornamenta omnibus beatis communia: quæ quoniam ab humana ratione minus remota sunt, vehementius quoque animos nostros commovere, & excitare solent. Hujus generis ea sunt, de quibus Apostolus ad Romanos videtur intelligere. (a) *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum*: nam gloria quidem

A simili.

Anselmus etiam hanc tangit similitudinem in lib. de Similis. c. 16.

Premium, seu bonum beatitudinis accidentale, Aug. lib. 22. Civ. cap. 30.

a) Rom. 2. 10.

*Qualis gloria
beatorum, ob
quam ipsa bea-
tudo gloria di-
citur.*

Psal. 89. 12.

Rom. 8. 18.

*Honor beatorum
quantus ob quem
ipsi reges Apoc.
5. 10.*

*Græco textu
nominantur.*

a) *Luc. 12. 4.*

Joan. 15. 13.

b) *Psal. 23. 23.*

Joan. 20. 17.

Heb. 2. 11.

c) *1. Joan. 3. 1.*

Rom. 8. 14.

d) *Matth. 25.*

34.

e) *Psal. 138. 17.*

f) *Matt. 10. 32.*

Luc. 12. 8.

dem Beati perfruentur, non illa solum, quam tandem essentialem beatitudinem, vel cum ejus natura maxime conjunctam esse ostendimus: sed ea etiam, quæ constat ex clara, & aperta notitia, quam singuli de alterius eximia, & præstanti dignitate habituri sunt. At vero quantus ille honor existimandus est, qui eis a Domino tribuitur, cum (a) non amplius servi, sed amici, (b) fratres, ac (c) filii Dei vocentur! quare ita electos suos amantissimis, & honorificentissimis verbis Salvator noster compellabit: (d) *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum:* ut merito liceat exclamare: (e) *Nimis honorificati sunt amici tui Deus:* (f) sed laudibus etiam a Christo Domino coram Patre cœlesti, & Angelis ejus celebrabuntur. Præterea si hoc commune omnibus hominibus desiderium natura ingenuit honoris, qui a viris sapientia præstantibus habeatur, quod eos locupletissimos virtutis suæ testes fore existiment: quantum beatorum gloriæ accessurum putamus, quod alius alium summo honore prosequetur?

12. *Quibus honorum copiis beati in æternis illis sedibus cumulabuntur.*

*Beatitudo omni-
bus bonis animi,
& corporis con-
stat.*

Psal. 35. 9.

Infinita esset omnium oblectationum enumeratio, quibus beatorum gloria cumulata erit, ac ne cogitatione quidem fingere eas possumus. Sed tamen hoc fidelibus persuasum esse debet, quæcunque nobis jucunda in hac vita contingere, vel etiam optari queant, siue ea ad mentis cognitionem, siue ad corporis perfectum habitum pertineant, earum rerum omnium copiis beatam cœlestium vitam circumflue.

fluere : quamvis hoc altiore quodam modo, quam oculus vidit, aut auris audivit, aut in cor hominis ascendit, fieri (a) Apostolus affirmet : nam corpus quidem, quod antea crassum & concretum erat, cum in cœlo detracta mortalitate, (b) tenue, & spirituale effectum fuerit, nullis amplius alimentis indigebit : anima (c) autem æterno gloriæ pabulo, quod magni illius convivii auctor, transiens omnibus ministrabit, cum summa voluptate exsaturabitur.

Quis vero pretiosas vestes, aut regales corporis ornatus desiderare poterit, ubi nullus harum rerum usus futurus sit ; (d) omnesque immortalitate, & splendore amicti, & (e) sempiternæ gloriæ corona ornati erunt ? Sed si amplæ etiam, & magnificæ domus possessio ad humanam felicitatem pertinet, quid cœlo ipso, quod Dei claritate undique collustratur, vel amplius, vel magnificentius cogitari potest. Quare Propheta, cum ejus domicilii pulchritudinem sibi ante oculos poneret, & ad beatas illas sedes perveniendi cupiditate arderet, (f) *Quam dilecta, inquit, tabernacula tua, Domine virtutum : concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini : cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.* Atque ut hic sit omnium fidelium animus, hæc communis omnium vox, quemadmodum Parochi vehementer optare, ita etiam omni studio curare debent.

23. *Præmiis iisdem citra ullum discrimen beati non afficientur.*

Nam (g) *in domo Patris mei, inquit Dominus, mansiones multæ sunt ; in quibus majora, & minora præmia, ut quisque promeritus erit,*

a) 1. Cor. 2. 9.
Isa. 64. 4.

b) 1. Cor. 15. 42. 43.

c) Luc. 12. 37.

*Terrena viles
erunt beatis.*

d) 1. Cor. 15. 54.
Apo. 7. 9.

e) 1. Cor. 9. 25.
2. Tim. 4. 8.

f) Psal. 83. 2. 3.

g) Joan. 14. 2.
Psal. 61.

2) 2. Cor. 9. 6.
Diversa erunt in
caelo meritorum
præmia.

Isa. 56. 4. 5.

Matth. 19. 28.

1. Cor. 15. 42.

Aug. lib. 22. C. 7.

6. 30. Cyprianus
de opere.

Continuatio
prima partis ad
secundam de Sa-
cramentis.

6) Isa. 32. 18.

reddentur. (a) Qui enim parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Quare non solum ad eam beatitudinem fideles excitabunt, verum etiam ejus consequendæ certam rationem hanc esse frequenter monebunt, ut fide & charitate instructi, & in oratione, & Sacramentorum salutari usu perseverantes, ad omnia benignitatis officia in proximos se exercean: ita enim Dei misericordia fiet, qui beatam illam gloriam diligentibus se præparavit, ut aliquando impleatur, quod dictum est per Prophetam: (b) Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiducia, & in requie opulenta.

CATECHISMI ROMANI

PARS SECUNDA.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

C A P U T I.

1. *Doctrinam Sacramentorum tradere Parocho in primis est curandum.*

Cum omnis Christianæ doctrinæ pars Pastoris scientiam, diligentiamque desiderat: tum Sacramentorum disciplina, quæ & Dei jussu necessaria, & utilitate uberrima est, Parochi facultatem, & industriam postulat singularem; ut ejus accurate, ac frequenti perceptione fideles tales evadant, quibus præstantissimæ, ac sanctissimæ res digne & salutariter impertiri possint, & Sacerdotes ab illa divini interdicti regula non discedant: (a) *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi dirumpant vos.*

Canes sunt infideles Ecclesiam Dei lacerantes. Porci autem porcinam vitam agentes, omnia genera virtutum conculcantes, de quibus etiam inquit Christus.

a) *Matth. 7. 6. Abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus & revelasti ea parvulis. Matth. 11. 25.*

2. *Quidnam sibi velit Sacramenti vocabulum.*

Principio igitur, quoniam universe de toto genere Sacramentorum agendum est, ab ipsius nominis vi, atque notione oportet incipere, ejusque ambiguum significationem explanare, ut quæ hujus verbi sententia hoc loco pro-

*Sacrament
vox est multi-
plex.*

*Latini pro Juve-
jurando sacra-
mentum sumpse-
runt. Tullius
Cic. 1. offic.*

*Patres pro re di-
vina latente my-
sterii & sacra-
menti nomine
usi sunt.*

a) Eph. 1. 9.
b) 1. Tim. 3. 16.
c) Sap. 2. 22.
Eph. 5. 32.
Apoc. 1. 10.

*D. Greg. in c. 16.
lib. 1. Regum su-
per illud Directus
est Spiritus Do-
mini in David.*

*Sacramenti
nomine a primis
Ecclesia Patri-
bus saepe fuit
usurpatum.
Vide Tertul. de
praeser. & lib. 1.*

pria sit, facilius intelligatur. Quare docendi sunt fideles, Sacramenti nomen (quod ad propositam rem attinet) aliter a prophanis, quam a sacris scriptoribus acceptum esse: nam alii auctores sacramenti nomine obligationem illam significari voluerunt, cum jurati aliquo servitutis vinculo obstringimur: ex quo jusjurandum, quo se milites fidelem operam rei publicæ præstaturos pollicentur, sacramentum militare dictum est: atque hæc frequentissima hujus vocabuli significatio apud illos videtur fuisse. Verum apud Latinos Patres, qui res divinas scriptis tradiderunt, sacramenti nomen aliquam rem sacram, quæ in occulto latet, declarat: quemadmodum Græci ad eandem rem significandam mysterii vocabulo usi sunt. In eam vero sententiam sacramenti vocem accipiendam esse intelligimus, cum ad Ephesios scribitur: (a) *Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ.* Deinde ad Timotheum: (b) *Magnum est pietatis Sacramentum.* Præterea in libro Sapientiæ: (c) *Nescierunt sacramenta Dei.* Quibus in locis, & aliis multis licet animadvertere, Sacramentum nihil aliud, nisi rem sacram abditam, atque occultam significare.

3. *Sacramenti nomen ad signa sacra significanda a Patribus accommodatum est antiquissimum.*

Quare Latini Doctores signa quædam sensibus subjecta, quæ gratiam, quam efficiunt, simul etiam declarant, ac veluti ante oculos ponunt, sacramenta commode appellari posse existimarunt. Quamquam, ut D. Gregorio placet, ob id sacramenta dici possunt, quod divina virtus sub rerum corporearum tegumen-
tis

tis occulte salutem efficiat. Nec vero quicquam putet, hoc vocabulum nuper in Ecclesiam inductum esse: nam qui sanctos Hieronymum & Augustinum legerit, facile perspiciet, antiquos religionis nostræ scriptores ad eam, de qua loquimur, rem demonstrandam sæpissime Sacramenti nomine, interdum vero etiam Symboli, vel Mystici signi, vel Sacri signi voce usos esse. Atque hæc de Sacramenti nomine dicta sint: quod quidem veteris etiam legis sacramentis convenit, de quibus nihil opus est Pastoribus præcepta tradere, cum ea Evangelii lege, & gratia sublata sint.

4. *Quam rem Catholicis scriptoribus proprie denotet Sacramentum.*

Verum præter nominis notionem, quæ hæcenus declarata est, rei etiam vis, & natura diligenter investiganda, & quid Sacramentum sit, fidelibus aperiendum est. Sacramenta enim ex genere earum rerum esse, quibus salus, & iustitia comparatur dubitare nemo potest. Sed cum multæ rationes sint, quæ ad hanc rem explicandam aptæ, & accommodatæ videantur: nulla tamen planius, & dilucidius eam demonstrat, quam definitio a D. Augustino tradita, quam deinde omnes Doctores scholastici secuti sunt. (a) *Sacramentum, inquit ille, est sacræ rei signum: vel ut aliis verbis, in eandem tamen sententiam, dictum est: (b) Sacramentum est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum.*

5. *Rerum sensibilibus divisio, quidque signi nomine intelligendum sit.*

Quæ quidem definitio ut magis pateat, singulæ ejus partes Pastoribus exponendæ erunt,

adver. Marc. Cypr. epist. 55. & in lib. de baptis. Christi. Hieron. in commentar. in Thren. Aug. lib. 19. contra Faustum c. 17. in Jo. tract. 80.

De propria vi, atque natura sacramenti. Sacramentum est res, qua salus, & iustitia comparatur.

a) *D. Aug. lib. 10. de civit. Dei cap. 5. Alex. de Ales 4. par. qu. 1. mem. 1. D. Thom. in 3. part. quest. 60. per totam.*

b) *Hac definitio colligitur ex Aug. lib. de catech. rud. c. 26.*

Rerum sensibilibus duo esse ge-

*vera Aug. lib. 2.
de doctrina Christi
c. 1. Signa alia
naturaliter, alia
ad placitum.
Aristot. lib. 1.
Pericher. cap. 1.*

*August. lib. 2. de
doctr. Christi c. 1.
quem sequitur
Mag. lib. 4. dist. 1.
& Gratian. de
consec. dist. 2.
1. signum.*

*Sacramentum
cur inter res qua
significant repo-
ni debeat.
Aug. lib. 3. de do-
ctrina Christi c. 9.
& epist. 23. ad
Bonif. in lib. de
catech. rud. c. 26.
Tertul. in lib. de
resurrect. carnis.
Greg. 1. 6. c. 3. in
1. Reg.*

atque in primis docere oportebit, rerum omnium, quæ sensibus percipiuntur, duo esse genera : aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid significant : aliæ non alterius rei significandæ, sed sua tantum causa effectæ sunt : quo in numero omnes pene res, quæ natura constant, haberi possunt. At vero in priori genere vocabula rerum, scriptura, vexilla, imagines, tubæ, & alia hujuscemodi permulta ponenda sunt : nam si ex vocabulis vim significandi detraxeris, sublata videtur esse causa, quamobrem vocabula instituerentur. Hæc igitur signa proprie dicuntur. Illud enim signum esse sanctus Augustinus testatur, quod præter rem, quam sensibus objicit, efficit etiam, ut ex se alterius rei cognitionem capiamus : sicut ex vestigio, quod terræ impressum intuemur, transiisse aliquem, cujus vestigium apparet, facile cognoscimus.

6. Quomodo Sacramenta in genere signi reponenda sunt ostenditur.

Quæ cum ita se habeant, sacramentum ad hoc rerum genus, quæ significandi causa institutæ sunt, referri perspicuum est : siquidem specie quadam & similitudine id nobis declarat, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Baptismus enim (ut, quod docetur, exemplo notius fiat) cum adhibitis certis, & solemnibus verbis, aqua extrinsecus abluimur, hoc significat, Spiritus Sancti virtute omnem peccati maculam, & turpitudinem interius elui, & animas nostras præclaro illo cœlestis justitiæ dono augeri, atque ornari : simulque ea corporis ablutio, ut post-

ea suo loco explicabitur, illud in animo efficit, quod significat.

7. *Idem etiam ex Scripturis demonstratur.*

Sed ex Scripturis etiam aperte colligitur, Sacramentum inter signa numerandum esse. Apostolus enim de circumcissione, veteris legis Sacramento, quæ (a) Abraham patri omnium credentium data erat, ita ad Romanos scribit : (b) *Et signum accepit circumcissionis, signaculum justitiæ fidei.* Et alio loco, (c) cum affirmat nos omnes, qui baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizatos esse, licet cognoscere, baptismum hujus rei significationem habere, nimirum, ut ait idem Apostolus, *Nos consепultos esse cum illo per baptismum in mortem.* Neque vero parum proderit, si fidelis populus sacramenta ad signa pertinere intellexerit. Ita enim fiet, ut quæ illis significantur, continentur, atque efficiuntur, sancta & augusta esse facilius sibi persua-deat, cognitaque eorum sanctitate, ad divinam erga nos beneficentiam colendam, ac venerandam magis excitetur.

s. *Quot sint signorum genera.*

Sequitur nunc, ut verba illa, *rei sacræ*, quæ est altera definitionis pars, explicentur. Quod quidem ut commodè fieri possit, paulo altius repetenda sunt, quæ de signorum varietate sanctus Augustinus acute, & subtiliter disputavit. Quædam enim signa naturalia dicuntur, quæ præter seipsa alterius rei notitiam (quod omnibus signis commune esse, antea demonstratum est) in animis nostris gignunt: veluti fumus, ex quo statim ignem adesse intelligitur: atque hoc signum ob eam causam naturale appellandum est, quod

Sacramenta inter res, quæ significant, esse numeranda ex Scripturis colligitur.

a) *Gen. 17. 10. 11. 12.*

b) *Rom. 4. 11.*

c) *Rom. 6. 3.*

Ibidem 4.

Utilitas ex doctrina superiorè emanans.

Sacramentum esse rei sacræ signum quomodo intelligendum, & quod quadruplex sit signorum genus.

Signa naturalia, voluntaria, prognostica, & practica,

fumus non voluntate ignem significat, sed rerum usus efficit, ut si quis fumum tantum videat, naturam simul, & vim ignis, qui adhuc latet, subesse, mente, & cogitatione percipiat. Quadam vero signa natura non constant, sed constituta, atque ab hominibus inventa sunt, ut colloqui inter se, & aliis animi sui sensa explicare, vicissimque aliorum sententiam, & consilia possent cognoscere. Hæc autem quam varia, & multiplicia sint, ex eo licet animadvertere, quod nonnulla ad oculorum, pleraque ad aurium sensum, reliqua ad cæteros sensus pertinent: nam cum aliquid alicui innuimus, & exempli causa sublato vexillo quidpiam declaramus, satis constat, eam significationem ad oculos tantum referri: quemadmodum tubarum, tibiarum, aut citharæ sonus, qui non solum delectandi, sed plerumque significandi causa funditur, ad aurium iudicium spectat: quo quidem præcipue sensu verba etiam accipiuntur, quæ ad exprimendas intimas animi cogitationes maximam vim habent.

9. *De signis a Deo institutis tam in veteri, quam in novo testamento.*

Signa quedam sunt divinitus data.

Aug. lib. 3. de Doctr. Christ. cap. 9. & in 3. de Trin. c. 10.

Vide de his Leviticum fere per totum:

Significationes autem pere ex Cyrillo in lib. de adorac. in Spiritu & veritate.

2a) Exod. 13. 15. 18. & 23. 15. & 24. 18.

Verum præter illa signa, quæ hominum consensu, & voluntate constituta esse, hætenus diximus, alia quædam sunt divinitus data, quorum tamen non unum genus esse omnes consentiunt. Alia enim signa ob eam tantum rem a Deo hominibus commendata sunt: ut aliquid significarent, vel admonerent: cujusmodi fuerunt (a) legis purificationes, panis azymus, & alia permulta, quæ ad Mosaici cultus caeremonias pertinebant: alia vero Deus instituit, quæ

quæ non significandi modo, sed efficiendi etiam vim haberent: atque in hoc posteriori signorum genere Sacramenta novæ legis numeranda esse liquido apparet. Signa enim sunt divinitus tradita, non ab hominibus inventa, quæ rei cujuscumque sacræ, quam declarant, efficientiam in se continere certo credimus.

10. *Res sacra quomodo in definitione Sacramenti sit intelligenda.*

Sed quemadmodum signa in multiplici varietate esse ostendimus: ita etiam res sacra non unius modi existimanda est. Quod vero ad propositam Sacramenti definitionem attinet, divinarum rerum scriptores sacræ rei nomine Dei gratiam, quæ nos sanctos efficit, ac omnium divinarum virtutum habitu exornat, demonstrant: huic enim gratiæ propriam sacræ rei appellationemtribuendam merito putarunt; quippe cum ejus beneficio animus noster Deo consecratur, & conjungatur.

11. *Sacramenti uberior definitio, & qua ratione a reliquis signis sacris illud differat.*

Quare, ut explicatius, quid Sacramentum sit, declaretur, docendum erit, rem esse sensibus subjectam, quæ ex Dei institutione, sanctitatis, & justitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet, ex quo sequitur, ut facile quivis possit intelligere, Imagines Sanctorum, Cruces, & alia id genus, quamvis sacrarum rerum signa sint, non ideo tamen sacramenta dicenda esse. Hujus autem veritatis doctrinam facile erit omnium sacramentorum exemplo comprobare, si, quod antea de Baptismo admonuimus, cum dicebamus, solemnem illam

*Concil. Trident.
Sess. 7. cap. 6. de
Sacramentis.*

*Gratia Dei sacra
res proprie
nuncupatur.*

*Mag. in 4. d. 1.
D. Thom. in 3.*

*par. quest. 60.
Art. 1. & Hugo
de Sacramentis.*

*Scot. 4. Diff. 1.
q. 2. lit. M.*

corporis ablutionem signum esse, & efficientiam habere rei sacræ, quæ interior Spiritus Sancti vi fieret, idem etiam in aliis Sacramentis exercere aliquis velit.

¶ 2. *Sacramenta non unam tantum rem, sed plures significant.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 60. a. 3. quod
probat ex Aug.
verbis, quæ ci-
rantur de Consec.
Dist. 2. cap.
Hoc est quod.*

Jam vero hisce mysticis signis, quæ a Deo instituta sunt, illud etiam præcipue convenit, ut ex Domini institutione non unam aliquam rem, sed plures simul significant. Quod in singulis Sacramentis licet cognoscere, quæ non solum sanctitatem, & justitiam nostram, sed præterea duo alia cum ipsa sanctitate maxime conjuncta declarant, Christi scilicet redemptoris passionem, quæ sanctitatis causa est: & vitam æternam, cœlestemque beatitudinem, ad quam sanctitas nostra, tanquam ad finem, referri debet. Quod quidem cum in omnibus Sacramentis perspicui possit, merito sacri Doctores unicuique Sacramentorum triplicem significandi vim inesse tradiderunt: tum quia aliqujus rei præteritæ memoriam afferat: tum quia aliam præsentem indicet, ac demonstret: tum quia aliam futuram prænunciet. Neque vero existimandum est, hoc ita ab illis doceri, ut etiam sanctarum scripturarum testimonio non probetur. Nam cum Apostolus ait, (a)

*Unumquodque
Sacramentum
tria simul signi-
ficat, Passionem,
Gratiam, &
Gloriam.
Signum remora-
tivum.*

a) Rom. 6. 3.
*Demonstrati-
vum, & progno-
sticum; quæ tria
habentur in Feto
Corporis Christi,
tibi o Sacrum
convivium, &c.
Et 1. Cor. 2.
Non enim me ju-
dicavi scire ali-
quid, nisi Jesum*

*Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, plane ostendit, idcirco Baptismum signum dicendum esse, quod Domini passionis, & mortis nos admoneat. Deinde cum inquit, Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novi-
tate*

tate vitæ ambulemus : ex iis verbis perspicuum est, Baptismum signum esse, quo cœlestis gratia in nos infusa declaratur, cujus munere nobis datum est, ut novam vitam instituentes, omnia veræ pietatis officia facile, & libenti animo exequamur. Postremo cum addit, (a) *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus*, apparet Baptismum vitæ etiam æternæ, quam per illum consecuturi sumus, non obscuram significationem dare.

13. *Sacramentum non unam tantum præsentem rem, sed plures designat.*

Sed præter hæc, quæ commemoravimus, varia significandi genera, & rationes, sæpe etiam evenit, ut Sacramentum non unam tantum rem præsentem, sed plures demonstret, ac notet. Id vero sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum intuentibus facile est intelligere, quo veri corporis, & sanguinis Domini præsentia, nec non gratia, quam non impure sacra mysteria sumentes percipiunt, designatur. Ex iis igitur, quæ dicta sunt, Pastoribus argumenta deesse non poterunt, quibus ostendant, quanta divinitatis potentia, quot arcana miracula Sacramentis novæ legis insint: ut ea summa cum religione colenda, & suscipienda esse, omnibus persuadeant.

14. *Cur Sacramenta institui apud Christianos oportuerit.*

Verum ad rectum Sacramentorum usum docendum nihil accommodatius videri potest, quam diligenter causas exponere, cur Sacramenta institui oportuerit. Plures autem numerari solent. Quarum prima est, humani ingenii

Christum, & hunc crucifixum. Et in canone Missæ.

Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia. Ad Rom. 6. 4.

a) *Rom. 6. 5. Significatio Sacramenti Allegorica passionis. Historica gratia. Anagogica gloria.*

Sacramentum aliquando plures res præsentem designat.

Sacramentum Eucharistiæ quæ habeat significationes, vide Dam. lib. 4. de orth. fid. cap. 4. & D. Th. in 3. p. q. 73. Art. 4.

Causa, ob quas instituta sunt Sacramenta.

Hugo de Sacram. par. 2. cap. 9. Magist. in 4. Sent. Dist. 1.

*D. Thom. in 3. p.
q. 61. Art. 1.
Prima, ut hu-
mani ingenii
imbecillitatem
adjuvet.
Aug. lib. 11. de
Trin. cap. 2.*

*S. Chrysoſt. hom.
23. in Matth. &
hom. 60. ad pop.
Antiochenum.*

*Secunda, ut cre-
dendi tarditatem
erigant.
August. lib. 4.
contra Donat.
c. 24.*

*a) Exod. 3.
10. 11.*

*b) Exod. 4.
23. 4.
Instituta sunt
Sacramenta, ut
ostendatur pleni-
tudo divina mi-*

genii imbecillitas : siquidem natura ita com-
paratum videmus, ut ad earum rerum notitiam,
quæ mente, atque intelligentia comprehensæ
sunt, nisi per ea, quæ aliquo sensu percipiun-
tur, nemini adspirare liceat. Ut igitur quæ
occulta Dei virtute efficiuntur, facilius intel-
ligere possemus, idem summus rerum omnium
artifex sapientissime fecit, ut eam ipsam vir-
tutem aliquibus signis, quæ sub sensum cadunt,
pro sua in nos benignitate declararet. Nam,
ut præclare a sancto Chrysoſtomo dictum est,
*Si homo corporis concretionem caruisset, nuda ipsa bo-
na, neque ullis integumentis involuta ei oblata ef-
sent : quoniam vero anima corpori conjuncta est,
omnino opus fuit, ut verum, quæ sentiuntur, admi-
niculo ad ea intelligenda uteretur.*

Alterâ vero causâ est, quod animus noster
haud facile commovetur ad ea, quæ nobis
promittuntur, credenda. Quare Deus a mun-
di exordio, quæ facere instituerat, verbis qui-
dem frequentissime indicare consuevit : inter-
dum vero, cum opus aliquod institueret, cujus
magnitudo promissi fidem abrogare posset, aliâ
etiam signa, quæ nonnunquam miraculi spe-
ciem haberent, verbis adjunxit. Nam cum
Deus (a) Moysen ad Isrealitici populi libera-
tionem mitteret, ille vero ne Dei quidem præ-
cipientis auxilio fretus, timeret, ne onus sibi
gravius imponeretur, quam ut sustinere pos-
set, aut ne populus divinis oraculis, & dictis
fidem non adjungeret, (b) Dominus promif-
sionem suam multa signorum varietate firmavit.
Quemadmodum igitur in veteri testamento
Deus fecerat, ut magni alicujus promissi con-

stantiam signis testificaretur : ita etiam in nova lege Christus, Salvator noster, cum nobis peccatorum veniam, coelestem gratiam, Spiritus sancti communicationem pollicitus est, quædam signa oculis, & sensibus subjecta instituit, quibus eum quasi pignoribus obligatum haberemus, atque ita fidelem in promissis futurum dubitare nunquam possemus.

Tertia causa fuit, ut illa tanquam remedia, ut scribit sanctus Ambrosius, atque (*) Evangelici Samaritani medicamenta ad animarum sanitatem vel recuperandam, vel tuendam præsto essent. Virtutem enim, quæ ex Passione Christi manat, hoc est gratiam, quam ille nobis in ara Crucis meruit, per Sacramenta, quasi per alveum quendam, in nos ipsos derivare oportet, aliter vero nemini ulla salutis spes reliqua esse poterit. Quare clementissimus Dominus Sacramenta verbo suo, & promissione sancita relinquere in Ecclesia voluit, per quæ passionis suæ fructum nobis reipsa communicari sine dubitatione crederemus; si modo unusquisque nostrum ad se eam curationem pie, & religiose admoveret.

Sed quarta etiam causa accedit, cur Sacramentorum institutio necessaria videri possit: ut scilicet notæ quædam, & symbola essent, quibus fideles internoscerentur: cum præsertim in nullum nomen religionis, sive verum, sive falsum, ut a divo Augustino traditum est, colligari homines possint nisi aliquo signorum, vel Sacramentorum visibilibus fœdere jungantur. Utrumque igitur præstant novæ legis Sacramenta, quæ & Christianæ fidei cultores ab infidelibus

fericordia, & dispensatio divina justitia.

*Alex. de Alex. 4. p. 9. 1. mem-
bro 2. Ar. 2.*

*Tertia, ut para-
ta, & certa sit
medicina ad de-
pellendor animæ
morbos, & salu-
tem tuendam.*

*S. Ambr. lib. 5. de
Sacram. cap. 4.*

**) Luc. 10.
33. 34.*

*Quarta, ut sine
Christianismi,
veraque religio-
nis symbola, &
sancta societatis
vincula.*

*D. Aug. lib. 19.
contra Faustum
cap. 11. & de ve-
ra relig. cap. 17.
& Basil. in exhor-
tat. ad Bapti-
smum.*

distin-

distinguunt, & ipsos fideles sancto quodam vinculo inter se connectunt.

*Quinta, sunt tes-
timonia nostra
fidei, eiusque
certa declaratio.*

a) Rom. 10. 10.

Præterea aliam etiam justissimam fuisse cau-
sam Sacramenta instituendi, ex illis Apostoli
verbis, (a) *Corde creditur ad justitiam, ore autem
confessio fit ad salutem*, ostendi potest. Sacra-
mentis enim fidem nostram in hominum con-
spectu profiteri, & notam facere videmur.
Quare ad Baptismum accedentes, palam te-
stamur, nos credere ejus aquæ virtute, qua
in Sacramento abluimur, spiritualem animæ
purgationem fieri.

*Sexta, ut sint in-
ciramenta fidei,
& charitatis.*

Magnam deinde vim habent Sacramenta,
non solum ad fidem in animis nostris excitan-
dam, & exercendam; sed etiam ad eam chari-
tatem inflammandam, qua amare inter nos de-
bemus; cum, arctissimo nos vinculo colligatos,
& unius corporis membra effectos esse, ex sacro-
rum mysteriorum communione recordamur.

*Septima sunt hu-
militatis exci-
tanda instru-
menta.*

Postremo, quod in Christianæ pietatis stu-
dio plurimi faciendum est, humanæ mentis su-
perbiam edomant, ac comprimunt, nosque ad
humilitatem exercent, dum sensibilibus ele-
mentis subicere nos cogimur, ut Deo obtem-
peremus, a quo antea impie defeceramus, ut
mundi elementis serviremus. Hæc sunt, quæ
potissimum de Sacramenti nomine, natura, in-
stitutione fidei populo tradenda esse visa sunt:
quæ posteaquam a Pastoribus accurate expo-
sita fuerint, docere deinceps oportebit, quibus
ex rebus singula Sacramenta consistant, quæve
sint illorum partes, ac præterea qui ritus, &
cæremoniæ additæ illis fuerint.

Gal. 4.

*Epilogus supe-
riorum.*

15. *Partes ad constituendum unumquodque Sacramentum necessariae.*

Primum igitur explicandum est, rem sensibilem, quæ supra in Sacramenti definitione posita est, non unam tantum esse, quamvis unum signum constitui credendum sit. Duo enim sunt, ex quibus quodlibet Sacramentum conficitur: quorum alterum materiæ rationem habet, atque Elementum dicitur: alterum formæ vim, & Verbum communi vocabulo appellatur. Sic enim a Patribus accepimus: quæ in re notum est, atque apud omnes pervulgatum illud sancti Augustini testimonium, *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*. Rei igitur sensibilis nomine, tum materiam, five elementum intelligunt; ut in Sacramento Baptismi aquam, Confirmationis chrisma, & extremæ unctionis oleum, quæ omnia sub aspectum cadunt: tum præterea verba, quæ formæ rationem habent, atque ad aurium sensum pertinent. Apostolus vero utrumque aperte indicavit, cum inquit, (a) *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Quo in loco materia, & forma Sacramenti exprimitur.

16. *Cur elemento verba addita fuerint.*

Addenda autem erant verba ad materiam, ut apertior, clariorque rei, quæ gerebatur, significatio fieret. Verba enim inter omnia signa maximam vim habere perspicuum est: ac si ipsa desint, plane obscurum erit, quidnam materia Sacramentorum designet, ac demonstret. Nam, ut in Baptismo licet videre,

Duobus quodlibet Sacramentum constat.

Mag. in 4. Sent. Dist. 1. Lit. D. D. Thom. in 3. p. q. 60. Art. 4. s. & 6.

S. Aug. Tract. 80. in Joan. in utero Mariæ accessit Verbum Divinitatis ad Elementum humanitatis, & factum est Sacramentum Incarnationis.

a) *Ephes. 5. 25. ss.*

Materia, & forma Sacramentorum ex scripturis trahuntur. Verborum in Sacramentis virtus. Aug. lib. 8. de Doctr. Christi. cap. 3.

cum

cum aqua non minus refrigerandi, quam abluendi vim habeat, & utriusque rei symbolum esse possit, nisi verba addantur, utrum horum in Baptismo significet, aliquis fortasse conjectura aliqua dijudicabit, nemo autem ea de re quidpiam certe affirmare audebit: at cum verba adhibentur, statim intelligimus, abluendi vim, & significationem habere.

17. *Excellentia Sacramentorum Novæ Legis.*

Sacramenta legis veteris formam definitam non habebant; hoc colligitur e Scripturis, in quibus veterum Sacramentorum sententia.

Forma subiecta ratio sacramenti tollitur.

In hoc autem nostra Sacramenta antiquæ Legis Sacramentis plurimum præstant, quod in illis administrandis nulla, quod quidem acceperimus, definita forma servaretur; quo etiam fiebat, ut incerta admodum, & obscura essent: nostra vero formam verborum ita præscriptam habent, ut, si forte ab ea discedebatur, Sacramenti ratio constare non possit: ob eamque rem clarissima sunt, ac nullum relinquunt dubitandi locum. Hæ igitur sunt partes, quæ ad naturam, & substantiam Sacramentorum pertinent, & ex quibus unumquodque Sacramentum necessario constituitur.

18. *Quæ sit caeremoniarum in Sacramentis virtus & natura.*

Videatur cap. 13. de sacramentis in genere. Sess. 7. Conc. Trid.

Caeremoniarum antiquitas. Dionys. Areop. in lib. de Eccl. Hierar. cap. 2. Clem. epist. 3. Basil. de Spiritu Sancto. c. 27.

His accedunt caeremoniæ, quæ tametsi prætermitti sine peccato non possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat, tamen, si quando omittantur, quoniam rei naturam non attingunt, nihil de vera Sacramenti ratione immiui credendum est. Ac merito quidem a primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut Sacramenta solemnibus quibusdam caeremoniis ministrarentur. Primum enim maxime decuit sacris mysteriis eum reli-

gionis cultum tribuere, ut sancta sancti tractari videremur: præterea, quæ Sacramento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant: quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus singula Sacramenta conficiuntur, cognitam, & perspectam habeant.

19. *Quot sint Catholicæ Ecclesiæ Sacramenta.*

Sequitur, ut Sacramentorum etiam numerus explicetur; quæ quidem cognitio hanc utilitatem affert, quod populus eo majori pietate omnes animi sui vires ad laudandam, & prædicandam Dei erga nos singularem beneficentiam convertet, quo plura salutis, ac beatæ vitæ adjumenta nobis divinitus parata esse intellexerit. Catholicæ igitur Ecclesiæ Sacramenta, quemadmodum ex (a) Scripturis probatur, & Patrum traditione ad nos pervenit, & (b) Conciliorum testatur auctoritas, septenario numero definita sunt.

20. *Cur nec majori, nec minori numero Sacramenta concludantur.*

Cur autem neque plura, neque pauciora numerentur, ex iis etiam rebus, quæ per similitudinem a naturali vita ad spiritualem transferuntur, probabili quadam ratione ostendi poterit. Homini enim ad vivendum, vitamque conservandam, & ex sua, rei que publicæ utilitate traducendam, hæc septem necessaria vi-

Conc. Trid. sess. 22. c. 4. & 5. in fidei doctrina. Cæremoniarum effectus. Ibid. l. de offic. Eccl. c. 20.

De necessitate, numero, & utilitate Sacramentorum.

a) *Prov. 9. 1. Zach. 3. & 4. v. 9. & 2.*

b) *Sess. 7. Conc. Trid. can. 1. de Sacramentis in genere. Conc. Const. sess. 15. Flor. in Decreto dato Armenis.*

Humano generi septem sunt necessaria ad vitam commode traducendam.

*Conc. Constant.
sess. 19. Florent.
in Decr. dato Ar-
menis. Trident.
sess. 7. D. Thom.
in 3. p. q. 65.
art. 1.*

dentur, ut scilicet in lucem edatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur : deinde, quod ad rempublicam attinet, ut magistratus nunquam desint, quorum auctoritate, & imperio regatur, ac postremo, legitima sobolis propagatione seipsum, & humanum genus conservet. Quæ omnia quoniam vitæ illi, qua anima Deo vivit, respondere satis apparet, ex iis facile Sacramentorum numerus colligitur.

21. Septem Sacramenta esse, ex Scripturis demonstratur.

- Primus enim est Baptismus, veluti cæterorum janua, quo (a) Christo renascimur. Deinde Confirmatio, cujus virtute fit, ut divina gratia augeamur, & roboremur : baptizatis enim jam Apostolis, ut D. Augustinus testatur, inquit Dominus (b) *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*. Tum Eucharistia, qua, tanquam cibo mere cœlesti spiritus noster alitur, & sustinetur : de ea enim dictum est a Salvatore, (c) *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Sequitur quarto loco Pœnitentia, (d) cujus ope sanitas amissa restituitur, postquam peccati vulnera accepimus. Postea vero Extrema Unctio, qua peccatorum reliquiæ tolluntur, & animi virtutes recreantur, siquidem D. Jacobus, cum de hoc Sacramento loqueretur, ita testatus est. (e) *Et, si in peccatis sit, remittentur ei*. Sequitur (f) Ordo, quo publica Sacramentorum ministeria perpetuo in Ecclesia exercendi, sacrasque functiones exequendi potestas traditur. Postremo additur (g) Matrimonium, ut ex maris, & foeminae legi-
- a) *Joan. 3. 5. Tit. 3. 5. Scor. 4. sent. dist. 2. q. 1. D. August. epist. 108.*
b) *Luc. 24. 49. Act. 1. 8.*
c) *Joan. 6. 55.*
d) *Joan. 20. 22. 23.*
e) *Jac. 5. 14. 15.*
f) *Act. 13. 2. 3. 1. Tim. 4. 14. 2. Tim. 1. 6.*
g) *Eph. 5. 31. 32.*

legitima, & sancta conjunctione, filii ad Dei cultum, & humani generis conservationem procreantur, & religiose educuntur.

22. *Æqualis non est omnium Sacramentorum vel necessitas, vel dignitas.*

Illud vero maxime animadvertendum est, quamvis omnia Sacramenta divinam, & admirabilem virtutem in se contineant, tamen non parem omnia, & æqualem necessitatem, aut dignitatem, aut unam, eandemque significandi vim habere. Atque ex iis tria sunt, quæ tametsi non eadem ratione, tamen præ cæteris necessaria dicuntur. Baptismus enim unicuique sine ulla adjunctione necessarium esse, Salvator his verbis declaravit, (a) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Pœnitentia (b) vero illis tantummodo necessaria est, qui se post Baptismum aliquo mortali peccato obstrinxerunt: neque enim æternum exitium effugere poterunt, nisi eos admissi peccati rite pœnituerit. Ordo præterea, etsi non singulis fidelibus, toti tamen Ecclesiæ omnino necessarius est. Verum si dignitas in sacramentis spectetur, Eucharistia sanctitate, & mysteriorum numero, ac magnitudine longe cæteris antecellit. Quæ omnia facilius intelligentur, cum suo loco ea, quæ ad singula Sacramenta pertinent, explicabuntur.

23. *A quo hæc sacra, & divina mysteria sint accepta, principaliterque dispensentur.*

Deinceps videndum est, a quo hæc sacra, & divina mysteria acceperimus: neque enim dubitandum est, quin præclari alicujus muneris dignitas, ejus, a quo donum ipsum profectum

De præstantia, & differentia Sacramentorum.

Tria sunt Sacramenta præ cæteris necessaria.

D. Thom. in 3. p. q. 65. art. 4.

Conc. Trid. de Sacramentis in genere, sess. 7.

can. 3. & 4. Baptismi necessitas.

a) *Joan. 3. 5. Pœnitentia non cessitas.*

b) *Apoc. 2. 5. Luc. 13. 3.*

Ordinis necessitas.

Prov. 11. 14. Eucharistia dignitas.

Dion. in lib. de Eccl. Hier. c. 3.

D. Thom. in 3. p. q. 65. art. 3.

Causa efficiens seu auctor Sacramentorum, Deus est, per Christum.

*Amb. lib. 4. de
Sac. c. 4. Th. in
3. p. 9. 64. Trid.
sess. 6. de Sacra-
mentis in genere,
can. 1.*

*Proprium est Dei
illabi in animam
hominis, in lib.
de Eccl. logm. &
Cassian. collat. 7.
c. 13.*

a) *Joan. 1. 33.*

*Dispensat Deus
Sacramenta per
homines.*

*b) 1. Cor. 4. 1.
Heb. 5. 1.
D. Th. in 3. p.
9. 64. art. 4.
Conc. Trid.
sess. 7. can. 10.*

*Ministorum qua
sit ratio. sess. 7.
Conc. Trid. de
Sacramentis in*

est, dignitate, & præstantia quam maxime au-
geatur. Sed ea quæstio difficilem explicatio-
nem habere non potest. Nam cum Deus sit,
qui homines justos efficiat; ipsa vero Sacra-
menta justitiæ adipiscendæ mirifica quædam in-
strumenta sint: patet, unum, eundemque Deum
in Christo Justificationis, & Sacramentorum
auctorem agnoscendum esse. Præterea Sacra-
menta eam vim, & efficientiam continent, quæ
ad intimam animam penetrat. Cum vero unius
Dei potentiæ proprium sit in corda, & mentes
hominum illabi, ex hoc etiam perspicitur, Sa-
cramenta a Deo ipso per Christum instituta es-
se: quemadmodum ab eo quoque intus dispen-
sari, certa, & constanti fide tenendum est; hoc
enim testimonium de illo se accepisse sanctus

Joannes affirmat, cum ait: (a) *Qui misit me ba-
ptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris
Spiritus descendentem, & manentem super eum, hic
est, qui baptizat in Spiritu Sancto.*

24. *Quibus ministris utatur Deus in Sacramentis
dispensandis.*

Sed quamvis Deus Sacramentorum auctor,
& dispensator sit, (b) ea tamen non per An-
gelos, verum per homines ministrari in Eccle-
sia voluit. Non minus enim ministrorum offi-
cio, quam materia, & forma ad Sacramenta con-
ficienda opus esse, perpetua sanctorum Patrum
traditione confirmatum est.

25. *Minister sua pravitate gratiæ sacramentalis vir-
tutem impedire non potest.*

Atque hi quidem ministri, quoniam in sacra
illa functione non suam, sed Christi personam
gerunt, ea re fit, ut siue boni, siue mali sint,

modo ea forma, & materia utantur, quam ex Christi instituto semper Ecclesia Catholica servavit, idque facere proponant, quod Ecclesia in ea administratione facit, vere Sacramenta conficiant & conferant: ita ut gratiæ fructum nulla res impedire possit, nisi qui ea suscipiunt, seipsos tanto bono fraudare, & Spiritui Sancto velint obsistere. Hanc vero in Ecclesia certam, & exploratam sententiam semper fuisse, S. Augustinus in iis disputationibus, quas adversus Donatistas conscripsit, clarissime demonstravit. Quod si etiam Scripturæ testimonia quærimus, ipsum Apostolum his verbis loquentem audiamus: (a) *Ego, inquit, plantavi; Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit, itaque neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Ex quo loco satis intelligitur, quemadmodum arboribus nihil obest eorum improbitas, quorum manu satæ sunt, ita nihil vitii aliena culpa contrahi illis posse, qui malorum hominum ministerio Christo insiti sunt. Quare, ut ex D. (b) Joannis Evangelio sancti Patres nostri docuerunt, Judas Iscariotes plures baptizavit, ex quibus tamen neminem iterum baptizatum fuisse legimus: ita ut præclare D. Augustinus scriptum reliquerit: *Dedit Baptismum Judas, & non baptizatum est post Judam: dedit (c) Joannes, & baptizatum est post Joannem; quia quod datum est a Juda, Baptisma Christi erat; quod autem a Joanne datum est, Joannis erat: non Judam Joanni, sed Baptismum Christi, etiam per Judæ manus datum, Baptismo Joannis etiam per manus Joannis dato recte præponimus.*

*generis ean. 11.
& 12. vide Greg.
Naz. orat. in S.
Bap. Ambr. de
his qui myst. init.
c. 5. Chrys. Ho.
8. in 1. Cor.
August. cont.
Crescen. lib. 4.
cap. 20. & 4.
contra Don. c. 4.
lib. 2. cont. lit.
Petil. cap. 47.*

a) 1. Cor. 3. 6. 7.

b) Joan. 4. 2.

D. Aug. tract. 5.
in Joan.

c) Act. 19. 4.

26. *Quid de illis sentiendum sit, qui impura conscientia Sacramenta administrant.*

*Sacramenta non
vā legis impura
conscientia mini-
strare quam per-
niciosum ipsis sit
ministriis.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 64. art. 4. ex
Diony. lib. de Eccl.
Hier. c. 1. & ex
epist. ad Demoph.
Consent. Aug.
lib. 2. cont. Epist.
Parm. c. 10. &
tract. 5. in Joan.
& lib. 3. cont.
Cresc. c. 6.*

*a) Reg. 6. 7. & 1.
Paral. 13. v. 9. 10.*

b) Isa. 12. 11.

*c) Ps. 49. 16. 17.
Sess. 7. Conc.*

*Id. de Sacram.
in genere can. 6.
S. Dionys. de Ec-
cles. Hier. c. 1.*

Neque vero pastores, aliive Sacramentorum ministri, cum hæc audiunt, satis sibi esse arbitrentur, si posthabita morum integritate, ac conscientie munditia, illud tantum cogitent, quomodo Sacramenta ab illis rite ministrentur: id enim etsi diligenter curandum est, in hoc tamen omnia, quæ ad eam functionem pertinent, posita non sunt. Meminisse autem semper debent, sacramenta divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittere; (a) at vero impure ea ministrantibus æternam perniciem, & mortem afferre: (b) *Sancta enim, quod semel, atque iterum ac sæpius admonere oportet, sancte, & religiose tractanda sunt.* (c) *Peccatori, ut est apud Prophetam dixit Deus; Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu vero odisti disciplinam.* Quod si homini peccatis contaminato minus licet de rebus divinis agere; quantum ab eo scelus concipi existimandum erit, qui sibi multorum scelerum conscius est, nec tamen sacra mysteria polluto ore conficere, vel in foedas manus sumere, contrectare, atque aliis porrigere, & ministrare vereatur? cum præsertim apud S. Dionysium scriptum sit, *malis symbola* (ita enim Sacramenta appellat) *ne contingere quidem permissum esse.* Sanctitatem igitur sacramentorum rerum ministri in primis sectentur, pure ad Sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione, & usu uberiores in dies gratiam, adjuvante Deo, consequantur.

27. *De duobus præcipuis Sacramentorum effectibus.*

Sed jam, his rebus explicatis, docendum erit, quinam Sacramentorum effectus sit: id enim Sacramenti definitioni, quæ supra tradita est, non parum lucis allaturum videtur. Hi autem duæ præcipue numerantur. Ac principem quidem locum merito gratia illa obtinet, quam usitato a sacris doctoribus nomine, justificantem vocamus: ita enim Apostolus apertissime nos docuit, cum inquit, *Christum* (a) *dilexisse Ecclesiam, & seipsum tradidisse pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Quo autem pacto tanta res, & tam admirabilis per Sacramentum efficiatur, ut quemadmodum S. Augustini sententia celebratum est, *Aqua corpus abluat, & cor tangat*, id quidem humana ratione, atque intelligentia comprehendi non potest. Constitutum enim esse debet, nullam rem sensibilem, suapte natura, ea vi præditam esse, ut penetrare ad animam queat. At fidei lumine cognoscimus, omnipotentis Dei virtutem in Sacramentis inesse, qua id efficiant, quod sua vi res ipsæ naturales præstare non possunt.

28. *Quomodo effectus Sacramenti initio nascentis Ecclesie sint mirabiliter designati.*

Quocirca, ne ulla unquam hujus effectus dubitatio in animas fidelium resideret, cum ministrari Sacramenta coeptum est, voluit clementissimus Deus, quid illa interius efficerent, miraculorum significationibus declarare: ut eadem perpetuo interius fieri constantissime crederemus, quamvis longe a nostris sensibus remota essent. Itaque ut omittamus, Salva-

De Sacramentorum primo effectui, qui est gratia justificans.
Sess. 7. Conc. Trid. de Sacramentis in genere, can. 6. 7. & 8.
D. Thom. in 3. p. q. 62. art. 1. 2. 5.

(a) Eph. 5. 25. 26.

Aug. tract. 80. in Joan.

Scot. 4. d. 1. q. 5.

Sacramentorum vis miraculis declarata initio nascentis Ecclesie.
August. lib. q. veter. & novi testam. q. 93.

a) *Matt.* 3. 16.
Marc. 1. 10.
Luc. 3. 21. 22.

* *alii legunt,*
sanctificationem,
Act. 2. 3. 4.

b) *Act.* 8. 17.
 & 19. 6.

Præstantiora esse
legis novæ Sa-
cramenta veteri-
bui docet Aug.
l. 19. cont. Faust.
c. 13. & in Psal.
83. Ambr. l. de
Sacr. cap. 4.

c) *Gal.* 4. 9.

d) *Hebr.* 9. 13
Sacramenta no-
væ legis ex Chri-

tore nostro in Jordane baptizato (a) cœlos apertos esse, & Spiritum Sanctum columbæ specie apparuisse, ut admoneremur, ejus gratiam, cum salutari fonte abluimur, in animam nostram infundi; ut hoc, inquam, omittamus (magis enim ad Baptismi * significationem, quam Sacramenti administrationem pertinet) nonne legimus, cum Pentecostes die Apostoli Spiritum Sanctum acceperunt, quo deinde ad prædicandam fidei veritatem adeundaque pro Christi gloria pericula alacriores, & fortiores fuerunt, tunc facto repente de cœlo sonitu, tanquam advenientis Spiritus vehementis, apparuisse illis dispersitas linguas, quasi ignis? ex quo intellectum est, Sacramento Confirmationis eundem nobis Spiritum tribui, easque vires addi, quibus possimus Carni, Mundo, & Satanae, perpetuis scilicet hostibus nostris, fortiter repugnare, & resistere. Atque (b) hæc miracula, quoties, Apostolis Sacramenta ista ministrarent, initio nascentis Ecclesiæ aliquamdiu visa sunt, donec firmata jam fide, & corroborata, fieri desierunt.

29. *Quanta sit Sacramentorum novæ legis supra veteris legis Sacramenta excellentia.*

Ex iis igitur, quæ de priori Sacramento effectû, gratia scilicet justificante, demonstrata sunt, illud etiam plane constat, excellentiorem, & præstantiorem vim Sacramentis novæ legis inesse, quam olim veteris legis Sacramenta habuerunt: quæ cum (c) infirma essent, egenaque elementa, (d) inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis,

non

non animæ: quare, ut signa tantum earum rerum, quæ mysteriis nostris efficienda essent, instituta sunt. At vero Sacramenta novæ legis ex Christi latere manantia, (a) qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi; atque ita eam gratiam, quam significant, Christi sanguinis virtute operantur. Quocirca si ea cum antiquis Sacramentis conferamus, præterquam quod plus efficaciam habent, & utilitate uberiora, & sanctitate augustiniora esse invenientur.

30. *Quæ Sacramenta Characterem imprimant, & quid sit Character.*

Alter vero Sacramentorum effectus non quidem omnibus communis, sed trium tantummodo proprius, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis sacri, est Character, quem animæ imprimunt. Nam cum Apostolus ait, (b) *Unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*, voce illa, *Signavit*, non obscure Characterem descripsit, cujus proprium est aliquid signare, & notare. *Est autem Character veluti insigne quoddam animæ impressum, quod deleri nunquam potest, eique perpetuo inhaeret*: de quo ita apud sanctum Augustinum scriptum est: *An minus forte Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota, qua scilicet miles insignitur, poterunt? Illa namque militi ad militiam: quam deseruisset, revertenti, non nova imprimitur, sed antiqua cognoscitur, & approbatur.*

si latere manant.

Aug. lib. 2. de Symb. cap. 6. in Joan. tract. 15. & lib. 15. Civit. cap. 26.

a) *Hebr. 9. 24.*

Secundus Sacramentorum effectus est characteris sacri in animam impressus. Sess. 7. Concil. Trid. de Sacram. in gen. can. 9.

b) *1. Cor. 1. 22. Sect. 4. Rep. ori. Dist. 6. q. 7. D. Aug. lib. 2. contra Epist. Parm. cap. 13. Et Epist. 50. circa medium. Et Tract. 6. in Joan. & lib. 1. contra Cresc. c. 30. vide item D. Thom. in 3. p. q. 63.*

31. *Quis sit Characteris effectus, & quomodo Sacramenta Characterem imprimant iterari non debeant.*

Characteris usus duplex.

D. Thom. in 3. p.

q. 63. Art. 2.

Character baptis-

mi quid efficiat.

Character Con-

firmationis quid

praestet.

Character Sacra-

menti Ordinis

quid signet.

a) *Ephes. 6.*

6. 12.

b) *1. Pet. 2. 2.*

Tria tantum Sa-
cramenta Chara-
cterem impri-
munt, quæ nec
unquam ite-
rantur.

Conc. Florent.
in Decret. Eus-
charist. & Trid.
can. 9. Sess. 7.

In Sacramento-
rum doctrina duo
principue obser-
vanda.

Jam vero Character hoc præstat, tum ut apti ad aliquid sacri suscipiendum, vel peragendum efficiamur, tum ut aliqua nota alter ab altero internoscatur. Ac Baptismi quidem caractere utrumque consequimur, ut ad alia Sacramenta percipienda reddamur idonei, & eo præterea fidelis populus a gentibus, quæ fidem non colunt, distinguatur. Idem autem in caractere Confirmationis, & sacri Ordinis licet agnoscere: quorum altero veluti Christi milites ad ejus nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, (a) & spiritualia nequitiae in cœlestibus armamur, atque instruimur, simulque ab iis, qui nuper baptizati, (b) tanquam modo geniti infantes sunt, discernimur: alter vero tum potestatem Sacramenta conficiendi, & ministrandi conjunctam habet; tum eorum, qui hujusmodi potestate præditi sunt, a reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit. Tenenda igitur est Catholicæ Ecclesiæ regula, qua docemur, tria hæc Sacramenta Characterem imprimere, neque ullo unquam tempore iteranda esse. Hæc sunt, quæ generatim de Sacramentis tradenda erunt.

32. *Quibus rationibus assequantur Pastores, ut populus Sacramenta veneretur, & bis religiose utatur.*

In cujus argumenti explicatione Pastores duo potissimum efficere omni studio conentur. Primum est, ut fideles intelligant, quanto honore, & cultu, & veneratione hæc divina, & cœlestia munera digna sint: Alterum ve-

ro, ut quoniam a clementissimo Deo ad communem omnium salutem proposita sunt, iis pie, & religiose utantur; atque ita Christianæ perfectionis desiderio exardescant, ut si Poenitentiae praesertim, & Eucharistiae saluberrimo usu aliquandiu careant, plurimum damni se fecisse existiment. Hæc autem facile Pa-
flores assequi poterunt, si quæ de Sacramentorum divinitate, & fructu supra dicta sunt, auribus fidelium sæpius inculcabunt: primum a Domino Salvatore nostro, a quo nihil nisi perfectissimum proficisci potest, instituta esse: præterea cum ministrantur, Spiritus Sancti intima cordis nostri permeantis efficacissimum numen præsto esse: deinde admirabili, & certa curandarum animarum virtute prædita esse: tum per ea immensas illas Dominicæ passionis divitias ad nos derivari. Postremo vero ostendant, totum Christianum ædificium (a) firmissimo quidem lapidis angularis fundamento inniti; verum nisi verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum usu undique fulciatur, magnopere verendum esse, ne magna ex parte labefactatum concidat. Ut enim per Sacramenta in vitam suscipimur, ita hoc veluti pabulo alimur, conservamur, & augemur.

Eucharistia. & Penitentia usus frequenter populo inculcandus.

a) Isa. 28. 16.
Rom. 9. 33.
1. Petr. 2. 7.
Sacramentis,
& verbi Dei doctrina Ecclesiam maximam fulciri.

DE
BAPTISMI
SACRAMENTO.

CAPUT II.

1. *Cur expediat, doctrinam Baptismi frequenter populis fidelibus inculcari.*

Doctrina Sacramentorum quam sit utilis & necessaria.

Ex iis quidem, quæ hæcenus de Sacramentis univèrse tradita sunt, cognosci potest, quam necessarium sit ad Christianæ Religionis vel doctrinam percipiendam, vel pietatem exercendam ea intelligere, quæ de illorum singulis credenda Ecclesia Catholica proponit : sed si quis diligentius (a) Apostolum legerit, sine dubitatione ita statuet, perfectam Baptismi cognitionem a fidelibus magnopere requiri : adeo non solum frequenter, sed gravibus verbis, & Spiritu Dei plenis ejus mysterii memoriam renovat, divinitatem commendat, atque in eo Redemptoris nostri mortem, sepulturam, & resurrectionem nobis ante oculos, tum ad contemplandum, tum ad imitandum constituit. Quare Pastores nunquam se satis multam operam, & studium in hujus Sacramenti tractatione collocasse arbitrentur.

2. *Quando potissimum Parocho sermo de Baptismo sit instituendus,*

Solemnis Baptismus Sabbato Pascha, & Pentecostes agi solitus.

Verum præter eos dies, in quibus more majorum, divina Baptismi mysteria potissimum explananda essent, in Sabbato magno Paschæ, & Pentecostes, quo tempore Ecclesia summa cum religione, maximisque cæremoniis hoc Sa-

cra-

cramentum celebrare consueverat, aliis etiam diebus occasionem captent de hoc argumento differendi. Atque illud in primis tempus maxime opportunum ad eam rem videri poterit, si interdum, cum Baptismus alicui ministrandus sit, fidelis populi multitudinem convenisse animadverterint. Tunc enim facilius multo erit, si minus liceat omnia capita, quæ ad hoc Sacramentum attinent, persequi, unum saltem, aut alterum docere, cum fideles earum rerum doctrinam, quam auribus percipiunt, simul etiam sacris Baptismi cæremoniis expressam vident, pioque, & attento animo contemplantur. Ex quo deinde fiet, ut unusquisque iis rebus admonitus, quas in alio geri videat, secum recordetur, qua se sponsione Deo obligarit, cum Baptismo initiatus est; simulque illud cogitet, an vita, & moribus talem se præbeat, qualem ipsa Christiani nominis professio pollicetur. Ut igitur quæ docenda erunt, dilucide exponantur, quænam sit Baptismi natura, & substantia, aperiendum est: si prius tamen ipsius vocis significatio explicetur.

3. Quid Baptismi nomen proprie denotet.

Ac Baptismum quidem Græcum esse nomen nemo ignorat: quod etiam in sacris literis non solum eam ablutionem, quæ cum Sacramento conjuncta est, (a) sed etiam omne ablutionis genus, (b) quod aliquando ad passionem translatum est, significat: tamen apud Ecclesiæ scriptores non quamvis corporis ablutionem declarat, sed eam, quæ cum Sacramento conjungitur, nec sine præscripta verborum forma ministratur; qua quidem significatione (c) Apostoli

Tereul. lib. de Bapt. cap. 19.
Basil. in exhort. ad Bapt.
Ambr. in lib. de Myster. Pas. & Ser. 62.

Offo Baptismi genera vide apud Dam. lib. 4. de fid. orth. cap. 10.
Greg. Naz. Orat. 49.
a) Isa. 24. 23.
Marc. 7. 4.
b) Marc. 10. 38.
Luc. 12. 50.

c) Rom. 6. 3. 4.

1. Cor. 1.
Ephes. 4. 15.
Gal. 2. 12.
1. Petr. 3. 21.

stoli ex Christi Domini instituto frequentissime usi sunt.

4. *Quibus præterea nonnibus ablutionem Sacramentalem Patres expresserint.*

De variis baptismi nominibus
Vide Greg. Naz. in Orat. 39. in sancta luminor.
Clem. Alex. lib. 1. Pædag. cap. 6.
Dionysius Areop. cap. 3. de Eccl. Hierarc. illuminationem vocavit.

Alia quoque nomina ad eandem rem significandam sancti Patres usurparunt. Sacramentum enim fidei appellari, quod illud suscipientes universam Christianæ religionis fidem profiteantur, D. Augustinus testatur. Alii vero, quia fide corda nostra illuminantur, quam in Baptismo profiteamur, hoc Sacramentum illuminationem vocarunt: nam & Apostolus ita

a) Heb. 10. 32. & cap. 6. 4.
Expurgatio,
Sepultura,
Crux Christi,
Plantatio.

inquit: (a) *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinulistis passionum,* tempus nimirum, quo baptizati erant, significans. Chrysostomus præterea in oratione, quam

b) 1. Cor. 5. 7.

quia per baptismum (b) expurgamus vetus fermentum, ut simus nova conspersio, tum sepulturam, (c) tum plantationem, tum crucem Christi nominat: quarum omnium appellationum causam ex Epistola ad Romanos scripta licet colligere. Cur autem D. Dionysius principium sanctissimorum mandatorum vocaverit, perspicuum est: cum hoc Sacramentum veluti janua sit, qua in Christianæ vitæ societatem ingredimur, atque ab eo divinis præceptis obtemperandi initium facimus. Atque hæc de nomine breviter exponenda erunt.

c) Rom. 6. 4.
S. Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 12.

5. *Quæ sit Baptismi definitio.*

Definitiones Baptismi vide apud Alex. de Ales in 4. P. q. 11. per totam, & D. Th. in 3. p. qu. 66. art. 1.

Quod autem ad rei definitionem attinet, etsi multæ ex sacris scriptoribus afferri possunt, illa tamen aptior, & commodior esse videtur, quam ex verbis Domini apud Joannem, & Aposto-

stoli ad Ephesios licet intelligere. Nam cum Salvator dicat, (a) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*; & Apostolus cum de Ecclesia loqueretur, (b) *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*: ita fit, ut recte, & apposite definiatur, Baptismum esse Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. (c) Natura enim ex Adam filii iræ nascimur: per Baptismum vero in Christo filii misericordiæ renascimur: siquidem (d) *dedit hominibus potestatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.*

a) *Joan. 3. 5.*b) *Eph. 5. 26.*c) *Eph. 2. 13.*d) *Joan. 1. 12.*

13.

6. *Qua ratione Baptismi Sacramentum perficiatur.*

Sed quibuscunque tandem verbis Baptismi naturam explicari contigerit, docendus erit populi, hoc Sacramentum confici ablutione; cui ex Domini Salvatoris instituto certa, & solemnia verba necessario adhibentur, quemadmodum semper sancti Patres docuerunt: quod apertissimo illo D. Augustini testimonio demonstratur: *Accedit Verbum ad Elementum, & fit Sacramentum.* Id vero eo diligentius mone-re oportebit, ne forte fideles in eum errorem inducantur, ut existiment, quod vulgo dici solitum est, aquam ipsam, quæ ad conficiendum Baptismum in sacro fonte asservatur, Sacramentum esse. Tunc enim Sacramentum Baptismi dicendum est, cum aqua ad ablucendum aliquem, additis verbis, quæ a Domino instituta sunt, reipsa utimur. Jam vero quoniam singula Sacramenta ex materia, & forma constitui initio diximus, cum generatim de omni-

Baptismus ablutione, & forma verborum perficitur.

Chrysost. Hom. 24. in Joan. Aug. lib. 6. cont. Dmar. cap. 25. Conc. Florent. & Trid. D. Aug. tract. 180. in Joan.

Aqua non potest dici Sacramentum, sed ablutio.

omnibus Sacramentis ageretur, idcirco quæ utraque sit in Baptismo, a Pastoribus declarandum erit.

7. Quæ sit propria Baptismi materia.

De materia Baptismi Sess. 7. Conc. Trid. de Baptismo can. 2. Conc. Florent.

Materia igitur, sive elementum hujus Sacramenti, est omne naturalis aquæ genus, sive ea maris sit, sive fluvii, sive paludis, sive putei, aut fontis, quæ sine ulla adjunctione aqua dici solet. Nam & Salvator docuit: (a) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*: & Apostolus inquit, (b) *Ecclesiam lavacro aquæ mundatam esse*: & in B. Joannis Epistola scriptum legimus: (c) *Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis*. Quod etiam (d)-aliis sacrarum literarum testimoniis comprobatur.

a) *Joan. 3. 5.*

b) *Eph. 5. 26.*

c) *1. Joan. 5. 8*

d) *Aët. 8. 10.*

47. *Hebr. 10. 2. &*

1. Petr. 3. 20.

8. *Locus D. Matthæi de Baptismo ignis exponitur.*

e) *Matth. 3. 11. Sic exponit Hier. in Matth.*

f) *Aët. 2. 5.*

Sess. 7. Conc.

Trid. de Baptismo can. 1.

g) *Aët. 1. 5.*

Quod vero a Joanne Baptista dictum est, venturum esse Dominum, (e) qui baptizaret in Spiritu Sancto, & igne, id quidem nullo modo de Baptismi materia intelligendum est, sed vel ad intimum Spiritus Sancti effectum, vel certe ad miraculum referri debet, (f) quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus Sanctus e Cælo in Apostolos ignis specie delapsus est: de quo alio loco Christus Dominus noster prædixit: (g) *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies*.

9. *Quibus figuris, & Prophetiis vis aquarum Baptismi demonstrata.*

Ambr. lib. 1. de Sacram. cap. 5. & 6. & lib. 2. per totum.

Verum idem quoque a Domino tum figuris, tum Prophetarum oraculis significatum esse, ex divinis Scripturis animadvertimus. Diluvium

vium enim, (a) quo mundus purgatus est, quod (b) multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, hujus aquæ figuram, & similitudinem gessisse, Apostolorum Princeps (c) in priori Epistola ostendit. (d) Et maris rubri transitum ejusdem aquæ significationem habuisse, (e) D. Paulus ad Corinthios scribens exposuit. Ut interim omittamus (f) tum Naaman Syri ablutionem, (g) tum probaticæ piscinæ admirabilem vim, & alia id genus multa, in quibus hujus mysterii symbolum inesse facile apparet.

De prædictionibus autem dubitare nemo potest, quin aquæ illæ, ad quas tam liberaliter (h) Isaias Propheta omnes sitientes invitat, (i) vel quas e templo egredientes Ezechiel in spiritu vidit, (k) præterea fons ille, quem domui David, habitantibus Hierusalem paratum in ablutionem peccatoris, & menstruatae Zacharias prænunciavit, ad salutarem Baptismi aquam indicandam, atque exprimendam pertineant.

10. *Cur aqua ad Baptismum conficiendum nos potius uti voluerit Deus, quam alia materia.*

Quantum vero Baptismi naturæ, & virtuti consentaneum fuerit, ut ejus propria materia aqua institueretur, pluribus quidem rationibus D. Hieronymus ad Oceanum scribens demonstravit. Sed quod ad hunc locum attinet, Pastores docere in primis poterunt, quoniam hoc Sacramentum omnibus sine ulla exceptione ad consequendam vitam necessarium erat, idcirco aquæ materiam, quæ nusquam non præsto est,

a) *Gen. 6. 5.*
Diluvium olim
Baptismum re-
presentavit.

b) *Gen. 6. 5.*

c) *1. Per. 3. 21.*
Mare rubrum.

d) *Exod. 14. 21.*

e) *1. Cor. 10.*
Naaman ablutio.

f) *4. Reg. 5. 14.*

g) *Joan. 5. 1.*
Probatice pisci-
na.

Vim aquarum
Baptismi præ-
vidit Isaias.

h) *Isa. 55. 21.*

i) *Ezech. 47. 1.*

k) *Zach. 13. 1.*

Aqua usus in
Baptismo quam
sic natura con-
sensitanea, &
conveniens.

S. Hieron. epist.
83. tom. 2. vide
D. Th. in 3. p.
q. 66. art. 3.
Prima ratio.

Secunda ratio.

atque ab omnibus facile parari potest, maxime idoneam fuisse. Deinde aqua effectum Baptismi maxime significat: ut enim aqua sordes abluit, ita etiam Baptismi vim, atque efficientiam, quo peccatorum maculæ eluuntur, optime demonstrat. Accedit illud, quod quemadmodum aqua refrigerandis corporibus aptissima est, sic Baptismo cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur.

Tertia ratio.

11. Aquæ simplici, & naturali quare Chrisma adjiciatur.

*Aqua simplici.
& naturali cur
Chrisma adjicia-
tur, vide Ambr.
l. 1. de Sacr. cap.
2. & lib. 3. cap. 1.
& Innoc. lib. 1.
decr. tit. 15. cap.
cum venisset.*

Illud vero animadvertendum est, quamvis aqua simplex, quæ nihil aliud admixtum habet, materia apta sit ad hoc Sacramentum conficiendum, quoties scilicet Baptismi ministrandi necessitas incidat, tamen ex Apostolorum traditione, semper in Catholica Ecclesia observatum esse, ut cum solemnibus cæremoniis Baptismus conficitur, sacrum etiam Chrisma addatur, quo Baptismi effectum magis declarari perspicuum est. Docendus quoque erit populus, etsi aliquando incertum esse potest, utrum hæc, an illa vera aqua sit, qualem Sacramenti perfectio requirat, hoc tamen pro certo habendum esse, nunquam ex alia materia, quam ex aquæ naturalis liquore, Baptismi Sacramentum ulla ratione confici posse.

*Dam. lib. 3. cap.
10. in fin.*

12. Quare promiscue omnibus fidelibus perfecta Baptismi forma clare exponenda sit.

*Quam sæpe &
quanta cura Ba-
ptismi natura
sit inculcanda.*

Sed duarum partium, ex quibus Baptismus constare debet, postquam altera, hoc est materia, diligenter explicata fuerit, studebunt Pastores eadem diligentia formam etiam tradere, quæ est altera ejus pars maxime necessaria. In
hujus

Hujus autem Sacramenti explicatione eo majore cura, & studio elaborandum putabunt, quod tam sancti mysterii notitia non solum sua sponte fideles vehementer delectare potest, quod quidem in omni divinarum rerum scientia communiter evenit, verum etiam ad usus fere quotidianos summopere expetenda est. Cum enim sæpe incidant tempora, quemadmodum suo loco planius dicetur, in quibus tum ab aliis de populo, tum sæpissime a mulierculis Baptismum ministrari oporteat, ita fit, ut promiscue omnibus fidelibus ea, quæ ad hujus Sacramenti substantiam pertinent, cognita, & perspecta esse debeant.

13. *Quæ sit perfecta, & absoluta hujus Sacramenti forma.*

Quare dilucidis, & apertis verbis, quæ facile percipi ab omnibus possint, Pastores docebunt, hanc esse perfectam, & absolutam Baptismi formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Ita enim a Domino, & Salvatore nostro traditum est, cum Apostolis apud Matthæum præcepit, (a) *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ex illo autem verbo, *Baptizantes*, Catholica Ecclesia divinitus edocta optime intellexit, in hujus Sacramenti forma actionem ministri exprimendam esse: quod quidem fit, cum dicitur, *Ego te baptizo.* Ac quoniam, præter ministros, tum illius personam, qui baptizatur, tum principalem causam, quæ Baptismum efficit, significare oportebat, idcirco illud pronomen, *Te*, & distincta divinarum personarum nomina ad-

*Aug. l. 6. cont.
Donat. c. 25.
Gregor. Naz.
or. 40.*

Baptismi forma.

*a) Matth. 28.
19 20. Isa. 18.
Actio ministri in
Baptismo ex
Christi verbo esse
necessaria colligitur.*

*Persona quam
baptizatur.*

*Principalis causa
sanctificationis
est S. Trinitas.*

duntur, ut absoluta Sacramenti forma iis verbis concludatur, quæ modo exposita sunt, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Neque enim sola Filii persona, de qua a Joanne scribitur, (a) *Hic est qui baptizat*, sed simul omnes Sanctæ Trinitatis personæ ad Baptismi Sacramentum operantur. Quod autem in *Nomine* non in *Nominibus*, dictum est, hoc plane declarat unam Trinitatis naturam, & divinitatem. Etenim hoc loco *Nomen* ad personas non refertur, sed divinam substantiam, virtutem, & potestatem, quæ una, & eadem est in tribus personis, significat.

14. *An in forma Baptismi verba omnia perinde sint necessaria.*

Sed in hac forma, quam integram, & perfectam esse ostendimus, observandum est, quædam prorsus necessaria esse, quæ si omittantur, Sacramentum confici non potest: quædam vero non ita necessaria, ut si desint, Sacramenti ratio non constet: cujusmodi est vox illa, *Ego*: cujus vis in verbo *Baptizo* continetur. Imo vero in Ecclesiis Græcorum variata dicendi ratione prætermitti consuevit: propterea quod nullam fieri oportere ministri mentionem judicarunt. Ex quo factum est, ut in Baptismo hac forma passim utantur, *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; a quibus tamen perfecte Sacramentum ministrari, ex Concilii Florentini sententia, & definitione apparet: cum iis verbis satis explicetur id, quod ad Baptismi veritatem attinet, nimirum ablutio, quæ tunc reipsa peragitur.

a) *Joan. i. 33.*

Ambr. lib. i. de Spiritu Sancto cap. 24. & lib. 2. de Sacramentis cap. 7.
In forma baptismi quid Nomen significet.

Ignorantia lingue latine, mutans baptismi verba, verum confert baptismum.

Summa Conciliorum fol. 220.
Bernardus epist. 340.

Græcorum baptismi ratio.
Alexand. de Ales. 4. p. q. 13. memb. 3. art. 2. Conc. Flor. in doctrina de Sacrament.

15. *Quomodo Apostoli in nomine Christi baptizaverint.*

Quod si etiam aliquando tempus fuisse dicendum est, cum Apostoli (a) *in nomine* tantum Domini *Jesu Christi* baptizarent, id quidem Spiritus Sancti afflatu eos fecisse exploratum nobis esse debet, ut initio nascentis Ecclesiæ, *Jesu Christi* nomine prædicatio illustrior fieret, divinaque, & immensa ejus potestas magis celebraretur. Deinde vero rem penitus inspicientes, facile intelligemus, nullam earum partium in ea forma desiderari, quæ ab ipso Salvatore præscriptæ sunt. Qui enim Jesum Christum dicit, simul etiam Patris personam, a quo unctus est, & Spiritum Sanctum, quo unctus est, significat.

16. *Apostolos in nomine Christi, tacitis aliis duabus personis Trinitatis, nunquam baptizasse credendum est.*

Quanquam dubium fortasse alicui videri potest, an hujusmodi forma Apostoli aliquem baptizaverint, si Ambrosii, & Basilii sanctissimorum, & gravissimorum Patrum auctoritatem sequi volumus, qui ita Baptismum in nomine *Jesu Christi* interpretati sunt, ut dixerint iis verbis significari Baptismum, non qui a Joanne, sed qui a Christo Domino traditus esset: tametsi a communi, & usitata forma, quæ distincta trium personarum nomine continet, Apostoli non discederent. Atque hoc loquendi genere Paulus etiam in Epistola ad Galatas usus videtur, cum inquit, (b) *Qui- cunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*, ut significaret, in fide Christi, nec alia tamen forma, quam idem Salvator, & Dominus no-

D. Thom. in 3. p. q. 66. art. 6.

a) *Act. 2. 38.*

& *8. 16. & 10.*

48. & 19. 5.

Baptizabant

Apostoli in no-

mine Christi,

hoc est, in for-

ma tradita a

Christo.

Matth. 28.

Damasc. lib. 4.

cap. 10.

S. Ambr. lib. 1.

de Spiritu San-

cto cap. 3.

Cum nomen Jesu

adoramus, totam

Dei majestatem,

veneramus.

Petrus Chrysos-

tus serm. 144.

b) *Gal. 3. 27.*

1. Cor. 12.

ster servandam præceperat, baptizatos esse. Haftenus igitur de materia, & forma, quæ ad Baptismi substantiam maxime pertinent, fideles docere satis fuerit.

17. *Quo pacto in hoc regenerationis mysterio fieri debeat ablutio.*

Ablutio baptismi tribus modis fieri potest.

D. Thom. in 3. p. q. 66. art. 7.

Quoniam vero in hoc Sacramento conficiendo legitimæ etiam ablutionis rationem servare oportet, idcirco ejus quoque partis doctrinæ a Pastoribus tradenda est, atque ab eis breviter explicandum, communi Ecclesiæ more, & consuetudine receptum esse, ut Baptismus uno aliquo ex tribus modis confici posset. Nam qui hoc Sacramento initiari debent, vel in aquam merguntur, vel aqua in eos infunditur, vel aquæ aspersione tinguntur. Ex his autem ritibus, quicumque servetur, Baptismus vere perfici credendum est, aqua enim in Baptismo adhibetur ad significandam animæ ablutionem, quam efficit; quare Baptismus ab (a)

a) *Eph. 5. 26. Lavacrum regenerationis, Trina immersio fuit in usu Augustini tempore.*

Apostolum lavacrum appellatus est. Ablutio autem non magis fit, cum aliquis aqua mergitur, quod diu a primis temporibus in Ecclesia observatum animadvertimus, quam vel aquæ effusione, quod nunc in frequenti usu positum videmus, vel aspersione, quemadmodum (b) a Petro factum esse colligitur, cum uno die tria millia hominum ad fidei veritatem traxit, & baptizavit.

b) *Act. 1. 41.*

18. *Unicane ablutio requiratur, an trina.*

Unane, an trina ablutio fieri debeat. cap. 49. Apostolorum.

Utrum vero unica, an trina ablutio fiat, nihil referre existimandum est. Utrovis enim modo & antea in Ecclesia Baptismus vere confectum esse, & nunc confici posse, ex Di-

vi Gregorii Magni Epistola ad Leandrum scripta satis apparet. Retinendus est tamen a fidelibus is ritus, quem unusquisque in sua Ecclesia servari animadverterit.

19. *Quare caput hic potissimum abluatur.*

Atque illud præcipue monere oportet, non quamlibet corporis partem, sed potissimum caput, in quo omnes tum interiores, tum externi sensus vigent, abluendum; simulque ab eo, qui baptizat, non ante, aut post ablutionem, verba Sacramenti, quæ formam continent, sed eodem tempore, quo ablutio ipsa peragitur, pronuncianda esse.

20. *Christusne Baptismum ante, an post passionem instituerit.*

His expositis, conveniet præterea docere atque in memoriam fidelium reducere, Baptismum, quemadmodum & reliqua Sacramenta, a Christo Domino institutum esse. Hoc igitur Pastores frequenter docebunt, explicabuntque duo diversa tempora Baptismi notanda esse: alterum cum Salvator eum instituit: alterum, cum lex de eo suscipiendo sancita est. Ac quod ad primum attinet, cum a Domino hoc Sacramentum institutum esse perspicitur, cum ipse (a) a Joanne baptizatus sanctificandi virtutem aquæ tribuit. Testantur enim sancti Gregorius Nazianzenus, & Augustinus, eo tempore aquæ vim generandi, in spiritualem scilicet vitam, datam esse. Et alio loco ita scriptum reliquit: *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnia peccata abluit aqua.* Et alibi: *Baptizatur Dominus, non mundari indigens, sed tactu munda carnis aquas mundans, ut vim abluendi habeant.* Atque ad eam

Conc. Tolet. IV.
can. 5.
Dion. lib. de Eccl.
Hier. cap. 4.
D. Thom. in 3. p.
q. 66. art. 7. ad 3.
Verba Sacramenti eodem tempore, quo abluatur caput, pronuncianda sunt. Psal. 28.
Dominus super aquas.
Duo tempora institutionis baptismi.
D. Thom. in 3. p.
q. 66. art. 2.
Quando Christus baptismum instituerit.

a) Matth. 3. 16.
D. Greg. Naz.
Orat. in natal.
Salvatoris circa fin.
Ambr. Serm. 18.
& 21. super Beati immaculati.
Aug. Serm. 29.
36. & 37. de tempore.
Aqua vis per Christum est aucta.
Tota Trinitas in baptismo Christi præsens suum nomen declaravit.

rem illud maximo argumento esse potuit, quod tunc sanctissima Trinitas, in cuius nomine Baptismus conficitur, numen suum præsens declaravit. (3) Vox enim Patris audita est, Filii persona aderat, & Spiritus Sanctus in columbæ specie descendit; præterea cœli aperti sunt, quo nobis jam per Baptismum licet ascendere. Quod si quis scire cupiat, quam ratione tanta, & tam divina virtus a Domino aquis tributa sit, id quidem humanam intelligentiam superat: hoc vero satis percipi a nobis potest, Baptismo a Domino suscepto, sanctissimi, & purissimi ejus corporis tactu, aquam ad Baptismi salutarem usum consecratam esse; ita tamen, ut hoc Sacramentum, etsi ante Passionem institutum fuerit, a Passione tamen, quæ omnium Christi actionum tanquam finis erat, vim, & efficientiam duxisse, credendum sit.

21. Quando lex Baptismi homines obligare cœperit.

Lex de Baptismo suscipiendo quando lata fuerit.

Sed de altero etiam, quo scilicet tempore lex de Baptismo lata fuerit, nullis dubitandi locus relinquitur. Nam inter sacros scriptores convenit, post Domini resurrectionem, cum Apostolis præcepit, (b) *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ex eo tempore omnes homines, qui salutem æternam consecuturi erant, legem de Baptismo teneri cœpisse. Quod quidem ex Apostolorum Principis auctoritate colligitur, cum inquit: (c) *Regeneravit nos in spem vivam per Resurrectionem Jesu Christi ex mortuis*. Idemque ex illo Pauli loco, (d) *Seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret*, (cum de Ecclesia loqueretur) *mundans eam lavacro aquæ in verbo vi-*

a) *Matth. 3.*

16. 17.

Marc. 1. 10. 11.

Luc. 3. 21.

Aug. serm. 36.

de tempore.

Baptismus ante Christi passionem fuit quidem usitatus. postea tamen vim suam accepit.

b) *Matth. 28.*

19.

Marc. 16. 15. 16.

*Quando baptis-
mus homines
obligare cœpit.*

c) *1. Petr. 1. 3.*

d) *Eph. 5. 26.*

ta, licet cognoscere. Uterque enim Baptismi obligationem ad tempus, quod mortem Domini consecutum est, videtur retulisse: ut dubitandum nullo modo sit, verba etiam illa Salvatoris, (a) *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, id ipsum tempus spectasse, quod post passionem futurum erat.

a) Joan. 3. 5.

22. *Sacramentum Baptismi in quanta veneratione habendum.*

Ex iis igitur, si accurate a Pastoribus tractentur, haud dubium esse potest, quin fideles maximam in hoc Sacramento dignitatem agnoscant, ac summa animi pietate venerentur: præsertim vero cum cogitarint præclara illa, & amplissima munera, quæ, cum Christus Dominus baptizaretur, miraculorum significationibus declarata sunt, singulis, cum baptizantur, intima Spiritus Sancti virtute donari, atque impertiri. Ut enim, si quemadmodum (b) Elisæi puero contigit, nobis oculi ita aperirentur, ut cœlestes res intueri possemus, nemo adeo communi sensu carere putandus esset, quem divina Baptismi mysteria in maximam admirationem non traducerent; cur idem etiam eventurum non existimemus, cum a Pastoribus hujus Sacramenti divitiæ ita expositæ fuerint, ut eas fideles, si non corporis oculis, at mentis acie fidei splendore illuminatæ, contemplari queant?

Quanta munera in Baptis. conferantur ex his, quæ in Christi Baptismo eveniunt; docet D. Thom. in 3. p. q. 39. art. 5. & 6. b) 4. Reg. 6. 17.

23. *Quot hominum genera Baptismum administrare possint.*

Jam vero, a quibus ministris hoc Sacramentum conficiatur, non utiliter modo, sed necessario tradendum videtur; tum ut ii, quibus

Non homo, sed Christus est, qui baptizat. Sacerdos vero legationis

tantum pro Christo fungitur.

Joan. 1.

Super quem &c.

Cypri. de Baptis.

Christi circa

prin. Et dicitur

Ego te baptizo in

nomine &c.

a) 1. Cor. 14.

Triplex ordo

ministeriorum Ba-

ptismi.

Primus ordo est

Episcoporum, &

Sacerdotum.

Isid. lib. 2. de

off. Eccles. c. 24.

b) Matth. 28.

29.

c) 1. Cor. 1. 17.

Sacerdotum pro-

prium est bapti-

smum conferre.

D. Thom. in 3. 1.

q. 67. art. 2.

*) Isid. lib. 2.

de off. Eccles.

cap. 4.

d) 1. Cor. 10.

27.

Vide Leonem

Magnus epist.

38.

Secundus ordo est

Diaconorum.

Diaconi sine ne-

cessitate baptiza-

re non possunt.

Dist. 93. cap.

Diaconus.

præcipue hoc munus commissum est, illud sancte, & religiose curare studeant; tum ut ne quis tanquam fines suos egressus in alienam possessionem intempestive ingrediatur, vel superbe irrumpat; cum in omnibus ordinem servandum esse (a) Apostolus admoneat. Doceantur igitur fideles, triplicem esse eorum ordinem: ac in primo quidem Episcopos, & Sacerdotes collocandos esse, quibus datum est, ut jure suo, non extraordinaria aliqua potestate, hoc munus exercent. Iis enim in Apostolis præceptum est a Domino, (b) *Euntes baptizate*. Quamvis Episcopi, ne graviores illam docendi populi curam deferere cogerentur, (c) Baptismi ministerium Sacerdotibus relinquere soliti essent. Quod vero Sacerdotes jure suo hanc functionem exercent, ita ut præsentem etiam Episcopo ministrare Baptismum possint, ex doctrina (*) Patrum, & usu Ecclesiæ constat. Nam cum ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, (d) quæ est pacis, & unitatis Sacramentum, consentaneum fuit, potestatem iis dari omnia illa administrandi, per quæ necessario hujus pacis, & unitatis quilibet particeps fieri posset. Quod si aliquando Patres sacerdotibus sine Episcopi venia, baptizandis jus permissum non esse dixerunt, id de eo Baptismo, qui certis anni diebus solemnî cæremonia administrari consueverat, intelligendum videtur.

Secundum ministeriorum locum obtinent Diaconi, quibus sine Episcopi, aut Sacerdotis concessu non licere hoc Sacramentum administrare, plurima sanctorum Patrum decreta testantur.

24. *Qui Sacramentum Baptismi in casu necessitatis conferre possint.*

Extremus ordo illorum est, qui cogente necessitate, sine solemnibus cæremoniis baptizare possunt; quo in numero sunt omnes etiam de populo, sive mares, sive fœminæ, quamcunque illi sectam profiteantur. Nam Judæis quoque, Infidelibus, & Hæreticis, cum necessitas cogit, hoc munus permissum est, si tamen id efficere propositum eis fuerit, quod Ecclesia Catholica in eo administrationis genere efficit. Hæc autem cum multa veterum Patrum, & Conciliorum decreta confirmarunt, tum vero a Sacra Tridentina Synodo anathema in eos sanctum est, qui dicere audeant, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. In quo profecto summam Domini nostri bonitatem, & sapientiam licet admirari. Nam cum hoc Sacramentum necessario ab omnibus percipiendum sit, quemadmodum aquam ejus materiam instituit, qua nihil magis commune esse potest, sic etiam neminem ab ejus administratione excludi voluit. Quamvis, ut dictum est, non omnibus liceat solemnes cæremonias adhibere, non quidem quod ritus, aut cæremoniæ plus dignitatis, sed quod minus necessitatis, quam Sacramentum, habeant.

25. *Quis ordo in baptizando a fidelibus servandus sit.*

Neque vero hoc munus ita omnibus promiscue permissum esse fideles arbitrentur, quin ordinem aliquem ministrorum instituere maxime deceat. Mulier enim, si mares adsint, Laicus

D. Thom. in 3. p. q. 67. art. 1. & de Consecr. Dist. 4. cap. Cunctas. Quilibet in necessitate baptizare potest. Sess. 7. Conc. Trid. de Baptism. can. 4. Conc. item Later. c. 1. & habetur de summa Trin. c. Firmiter & Conc. Flor. in decr. Eugenii.

Populares non debent solemnes cæremonias in Baptism. adhibere. D. Thom. in 3. p. q. 67. art. 3.

cus item præfente Clerico, tum Clericus coram Sacerdote, Baptismi administrationem sibi sumere non debent. Quamquam obstetrices, quæ baptizare consueverunt, improbandæ non sunt, si interdum præfente aliquo viro, qui hujus Sacramenti conficiendi minime peritus sit, quod alias viri magis proprium officium videretur, ipsæ exequantur.

26. *Cur præter eos, qui baptizant, in regenerationis mysteriis Patrini adhibeantur.*

De patrinis baptizandorum agit Dionys. lib. de Eccles. Hieron. cap. 4. Alex. de Alei 4. p. qu. 10. memb. 3. art. 1.

Accedit autem ad eos ministros, qui, ut hætenus declaratum est, Baptismum conficiunt, aliud etiam ministrorum genus, qui ad sacram, & salutarem ablutionem celebrandam ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine adhiberi solent, ii nunc Patrini, olim Susceptores, Sponsores, seu Fidejussores, communi vocabulo, & rerum divinarum scriptoribus vocabantur. De quorum munere, quoniam ad omnes fere laicos pertinet, accurate a Pastoribus agendum erit, ut fideles intelligant, quæ potissimum ad illud recte perficiendum necessaria sint. In primis vero explicare oportet, quæ causa fuerit, cur ad Baptismum, præter Sacramenti Ministros, Patrini etiam, & Susceptores adjungerentur. Quod quidem optimo jure factum esse, omnibus videbitur, si meminerint, Baptismum esse spirituales regenerationem, per quam filii Dei nascimur. De ea enim ita loquitur D. Petrus, (a) *Sicut modo geniti infantes rationabile, sine dolo, lac concupiscite.* Ut igitur postquam aliquis in hanc lucem editus est, nutrice, & pædagogo indiget, quorum ope, atque opera educetur, ac doctrina, & bonis arti-

D. Thom. in 3. p. q. 67. art. 7.

(a) 1. Petr. 2. 2.

artibus erudiatur: ita etiam necesse est, ut qui ex Baptismi fonte vitam spiritualem vivere incipiunt, alicujus fidei, & prudentiæ committantur, a quo Christianæ Religionis præcepta haurire, ad omnemque pietatis rationem institui possint, atque ita paulatim in Christo adolescere, donec tandem viri perfecti, juvante Domino, evadant: cum præsertim Pastoribus, qui publicæ Parochiarum curationi præpositi sunt, tantum temporis non superfit, ut privatam illam curam pueros in fide erudiendi suscipere possint. Hujus autem vetustissimæ consuetudinis præclarum testimonium a D. Dionysio habemus, cum inquit: *Divinis nostris Ducibus* (sic enim Apostolos vocat) *in mentem venit, & visum est suscipere infantes, secundum istum sanctum modum, quod naturales parentes pueri cum cuidam docto in divinis, veluti pædago traderent; sub quo sicut sub divino patre, & salvationis sanctæ susceptore, reliquum vitæ puer degeret.* Eandem vero sententiam confirmat Hyginii auctoritas.

27. *Cognatio spiritualis in Baptismo contracta matrimonium impedit, & dirimit.*

Quamobrem sapientissime a sancta Ecclesia constitutum est, ut non solum is, qui baptizat cum baptizato, sed etiam susceptor cum eo, quem suscipit, & cum ejus veris parentibus affinitate devinciatur: ita ut legitima nuptiarum fœdera inter hos omnes iniri non possunt, atque inita dirimantur.

28. *Quæ sint Patrinorum partes, quidque ab illis exigatur.*

Præterea docere oportet fideles, quæ sint Susceptoris partes. Etenim hoc munus adeo negli-

Patrinorum adhibendorum quam vetusta sit consuetudo. S. Dionys. de Eccl. Hier. c. 7. p. 3. & 12. in fin. Hygin. Papa de cons. dis. 4. c. in Catechismo, & ibid. c. Non plures, &c. in Bapt. & 30. qu. 1. cap. pervenit, & seq. De affinitate in Baptismo contracta. Sess. 24. Conc. Trid. de Reform. Matr. c. 2.

Patrinorum officium.

D. Thom. in 3. p. q. 67. art. 8.

negligenter in Ecclesia tractatur, ut nudum tantum hujus functionis nomen relictum sit: quid autem sancti in eo contineatur, ne suspicari quidem homines vldeantur. Hoc igitur universe Susceptores semper cogitent, se hac potissimum lege obstrictos esse, ut spirituales filios perpetuo commendatos habeant, atque in iis, quæ ad Christianæ vitæ institutionem spectant, curent diligenter, ut illi tales se in omni vita præbeant, quales eos futuros esse solemni cæremonia sponponderunt. Audiamus quid ea de re sanctus Dionysius scribat, verba sponforis exprimens: *Spondeo puerum in-*

Dionys. de Eccl. Hierarch. cap. 7. par. 3.

D. Aug. ser. 167. de temp. Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 2. in fin.

ducturum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, ut abrenunciet contrariis; omnino profiteatur, peragatque divina, quæ pollicetur. Idem Divus Augustinus, Vos, inquit, ante omnia tum viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, ut cognoscatis fidejussores apud Deum extitisse pro illis, quos vixi estis de sacro fonte suscipere. Ac profecto decet maxime, eum, qui aliquod officium suscepit, in eo diligenter exequendo nunquam defatigari: & qui se alterius pædagogum, & custodem professus est, minime pati, illum esse desertum, quem semel in fidem, & clientellam suam recepit, donec illum opera, & præsidio suo egere intellexerit. Quæ autem filiis spiritualibus tradenda sint, paucis Divus Augustinus comprehendit, cum de hoc ipso Susceptorum officio loqueretur: inquit enim:

Quid Susceptores filios suos spirituales docere debeant, fusius Aug. ser. 165.

Debent eos admonere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant, & ante omnia Symbolum, & orationem Dominicam eos doceant:

Decca

Decalogum etiam, & quæ sint prima Christianæ Religionis rudimenta.

29. *Quivis promiscue ad Susceptoris munus non est admittendus.*

Quæ cum ita se habeant, facile intelligimus, cuinam hominum generi sanctæ hujus tutelæ administratio committenda non sit, nimirum iis, qui eam gerere aut fideliter nolint, aut sedulo, & accurate non queant. Quocirca præter naturales parentes, quibus non licet eam curationem suscipere, ut ex eo magis appareat, quantum hæc spiritualis educatio a carnali distet, Hæretici in primis, Judæi, infideles, ab hoc munere omnino prohibendi sunt, ut qui in ea cogitatione, & cura semper versentur, ut fidei veritatem mendaciis semper obscurant, atque omnem Christianam pietatem evertant.

30. *Quis Patrinorum numerus esse debeat.*

Plures quoque ne baptizatum de Baptismo suscipiant, sed ut unus tantum, sive vir, sive mulier, vel ad summum unus, & una, Tridentino Concilio statutum est: tum quia disciplinæ, atque institutionis ordo a multitudine magistrorum perturbari poterat: tum quia providere oportebat, ne inter plures hujusmodi affinitates conjungerentur, quæ impedirent, quominus legitimo matrimonii vinculo hominum inter homines societas latius diffunderetur.

31. *Baptismus ad salutem omnibus necessarius.*

Sed cum cæterarum rerum cognitio, quæ hactenus expositæ sunt, fidelibus utilissima habenda sit, tum vero nihil magis necessarium videri potest, quam ut doceantur, omnibus

de tempore: sed hæc habentur de cons. dist. 4. cap. 120. Vos autem.

Quales Patrinus sint assumendis.

Parentes naturales filios suos suscipere non possunt.

30. q. 1. c. Pervenit. D Thom. in 3. p. q. 67. arr. 8. ad secundum. Neque infideles, & hæretici ex Concil. Mog. can. 55. & de cons. dist. 4. cap. In Baptismo smate.

Patrinorum numerus.

Sess. 24. Conc. Trid. de reform. Matrim. cap. 20. & idem habetur de consecr. dist. 4. cap. Non plures. & de cogn. spirit. c. Quamvis.

a) *Joan. 3. 5.*
Matth. 28. 19.
Clemens Roman.
epist. 4.
Aug. in Joan.
tract. 13.
Ambr. de iis, qui
missi. initian-
tur. c. 4. Conc.
Later. cap. 1.
Citra Bapti-
smum nullus
omnino salvari
potest.

hominibus Baptismi legem (a) a Domino præscriptam esse, ita ut, nisi per Baptismi gratiam Deo renascantur, in sempiternam miseriam, & interitum a parentibus, siue illi fideles siue infideles sint, procreentur. Igitur sæpius a Pastoribus explicandum erit, quod apud Evangelistam legitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

32. *Infantes omnino sunt baptizandi.*

Conc. Trid. de
Baptismo can. 5.
& sess. 6. de iusti-
ficazione cap. 4.
De Baptismo
parvulorum sess.
5. Concil. Trid.
decreto de pecca-
to originali, &
sess. 7. de Baptis.
c. 12. 13. & 14.
Dionys. Areop.
de Eccl. Hier. c. 7.
Aug. epist. 28. &
lib. 1. de peccat.
meritis. & remiss.
c. 23. Conc. Mi-
levit. cap. 2.
b) Matth. 19. 14.
c) Marc. 10. 16.
Luc. 18. c. 15.
d) 1. Cor. 1. 16.

Quam legem non solum de iis, qui adulta ætate sunt, sed etiam de pueris infantibus intelligendam esse, idque ab Apostolica traditione Ecclesiam accepisse, communis Patrum sententia, & autoritas confirmat. Præterea credendum est, noluisse Christum Dominum Baptismi Sacramentum, & gratiam pueris denegari, de quibus dicebat: (b) *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire, talium est enim regnum cælorum,* (c) quos amplexabatur, super quos manus imponebat, & quos benedicebat. Deinde cum (d) legimus totam aliquam familiam a Paulo baptizatam esse, satis apparet, pueros etiam, qui in illorum numero erant, salutari fonte ablutos esse. Deinde Circumcisio, quæ figura fuit Baptismi, eum morem maxime commendat. (e) Pueros enim octavo die circumcidi solitos, nemo est, qui ignoret. Ac quibus (f) circumcisio manufacta in expoliatione corporis carnis proderat, iisdem Baptismum, qui est (g) circumcisio Christi non manufacta, prodesse perspicuum est.

h) Rom. 5. 17.
Dion. Areop. in
7. c. li. de Hier.
Eccl. hanc ratio-
nem habet.

Postremo, ut Apostolus docet (h) *si unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundan-*

gratiam gratiae, & donationis, & iustitiae accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Cum itaque per Adæ peccatum pueri ex origine noxam contraxerint, multo magis per Christum Dominum possunt gratiam, & iustitiam consequi, ut regnent in vitam: quod quidem sine Baptismo fieri nullo modo potest. Quare docebunt Pastores, infantes omnino baptizandos, & deinde paulatim teneram ætatem Christianæ Religionis præceptis ad veram pietatem informandam esse. Nam (a) ut a Sapiente præclare dictum est, *Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.*

a) Prov. 22. 6.

33. *Infantes in Baptismo gratiam spiritualem percipiunt.*

Neque enim dubitare licet, quin infantes fidei Sacramenta, cum abluuntur, accipiant: non quia mentis suæ assensione credant: sed quia parentum fide, si parentes fideles fuerint, sin minus, fide (ut D. Augustini verbis loquamur) universæ societatis sanctorum muniuntur. Etenim ab iis omnibus recte dicimus eos Baptismo offerri, quibus placet, ut offerantur, & quorum charitate ad communionem Sancti Spiritus adjunguntur.

Infantes etiam in Baptismo gratiam accipiunt.

Aug. in Enchir. cap. 42. Scor. 4. dist. 4. quæst. 2.

34. *Infantum Baptismus non differendus.*

Hortandi autem sunt magnopere fideles, ut liberos suos, cum primum id sine periculo facere liceat ad Ecclesiam deferendos, & solemnibus cæremoniis baptizandos curent. Nam cum pueris infantibus nulla alia salutis comparandæ ratio, nisi eis Baptismus præbeatur, relicta sit, facile intelligitur, quam gravi culpa illi sese obstringant, qui eos Sacramen-

Infantes max ad Baptismum sunt deferendi. Greg. Naz. or. 40. in sanctum Baptisma.

Aug. lib. 3. de orig. anima c. 9. & lib. 1. de peccat. mer. & rem. c. 23.

ti gratia diutius, quam necessitas postulet, carere patiantur : cum præsertim propter ætatis imbecillitatem infinita pene vitæ pericula impendeant.

35. *Adulti quomodo ante Baptismum instruendi sint.*

De Baptismo adultorum vide August. in lib. de sim. de & operibus c. 9. & de consec. dist. 4. cap. ante Baptismum, & ante viginti.

Diversam vero rationem in iis servandam esse, qui adulta ætate sunt, & perfectum rationis usum habent, qui scilicet ab infidelibus oriuntur, antiquæ Ecclesiæ consuetudo declarat. Nam Christiana quidem fides illis proponenda est, atque omni studio ad eam suscipiendam cohortandi, alliciendi, invitandi sunt. Quod si ad Dominum Deum convertantur, tum vero monere oportet, ne ultra tempus ab Ecclesia præscriptum Baptismi Sacramentum differant. Nam cum scriptum sit, (a) *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem*, docendi sunt, perfectam conversionem in nova per Baptismum generatione positam esse : præterea, quo serius in Baptismum veniunt, eo diutius sibi carendum esse cæterorum Sacramentorum usu, & gratia, quibus Christiana Religio colitur, cum ad ea sine Baptismo nulli aditus patere possit: deinde etiam maximo fructu privari, quem ex Baptismo percipimus; siquidem non solum omnium scelerum, quæ antea admissa sunt, maculam, & sordes Baptismi aqua prorsus eluit, ac tollit; sed divina gratia nos ornat, cujus ope, & auxilio in posterum etiam peccata vitare possumus, justitiamque, & innocentiam tueri: qua in re summam Christianæ vitæ constare facile omnes intelligunt.

a) *Eccl. 5. 8.*

Baptismi quantus sit virtus.

36. *Adultis Baptismus differendum esse demonstratur.*

Sed quamvis hæc ita sint, non consuevit tamen Ecclesia Baptismi Sacramentum huic hominum generi statim tribuere, sed ad certum tempus differendum esse constituit. Neque enim ea dilatio periculum, quod quidem pueris imminere supra dictum est, conjunctum habet; cum illis, qui rationis usu præditi sunt, Baptismi suscipiendi propositum, atque consilium, & male actæ vitæ poenitentia satis futura sit ad gratiam, & justitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quo minus salutari aqua ablui possint. Contra vero hæc dilatio aliquas videtur utilitates asferre. Primum enim quoniam ab Ecclesia diligenter providendum est, ne quis ad hoc Sacramentum ficto, & simulato animo accedat, eorum voluntas, qui Baptismum petunt, magis exploratur, atque perspicitur, cujus rei causa, in antiquis Conciliis decretum legimus, ut qui ex Judæis ad fidem Catholicam veniunt, antequam Baptismus illis administretur, aliquot menses inter Catechumenos essent; deinde in fidei doctrina, quam profiteri debent, & Christianæ vitæ institutionibus erudirentur perfectius. Præterea major religionis cultus Sacramento tribuitur, si constitutis tantum Paschæ, & Pentecostes diebus solemnī cæremonia Baptismus suscipiant.

37. *Baptismus non semper est adultis differendus.*

Sed interdum tamen Baptismi tempus iusta aliqua, & necessaria de causa differendum non est; veluti si vitæ periculum instare videatur; ac præsertim si illi abluendi sint, qui jam si-

*Propositum Ba-
ptismi in necessi-
tate ad salutem
sufficit. Aug. in
l. quæst. in Lev.
q. 85. Ambr. in
lib. 5. epist. 32.
de obstu Valent.
D. Thom. in 3. p.
qu. 65. art. 2.
Cur expediat in
adultis Bap-
tismus differri.*

*Concil. Agaren.
c. 24. & de consec.
dist. 9. cap. Ju-
dæi. Vide item
Concil. Brach. 2.
cap. 1. & Laod.
c. 46.*

*Quando non de-
bet differri debeat
Baptismus.
Greg. Naz. orat.
40. in S. Bapti.*

a) *Act. 8. 38.*b) *Act. 10. 48.*

dei mysteria plene perceperint. Quod quidem Philippum, & Apostolorum Principem fecisse satis constat, (a) cum alter Candacis reginæ Eunuchum, (b) alter Cornelium nulla interposita mora, sed statim ut se Fidem amplecti professi sunt, baptizavit.

38. *Quomodo affecti esse debeant, qui sunt baptizandi.*

Primum in baptizandis propositum requiritur.

c) *Rom. 6. 3.*

Aug. in lib. de penit. medic. c. 2.

D. Thom. in 3. p. q. 68. art. 7.

Docendum præterea, ac populo explicandum erit, quomodo affecti esse debeant, qui baptizandi sunt. In primis itaque opus est, ut velint, propositumque sit illis Baptismum suscipere. Nam cum unusquisque (c) in Baptismo peccato moriatur, & novam vitæ rationem, & disciplinam suscipiat, æquum est, non invito cuiquam, aut recusanti, sed illis tantum, qui sponte sua, & libenti animo accipiunt, Baptismum præberi. Quare ex sancta traditione semper servatum animadvertimus, ut nemini Baptismus ministretur, nisi prius interrogatus fuerit, an velit baptizari. Nec vero in pueris quoque infantibus eam voluntatem deesse existimandum est, cum Ecclesiæ voluntas, quæ pro illis spondet, obscura esse non possit.

D. Thom. in 3. p. q. 68. art. 2. & colligitur ex Aug. lib. 4. Conf. c. 1.

39. *Amentes quando possint, vel non possint baptizari.*

Præterea amentes, & furiosi, qui cum aliquando compotes mentis essent, in insaniam deinde inciderunt, ut qui eo tempore nullam Baptismi suscipiendi voluntatem habebant, nisi vitæ periculum immineat, baptizandi non sunt: cum autem in vitæ discrimine versantur, si antequam furere inciperent, ejus voluntatis significationem dederunt, abluendi sunt: sin minus, a Baptismi administratione abstinendum est.

Idem.

Idemque iudicium de dormientibus fieri debet. Quod si in mentis potestate nunquam fuerunt, ita ut nullum rationis usum habuerint, eos in fide Ecclesiæ non secus, ac pueros, qui ratione carent, baptizandos esse, Ecclesiæ autoritas, & consuetudo satis declarat.

40. *Quæ præterea ad Baptismum suscipiendum requirantur.*

Verum præter Baptismi voluntatem, fides etiam ea ratione, qua de voluntate dictum est, ad consequendam Sacramenti gratiam maxime necessaria est. Etenim Dominus, & Salvator noster docuit, (a) *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Deinde ut quemlibet admisorum scelerum, & male actæ vitæ poeniteat: atque ut idem in posterum a peccatis omnibus abstinere statuatur, opus est; aliter enim qui ita Baptismum peteret, ut tamen peccandi consuetudinem nollet emendare, omnino repellendus est. Nihil enim Baptismi gratiæ, & virtuti adeo repugnat, quam eorum mens, & consilium, qui nullum unquam peccandi finem sibi constituunt. Cum itaque Baptismus ob eam rem expetendus sit, (b) *ut Christum induamus, & cum eo jungamur*, plane constat, merito a sacra ablutione rejiciendum esse, cui in vitiis, & peccatis perseverare propositum est: præsertim vero, quia nihil eorum, quæ ad Christum, & Ecclesiam pertinent, frustra suscipiendum est; inanemque Baptismum, si iustitiæ, & salutis gratiam spectemus, in eo futurum esse, satis intelligimus, (c) qui secundum carnem ambulare non secundum spiritum cogitat: etsi, quod ad sacramentum pertinet,

In baptizandis fides requiritur. Vide Alex. de Alas 4. p. 9. 18. mem. 2. art. 2.

a) Marc. 16. 16. Tertio requiritur poenitentia.

b) Galat. 3. 27.

Ubi frustra adhiberi Sacramenta videntur, ibi abstinendum est.

c) Rom. 8. 1. Verus Baptismus esse potest in impenitente, sed non salutaris.

- perfectam ejus rationem sine ulla dubitatione consequitur, si modo, cum rite baptizatur, in animo habeat id accipere, quod a sancta Ecclesia administratur. Quamobrem Princeps Apostolorum magnæ illi hominum multitudi-
 ni, qui, ut ait Scriptura, compuncti corde
 a) *Act. 2. 38.* ab eo, & a reliquis Apostolis, quid sibi facien-
 dum esset, quæsierant, ita respondit, (a)
Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque ve-
 b) *Act. 3. 19.* *strum, & alio loco, (b) Penitemini, inquit, &*
convertimini, ut deleantur peccata vestra. Item
 beatus Paulus ad Romanos scribens aperte
 c) *Rom. 6. 11.* ostendit, ei, (c) qui baptizatur, omnino mo-
 riendum esse peccatis: quare nos monet, (d)
 d) *ibidem 13.* *ne exhibeamus membra nostra arma iniquitatis pec-*
cato, sed exhibeamus nos Deo, tanquam ex mortuis
viventes.

41. *Quantum de his sermonem habere conferat.*

Hæc vero si fideles sæpe meditati fuerint, primum quidem summam Dei bonitatem vehementer admirari cogentur, qui nihil tale merentibus, tam singulare, & divinum Baptismi beneficium, sola sua misericordia adductus tribuit; deinde cum sibi ante oculos proponent, quam aliena esse debeat ab omni crimine eorum vita, qui tanto munere ornati sunt, illud etiam in primis a Christiano homine requiri facile intelligent, ut quotidie tam sancte, & religiose traducere vitam studeant, perinde ac si ea ipsa die Baptismi Sacramentum, & gratiam consecuti essent. Quamquam ad inflammandos veræ pietatis studio animos nihil magis proficiet, quam si Pastores accurata oratione explicaverint, quinam sint Baptismi effectus.

42. *Præcipuus Baptismi effectus quis sit.*

De his igitur quoniam sæpe agendum est, ut fideles magis perspiciant, se in altissimo dignitatis gradu positos esse, nec se ab eo dejici ullis adversarii insidiis, vel impetu ullo unquam tempore patiantur, hoc primum tradere oportet, peccatum, sive a primis parentibus origine contractum, sive a nobis ipsis commissum, quamvis etiam adeo nefarium sit, ut ne cogitari quidem posse videatur, admirabili hujus Sacramenti virtute remitti, & condonari. Id vero multo ante ab Ezechiale prænuntiatum est, per quem Dominus Deus ita loquitur: (a) *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Et Apostolus ad Corinthios, post longam peccatorum enumerationem, subjecit: (b) *Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Atque hanc doctrinam perpetuo a sancta Ecclesia traditam esse perspicuum est. Sanctus enim Augustinus in libro, quem de Baptismo parvulorum comscripsit, ita testatur: *Generante carne tantum contrahitur peccatum originale, regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum peccatorum fit remissio.* Et sanctus Hieronymus ad Oceanum, *Omnia, inquit, in Baptismate condonata sunt crimina.* Ac ne dubitare amplius ea de re cuiquam liceret, post aliorum Conciliorum definitionem, sacra etiam Tridentina Synodus idem declaravit, cum anathema in eos decrevit, qui aliter sentire auderent, quive asseverare non dubitarent, quamvis peccata in Baptismo remittantur, ea tamen prorsus non tolli, aut radicitus evelli,

De eximiis Baptismi effectibus.
G. ex. Naz. orat.
40. in sanctum Baptisma.

Primus ac præcipuus Baptismi effectus est cuiuscunque peccati remissio.
Concil. Trid.
sess. 5. de peccato orig.

a) *Ezech. 36. 25.*

b) *1. Cor. 6. 11.*

D. Aug. lib. 1. de pecc. mer. & remiss. c. 15. Vide eundem lib. 1. contra duas epist. Pelag. c. 13. & in Enchir. c. 64.
Greg. 1. 9. ep. 39.

S. Hieron. t. 2. ad Ocean. ep. 31. ante medium.
Conc. Vian. & Eloront. in doct. de Sac. Trident. Synod. sess. 5. de peccato orig.

sed quodam modo abradi, ita ut peccatorum radices animo infixæ adhuc remaneant. Namque, ut ejusdem sanctæ Synodi verbis utamur, *in renatis nihil odit Deus: quia (a) nihil damnationis est his, qui (b) vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant, sed (c) veterem hominem exuentes, & (d) novum, qui secundum Deum creatus est, induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt.*

43. *Concupiscentia in baptizatis an sit peccatum.*

Ac fateri quidem oportet, sicut eodem loco ipsius Synodi auctoritate decretum est, in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem remanere: sed illa vere peccati rationem non habet. Nam ex Divi quoque Augustini sententia (e) *In parvulis baptizatis concupiscentiæ reatus absolvitur, ad agonem velinquitur.* Atque idem alibi testatur (f) *Concupiscentiæ reatus in Baptismate solvitur, sed infirmitas manet.* Concupiscentia enim, quæ ex peccato est, nihil aliud est, nisi animi appetitio, natura sua rationi repugnans: qui tamen motus si voluntatis consensum, aut negligentiam conjunctam non habeat, a vera peccati natura longe abest. Ac cum sanctus Paulus inquit, (g) *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret,* (h) *Non concupisces:* ex his verbis non ipsam concupiscendi vim, sed voluntatis vitium intelligi voluit. Eandem doctrinam tradit sanctus Gregorius ita scribens: *Si qui sunt, qui dicant, peccata in Baptismo superficie tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius? cum per fidei Sacramentum anima peccatis radicitiis absoluta, soli Deo inhaereat.* Atque ad

eam

a) Rom. 5. 1.

b) Rom. 6. 4.

c) Col. 3. 9. 10.

d) Eph. 4. 24.

Aug. de Gen. ad
litt. lib. 6. cap.

14. & habetur de

Ponit. dist. 2. c.

Quomodo reno-

vari.

De concupiscen-

tia in baptizatis

remanente Cone.

Trit. de peccato

orig. sess. 5. Quid

concupiscentia.

e) D. Aug. l. 1.

de peccat. meris.

& remiss. cap. 39.

f) Id. l. 1. de

nup. & con. cap.

23. 25. & con.

Jul. l. 6. cap. 5.

retr. c. 15. & de

ver. Ap. ser. 6.

g) Rom. 7. 7.

h) Exod. 20.

17.

B. Greg. lib. 9.

Reg. epist. 39.

Reg. 1. 30.

eam rem demonstrandam Salvatoris nostri testimonio utitur, cum apud sanctum Joannem ait (a) *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.*

a) Joan. 13. 10.

44. *Omnia peccata Baptismo tolli iterum demonstratur.*

Quod si cui expressam hujus rei figuram, & imaginem libet intueri, proponat sibi ad contemplandum Naaman Syri leprosi historiam (b) qui cum septies Jordanis aqua se abluisset, testante Scriptura, ita a lepra mundatus est, ut ejus caro, caro pueri videretur. Quare Baptismi proprius effectus est peccatorum omnium, sive originis vitio, sive nostra culpa contracta sint, remissio. Cujus rei causa a Domino, & Salvatore nostro institutum esse, clarissimis verbis Apostolorum Princeps, ut alia testimonia omittamus, explicavit, cum inquit, (c) *Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum.*

b) 4. Reg. 5. 14.

c) Act. 2. 38.

45. *Ut culpa, ita etiam poena omnis Baptismo remittitur.*

Jam vero in Baptismo non solum peccata remittuntur, sed peccatorum etiam & scelerum poenae omnes a Deo benigne condonantur. Nam etsi omnibus Sacramentis hoc commune est, ut per illa virtus passionis Christi Domini communicetur, de solo tamen Baptismo dictum est ab Apostolo, (d) nos per ipsum Christo commori, & sepeliri. Ex quo sancta Ecclesia semper intellexit, sine maxima Sacramenti injuria fieri non posse, ut ei, qui Baptismo expiandus sit, ejusmodi pietatis officia, quae usitato nomine sancti Patres Opera satisfactionis

Secundus Baptismi effectus est omnium poenarum, quae peccatis debebantur, condonatio.

D. Thom. in 3. p. q. 69. art. 2.

Ex Ambrosio in cap. 11. Ep. ad Rom. cui consentit. Aug. liv. 1. de nupt. & concup. cap. 34.

d) Rom. 6. 3. Jam recens baptizato non est imponenda satisfactio.

*D. Thom. in 3. p.
q. 68. art. 5.
Gregor. lib. 7.
Regist. epist. 24.*

vocarunt, imponantur. Nec vero quæ hoc loco traduntur, veteris Ecclesiæ consuetudini adversantur, quæ olim Judæis, cum baptizarentur, præcipiebat, ut quadraginta continuos dies jejunarent. Neque enim illud institutum ad satisfactionem pertinebat, sed qui baptismum percepissent, ea ratione admonebantur, ut Sacramenti dignitatem venerantes, jejuniis, & orationibus aliquandiu sine intermissione operam darent.

46. *Non liberatur mox baptizatus a pœnis civilibus.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 69. art. 2.
ad 3um.*

Sed quamquam in Baptismo pœnas peccatorum condonari exploratum esse debet, ab eo tamen pœnarum genere, quæ civilibus judiciis ob grave aliquod scelus persolvendæ sunt, nemo liberatur; ita ut qui morte dignus sit, per Baptismum a pœna, quæ legibus constituta est, eripiatur. Tametsi vehementer laudanda esset eorum Principum religio, & pietas, qui eam quoque animadversionem, ut Dei gloria in suis Sacramentis illustrior fieret, fontibus remitterent, ac condonarent.

47. *Remittuntur in Baptismo pœnæ, quæ post hanc vitam inferri solent.*

Pœna inferni in Baptismo remittuntur.

*Fulg. lib. de fide
ad Pet. Diac.
cap. 27.*

Efficit præterea Baptismus post hujus vitæ curriculum, pœnarum omnium, quæ originale peccatum consequuntur, liberationem. Si quidem merito mortis Domini factum est, ut hæc consequi possemus. Baptismo autem, ut supra dictum est, ei commorimur (a) Si enim, ut inquit Apostolus, *complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.*

a) *Rom. 6. 5.*

49. *Quare per Baptismum integræ naturæ status non statim reddatur.*

Quod si quærat aliquis, cur statim post Baptismum, in hac etiam mortali vita, his incommodis non careamus, atque ad perfectum illum vitæ gradum, in quo Adam primus humani generis parens ante peccatum collocatus fuerat, sacræ ablutionis virtute non transferamur, id quidem duabus potissimum de causis factum esse respondebitur, quarum prima est, quod nobis (a) qui per Baptismum Christi corpori conjuncti, atque ejus membra effecti sumus, plus aliquid dignitatis tribuendum non erat, quam ipsi capiti nostro tributum esset. Cum igitur Christus Dominus, etsi ab initio ortus sui, (b) gratiæ, & veritatis plenitudinem habuit, tamen humanæ naturæ fragilitatem, quam suscepit, non ante deposuerit, quam passionis tormenta, & mortem pertulit, ac deinde ad immortalis vitæ gloriam resurrexit; quis miretur, cum videat fideles, qui jam per Baptismum coelestis justitiæ gratiam adepti sunt, adhuc tamen caduco, & fragili corpore vestiri, ut postquam multis laboralibus pro Christo perfuncti, morte obita, denuo ad vitam revocati fuerint, tandem digni sint, qui cum Christo ævo sempiterno perfruantur?

Altera vero causa, cur in nobis post Baptismum infirmitas corporis, morbus, dolorum sensus, concupiscentiæ motus relinquatur, illa est, ut scilicet tanquam segetem, & materiam virtutis haberemus, ex qua deinde uberiores gloriæ fructum, atque ampliora præmia consequeremur. Nam cum patienti animo vitæ in-

com-

Cur post Baptismum huius vitæ pena remaneant.

Concil. Trid. sess. 5. can. 5. D. Th. in 3. p. q. 65. art. 3.

Prima ratio.

a) *Rom. 6. 3. 4.*

b) *Joan. 1. 14. de orth. fid. Dam. lib. 3. cap. 20.*

Secunda ratio.

- commoda omnia toleramus, pravaſque animi noſtri affectiones ſub rationis imperium divina ope ſubjicimus, certa ſpe niti debemus fore, ut, ſi cum Apoſtolo (a) bonum certamen certaverimus, curſum conſummaverimus, fidem ſervaverimus, repositam quoque juſtitiae coronam reddat nobis Dominus in illa die juſtus judex. Sic vero etiam cum filiis Iſrael videtur Dominus egiſſe, quos etſi ab Ægyptiorum ſervitute, Pharaone, atque ejus exercitu in mare demerſo, liberavit, tamen non ſtatim in beatam illam promiſſionis terram introduxit, ſed prius in multis, variisſque caſibus exercuit: ac deinde cum eos in promiſſae terrae poſſeſſionem miſiſſet, cæteros quidem incolae e patriis ſedibus exturbavit, (b) quaſdam vero nationes reliquas fecit, quas delere non potuerunt, ut populo Dei bellicae virtutis, & fortitudinis exercendae occaſio nunquam deeſſet.

Tertia ratio.

- Huc accedit, quod ſi per Baptiſmum, præter dona cœleſtia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur, dubitari merito poſſet, quin multi præſentis potius vitæ commoda, quam futuræ ſperatam gloriam conſectantes, ad Baptiſmum venirent; cum tamen non falſa hæc, & incerta, (c) quæ videntur, ſed vera, atque æterna, quæ non videntur, bona Chriſtiano homini ſemper propoſita eſſe debeant.

Renati inter hujus vitæ miſerias ſuam habent lætitiā.

d) Ephes. 4. 1.

49. *Renati inter hujus vitæ miſerias ſolida animi oblectatione non deſtituuntur.*

Sed interim tamen hujus vitæ conditio, quæ miſeriarum plena eſt, in his, qui (d) digne ambulant ſua vocatione, ſuis voluptatibus,

& lætitiis non caret. Quid enim nobis, qui jam per Baptismum (a) veluti palmites, infiti sumus in Christum, jucundius, aut optabilius esse potest, quam, cruce in humeros nostros subolata, eum ducem sequi, nullisque aut laboribus defatigari, aut periculis retardari, quominus (b) ad præmium supernæ vocationis Dei omni studio contendamus, (c) alii virginitatis lauream, alii (d) doctrinæ & prædicationis coronam, (e) alii martyrii palmam, alii alia virtutum decora a Domino accepturi? Quæ quidem præclara laudis insignia nemini darentur, nisi prius nos ipsos in hujus ærumnosæ vitæ stadio exercuissemus, atque in acie invicti stetissemus.

50. *Quid præter culpæ, & pœnæ remissionem Baptismo homini præstetur.*

Sed ut ad Baptismi effectus oratio redeat, exponendum erit, hujus Sacramenti virtute nos non solum a malis, quæ vere mala dicenda sunt, liberari, verum etiam eximiis bonis, & muneribus augeri. Animus enim noster divina gratia repletur, qua (f) justi, & (g) filii Dei effecti, (h) æternæ quoque salutis hæredes instituimur. Nam, ut scriptum est, (i) qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: (k) mundatamque Ecclesiam lavacro aquæ in verbo vitæ Apostolus testatur. Est autem gratia, quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis proposita, decrevit, non solum per quam peccatorum fit remissio, sed divina qualitas in anima inhærens, ac veluti splendor quidam, & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque

a) *Joan. 15. 5.*

b) *Phil. 3. 14.*

c) *Apoc. 14. 4.*

d) *Dan. 12. 3.*

e) *Apoc. 7. 9.*

Tertius Baptismi effectus est gratia Dei largitis.
D. Thom. in 3. p. q. 69. art. 4.

f) *1. Jean. 3. 7.*

g) *Joan. 1. 12.*

h) *Rom. 8. 17.*

i) *Mar. 16. 16.*

Quomodo per Baptismum filii Dei efficiamur, declarabitur
Seß. 9. de prædicatione Dominica.
k) *Ephes. 5. 16.*
Quid sit gratia.
Seß. 6. Concil. Trid. de Justificatione cap. 7.

que animas pulchriores, & splendidiore red-
dit, Atque id ex sacris literis aperte colligi-
tur, cum (a) gratiam effundi dicant, (b) eamque
Spiritus Sancti pignus soleant appellare.

a) Rom. 5. 5.

b) 2. Cor. 1.

22. & 5. 5.

Virtutum infu-

sio in Baptismo.

Dam. lib. 4. de

fid. orth. cap. 1.

51. *Gratiæ divinæ, quæ Baptismo infunditur, ad-
duntur veluti pedissequæ virtutes.*

Huic autem additur nobilissimus omnium vir-
tutum comitatus, quæ in animam cum gratia
divinitus infunduntur. Quare cum Apostolus
ad Titum ait, (c) *Salvos nos fecit per lavacram
regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti, quem
effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem
nostrum*, D. Augustinus verba illa, *Abunde effudit*,
explanans. *Nimirum, inquit, ad remissionem pecca-*
torum, & copiam virtutum.

c) Tit. 3. 5.

D. Aug. lib. 1.

de Bapt. parvul.

cap. 26.

D. Thom. in 3. p.

q. 69. art. 5. de

conf. dist. 4. cap.

Ad hac.

52. *Per Baptismum Christo incorporamur.*

Jam vero per Baptismum etiam Christo ca-
piti tanquam membra copulamur, & connecti-
mur. Quemadmodum igitur a capite vis ma-
nat, qua singulæ corporis partes ad proprias
functiones apte exequendas moventur; ita
etiam ex (d) Christi Domini plenitudine in
omnes, qui justificantur, divina virtus, & gra-
tia diffunditur, quæ nos ad omnia Christianæ
pietatis officia habiles reddit.

d) Joan. 1. 16.

53. *Qui fiat, ut tot virtutibus in Baptismo cumula-
ti adeo tarde pietatem exerceant.*

Neque vero mirum cuiquam videri debet,
si cum tanta virtutum copia instructi, & or-
nati simus, tamen non sine magna difficultate,
& labore pias, honestasque actiones inchoa-
mus, vel certe absolvimus. Id enim ob eam
rem non evenit, quod virtutes, a quibus
actiones ipsæ proficiscuntur, Dei beneficio

nobis donatæ non sint; sed (a) quoniam post Baptismum acerrima cupiditatis pugna adversus spiritum relicta est. In qua tamen contentione animo frangi, aut debilitari Christianum hominem non decet; cum Dei benignitate freti optima spe niti debeamus fore, ut quotidiana recte vivendi exercitatione, (b) *quæcunque pudica sunt, quæcunque iusta, & sancta*, eadem etiam facilia, & jucunda videantur. Hæc libenter cogitemus, hæc alacri animo agamus, (c) ut Deus pacis, & dilectionis sit nobiscum.

54. *In Baptismo character indelebilis imprimitur.*

Præterea per baptismum consignamur characteri, qui ex anima deleri nunquam potest: de quo nihil est, ut plura hoc loco differantur, cum liceat ex his, quæ supra dicta sunt (cum universe de Sacramentis ageretur) satis multa, quæ ad hoc argumentum pertinent, in hunc locum transferre.

55. *Baptismum iterari nunquam posse demonstratur.*

Sed quoniam ex characteris vi, & natura ab Ecclesia definitum est, Baptismi Sacramentum nulla ratione iterandum esse, ea de re fideles, ne aliquando in errores inducantur, sæpe, & diligenter a Pastoribus admonendi erunt. Hoc vero docuit Apostolus inquit: (d) *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma*. Deinde cum Romanos hortatur, ut mortui per Baptismum in Christo caverent, ne vitam, quam ab illo accepissent, amitterent, cum inquit, (e) *Quod enim Christus mortuus est peccato, mortuus est semel*: hoc videtur aperte significare, sicut ille mori iterum non potest, ita nobis

a) Rom. 7. 15.
16.
Gal. 5. 17.
D. Aug. lib. 4.
contra Julian.
cap. 3. & 5. &
lib. 1. de pecc.
mer. & rom. c. 39.

b) Phil. 4. 8.
Rom. 15.

c) 1. Cor. 13.
11.

Alius Baptismi effectus est characteris impressio.
D. Aug. lib. 6.
de Baptism. contra Donat. c. 1.
Conc. Trid. sess. 7.
can. 9. de Sacram. in genere.

Baptismum sine sacrilegio iterari non posse. Sess. 7.
Concil. Trid.
de Baptismo.
can. 11. & 12.
& Sess. 14. de Sacram. panit.
cap. 21.

d) Ephes. 4. 5.

e) Rom. 6. 10.

*Cur Baptismus
semel tantum
suscipiendus sit.
Syn. Constant.
D. Aug. tract.
11. in Joan.
Leo Magn. epist.
37. & 79.*

bis denuo mori per Baptismum non licere. Quare sancta etiam Ecclesia, se unum Baptismum credere palam profitetur. Quod quidem rei naturæ, & rationi vehementer consentaneum esse ex eo intelligitur, quod Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Quemadmodum igitur naturali virtute semel tantum generamur, & in lucem edimur, atque, ut D. Augustinus ait, *uterus non potest repeti* : sic etiam una est spiritualis generatio, nec Baptismus ullo unquam tempore iterandus est.

56. *Illi iterato non baptizantur, qui certa conditione interposita abluuntur.*

*Licet aliquando
baptizare sub
conditione.*

*Alex. 3. de Ba-
ptismo. & eius ef-
fect. cap. De
quibus.
Leo Papa ep. 92.*

Neque vero quisquam putet, eum ab Ecclesia iterari, cum adhibita hujusmodi verborum formula aliquem abluit, de quo incertum est, an baptizatus prius fuerit, *Si baptizatus es, te iterum non baptizo* : si vero nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Ita enim non impie iterari, sed sancte cum adjunctione Baptismum administrari, dicendum est.

57. *Baptismus Conditionalis semper citra ullum discrimen usurpandus non est.*

*Parochi quan-
tum errent, dum
cum conditione
sine discrimine
baptizant.*

Qua in re tamen diligenter a Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus fere quotidie non sine maxima Sacramenti injuria peccatur. Neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse arbitrentur, si quemvis sine delectu cum adjunctione illa baptizent, quare si infans ad eos deferatur, nihil prorsus querendum putant, an is prius ablutus fuerit, sed statim ei Baptismum tribuunt, quin etiam quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum admini-

stra-

fratum esse, tamen sacram ablutionem in Ecclesia, adhibita solemnî cæremonia, cum ad-
 junctione repetere non dubitant: quod qui-
 dem sine sacrilegio facere non possunt, & eam
 maculam suscipiunt, quam divinarum rerum
 scriptores *Irregularitatem* vocant. Nam ea Ba-
 ptismi forma ex Alexandri Papæ autoritate
 in illis tantum permittitur, de quibus, re dili-
 genter perquisita, dubium relinquitur, an Ba-
 ptismum rite susceperint, aliter vero nunquam
 fas est, etiam cum adjunctione, Baptismum ali-
 cui iterum administrare.

*ss. Quis sit postremus fructus, qui virtute Baptismi
 hominibus confertur.*

Præter cætera vero, quæ ex Baptismo con-
 sequimur, illud veluti extremum est, quo reli-
 qua omnia videntur referri, quod scilicet cœ-
 li aditum propter peccatum prius interclusum
 unicuique nostrum patefacit. Hæc autem, quæ
 in nobis Baptismi virtute efficiuntur, ex iis
 plane intelligi possunt, quæ in Salvatoris Ba-
 ptismo contigisse Evangelica autoritas con-
 firmavit. Etenim (a) cœli aperti sunt, & Spi-
 ritus Sanctus columbæ specie in Christum Do-
 minum descendens apparuit. Ex quo signifi-
 catum est, eis qui baptizantur, divini numinis
 charismata impertiri, & cœlorum januam rese-
 rari, non quidem, ut simul atque baptizati sunt,
 sed ut magis opportuno tempore ingrediantur
 in illam gloriam, cum omnium miseriarum ex-
 pertes, quæ in beatam vitam cadere non pos-
 sunt, pro mortali conditione immortalitatem
 assequantur. Atque hi quidem sunt Baptismi
 fructus, quos, si quidem Sacramenti vim spe-

*Qui rebaptizantur,
 sunt irregulares.
 De Apostatis. &
 reiter. bapt. cap.
 Ex litterarum,
 de cons. dist. 4.
 cap. Eos qui lib.
 3. decret. de ba-
 ptismo & eius
 effectu cap. De
 quibus.*

*Quintus Bapti-
 smi effectus est
 cœli, quod pec-
 cato interclusum
 fuerat aperitio.
 D. Thom. in 3. p.
 q. 69. art. 7.*

*a) Matt. 3. 16.
 Marc. 1. 10.
 Luc. 3. 21.*

*Baptismi fru-
 ctus, est omni-
 bus hominibus*

*sunt communes,
non a quæ tamen
ad omnes per-
veniunt.
D. Thom. in 3. p.
q. 69. art. 8.*

*De precatio-
nis, ritibus, &
cæremoniis Ba-
ptismi.*

*a) 1. Cor. 14. 14.
Dion. de Eccl. Hier.
Hierar. c. 4.*

*Ritus sunt velut
imagines effe-
ctuum cuiuscum-
que Sacramenti.*

*Dionys. Areop.
cap. 4. Eccl. Hier.
Cypr. epist. 70.
ad Julian.*

*Ritus Baptismi
sunt triplices.*

ætemus, æque ad omnes pertinere dubitari non potest: sin autem, quo quisque animo affectus ad illum suscipiendum accesserit, consideremus, plus, minusve cœlestis gratiæ, & fructus ad unum aliquem, quam ad alium pervenire omnino fateri oportet.

59. *Quæ sit cæremoniarum Baptismi vis, & utilitas.*

Restat nunc, ut quæ de hujus Sacramenti pre-
cationibus, ritibus, & cæremoniis tradenda sint,
aperte, & breviter explicentur. Nam quod
Apostolus de linguarum dono admonuit, cum
inquit, (a) sine fructu esse, si, quæ aliquis loqui-
tur, a fidelibus non intelligantur: idem fere ad
ritus, & cæremonias transferri potest. Imagi-
nem enim, & significationem earum rerum præ-
ferunt, quæ in Sacramento geruntur. Quod
si illorum signorum vim, & potestatem fidelis
populus ignoret, non magna admodum cære-
moniarum utilitas futura esse videbitur. Dan-
da est igitur Pastoribus opera, ut eas fideles in-
telligant, certoque sibi persuadeant, si minus ne-
cessariæ sint, plurimi tamen faciendas, magno-
que in honore esse oportere. Id vero tum
instituentium auctoritas, qui sine controversia
sancti Apostoli fuerunt, tum finis, cujus causa
cæremonias adhiberi voluerunt, satis docet.
Ita enim Sacramentum majori cum religione, ac
sanctitate administrari, ac veluti ante oculos
poni præclara illa, & eximia dona, quæ in eo
continentur, & in animos fidelium immensa Dei
beneficia magis imprimi, perspicuum est.

60. *Quotuplices sint Baptismi ritus.*

Sed omnes cæremoniæ, & pre-
cationes, qui-
bus in Baptismi administratione Ecclesia utitur,
ad

ad tria capita redigendæ sunt, ut in iis explicandis certus ordo a Pastoribus observari possit, & quæ tradita ab illis fuerint, auditorum memoria facilius retineantur. Ac primum quidem illarum genus est, quæ, antequam accedatur ad Baptismi fontem, servantur: alterum earum, quæ, cum ad ipsum fontem ventum est, adhibentur: tertium earum, quæ, peracto jam baptismo, addi solent.

1. Quo tempore aqua ad Baptismum necessaria communi ritu sit consecranda.

In primis igitur aqua paranda est, qua ad Baptismum uti oportet. Consecratur enim Baptismi fons, addito mysticæ unctionis oleo. Neque id omni tempore fieri permissum est, sed more majorum festi quidam dies, qui omnium celeberrimi, & sanctissimi optimo jure habendi sunt, expectantur, in quorum vigiliis sacrae ablutionis aqua conficitur: quibus etiam tantum diebus, nisi necessitas aliter facere coegisset, in veteris Ecclesiæ more positum fuit, ut Baptismus administraretur. Sed quamvis Ecclesia hoc tempore, propter communis vitæ pericula, eam consuetudinem retinendam non judicavit; tamen solemnes illos dies Paschæ, & Pentecostes, quibus Baptismi aqua consecranda est, summa cum religione adhuc observat.

2. Baptizandi cur mox in Ecclesiam non admittantur.

Post aquæ consecrationem, alia deinceps, quæ Baptismum antecedunt, explicare oportet. Afferuntur enim, vel etiam adducuntur, qui Baptismo initiandi sunt, ad Ecclesiæ fores, atque ab ejus introitu omnino prohibentur, quod indigni sint, qui domum Dei ingrediantur, an-

Primum genus.

Consecrari aquam ad Baptismum testis est Cyp. ep. 70. & Basil. lib. de Spiritu Sancto cap. 27. & de cons. dist. 4. c. In Sabbato. Quæ sint tempora Baptismi conferendi præcipua. Leo epist. 4. ad Episcopum Siciliæ.

Non admitti baptizandos in Ecclesiâ, demonstrans. Tercul. lib. de corona militis c. 3. Cyril. Hier. catechesi.

tequam a se turpissimæ servitutis jugum repulerint, & totos se Christo Domino, ejusque justissimo imperio addixerint.

63. *Cur baptizandi, quid petant, interrogentur, & instruuntur.*

Hinc baptizandi competentes dicebantur, quod simul baptismum peterent. August. l. 1. retract. c. 17. & epist. 155. & alibi plerumque.

Tum vero Sacerdos ab eis exquirat, quidnam ab Ecclesia petant; quo cognito, primum eos Christianæ fidei doctrina, quam in Baptismo profiteri debent, instituit: id autem Catechismo efficitur. Cujus institutionis morem a Domini Salvatoris præcepto manasse nemo dubitare potest; cum ipse Apostolis jusserit: (a) *Ite in mundum universum, & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Ex quo licet cognoscere, Baptismum non esse administrandum, priusquam summa saltem religionis nostræ capita exponantur.

a) *Matt. 28. 19. Dion. de Eccles. Hierar. cap. 4. Mar. c. 16. 15.*

64. *Quo pacto ex veteri Ecclesiæ instituto catechizari debeant rudiores.*

Quoniam vero Catechismi ratio ex multis interrogationibus constat, si iis, qui instituitur, adulta ætate fuerit, ad ea, quæ rogantur, ipse per se respondet: si autem infans sit, pro illo sponsor rite respondet, solemnemque sponsonem facit.

65. *Quis sit Exorcismi usus.*

Sequitur Exorcismus, qui ad expellendum Diabolum, ejusque vires frangendas, & debilitandas, sacris, & religiosis, verbis, ac precationibus conficitur. Proinde Sacerdos ter in faciem ejus, qui initiandus est, spirat, ut serpentis antiqui potestatem expellat, & amissæ vitæ spiraculum consequatur.

66. *Cur ejus, qui baptizatur, ori sal admoveatur.*

Accedunt ad Exorcismum aliæ cæremoniæ, quarum singulæ, ut quæ mysticæ sint, propriam, atque illustrem significationem habent. Nam cum sal in illius os, qui ad Baptismum adducendus est, inseritur, hoc significari perspicuum est, eum fidei doctrina, & gratiæ dono consequenturum esse, ut a peccatorum putredine liberetur, saporemque bonorum operum percipiat, & divinæ sapientiæ pabulo delectetur.

Salis significatio in Baptismo de conf. Aist. 4. cap. Sal. Isid. lib. 2. de Offic. Eccles. rap. 20. & Aug. l. 1. Conf. c. 11.

67. *Quid sibi velit Crucis signum multis corporis partibus adhibitum.*

Obsignantur præterea signo Crucis frons, oculi, pectus, humeri, aures: quæ omnia declarant Baptismi mysterio sensus baptizandi aperiri, ac roborari, ut Deum excipere, præceptaque ejus intelligere, ac servare possit.

Signum Crucis in Baptismo adhiberi solitum scribunt Ba. G. lib. de Spiritu Sancto. Chrys. lib. contra Gent. & alii.

68. *Quare nares, & aures baptizandi saliva liniuntur.*

Postea vero nares, & aures saliva liniuntur, statimque ad Baptismi fontem mittitur, ut, quemadmodum (a) cæcus ille Evangelicus, quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloes aqua abluere, lumen recuperavit, ita etiam intelligamus sacrae ablutionis eam vim esse, ut menti ad cœlestem veritatem perspicendam lumen afferat.

a) Joan. 9. 7. Saliva significatio in Baptismo, cuius rei meminit Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 1. & de iis, qui myst. init. c. 1. & de consec. dis. 4. c. postea.

69. *Quid doceat abrenunciatio illa Satanae facta ab illo, qui baptizandus offertur.*

His peractis, ad Baptismi fontem veniunt, ibique aliæ cæremoniæ, & ritus adhibentur, ex quibus Christianæ religionis summam licet cognoscere. Sacerdos enim ter conceptis ver-

Qua sit vis abrenuntiationis. Greg. Naz. orat. 40. Ambr. lib. 1. de Sacram. c. 2.

bis eum, qui baptizandus est, interrogat, *Abrenuncias Satanae, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus?* At ille, aut ejus nomine Patrinus, ad singulas interrogationes respondet, *Abrenuncio*. Igitur qui Christo nomen daturus est, hoc primum sancte, & religiose polliceri debet, se Diabolum, & mundum deserere, ac nullum unquam tempus fore, in quo utrumque veluti hostem teterrimum non detestetur.

70. *Quomodo baptizandus fidei suae professionem faciat.*

Quomodo baptizandus fidem suam profiteri debeat. Aug. l. 7. Conf. cap. 10.

Deinde ad ipsum Baptismi fontem consistens, interrogatur a Sacerdote hoc modo, *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Cui ille respondet, *Credo*. Atque ita deinceps de reliquis Symboli articulis rogatus fidem suam solemni religione profitetur. Quibus sane duabus sponsionibus omnem Christianae legis vim, & disciplinam contineri perspicuum est.

71. *Cui ab eo, qui aqua salutari proxime tingendus est, petatur, num baptizari velit.*

Sed cum jam Baptismum administrare oportet, quaerit Sacerdos ab eo, qui baptizandus est, num baptizari velit: quo quidem per se, vel ejus nomine, si infans sit, Patrino annuente, statim in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti salutari, aqua eum abluit. Quem admodum enim (a) homo sua voluntate serpenti obediens, merito damnatus est: ita Dominus neminem ad suorum numerum, nisi voluntarium militem adscribi voluit, ut divinis jussis sponte obtemperans, aeternam salutem consequeretur.

a) *Genes. 3. 6. Nemo salyatur invitus.*

72. *Quam ob rem baptizati caput mox Chrismate inungatur.*

Jam postquam Baptismus absolutus est, Sacerdos summum baptizati verticem Chrismate perungit, ut intelligat se ab eo die Christo capiti tanquam membrum conjunctum esse, atque ejus corpori insitum, & ea re Christianum a Christo, Christum vero a Chrismate appellari. Quid vero Chrisma significet, ex iis satis intelligi, quæ tunc Sacerdos orat, D. Ambrosius testatur.

73. *Quid designet vestis candida, vel album sudarium, quod baptizato donatur.*

Induit postea Sacerdos baptizatum veste alba, dicens, *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam*: infantibus vero, qui vestitu non utuntur iisdem verbis album sudarium datur. Quo symbolo sancti Patres significari docent tum resurrectionis gloriam, ad quam per Baptismum renascimur, tum nitorem, & pulchritudinem, qua, dilutis peccatorum maculis, anima in Baptismo ornatur, tum innocentiam, atque integritatem, quam in omni vita baptizatus servare debet.

74. *Quæ sit ratio ardentis cerei, qui a baptizato tenetur.*

Et deinde cereus ardens in manum traditur, qui ostendit, fidem charitate inflammata, quam in Baptismo accepit, bonorum operum studio alendam, atque augendam esse.

75. *Quare, ac cujusmodi nomen baptizato sit imponendum.*

Ad extremum vero nomen baptizato imponitur,

Unctionis post Baptismum meminere Dion. Areop. Eccles. Hierar. cap. 2. & 3. Greg. Naz. ora. 40. Basil. 1. 6. de Spiritu Sancto c. 37.

D. Ambr. 1. 2. de Sacram. cap. 7. Vestis candida in Baptismo dari solita meminit Dionys. ubi supra Ambr. de iis, qui myst. inir. cap. 7. & alii.

Lucernarum ardentium, quæ dabantur in manibus baptizatorum, meminit Greg. Naz. ora. 40. in sanctum Baptisma.

Nomen datur baptizandis, quo si-

quificatur, eos per
abrenuntiationem
prioris possessoris.
nomen dare Chris-
te, ut in illius
dominium trans-
eant.

*Ambr. lib. 1. de
Sacr. cap. 2.*

*Gentilium nomi-
nibus abstinenda.*

nitur, quod quidem ab aliquo sumendum est, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in Sanctorum numerum relatus est. Ita enim facile fiet, ut quivis nominis similitudine, ad sanctitatis, & virtutis imitationem excitetur; ac præterea, quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi advocatum ad salutem tum animi, tum corporis defendendam, venturum esse. Quare reprehendendi sunt, qui Gentilium nomina, & eorum præcipue, qui sceleratissimi fuerunt, tam diligenter consecantur, & pueris imponunt: cum ex eo intelligi possit, quanti Christianæ pietatis studium faciendum existiment, qui impiorum hominum memoria tantopere delectari videntur, ut velint fidelium aures hujusmodi profanis nominibus undique circumsonare.

76. Summa eorum, quæ de Baptismi mysteriis sunt tradita.

Hæc de Baptismi Sacramento si a Pastoribus explanata fuerint, nihil eorum fere prætermissum esse videbitur, quæ ad hanc cognitionem maxime pertinere existimanda sunt. Demonstratum est enim, quid ipsum baptismi nomen significet, quæ sit ejus natura, & substantia, tum ex quibus partibus constet. Dictum est, a quo institutus fuerit, qui ministri ad conficiendum Sacramentum necessarii sint, quosve tanquam pædagogos ad sustentandam baptizati imbecillitatem adhibere oporteat. Traditum est etiam, quibus, & quemadmodum animo affectis Baptismus administrari debeat, quæ sit ejus virtus, & efficientia.

Postre-

Postremo qui ritus, & cæremoniæ servantur, quantum proposita ratio postulabat, satis copiose explicatum est. Quæ omnia ob eam præcipue causam docenda esse Pastores meminerint, ut fideles in hac cura, & cogitatione perpetuo versentur, ut in iis, quæ adeo sancte, & religiose sponponderunt, cum Baptismo initiati sunt, fidem servant, atque eam vitam instituant, quæ sanctissimæ Christiani nominis professioni respondeat.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CAPUT III.

1. *Cur hodie quam maxime Confirmationis virtus sit explicanda.*

Quantus Sacramenti Confirmationis contemptus irrepperit.

Si in Sacramento Confirmationis explicando Pastorum diligentia unquam requirenda fuit, nunc certe opus est illud quam maxime illustrare, cum in sancta Dei Ecclesia hoc Sacramentum a multis omnino præmittatur, paucissimi vero sint, qui divinæ gratiæ fructum, quem deberent, ex eo capere studeant. Quare fideles ita de hujus Sacramenti natura, vi, dignitate, tum in die Pentecostes, quo præcipue die administrari solet, tum aliis etiam diebus, cum id Pastores commode fieri posse judicaverint, docendi erunt, ut intelligant, non solum negligendum non esse, sed summa cum pietate, & religione suscipiendum, ne ipsorum culpa, maximoque malo eveniat, ut frustra in eos divinum hoc beneficium collatum esse videatur.

2. *Quare Ecclesia hoc Sacramentum Confirmationem vocavit.*

Hoc Sacramentum est polyonymum apud veteres, sed Confirmatio ab Eccel. dicitur ab verba Christi Luc. 24. 49. cap. 3. 18. Act. 1.

Sed ut a nomine initium sumatur, Confirmationem ab Ecclesia hoc Sacramentum idcirco vocari docendum est, quoniam qui baptizatus est, cum ab Episcopo sacro chrismate ungitur, additis solemnibus illis verbis, *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis,*

lutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, nisi aliud Sacramenti efficientiam impediat, novæ virtutis robore firmior, atque adeo perfectus Christi miles esse incipit.

3. *Confirmatio verum est novæ legis Sacramentum.*

In Confirmatione autem veram, & propriam Sacramenti rationem Catholica Ecclesia semper agnovit: quod & Melchiades Pontifex, & plures etiam alii sanctissimi, & vetustissimi Pontifices aperte declarant. Ac sanctus Clemens ejus veritatis doctrinam graviori sententia comprobare non potuit. Inquit enim: Omnibus festinandum est sine mora renasci Deo, & demum ab Episcopo consignari, id est, septiformem gratiam Spiritus Sancti percipere, cum alioqui perfectus Christianus nequaquam esse possit is, qui injuria, & voluntate, non autem necessitate compulsus, hoc Sacramentum prætermiserit, ut a B. Petro accepimus, & cæteri Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt. Hanc vero eandem fidem doctrina sua confirmarunt, qui eodem spiritu pleni pro Christo sanguinem profuderunt, (a) Urbanus, (b) Fabianus, (c) Eusebius, Romani Pontifices, quemadmodum ex eorum decretis licet perspicere.

4. *Sacri Doctores, qui hujus Sacramenti meminerunt.*

Accedit præterea sanctorum Patrum consentiens auctoritas; inter quos (d) Dionysius Areopagita Athenarum Episcopus, cum doceret, qua ratione hoc sacrum unguentum conficere, eoque uti oporteret, Ita, inquit, baptizatum Sacerdotes induunt veste congrua munitiæ, ut ad Pontificem ducant: ille vero sacro, atque prorsus divino unguento baptizatum signans, sacra-

Sicque vocatum est a Conc. Aur. cap. 3. & Flor. & aliis.

Confirmationem vere esse Sacramentum ex traditione Pontificum ostenditur. Melch. in epist. ad Episc. Hisp. cap. 2. & habetur de cons. dist. 5. c. Spiritus. S. Clemens Papa ep. 4. ad Julian. & Jul. Episc.

a) Urban. in epist. 1. ad omnes Christianos, cap. 7. & habetur de cons. dist. 5. c. Omnes fideles.

b) Fabian. in epist. 2. ad omnes Orient. cap. 1.

c) Euseb. in epist. 3. ad Ep. Tus. & Camp. & habetur de cons. dist. 5. c. Manu-

d) Dion. de Eccl. Hier. c. 6. 2.

a) Euseb. lib.
6. Hist. Eccl.
cap. 43.

Hoc habetur ex
epist. Cornelii
Romani.

D. Ambros. lib. de
iis, qui myst.
init. sup. 7. &
lib. 1. de Spiritu
Sancto, cap. 6.

b) D. Aug. lib.
2. cons. litt. Pe-
til. cap. 104. &
lib. 15. de Trin.
cap. 26.

Confirmatio ver-
bi Dei autori-
tate confirmatur.

c) Eph. 4. 30.

d) Psal. 132. 2.

e) Rom. 5. 5.
Conc. Flor. in
Doct. de Sac.

*sacratissimæ communionis participem facit, (a) Eu-
sebius quoque Cæsariensis tantum huic Sa-
cramento tribuit, ut dicere non dubitarit,
Novatum Hæreticum Spiritum Sanctum promereri
non potuisse, quia, cum baptizatus esset, in gra-
vi aegritudine signaculo Chrismatis non est signatus.
Sed clarissima habemus hujus rei testimonia
tum a D. Ambrosio in eo libro, quem de
iis, qui initiantur, inscripsit, tum a Divo (b)
Augustino in libris, quos adversus Petilianum
Donatistæ epistolæ edidit: quorum uterque
adeo de hujus Sacramenti veritate nihil du-
bitari posse existimavit, ut eam scripturæ
etiam locis doceat, ac confirmet. Quare al-
ter quidem verba illa Apostoli (c) Nolite
contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati
estis, Alter vero, quod in Psalmis legitur,
(d) Sicut unguentum in capite, quod descendit in
barbam, barbam Aaron, tum illud ejusdem
Apostoli, (e) Charitas Dei diffusa est in cor-
dibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est
nobis, ad Confirmationis Sacramentum referri
testatus est.*

5. *Quæ sit Confirmationis, & Baptismi differentia.*

Quamvis autem a Melchiade dictum sit,
Baptismum Confirmationi maxime conjunctum
esse, non idem tamen Sacramentum, sed ab
altero longe disjunctum, existimandum est.
Constat enim varietatem gratiæ, quam singula
Sacramenta tribuunt, & rei sensibus subjectæ,
quæ ipsam gratiam significat, efficere, ut va-
ria quoque, & diversa Sacramenta sint. Cum
igitur Baptismi gratia homines in novam vi-
tam gignantur, Confirmationis autem Sacra-
men-

Unde distinctio
Sacramentorum
sic petenda.

D. Thom. in 3. p.
q. 72. art. 1.

mento, qui jam geniti sunt, viri evadant, (a) evacuatis, quæ erant parvuli, satis intelligitur, quantum in naturali vita generatio ab incremento distat, tantumdem inter se differre Baptismum, qui regenerandi vim habet, & Confirmationem, cujus virtute fideles augeſcunt, & perfectum animi robur aſſumunt.

Præterea quoniam novum, atque distinctum Sacramenti genus constituendum est, ubi animus in novam aliquam difficultatem incurrit, facile perspicitur, quemadmodum Baptismi gratia ad mentem fide informandam indigemus, ita etiam maxime conducere, fidelium animos alia gratia confirmari, ut nullo pœnarum, suppliciorum, mortis periculo, aut metu, a veræ fidei confessione deterreantur. Quod quidem cum sacro Confirmationis Chrismate efficiatur, ex eo aperte colligitur, huius Sacramenti rationem a Baptismo diversam esse. Quare Melchiades Pontifex utriusque discrimen accurata oratione persequitur, ita scribens: *In baptismo homo ad militiam recipitur, & in Confirmatione coarmatur ad pugnam: in fonte Baptismatis Spiritus Sanctus plenitudinem tribuit ad innocentiam, Confirmatione autem perfectionem ad gratiam ministrat: in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum ad pugnam confirmamur: in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: regeneratio per se salvat in pace Baptismum recipientes, Confirmatio armat, atque instruit ad agones.* Verum hæc jam non solum ab aliis Conciliis tradita, sed præcipue a sacra Synodo Tridentina decreta sunt; ut jam

a) 1. Cor. 13. 11.

Alia ratio differentia Baptismi, & Confirmationis, quæ ex D. Thom. in 2. 2. q. 72. art. 9. colligitur.

S. Melch. Pont. in epist. ad Episc. Hisp. cuius verba hab. de cons. dist. 5. c. Spiritus Sanctus.

Concil. Load. can. 48. Meld. cap. 6. Florent. & Const. Synod. Trid. sess. 7. de Confirmat.

de

de iis non solum aliter sentire, sed ne dubitare quidem ullo modo liceat.

6. *Quis Sacramenti Confirmationis sit auctor.*

*Christus Confirmationis auctor.
D. Thom. in 3. p.
q. 72.
S. Fabian Pap.
in init. epist. 2.
qua est ad Ep.
Orient.*

Quoniam vero supra demonstratum est, quam necessarium esset communiter de omnibus Sacramentis docere, a quonam ortum habuerint, idem etiam de Confirmatione tradere oportet, ut fideles hujus Sacramenti sanctitate magis afficiantur. Igitur a Pastoribus explicandum est, Christum Dominum non solum ejus auctorem fuisse, sed, sancto Fabiano Pontifice Romano teste, Chrismatis ritum, & verba, quibus in ejus administratione Catholica Ecclesia utitur, præcepisse. Quod quidem iis facile probari poterit, qui Confirmationem Sacramentum esse consentiunt, cum sacra omnia mysteria humanæ naturæ vires superent, nec ab alio, quam a Deo possint institui. Jam vero quæ sint ejus partes, ac primum quidem de materia dicendum est.

*Omnia Sacramenta a Christo sunt instituta.
D. Thom. in 3. p.
q. 64. art. 2.
Ambr. lib. 4. de Sacramen. c. 4.
De materia Confirmationis. Aug. in Psalm. 44. & lib. 13. de Trin. cap. 26.
Quid sit Chrisma apud sacros auctores. Vide D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 2.
Gregor. in 1. c. Cantic.*

7. *Quæ sit sacri hujus mysterii materia.*

Hæc autem Chrisma appellatur; quo nomine a Græcis accepto, etsi profani scriptores quodlibet unguenti genus significant, illud tamen, qui res divinas tradunt, communi loquendi consuetudine ad illud tantummodo unguentum accommodarunt, quod ex oleo, & balsamo solemniter Episcopi consecratione conficitur. Quare duæ res corporeæ permixtæ Confirmationis materiam præbent: quæ quidem diversarum rerum compositio, quemadmodum multiplicem Spiritus Sancti gratiam, quæ confirmatis tribuitur, declarat, ita etiam ipsius Sacramenti excellentiam satis ostendit.

Quod

Quod autem ea sit hujus Sacramenti materia, cum sancta Ecclesia, & Concilia perpetuo docuerunt, tum a sancto Dionysio, & complurimis aliis gravissimis Patribus traditum est: in primisque a Fabiano Pontifice, qui Apostolos Chrismatis confectionem a Domino accepisse, nobisque reliquisse testatus est.

3. Quid oleum in materia Confirmationis significet.

Neque vero ulla alia materia, quam Chrismatis, aptior videri poterat ad illud declarandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum enim, quod pingue sit, & natura sua manet, ac diffuat, gratiæ plenitudinem exprimit, quæ per Spiritum Sanctum a Christo capite in alios redundat, atque effunditur, *sicut unguentum*, (a) quod descendit in barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus: (b) Unxit enim eum Deus oleo lætitiæ præ confortibus suis: (c) & de plenitudine ejus nos omnes accepimus.

9. Quid Balsamum oleo admixtum hic admoneat.

Balsamum vero, cujus (d) odoratus jucundissimus est, quid aliud significat, quam fideles, cum Sacramento Confirmationis perficiuntur, eam virtutum omnium suavitatem effundere, ut illud Apostoli queant dicere, (e) *Christi bonus odor sumus Deo*? Habet præterea Balsamum eam vim, ut, quicquid eo circumlitum fuerit, putrescere non sinat: quod quidem ad hujus Sacramenti virtutem significantam valde accommodatum videtur; cum plane constet, fidelium animos cœlesti gratia, quæ in Confirmatione tribuitur, præparatos, facile a scelerum contagione defendi posse.

Conc. Laod. c. 48. & Carthag. II. c. 3. & III. c. 36.

S. Dionys. de Eccl. Hier. cap. 2. & 4. Sanct. Fab. Pap. in 2. epist. ad Ep. Orient. & sicatur de conf. dist. 3. c. lit. vestris.

Significatio Chrismatis. Olei significatio ex Ambr. super Psal. 118. serm. 14. & lib. 1. de Spiritu Sancto cap. 3.

a) Psal. 132. 3.

b) Psal. 44. 8.

c) Joan. 1. 16.

Significatio balsami.

d) Eccl. 24. 20.

e) 2. Cor. 2. 15.

10. *Cur necesse sit Chrisma ab Episcopo consecrari.*

*Quando Christus
consecrationem
Chrismatis do-
cuerit.*

*S. Fabianus Pa-
pa in ep. cit.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 72. art. 4.*

Consecratur autem Chrisma solemnibus cæ-
remoniis ab Episcopo. Ita enim Salvatorem
nostrum docuisse in extrema Cœna, cum Chri-
smatis conficiendi rationem Apostolis com-
mendaret, Fabianus Pontifex sanctitate, &
Martyrii gloria clarissimus tradidit. Quam-
quam cur ita fieri debuerit, ratione etiam o-
stendi potest. Etenim in plerisque aliis Sacra-
mentis Christus ita eorum materiam instituit,
ut sanctitatem quoque illi tribuerit. Non so-
lum enim aquam elementum Baptismi esse vo-
luit, cum inquit, (a) *Nisi quis renatus fuerit
ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in
regnum Dei*, sed cum ipse baptizatus est, effe-
cit, ut ea deinceps vi sanctificandi prædita es-
set. Quare dictum est a sancto Chrysostomo,
*Aqua Baptismi purgare peccata credentium non pos-
set, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuisset.*
Quoniam igitur Dominus hæc Confirmationis
materiam usu ipso, & tractatione non sacra-
vit, necessarium est, ut sanctis, & religiosis
precationibus consecratur, neque ad alium ea
consecratio nisi ad Episcopum pertinere potest,
qui ejusdem Sacramenti ordinarius minister in-
stitutus est.

*Chrys. hom. 4. in
Matth. Refertur
de cons. dist. 4.
cap. Numquam.
Christus non at-
tactu corporis
sui, sed verbis
sanctis materiam
Confirmationis
sacrarit voluit.*

a) *Joan. 3. 5.*

11. *Quæ sit hujus Sacramenti forma.*

Sed explicanda erit præterea altera pars,
ex qua Sacramentum constituitur, forma sci-
licet, & verba, quæ ad sacram unctionem ad-
hibentur; monendique fideles, ut in hoc Sa-
cramento suscipiendo, tunc maxime, cum ea
pronunciari animadvertunt, ad pietatem, fi-
dem, & religionem animos excitent, ne quid
cœle-

cœlesti gratiæ impedimento esse possit. His igitur verbis forma Confirmationis absolvitur :

Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Sed tamen si ad veritatem rationem quoque revocemus, idem facile probari potest. Etenim Sacramenti forma ea omnia continere debet, quæ ipsius Sacramenti naturam, & substantiam explicant.

12. *Hanc esse perfectam hujus Sacramenti formam, quomodo confirmetur.*

Atqui maxime hæc tria in Confirmatione observanda sunt, divina potestas, quæ ut principalis causa in Sacramento operatur ; tum robur animi, & spiritus, quod per sacram unionem fidelibus ad salutem tribuitur ; deinde signum, quo notatur is, qui in certamen Christianæ militiæ descensurus est. Ac primum quidem verba illa, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quæ extremo loco posita sunt : Alterum, ea, *Confirmo te Chrismate salutis*, quæ in medio sunt : Tertium, quæ in principio formæ locantur, *Signo te signo Crucis*, fatis declarant. Quamquam, si etiam ratione aliqua probari non possit, hanc esse hujus Sacramenti veram, & absolutam formam, Ecclesiæ Catholicæ auctoritas, cujus magisterio ita semper edocti fuimus, non patitur, nos ea de re quicquam dubitare.

13. *Quis sit proprius Sacramenti minister.*

Docere etiam Pastores debent, quibus potissimum hujus Sacramenti administratio commissa sit. Nam cum multi sint, (a) ut est apud Prophetam, qui currant, neque tamen mittantur ;

Conc. Flor. in doctr. de Sacram. D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 4. Sacramenti cuiusque forma qualis esse debeat.

Tria sunt in Confirmatione observanda D. Th. ib.

Confirmationis forma ex auctoritate Ecclesiæ retinenda.

De ministro Confirmationis.

a) *Hier. 23. 21. Episcopi soli sunt ministri*

*Confirmationis
sess. 7. Conc. Trid.
de Confirmatione
c. 3. & sess. 23.
de Sac. Ord. c.
4. & can. 7.*

a) *Act. 8. 14.
15. 16. 17.*

b) *Act. 19.*

c) *In fine epist.
ad omnes Chri-
stianos.*

d) *Ep. 3. ad
Episc. Thusea,
& Campania.*

e) *Circa me-
dium Ep. 4.
ad Prosp. & cat.
Episc. orthodox.*

f) *Epist. 1. ad
Veren. cap. 3.*

g) *Epist. 88.
ad Germanica,
& Gallia Episc.*

h) *Aug. in qu.
novi Testam.
qu. 12.*

tur ; necesse est, qui veri, & legitimi ejus mi-
nistri sint, tradere, ut fidelis populus Confir-
mationis Sacramentum, & gratiam consequi
possit. Solum itaque Episcopum hujus Sacra-
menti conficiendi ordinariam potestatem habe-
re sacrae literae ostendunt. Nam in Actis Apo-
stolorum legimus (a) cum Samaria verbum Dei
accepisset, Petrum, & Joannem ad eos missos
esse, *qui oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum
Sanctum : nondum enim in quemquam illorum venerat,
sed baptizati tantum erant.* Quo in loco licet vi-
dere, eum, qui baptizaverat, quod tantum es-
set Diaconus, confirmandi potestatem nullam
habuisse, sed munus illud perfectioribus mi-
nistris, hoc est Apostolis, reservatum esse.
Quin etiam (b) ubicunque sacrae scripturae
hujus Sacramenti mentionem faciunt, idem ob-
servari potest.

*14. Idem etiam Pontificum Maximorum decretis osten-
ditur.*

Neque ad eam rem demonstrandam desunt
sanctorum Patrum, atque Pontificum, (c) Ur-
bani, (d) Eusebii, (e) Damasi ; (f) Innocen-
tii, (g) Leonis, clarissima testimonia, quem-
admodum ex eorum decretis perspicuum est.
D. quoque (h) Augustinus graviter queritur
de corrupta Aegyptiorum, & Alexandrinorum
consuetudine, quorum Sacerdotes audebant
Confirmationis Sacramentum administrare. Ac
jure quidem hoc factum esse, ut ejusmodi mu-
nus ad Episcopos deferretur, hac similitudine
possunt Pastores declarare. Ut enim in ex-
truendis aedificiis, etsi fabri, qui inferiores mi-
nistri sunt, coementa, calcem, ligna, & reliquam

materiam parant, atque componunt, absolutio tamen operis ad architectum spectat: ita etiam hoc Sacramentum, quo veluti spirituale ædificium perficitur, a nullo alio, nisi a summo sacerdote, administrari opus erat.

15. *Cur in Confirmatione Patrini assumantur, & quæ in Confirmatione affinitas contrahatur.*

Additur vero etiam Patrinus, quemadmodum in Baptismo fieri demonstratum est. Nam si qui gladiatoriam dimicationem subeunt, alijus indigent, cujus arte, & consilio doceantur, quibus ictibus, ac petitionibus, salvis ipsis, conficere adversarium possint, quanto magis fideles, cum Sacramento Confirmationis, quasi firmissimis armis tecti, ac muniti, in spirituale certamen, cui æterna salus proposita est, descendunt, ducis, ac monitoris indigebunt? Recte igitur ad hujus quoque Sacramenti administrationem Patrini advocandi sunt, quibuscum eadem spiritualis affinitas conjungitur, quæ legitima nuptiarum fœdera impedit, quemadmodum ante docuimus, cum de Patrinis ageretur, qui ad Baptismum adhibendi sunt.

16. *Confirmationis Sacramentum non est absolute necessarium, non tamen prætermittendum.*

Sed quoniam sæpe evenit, ut fideles in hoc Sacramento suscipiendo, aut præpropere festinatione, aut dissoluta quadam negligentia, & cunctatione utantur, (nam de iis, qui ad eum impietatis gradum venerunt, ut illud contemnere, & aspernari audeant, nihil est, quod dicamus) aperiendum est etiam Pastoribus, qui, qua ætate, quo pietatis studio præditi esse debeant, quibus Confirmationem dare oportet.

De Patrinis in Confirmatione agitur 30. qu. 1. c. Si quis, & de cons. dist. 4. cap. in Catechismo.

In Confirmatione ne quanta affinitas contrahatur, sess. 24. Concil. Trid. de reform. Matrim. c. 2. vi. de idem in 6. de cogn. spirit. cap. Nodum, & cap. Quamvis.

Confirmationis Sacramentum quibus dandum sit.

D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 8. ostendit.

Atque illud in primis docendum est, hoc Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit. Quamquam vero necessarium non est, a nemine tamen prætermitti debet, sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.

17. *Confirmationis Sacramentum ab omnibus suscipiendum demonstratur.*

a) *Act. 2. 2.*

b) *Ibidem 4.*
Ecclesia Christi
clarum initium,
Eccles. 2. Fili
accedens ad ser-
vitutem Dei &c.

Sacramento Con-
firmationis Chri-
stiani hominis
forma perfecte
auspiciatur.

Ac sanctus quidem Lucas, cum admirabilem illam Spiritus Sancti effusionem describeret, ita inquit: (a) *Et factus est repente de cælo sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum.* Deinde, paucis interjectis, (b) *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto.* Ex quibus verbis licet intelligere, quoniam domus illa sanctæ Ecclesiæ figuram, & imaginem gerebat, ad omnes fideles Confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere. Atque id etiam ex ipsius Sacramenti ratione facile colligitur, illi enim sacro Chrismate confirmari debent, quibus spiritali incremento opus est, & qui ad perfectum Christianæ religionis habitum perducendi sunt. At nulli id non maxime convenit. Ut enim hoc spectat natura, ut qui in lucem eduntur, adolescant, atque ad perfectam ætatem perveniant, etiam si interdum, quod vult, minus assequatur; ita communis omnium mater Catholica Ecclesia vehementer optat, ut in iis, quos per Baptismum

rege-

regeneravit, Christiani hominis forma perfecte absolvatur. Id autem quoniam mysticæ unctio-
nis Sacramento efficitur, perspicuum est, eam
ad universos fideles æque pertinere.

18. *Qua ætate Christiani ad hoc Sacramentum ad-
mittendi.*

In quo illud observandum est, omnibus qui-
dem post Baptismum Confirmationis Sacramen-
tum posse administrari, sed minus tamen expe-
dire hoc fieri, antequam pueri rationis usum
habuerint. Quare, si duodecimus annus ex-
pectandus non videatur, usque ad septimum
certe hoc Sacramentum differre maxime con-
venit. Neque enim Confirmatio ad salutis ne-
cessitatem instituta est, sed ut ejus virtute opti-
me instructi, & parati inveniremur, cum nobis
pro Christi fide pugnandum esset : ad quod sa-
ne pugnæ genus pueros, qui adhuc usu ratio-
nis carent, nemo aptos esse judicavit.

19. *Quo pacto, qui jam ætate sunt proveciores, se
ad hoc Sacramentum præparare debeant.*

Ex his igitur efficitur, ut, qui adulta jam æta-
te confirmandi sunt, siquidem hujus Sacramen-
ti gratiam, & dona consequi cupiant, eos non
solum fidem, & pietatem asserre, sed graviora
etiam peccata, quæ admiserunt, ex animo do-
lere oporteat. Qua in re elaborandum est, ut
peccata etiam prius confiteantur, & Pastorum
cohortatione ad jejunia, & alia pietatis opera
suscipienda incitentur, admoneanturque lau-
dabilem illam antiquæ Ecclesiæ consuetudinem
renovandam esse, ut non nisi jejuni hoc Sacra-
mentum susciperent : quod quidem fidelibus
facile persuaderi posse existimandum est, si hu-

*Ad hoc facit ca-
pit. 3. Aurelian.
Concil. quod ha-
betur de conf.
dist. 5. c. Ut
Jejuni.*

*Confirmandos pec-
catorum commis-
sorum poeniteat.
ex D. Th. in 3. p.
q. 72. art. 7.
ad secundum, &
confirmatur ex
cap. Ut Jejuni de
conf. dist. 5.*

*Conc. Aurelia.
cap. 3.*

jus Sacramenti dona, admirabilesque effectus intellexerint.

20. *Quot sunt Confirmationis effectus.*

De Confirmationis effectibus vid. D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 7. Conc. Flor. in doctrina de Sacramento. Fisse in gratia, & manere in peccato repugnant. Clem. Ep. 4. ad Julium Melchiasdes Papa in Ep. ad Episc. Hisp.

Itaque Pastores docebunt, Confirmationem hoc cum cæteris Sacramentis commune habere, ut, nisi impedimentum aliquod ex parte ejus, qui recipit, inferatur, novam gratiam tribuat. Etenim hæc sacra, & mystica signa ejusmodi esse demonstratum est, quæ gratiam declarant, atque efficiunt. Ex quo sequitur, ut peccata etiam condonet, ac remittat; quoniam gratiam simul cum peccato ne fingere quidem nobis licet. Sed præter hæc, quæ cum aliis communia censenda sunt, primum quidem illud proprie Confirmationi tribuitur, quod Baptismi gratiam perficit. Qui enim per Baptismum Christiani effecti sunt, (a) quasi infantes modo geniti teneritatem adhuc, & mollietiam quandam habent, ac deinde Chrismatis Sacramento adversus omnes Carnis, Mundi, & Diaboli impetus robustiores fiunt; & eorum animus in fide omnino confirmatur ad confitendum, & glorificandum nomen Domini nostri Jesu Christi: ex quo etiam nomen ipsum inventum esse nemo dubitarit.

21. *Confirmationis nomen unde ductum sit.*

Ratio nominis initio huius capituli proposita hic illustratur. Concil. Trid. sess. 7. can. 1. de Confirm.

Neque enim, ut quidam non minus imperite, quam impie finxerunt, Confirmationis vocabulum ab eo deducitur, quod olim qui infantes baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducebantur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperant, confirmarent; ita ut Confirmatio nihil a Catechesi differre videatur; cujus consuetudinis nullum pro-

probatum testimonium afferri potest: sed ab eo nomen rei impositum est, quod hujus Sacramenti virtute Deus in nobis (a) id confirmat, quod Baptismo operari cœpit; nosque ad Christianæ soliditatis perfectionem adducit. Nec vero confirmat solum, sed auget etiam: de

quo Melchiades ita testatur: *Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit illapsus, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* Deinde non auget modo, sed admirabili quadam ratione auget. Hoc autem pulcherrime indumenti translatione Scriptura significavit, & expressit.

Inquit enim Dominus Salvator, cum de hoc Sacramento loqueretur: (b) *Sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.*

22. *Virtus Confirmationis ex his, quæ Apostolis evenerunt, declaranda.*

Quod si Pastores voluerint divinam hujus Sacramenti efficientiam ostendere, (hoc vero ad commovendos fidelium animos maximam vim habiturum esse dubitari non potest) satis erit, quid ipsis Apostolis evenerit, explicare. Illi enim ante passionem, vel sub ipsam passionis horam adeo infirmi, & remissi fuerunt, (c) ut, cum Dominus comprehensus est, statim se in fugam conjecerint: Petrus vero, (d) qui Ecclesiæ petra, & fundamentum designatus erat, (e) & summam constantiam, excelsique animi magnitudinem præsetulerat, (f) unius mulierculæ voce perterritus, se Jesu Christi discipulum esse non semel, aut iterum, sed tertio negaverit: ac post resurrectionem omnes (g) propter metum Judæorum inclusi domi se conti-

a) Psal. 67. 29.

Melchiades loco supra citato, & habetur de consecr. dist. 5. cap. Spiritus, & Eusebius Emis-sen. in hom. in die Pentecost.

b) Luc. 24. 49.

c) Matt. 26. 56

d) Matt. 16. 18

e) Matt. 26. 70

f) Joan. 18. 25.

g) Joan. 20. 19.

a) *Aff. 2. 14. 15.*
 & 4. 13.

b) *Aff. 5. 47.*

*Confirmationis
 character.*

c) *Eph. 1. 13.*

d) *Concil. Trar-*
vat. cap. 10. &
habetur de conf.
dist. 5. c. Dictum
est.

Gregorius III.
ep. 4. & habet-
ur ibidem. c. de
homine.

D. Thom. in 3. p.
qu. 72. art. 5.
de ritibus Con-
firmationis.

nuerint. At vero in die Pentecostes tanta Spi-
 ritus Sancti virtute omnes repleti sunt, ut, (a)
 dum Evangelium, quod eis commissum erat,
 non solum in Judæorum regione, sed in uni-
 verso orbe audacter, & libere disseminarent,
 nihil sibi felicius accidere posse existimaverint,
 quam (b) quod digni haberentur, qui pro Chri-
 sti Nomine contumeliam, vincula, tormenta,
 Cruces perferrent.

23. *Confirmatio Characterem imprimit, & iterari
 non potest.*

Habet præterea Confirmatio eam vim, (c)
 ut characterem imprimat; quo fit, (d) ut nulla
 unquam ratione iterari possit: quod etiam in
 Baptismo supra observatum est; ac de Sacra-
 mento Ordinis quoque suo loco planius expo-
 netur. Hæc igitur si a Pastoribus sæpe, & ac-
 curate explicata erunt, vix fieri poterit, quin
 fideles, cognita hujus Sacramenti dignitate, at-
 que utilitate, illud summa cum diligentia san-
 cte, & religiose suscipere studeant. Restat nunc,
 ut aliqua etiam de ritibus, & cæremoniis, qui-
 bus in hoc Sacramento administrando Catholica
 Ecclesia utitur, breviter perstringantur; quæ
 explicatio quanto usui futura sit, Pastores in-
 telligent, si, quæ antea dicta sunt, cum hic lo-
 cus tractaretur, repetere voluerint.

24. *Quare eorum, qui confirmantur, frons ad modum
 Crucis inungatur.*

Frons quare un-
gatur. De consec.
dist. 5. c. Novis-
sime. Aug. in
Psal. 141. Alex.
de Ales 4. par.
qu. 28. memb. 6.

Qui igitur confirmantur, sacro Chrismate in
 fronte unguuntur. Nam hoc Sacramento Spi-
 ritus Sanctus in animos fidelium sese infundit,
 in eisque robur, & fortitudinem auget, ut in
 spirituali certamine viriliter pugnare, & ne-
 quis-

quissimis hostibus resistere queant. Quocirca *D. Thom. in 3. p. q. 72. art. 9.* declaratur, eos nullo metu, aut verecundia, quarum affectionum signa maxime in fronte solent apparere, a libera Christiani nominis confessione absterrendos esse. Præterea nota illa, qua Christianus a cæteris veluti miles insignibus quibusdam ab aliis distinguitur, in illustriori corporis parte imprimenda erat.

25. *Quo potissimum tempore hoc Sacramentum conferatur.*

Sed illud quoque solemni religione in Ecclesia Dei servatum est, ut in Pentecoste præcipue hoc Sacramentum administraretur; quod hoc maxime die (a) Apostoli Spiritus Sancti virtute roborati, & confirmati sunt, cujus divini facti recordatione fideles admonerentur, quæ, quantaque mysteria in sacra unctione cogitanda essent.

26. *Cur Episcopus alapam infligat, & pacem confirmato imprecetur.*

Deinde vero, qui jam unctus, & confirmatus est, ut meminerit se tanquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda, manu leviter in maxilla ab Episcopo cæditur. Postremo autem pax ei datur, ut intelligat, se gratiæ cœlestis plenitudinem, (b) & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum esse. Atque hæc summa eorum sit, quæ de Chrismatis Sacramento a Pastoribus, non tam quidem nudis verbis, & oratione, quam inflammato quodam pietatis studio explicanda sunt, ut ea in animis, intimisque fidelium cogitationibus inferere videantur.

Pentecostes tempore præcipue administratur.

a) *Act. 2. 2. 3.*

Alapa quid significet. Matth. 5. Si quis te percussit &c.

Pacis imprecatio. b) Phil. 4. 7.

DE
EUCHARISTIÆ
SACRAMENTO.

CAPUT IV.

1. *Quæ mysteria Eucharistiæ summa cum reverentia tractari, & suscipi debeant.*

Sacramentum Eucharistiæ omnium est Sacramentorum maximum Dion. in lib. de Eccl. Hierarc. cap. 5. Ambr. lib. 4. de Sacram. cap. 6. Alexander Papa Ep. 1. & habetur de cons. dist. 2. cap. Nihil.

In Eucharistiâ irreverentia quantum sit peccatum.

a) 1. Cor. 11. 30.

Quemadmodum ex omnibus sacris mysteriis, quæ nobis tanquam divinæ gratiæ certissima instrumenta Dominus Salvator noster commendavit, nullum est, quod cum sanctissimo Eucharistiæ Sacramento comparari queat: ita etiam nulla gravior alicujus sceleris animadversio a Deo metuenda est, quam si res omnis sanctitatis plena, vel potius quæ ipsum sanctitatis auctorem, & fontem continet, neque sancte, neque religiose a fidelibus tractetur. Id vero Apostolus & sapienter vidit, & de eo nos aperte admonuit. Nam cum declarasset, quanto illi scelere obstricti essent, qui corpus Domini non dijudicarent, statim subjecit: (a) *Ideo inter vos multi infirmi; & imbecilles, & dormiunt multi.* Ut igitur fidelis populus, cum cœlesti huic Sacramento divinos honores tribuendos esse intellexerit, & gratiæ uberes fructus capiat, & justissimam Dei iram effugiat, illa omnia a Pastoribus diligentissime exponenda erunt, quæ ejus majestatem magis illustrare posse videantur.

2. *Qua de causa, & quando Eucharistiæ Sacramentum sit institutum.*

b) 1. Cor. 11. 23.

Qua in re opus erit, ut, (b) Pauli Apostoli ratio-

rationem secuti, qui se, quod a Domino acceperat, Corinthiis tradidisse professus est, in primis hujus Sacramenti institutionem fidelibus explicent. Ita vero gestam rem esse, ex Evangelista perspicue colligitur, (a) *Cum enim Dominus dilexisset suos, in finem dilexit eos* : cujus quidem amoris ut divinum aliquod, atque admirabile pignus daret, *sciens horam jam advenisse, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem*, (b) ne ullo unquam tempore a suis abesset, inexplicabili consilio, quod omnem naturæ ordinem, & conditionem superat, perfecit. Etenim, (c) celebrata cum discipulis agni Paschalis cœna, ut figura veritati, umbra corpori cederet, panem accepit, Deoque gratias agens benedixit, *ac fregit*, deditque discipulis suis, & dixit (d) *Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, Hoc facite in meam commemorationem*. Similiter & calicem accepit, postquam cœnavit, dicens : *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, Hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem*.

3. Cur hoc Sacramentum Eucharistia vocetur.

Hujus ergo admirabilis Sacramenti dignitatem, atque excellentiam, cum sacri Scriptores fieri nullo modo posse intelligerent, ut uno vocabulo demonstrarent, pluribus eam nominibus exprimere conati sunt. Interdum enim *Eucharistiam* appellant; quod verbum vel bonam gratiam, vel gratiarum actionem Latine reddere possumus. Ac recte quidem bona gratia dicendum est : tum quia vitam æternam, de qua scriptum est, (e) *Gratia Dei, vita æterna*, præsignificat, tum quia Christum Do-

De institutione Sacramenti Eucharistia.

Sess. 13. Concil. Trid. de Eucharistia cap. 2. 1.

a) *Joan. 13. 1. Causa institutionis.*
Chrys. hom. 41. in Joan.

b) *Matth. 28. 20.*

c) *Luc. 22. 19. Tempus institutionis.*

Leo serm. 7. de Passione Domini. & habetur de cons. dist. 4. c. Quia corpus.

D. Thom. in 3. p. q. 73. art. 5.

d) *Luc. 22. 20. Marc. 14. 22. 1. Cor. 11. 24. 25.*

Dignitas Sacramenti pluribus vocabulis explicatur.

Eucharistia cur dicatur.

Chrysost. hom. 24. in 1. ad Cor. sup. illud : Calice benedictionis.

D. Thom. in 3. p. q. 73. art. 4.

e) *Rom. 6. 23.*

a) *Joan. 1. 14.*
Ambr. lib. 5. de
Sacram. cap. 3.

Magist. in 4.
dist. 8. lit. a.

b) *Orig. lib. 8.*
contra Celsum.

c) *Mat. h. 26.*
26. 27.

Marc. 14. 22.

Luc. 22. 19.

1. Cor. 11. 24.

d) *Psal. 110. 4.*

e) *Ibidem 3.*

Conc. Nicæn.

cap. 14.

Communio cur
nominetur.

f) *1. Cor. 10. 16.*

g) *Dam. lib. 4.*

orth. fid. cap. 4.

h) *Aug. tract.*
26. in Joan s. 11.

minum, (a) qui vera gratia, atque omnium charismatum fons est, in se continet. Nec vero minus apte gratiarum actionem interpretamur: (b) siquidem cum hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficiis Deo agimus, atque in primis pro ejus gratiæ tam excellenti bono, quam nobis hoc Sacramento tribuit. Sed id ipsum etiam nomen cum iis, quæ a Christo Domino gesta esse in hoc mysterio instituendo legimus, optime convenit. Etenim

(c) Panem accipiens fregit, ac gratias egit. David quoque cum hujus mysterii magnitudinem contemplaretur, antequam carnem illud pronuntiaret, (d) *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se*, gratiarum actionem præponendam existimavit, cum inquit, (e) *Confessio, & magnificentia opus ejus.*

4. *Quare hoc Sacramentum Communio, pacis, & caritatis Sacramentum nominetur.*

Frequenter etiam nomine *sacrificii* declaratur; de quo mysterio paulo post latius dicendum erit. Vocatur præterea *Communio*, quod verbum ex illo Apostoli loco sumptum esse liquet, ubi ait: (f) *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Nam, (g) ut Damascenus explanavit, *hoc Sacramentum Christo nos copulat, atque ejus carnis, & Deitatis participes efficit, nosque inter nos in eodem Christo conciliat, ac conjungit, & veluti unum corpus coagmentat.* Ex quo fa-

ctum est, (h) ut *Sacramentum etiam pacis, & carita-*

ritatis diceretur : ut intelligeremus, quam indigni sint Christiano nomine, quo inimicitias exercent ; odiaque, dissidia, & discordias, ut teterrimas fidelium pestes, omnino exterminandas esse : cum præsertim quotidiano religionis nostræ sacrificio, nihil nos studiosius servare, quam pacem, & charitatem profiteamur.

5. *Qua ratione idem Sacramentum Viaticum, & Cæna dicatur.*

Sed *Viaticum* etiam frequenter a sacris scriptoribus appellatur ; tum quia spiritualis cibus est, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur ; tum quia viam nobis ad æternam gloriam, & felicitatem munit. Quare ex veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto servari videmus, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento e vita excedat. Ac vetustissimi quidem Patres (a) Apostoli auctoritatem secuti, Cœnæ etiam nomine sacram Eucharistiam interdum vocarunt, quod in illo novissimæ cœnæ salutari mysterio a Christo Domino sit instituta.

6. *Eucharistia, cibo, aut potu sumpto, confici, & sumi non potest.*

Neque vero propterea a cibo, aut potione Eucharistiam conficere, aut sumere licet ; quod ab Apostolis salutariter introducta consuetudo, quemadmodum veteres scriptores memoriae prodiderunt, perpetuo retenta, ac servata est, ut a jejunis tantum perciperetur.

7. *Eucharistia veri Nominis Sacramentum est.*

Sed, explicata nominis ratione, docendum erit, hoc verum esse Sacramentum, atque unum ex illis septem, quæ sancta Ecclesia semper religiose coluit, ac venerata est. Nam cum cali-

13. Conc. Trid.
de Eucharistia
in præfatione.
Concil. Nic. cap.
21. & Carthag. 4.
c. 77. & 78.

Exod. 12. 3.
Reg. 19.
Matth. 15.
Marc. 8.

a) 1. ad Cor. 11.
Cæna a Cypr.
hoc Sacramen-
tum dicitur in
lib. de cæna Do-
mini.

Sess. 13. Conc.
Trid. de Euch.
cap. 3.
Aug. lib. 3. de
Trin. cap. 4. &
lib. 20. contra
Faust. cap. 3.

*Ambr. lib. 2.
offic. c. 28. lib. 1.
de Sacrament.
cap. 2. vide item
D. Thoma. in 3. p.
q. 73. art. 1.*

a) *Matt. 26. 26
Luc. 22. 19.
Marc. 14. 22.
b) 1. Cor. 11.
14. 15.*

*Aug. de catech.
rud. lib. 5. c. 16.
Eucharistia ad-
oranda.
Sess. 13. Concil.
Trid. de Euchar.
cap. 5. ib. can. 6.*

*Euchar. species
proprie dicuntur
Sacramentum.
Scot. in 4. dist.
8. q. 2.*

calicis Consecratio fit, *mysterium* fidei appel-
latur. Præterea, ut infinita pene sacrorum
Scriptorum testimonia omittamus, qui hoc in-
ter vera Sacramenta numerandum esse per-
petuo censuerunt, ex ipsa ratione, & natura
Sacramenti idem convincitur. Etenim in eo
signa sunt externa, & sensibus subjecta: ha-
bet deinde gratiæ significationem, & efficien-
tiam: præterea de Christi institutione (a) ne-
que Evangelistæ, neque (b) Apostolus dubi-
tandi locum relinquunt. Quæ omnia cum in
unum convenient ad Sacramenti veritatem
confirmandam, nullis aliis argumentis opus
esse perspicitur.

*s. Multa esse in hoc Sacramento, quibus Sacramenti
nomen conveniat.*

Sed illud Pastoribus diligenter observandum
est, multa in hoc mysterio esse, quibus ali-
quando Sacramenti nomen sacri Scriptores tri-
buerunt. Interdum enim & Consecratio, &
Perceptio, frequenter vero & ipsum Domini
corpus, & sanguis, qui in Eucharistia conti-
netur, Sacramentum vocari consuevit. Ait
enim D. Augustinus, Sacramentum hoc duo-
bus constare, visibili scilicet elementorum
specie, & invisibili carne, & sanguine ipsius
Domini nostri Jesu Christi. Atque ad eundem
modum hoc Sacramentum adorandum esse, ni-
mirum Corpus, & Sanguinem Domini intelli-
gentes, affirmamus. Verum hæc omnia mi-
nus proprie dici Sacramenta, perspicuum est.
Ipsæ autem panis, & vini species veram, &
absolutam hujus nominis rationem habent.

9. *Quomodo differat Eucharistia a reliquis omnibus Sacramentis.*

Sed quantum hoc Sacramentum a reliquis omnibus differat, facile colligitur. Nam cætera Sacramenta materiæ usu perficiuntur, dum scilicet alicui administrari ea contingit. Baptismus enim Sacramenti naturam tunc adipiscitur, cum re ipsa homo aqua abluitur. At vero ad Eucharistiæ perfectionem satis est ipsius materiæ Consecratio; verum enim Sacramentum esse non definit, quamvis in pyxide asservetur. Deinde in conficiendis aliis Sacramentis nulla fit materiæ, atque elementi in aliam naturam mutatio, etenim Baptismi aqua, aut Chrismatis oleum, cum illa Sacramenta administrantur, priorem aquæ, & olei naturam non amittunt: in Eucharistia vero, quod panis, & vinum ante Consecrationem erat, confecta Consecratione, vere est corporis, & sanguinis Domini substantia.

10. *Duplex Eucharistiæ materia duo Sacramenta non constituit.*

Licet autem duo sint elementa, panis scilicet, & vinum, ex quibus integrum Eucharistiæ Sacramentum conficitur, non tamen plura Sacramenta, sed unum tantum esse, Ecclesiæ auctoritate docti confitemur. Aliter enim septenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum semper traditum, atque a Conciliis (a) Lateranensi, Florentino, & Tridentino decretum est, constare non poterit. Nam cum hujus Sacramenti gratia unum corpus mysticum efficiatur, ut Sacramentum ipsum rei, quam efficit, conveniat, unum esse oportet, atque unum quidem,

Sess. 13. Concil. Trid. de Euchar. cap. 2. & can. 4. Hac differentia colligi potest ex August. in 3. lib. de Trin. cap. 4. & Ambr. lib. 4. de Sacr. c. 4. ut habetur de cons. dist. 4. cap. Panis est. Vide item D. Thom. in 3. p. q. 73. art. 1. ad 3. trinum.

Unum Eucharistia Sacram. non duo. Vide D. Thom. in 3. p. q. 73. art. 2.

a) Lateranense Concilium non recenset septem Sacramenta; ex eo tamen in cap. 1. & aliis colligi possunt, sicut ex cap. ad Abolendam rit. de hæresibus.

*Concilium autem
Florent. in do-
ctrina de Sacram.
& Trid. sess. 7.
can. 1. Definiunt.*

dem, non quia individuum sit, sed quia unius rei significationem habeat. Nam quemadmodum eibus, & potio, quæ duæ diversæ res sunt, ad unam tantum rem adhibentur, ut scilicet vires corporis reficiantur: ita etiam duas illis diversas Sacramenti species respondere consentaneum fuit, quæ cibum spirituales significarent, quo mentes sustententur, & recreantur. Quare a Domino Salvatore dictum est,

a) *Joan. 6. 56.*

(a) *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Sed diligenter explicandum est, quid Eucharistiæ Sacramentum significet, ut fideles sacra mysteria oculis intuentes, simul etiam divinarum rerum contemplatione animum pascant.

*Eucharistia Sa-
cramentum tria
significat myste-
ria.*

*D. Thom. ea qu.
a. 4.*

*Primum præte-
ritum.*

b) *Lu. 22. 19.*

c) *1. Cor. 11.
26.*

*Secundum præ-
sens.*

*Ter. in lib. de re-
sur. carn. Conc.
Flor. in Doct. de
Sacram.*

*Tertium futu-
rum.*

11. *Quarum rerum significatio hoc Sacramento in-
cludatur.*

Tria vero sunt, quæ nobis hoc Sacramento indicantur. Primum est Christi Domini passio, quæ jam præterit, ipse enim docuit, (b) *Hoc facite in meam commemorationem:* & Apostolus testatus est: (c) *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Alterum est divina, & cœlestis gratia, quæ præsens ad animam alendam, & conservandam hoc Sacramento tribuitur, Quemadmodum enim Baptismo in novam vitam gignimur, Confirmatione roboramur, ut Satanæ repugnare, & palam Christi nomen profiteri possimus: ita Eucharistiæ Sacramento alimur, ac sustentamur. Tertium est, quod futurum prænuntiat, æternæ jucunditatis, & gloriæ fructus, quos in cœlesti patria ex Dei promissione capiemus. Hæc igitur tria, quæ

quæ instantis, præteriti, & consequentis temporis varietate distingui perspicuum est, sacris mysteriis ita significantur, ut totum Sacramentum, quamvis ex diversis speciebus constet, ad singula horum declaranda, tanquam ad unius rei significationem, referatur.

12. *Quæ sit hujus Sacramenti materia, & cujusmodi panis sit consecrandus.*

Sed in primis cognoscenda est a Pastoribus hujus Sacramenti materia, tum ut ipsi rite illud possint conficere, tum etiam ut fideles admonerentur, cujus rei symbolum sit, atque ejus rei, quam significat, studio, & desiderio exardescant. Duplex itaque est hujus Sacramenti materia; altera panis ex tritico confectus, de qua primo agetur: de altera postea dicendum erit. Nam, ut docent Evangelistæ, (a) Matthæus, (b) Marcus, & (c) Lucas, Christus Dominus panem in manus accepit, benedixit, & fregit, dicens, *Hoc est Corpus meum*. Apud Joannem quoque idem Salvator noster seipsum panem appellavit, cum inquit, (d) *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi*. Cum autem varia sint panis genera, vel quia materia differunt, ut cum alius ex tritico, alius ex hordeo, aut ex leguminibus, cæterisque terræ fructibus confectus est; vel quia diversis qualitatibus præditi sunt, (uni enim fermentum additur, alter vero fermenti omnino expers esse potest,) quod ad primum attinet, Salvatoris verba ostendunt, panem ex tritico confici oportere. Communi enim loquendi consuetudine, cum panis absolute dicitur, panem ex tritico intelligi satis constat. Id etiam veteris testa-

Materia Eucharistia duplex.

Alex. 1. in Ep. ad omnes orth.

1. cap. 4. & hab. de Conf. dist. 2.

cap. 1.

Damasc. lib. 4. de orthod. fide

cap. 14.

a) *Matth. 26.*

26.

b) *Marc. 14. 22.*

c) *Luc. 22. 19.*

d) *Joan. 6. 41.*

Panis triticeus est propria huius Sacramenti materia.

D Thom. in 3. p.

q. 74. art. 3.

Alex. de Alis 4.

p. 9. 22. mem. 2.

a) *Lev. 24. 5. 6.* menti figura declaratur. (a) Præceptum enim a Domino fuerat, ut Panes Propositionis, qui hoc Sacramentum significabant, ex simila conficerentur.

13. *Panem, ex quo Eucharistia conficitur, azymum esse conveniens est.*

Homerius 3. Bri-
xienſi Epiſc. ut
habetur de celeb.
miſſar. cap. ſin. &
D. Thom. in 3. p.
q. 74. art. 4.

Sed quemadmodum nullus panis, niſi triticeus, apta ad Sacramentum materia putandus eſt: (hoc enim Apoſtolica traditio nos docuit, & Eccleſiæ Catholicæ auctoritas firmavit) ita etiam ex iis, quæ Chriſtus Dominus geſſit, azymum eſſe debere, facile intelligitur. Ipſe enim (b) primo Azymorum die, (c) quo nihil fermentati domi habere Judæis licebat, hoc Sacramentum confecit, atque inſtituit.

b) *Matth. 26.*
17.
Marc. 14. 12.
Luc. 22. 7.
c) *Exod. 12. 19.*

d) *Joan. 13. 1.*
Seſt. 4. diſp. 11.
qu. 6.
Alex. de Aleſ 4.
p. q. 32. mem. 3.
ad argum.

Quod ſi quis Joannis Evangeliftæ auctoritatem opponat, qui hæc omnia (d) ante diem feſtum Paſchæ acta eſſe commemorat, ea ratio facile diſſolvi poteſt. Etenim, quem primum Azymorum diem cæteri Evangeliftæ appellarunt, quod feria quinta vesp̄eri dies feſti Azymorum inciperent, quo tempore Salvator noſter Paſcha celebravit, eum ipſum diem Joannes pridie Paſchæ fuiſſe deſcribit, ut qui diei naturalis ſpatium, quod ab oriente Sole inchoatur, in primis notandum exiſtimarit.

D. Chryſ. hom. 83.
in Matth.

Quapropter D. etiam Chryſoſtomus primum Azymorum diem interpretatur eum diem, quo ad vesp̄eram Azyma comedenda eſſent. Sed azymi panis Conſecratio, quantum conveniat integritati, & mentis munditiæ, quam fideles ad hoc Sacramentum afferre debent, ab Apo-

e) *1. Cor. 5. 7. 8.* ſtolo docemur, cum inquit: (e) *Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicuti eſtis*

azymi: etenim Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitia, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

14. *Panis azymus ad Eucharistiam non omnino necessarius.*

Neque tamen ea qualitas adeo necessaria existimanda est, ut, si illa pani desit, Sacramentum confici non possit. Utrumque enim panis genus veram, & propriam panis rationem, & nomen habet. Quamquam nemini licet private auctoritate, vel potius temeritate, laudabilem Ecclesiæ suæ ritum immutare. Atque eo minus id facere Latinis Sacerdotibus permissum est, quibus præterea Pontifices Maximi præceperunt, ut ex azymo tantum sacra mysteria conficerent. Atque hæc de altera hujus Sacramenti materia exposuisse satis sit: in quo tamen illud animadvertendum est, quam multa materia ad Sacramentum conficiendum uti oporteat, definitum non esse; cum illorum etiam certus numerus definiri nequeat, qui aut possint, aut debeant sacra mysteria percipere.

15. *Quæ materia sit usurpanda ad consecrationem sanguinis Domini.*

Superest, ut de altera hujus Sacramenti materia, & elemento dicatur. Est autem vinum ex vitis fructu expressum, cui modicum aquæ permixtum sit. Nam Dominum Salvatorem vino in hujus Sacramenti institutione usum esse, Catholica Ecclesia semper docuit, cum ipse dixerit (a) *Non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum.* Quo in loco Chry-

Eucharistia in pane fermentato confici possit, sed non licet. Concil. Florent. Sess. ultim. lib. 3. dicitur, de celeb. miss. cap. final.

Quam multa materia consecrari debeat, non est definitum.

Vinum vitis aqua mixtum ad consecrationem sanguinis necessarium est.

a) *Matth. 26. 29. Marc. 14. 25.*

S. Cyrill. hom. 83.
in cap. 25. Matt.
Conc. Flor. Carth.
III. cap. 24.
Aqua sola in hoc
Sacramento non
est consecranda.
S. Cyp. lib. 2.
epist. ad Cæsi-
linum.

sofomus, *De genimine*, inquit, *vitis, quæ cer-
te vinum, non aquam produxit* : ut tanto ante
illorum hæresim, qui aquam solam in hisce
mysteriis adhibendam censuerunt, convellere
videretur.

16. *Aqua in Sacramento vino est admiscenda.*

Aquam vero Dei Ecclesia vino semper ad-
miscuit : Primum quod id a Christo Domino
factum esse Conciliorum auctoritate, & sancti
Cypriani testimonio comprobatur. Deinde,
quod sanguinis, & aquæ, (a) quæ ex ejus la-
tere exierunt, hac permixtione memoria re-
novatur. Tum vero aquæ, ut in (b) Apoca-
lypsi legimus, populum designant, quare aqua
vino admixta, fidelis populi cum Christo ca-
pite conjunctionem significat. Atque hoc ex
Apostolica traditione perpetuo sancta Eccle-
sia servavit.

a) *Joan. 19. 34.*

b) *Apoc. 17. 15.*
Ambr. lib. 5. de
Sacram. cap. 1.
Nam. lib. 4.
6. 14.

17. *Non est necessarium absolute aquam adhiberi : &
minor aque, quam vini quantitas esse debet.*

Cyp. lib. 2. ep.
63. ad Cæcilium.
D. Thom. q. end.
art. 6.

Sed quamvis aquæ admiscendæ rationes ita
graves sint, ut eam sine mortali peccato præ-
termittere non liceat ; ea tamen si desit, Sa-
cramentum constare potest. Illud autem Sa-
cerdotibus animadvertendum est, ut quemad-
modum in sacris mysteriis aquam vino adhi-
bere oportet, sic etiam modicam infundendam
esse. Nam Ecclesiasticorum Scriptorum sen-
tentia, & iudicio aqua illa in vinum conver-
titur. Quare de eo Honorius Pontifex ita
scribit : *Perniciosus in tuis partibus inolevit abu-
sus, videlicet quod major quantitas aquæ in sacri-
ficio, quam vini adhibetur, cum secundum consuetu-
dinem rationabilem Ecclesiæ generalis longe plus vini,*
quam.

Honor. lib. 3.
dec. tit. de miss.
celeb. cap. per-
niciosus.

quam aquæ adbibendum sit. Hujus igitur Sacramenti hæc duo tantum elementa sunt : ac merito pluribus decretis sancitum est, ne quid aliud præter panem, & vinum, quod nonnulli facere non verebantur, offerre liceat. Sed jam videndum est, hæc duo panis, & vini symbola quam apta sint ad eas res declarandas, quarum sacramenta esse credimus, & confitemur.

18. Quot, & quantas res panis, & vini symbola in hoc Sacramento repræsentent.

Primum enim Christum nobis significant, ut vera est hominum vita. Ipse enim Dominus ait : (a) *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Cum igitur Corpus Christi Domini vitæ æternæ alimentum illis præbeat, qui ejus Sacramentum pure, & sancte suscipiunt, recte iis potissimum rebus conficitur, quibus hæc vita continetur : ut fideles facile possint intelligere, pretiosi corporis, & sanguinis Christi communione mentem, animumque saturari.

Nonnihil etiam hæc ipsa elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem. Nam cum panem, & vinum in humanam carnem, & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione converti.

Affert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima. Ut enim, etsi nulla extrinsecus panis, & vini mutatio apparet, tamen

De consec. dist. 2.
cap. 1. 2. & seq.

Panis, & vini
symbola Christum
in hoc Sacramento
ut significant.
D. Thom. in 3.
q. 74. art. 1.
a) Joan. 6. 56.
Dam. lib. 4. de
orth. fide cap. 14.

Ex ipsi elementis
quomodo fideles
ad huius Sacramenti veritatem
agnoscendam venire possint.
Dam. lib. 4. de
fide orth. c. 14.

Qua fiat ex assumptione
huius Sacramenti in anima
mutatio.
Vide cap. cum
Marta de co-

*levation, Miss.
§. Quasivisi.*

eorum substantia in carnem, & sanguinem Christi vere transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur, interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus.

*Quomodo hæc
symbola Eccle-
sia unitatem de-
signent.*

*a) Rom. 12. 45.
1. Cor. 10. 17. &
12. 12.*

Accedit ad hæc, quod cum (a) unum Ecclesiæ corpus ex multis membris compositum sit, nulla re magis elucet ea conjunctio, quam panis, vinique elementis. Panis enim ex multis granis conficitur, & vinum ex multitudine racemorum existit; atque ita nos, cum multi simus, hujus divini mysterii vinculo arctissime colligari, & tanquam unum corpus effici declarant.

19. Qua forma ad consecrandum panem uti oporteat.

*De forma conse-
crationis huius
Sacramenti
agunt Doct.
Schol. in 4. sent.
dist. 8.*

Sequitur nunc, ut de forma, qua ad consecrandum panem uti oporteat, agatur, non quidem ejus rei causa, ut hæc mysteria fidei populo, nisi necessitas cogat, tradantur; (eos enim, qui sacris initiati non sunt, de his erudiri necessarium non est) sed ne formæ ignorance in Sacramento conficiendo a sacerdotibus turpissime peccetur. Itaque a Sanctis

*b) Matth. 26.
26.*

Marc. 14. 22.

c) Lu. 22. 19.

d) 1. Cor. 11.

Innoc. de celeb.

Miss. p. 3. cap. 6.

Benedictione

Christus conse-

cravit.

De consec. dist. 2.

cap. 40.

Evangelistis, (b) Matthæo, & (c) Luca, itemque (d) ab Apostolo docemur illam esse formam, HOC EST ENIM CORPUS MEUM, Scriptum est enim: Cenantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & dixit: Accipite, & manducate, Hoc est corpus meum. Quæ quidem Consecrationis forma cum a Christo Domino servata sit, ea perpetuo Catholica Ecclesia usa est. Præter-

*e) Ambr. lib. de
Myst. init. c. 9. &
lib. 4. de Sacram.
cap. 4. & 5.*

mittenda sunt hoc loco (e) sanctorum Patrum testimonia, quæ infinitum esset enume-

rare,

rare, & (a) Concilii Florentini decretum, quod omnibus patet, atque in promptu est; cum præsertim ex illis Salvatoris verbis, (b) *Hoc facite in meam commemorationem*, idem liceat cognoscere. Nam quod Dominus faciendum præcepit, non solum ad id, quod egerat, sed etiam ad ea, quæ dixerat, referri debet; atque ad verba maxime pertinere intelligendum est, quæ non minus efficiendi, quam significandi causa prolata erant. Sed ratione etiam id facile persuaderi potest: nam forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Sacramento efficitur: Cum autem hæc verba id, quod fit, significant, ac declarent, hoc est panis conversionem in verum Domini nostri corpus, sequitur formam in illis ipsis verbis constituentem esse. In quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, (c) *Benedixit*, licet accipere. Perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset: *Accipiens panem benedixit, dicens, Hoc est corpus meum.*

20. *Non omnia verba, quæ ex consuetudine Ecclesiæ ad Consecrationem adhibentur, sunt necessaria.*

Quamvis enim Evangelista verba illa, *Accipite, & comedite*, præposuerit; illis tamen non materiæ Consecrationem, sed usum tantummodo significari perspicuum est. Quare a sacerdote quidem omnino proferri debent, sed ad Sacramentum conficiendum omnino necessaria non sunt: quemadmodum etiam profertur conjunctio illa, *enim*, in corporis, & sanguinis Consecratione. Aliter enim fiet, ut, si hoc Sacramentum nemini administrandum sit, confici non oporteat, aut non pos-

Vide Sect. 18.

et 40. huius.

Doctor illuminatus.

Franc. de Mayr.

in 4. dist. 9. q. 3.

in fine.

a) Conc. Flor.

in decr. de Sacr.

et Trid. sess. 13.

cap. 1.

b) Luc. 22. 19.

1. Cor. 11. 24.

c) Matth. 26. 26.

fit quidem : cum tamen dubitare non liceat, quin sacerdos, prolatis ex more, atque instituto sanctæ Ecclesiæ verbis Domini, aptam panis materiam vere consecret, quamvis deinde contingat, ut nulli unquam sacra Eucharistia administretur.

21. *Quæ sit forma consiendi sanguinem.*

De forma consecrationis vini vide c. cum Matthæa de celeb. Missarum.

Forma consiendi vinum.

Jam vero quod ad vini, quæ est altera hujus Sacramenti materia, Consecrationem attinet, ob eandem causam, quam supra commemoravimus, opus est, ut sacerdos ejus formam cognitam, & perspectam habeat. Eam igitur his verbis comprehendere certo credendum est: **HIC EST ENIM CALIX SANGUINIS MEI, NOVI, ET ÆTERNI TESTAMENTI, MYSTERIUM FIDEI, QUI PRO VOBIS, ET PRO MULTIS EFFUNDETUR, IN REMISSIONEM PECCATORUM.** Ex quibus verbis plura quidem a sacris scripturis colliguntur: quædam vero in Ecclesia ex Apostolica traditione conservata sunt. Nam quod dicitur, *Hic est calix*, (a) a D. Luca, & ab Apostolo scriptum est : quod vero sequitur, *Sanguinis mei*, vel *Sanguis meus novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, partim a (b) D. Luca, partim a D. Matthæo dictum est : verba autem illa, *Æterni*, & *Mysterium fidei*, sancta traditio Catholicæ veritatis interpret, & custos nos docuit.

22. *Quod hæc sit vera Consecrationis forma ostenditur.*

Verum si de hac forma nemo dubitare poterit, si quod antea dictum est de forma Consecrationis, quæ ad panis elementum adhibetur, hoc

a) Luc. 22. 20.
1. Cor. 11. 25.

b) Luc. 22. 20.
Ly. Æterni habetur. Hebr. 13.
Apoc. 14.

hoc etiam loco attendatur. Constat enim, iis verbis, quæ vini substantiam in sanguinem Domini converti significant, hujus elementi formam contineri. Quare cum verba illa hoc aperte declarent, perspicuum est, aliam formam constituendam non esse. Exprimunt autem præterea quosdam effusi sanguinis in passione Domini admirabiles fructus; qui ad hoc Sacramentum maxime pertinent. Unus est, aditus (a) ad æternam hæreditatem, quæ novi, atque æterni testamenti jure ad nos venit. Alter est, aditus ad justitiam per mysterium fidei: (b) Jesum enim per fidem in sanguine ejus propitiatorem Deus proposuit, (c) ut ipse sit justus, & justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Tertius est, (d) remissio peccatorum.

D. Bonav. lib. 4. dist. 8. art. 3. q. 2. Scot. lib. 4. dist. 8. q. 2.

Sanguinis Christi effectus triplex.

a) *Hebr. 10. 19.*

b) *Rom. 3. 25.*

c) *Rom. 3. 26.*

d) *Hebr. 9. 14.*

23. *Forma Consecrationis sanguinis exponitur.*

Quoniam vero hæc ipsa Consecrationis verba plena mysteriorum sunt, aptissimeque ad rem conveniunt, diligentius perpendere ea oportet. Quod vero dicitur, *Hic est enim Calix sanguinis mei*, sic intelligendum est: HIC EST SANGUIS MEUS, qui hoc calice continetur. Recte autem, & apposite, dum sanguis hic, ut est fidelium potus, consecratur, calicis mentio facienda est. Neque enim sanguis hujusmodi potionem satis significare videretur, nisi vase aliquo exceptus esset. Sequitur deinde, *Novi testamenti*: quod quidem ob eam rem additum est, ut intelligeremus, Christi Domini sanguinem non figura, quemadmodum in veteri Testamento fiebat, (de eo enim apud Apostolum ad Hebræos legimus, (e) *sine sanguine testamentum dedicatum non esse*) sed vere, & re-

Expositio Consecrationis vini sumpta ex ea, Cum Martia de celebr. Missar.

e) *Hebr. 9. 18.*

ipsa hominibus tradi, quod ad novum Testamentum pertinet. Quare Apostolus inquit: (a) *Ideo novi testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis.* Verbum vero *Æterni*, ad hæreditatem æternam, quæ Christi Domini æterni testatoris morte ad nos jure pervenit, referendum est.

a) *Hebr. 9. 15.*
Joan. 6. & 8.

Quomodo vinum consecratum sit mysterium fidei. Gregorius Papa lib. 22. de cons. dist. 2. c. 73.

Baptismus cur fidei Sacramentum dicatur.

Aug. ep. 23. ad Bonif. de cons. dist. 1. cap. Hoc est.

Quod subjungitur, *Mysterium Fidei*, non rei veritatem excludit, sed quod occulte latet, atque ab oculorum sensu remotissimum est, certa fide credendum esse significat. Diversa vero hisce verbis sententia hoc loco subjecta est ab ea, quam habent, cum Baptismo etiam tribuuntur. Nam quod sanguinem Christi sub vini specie latentem fide cernimus, *Mysterium fidei* dicitur: at Baptismus, quoniam universam Christianæ fidei professionem complectitur, a nobis fidei Sacramentum, a Græcis *mysterium* jure appellatur. Quamquam alia etiam ratione sanguinem Domini fidei *Mysterium* dicimus, quod scilicet in eo maxime plurimum difficultatis, & negotii humana ratio experiatur, cum nobis fides credendum proponit, Christum Dominum verum Dei Filium, simulque Deum, & hominem mortem pro nobis pertulisse; quæ quidem mors sanguinis Sacramento designatur.

24. *Cur maxime in sanguinis Consecratione mortis mentio fiat.*

Quapropter hoc loco apposite potius, quam in Consecratione corporis passio Dominica commemoratur, his verbis, *Qui effundetur in remissionem peccatorum.* Sanguis enim separatim consecratus ad passionem Domini, & mortem,

& passionis genus ante omnium oculos ponendum, majorem vim, & momentum habet. Sed verba illa, quæ adduntur, *Pro Vobis, & Pro Multis*, (a) a Matthæo, & Luca singula a singulis sumpta sunt, quæ tamen sancta Ecclesia Spiritu Dei instructa simul conjunxit. Pertinent autem ad passionis fructum, atque utilitatem declarandam. Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem a Salvatore effusum esse fatendum erit: si vero fructum, quem homines ex eo perceperint, cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facile intelligemus. Cum igitur, *Pro Vobis*, dixit, vel eos qui aderant, vel delectos ex Judæorum populo, quales erant discipuli, excepto Juda, quibuscum loquebatur, significavit. Cum autem addidit, & *Pro Multis*, reliquos electos ex Judæis, aut Gentibus intelligi voluit. Recte ergo factum est, ut *pro universis* non diceretur, cum hoc loco tantummodo de fructibus passionis sermo esset, quæ salutis fructum delectis solum attulit. Atque huc spectant verba illa Apostoli: (b) *Christus semel oblatus est ad multorum exbauenda peccata*: & quod Dominus apud Joannem inquit: (c) *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, qui tui sunt*. Plurima alia in hujus Consecrationis verbis latent mysteria: quæ Pastores assidua rerum divinarum meditatione, & studio ipsi per se, juvante Domino, facile assequuntur.

25. *Non expedit in hoc Sacramento sensuum adhibere judicium.*

Sed jam ad earum rerum explicationem oratio revertatur, quæ ut a fidelibus ignorentur, nul-

a) *Matt. 26. 28. Luc. 22. 24. Cur in consecratione calicis dicatur pro vobis, & pro multis.*

b) *Hebr. 9. 28.*

c) *Jean. 17. 9*

2) 1. Cor. II. 29.

In hoc Sacramento sensuum iudicium reiciendum est. Vide D. Thom. in Hymno. Est sensus deficiis &c. Et in sequentia: Quod non capis &c.

Tria per consecrationem in hoc Sacramento effici.

Corpus Christi verum est in hoc Sacramento.

Dion. de Eccl.

Hier. c. 3.

Ignat. Epi. de Smyrn. & omnes alii, quotquot unquam fuerunt, Scriptores Catholici.

Transubstantiatio est antiquissima Ecclesie doctrina. Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 4.

nullo modo committendum est. Ac quoniam Apostolus admonet, gravissimum scelus admitti ab iis, (a) qui non dijudicant corpus Domini, hoc in primis doceant Pastores, animum, atque rationem omni studio a sensibus avocandam esse. Si enim fideles ea tantum in hoc Sacramento contineri sibi persuaferint, quæ sensibus percipiunt, in summam impietatem adducantur necesse est; cum nihil aliud præter panis, & vini speciem oculis, tactu, odoratu, gustu sentientes, panem tantummodo, ac vinum in Sacramento esse, judicaverint. Curandum igitur est, ut fidelium mentes, quam maxime fieri potest, a sensuum iudicio abstrahantur, atque ad immensam Dei virtutem, & potentiam contemplandam excitentur.

26. *Quid mysticæ Consecrationis virtute in hoc Sacramento potissimum efficiatur.*

Tria enim sunt maxime admiranda, atque suspicienda, quæ in hoc Sacramento verbis Consecrationis effici, fides Catholica sine ulla dubitatione credit, & confitetur. Primum est, verum Christi Domini corpus, illud idem, quod natum ex Virgine, in coelis sedet ad dexteram Patris, hoc Sacramento contineri. Alterum est, nullam in eo elementorum substantiam remanere, quamvis nihil a sensibus magis alienum & remotum videri possit. Tertium est, quod ex utroque facile colligitur, etsi verba Consecrationis id maxime exprimunt, accidentia, quæ aut oculis cernuntur, aut aliis sensibus percipiuntur, sine ulla re subiecta esse, mira quadam, atque inexplicabili ratione. Ac panis quidem, & vini accidentia omnia licet

videre, quæ tamen nulli substantiæ inhærent, sed per se ipsa constant; cum panis, & vini substantia in ipsum Domini corpus, & sanguinem ita mutetur, ut panis, & vini substantia omnino esse desinat.

27. *Certum est, idem Christi corpus, quod natum est de Maria Virgine, in Eucharistia contineri.*

Verum, ut prius de primo agamus, conentur Pastores explicare, quam perspicua, & clara sint Salvatoris nostri verba, quæ corporis ejus veritatem in Sacramento demonstrant. Nam cum inquit: (a) *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*: nemo, qui modo sanæ mentis sit, ignorare potest, quid nobis intelligendum sit; præsertim cum de humana natura sermo habeatur, quam in Christo vere fuisse, Catholica fides dubitare neminem patitur: ut vir sanctissimus, atque doctissimus Hilarius præclare scripserit, de veritate carnis, & sanguinis Christi, cum ex ipsius Domini professione, & fide nostra, caro ejus vere sit cibus, relictum non esse ambigendi locum.

28. *Quomodo item verum Christi corpus in Eucharistia esse convincatur.*

Verum alter præterea locus a Pastoribus enucleandus est, ex quo aperte licet cognoscere, verum Domini corpus, & sanguinem in Eucharistia contineri. Nam Apostolus postquam commemoravit panem, & vinum a Domino consecratum, & sacra mysteria Apostolis suis administrata esse, subjungit: (b) *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Do-*

a) *Marc. 14. 22.*
Luc. 22. 19.
Matth. 26. 26.

S. Hilarius, lib. 8.
de Trinitat.

Veritas corporis
Christi in Sacra-
mento ex scriptu-
ris ostenditur.
Sess. 13. Concil.
Trid. de Euchar.
c. 1. & can. 1.]

b) 1. Cor. 11.
28. 29.

Domini. Quod si, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum esset præter memoriam, & signum passionis Christi, quid opus erat tam gravibus verbis fideles hortari, ut seipsos probarent? Gravi enim illa Judicii voce declaravit Apostolus, nefarium aliquod scelus ab eo admitti, qui impure sumens corpus Domini, quod in Eucharistia occulte latet, ab alio ciborum genere non distinguit. Quod etiam supra in eadem epistola uberius explicavit Apostolus his verbis: (a) *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Quæ quidem verba veram corporis, & sanguinis Christi Domini substantiam demonstrant. Hæc igitur scripturæ loca a Pastoribus explicanda erunt, atque in primis docendum, nihil in iis dubii, aut incerti relictum esse; præsertim cum hæc Ecclesiæ Dei sacrosancta auctoritas interpretata sit.

29. *Ecclesiæ Christi sententia de sensu scripturarum, Et veritate corporis Domini in Eucharistia, quomodo sit perquirenda.*

Primo inquirendus est Patrum & Doctorum Ecclesiæ per omnia consensus.

Ad cujus sententiæ cognitionem duplici via, & ratione possumus pervenire. Prima est, cum Patres, qui ab initio Ecclesiæ, atque omni deinceps ætate floruerunt, & Ecclesiasticæ doctrinæ optimi testes sunt, consulimus. Hi vero summo consensu omnes hujus dogmatis veritatem apertissime tradiderunt: quorum singula testimonia afferre quoniam operosi laboris esset, satis erit, pauca notare, vel indicare potius, ex quibus judicium de cæteris facile fieri poterit. Primus igitur D. Ambrosius fidem suam

D. Ambr. de iis, qui myste. init.

suam

suam proferat, qui in libro de iis, qui initiantur mysteriis, testatus est, verum Christi corpus in hoc Sacramento sumi, sicut verum ex Virgine sumptum est, idque certissima fide tenendum esse; alio loco docet, ante Consecrationem panem ibi esse, post Consecrationem autem carnem Christi. Accedat alter testis D. Chrysostomus, non minoris fidei, & gravitatis, qui quidem cum multis aliis in locis hanc ipsam veritatem profitetur, & docet, tum vero præcipue hom. 60. de iis, qui sacra mysteria impure sumunt, itemque hom. 44. & 45. in sanctum Joannem: inquit enim: *Parcamus Deo, neque contradicamus, licet vel cogitationibus, vel oculis nostris videatur adversari, quod dicitur; ipsius enim sermo infallibilis est, sensus noster facile seducitur.*

His vero omni ex parte consentiunt, quæ D. Augustinus acerrimus Catholicæ fidei propugnator semper docuit: atque in primis exponens titulum Psalmi 33. scribit enim: *Portare se in manibus suis homini impossibile est, soli que Christo convenire potest; ferebatur enim ille in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum.* Ac Cyrillus (prætereo Justinum, & Irenæum) adeo aperte lib. 4. in Joannem veram Domini carnem in hoc Sacramento esse affirmat, ut ejus verba nullis possint fallacibus, & captiosis interpretationibus obscurari. Quod si Pastores alia etiam Patrum testimonia requirerent, facile erit sanctos (a) Dionysium, (b) Hilarium, (c) Hieronymum, (d) Damascenum addere, innumerabilesque alios, quorum de hac re gravissimas sententias Doctorum, & piorum hominum industria, & labore in unum congestas passim legimus.

c. 9. & de conf. dist. 2. c. Sicut verus, &c. In illo &c. *Revera lib. 4. de Sacram. c. 4. & de conf. dist. 2. c. Panis est.*
Chrys. ad populum Antiochen. hom. 60. & 61. idem hom. 44. & 45. in Joannem.

S. August. confirmatione 1. versus finem.

1. Reg. 21. habetur de conf. dist. 2. cap. 92. Secundum septuaginta legitur. Et ferebatur in manibus suis.

S. Cyril. lib. 4. in Joan. c. 13. 14. & lib. 10. cap. 13. Just. Apolog. 2. sub finem.

a) Dion. lib. de Eccles. Hier. c. 3.

b) Lib. 8. de Trin.

c) Hier. ep. ad Damasum de filio prodigo.

d) Lib. 4. de orth. fide c. 14.

30. *Quoties contraria opinio in Conciliis Ecclesie condemnata sit.*

Secundo veritas corporis Christi in Eucharistia per contrariam sententiam damnationem Ecclesiasticam potius cognosci.

Berengarius sententiam suam in Vercellensi Concilio abiuravit, ut constet ex cap. Ego Berengarius.

Concilium Lat. cap. 1. & habetur de sum. Trinit. & fide Cathol. cap. Firmiter. Conc. Flor. in doctrina de Sacram. cap. 4. & can. 22. Conc. Trid. sess. 13.

Altera restat via, qua sanctæ Ecclesiæ iudicium in iis, quæ ad fidem pertinent, investigare liceat, contrariæ scilicet doctrinæ, & opinionis damnatio. At vero constat, semper corporis Christi veritatem in sancto Eucharistiæ Sacramento ita per universam Ecclesiam diffusam, & disseminatam esse, & consentienti voluntate ab omnibus fidelibus receptam, ut, cum ante quingentos annos Berengarius id negare ausus esset, ibique signum tantummodo esse assereret, statim in Vercellensi Concilio, quod Leonis IX. auctoritate convocatum fuerat, omnium sententiis condemnatus ipse hæresim suam anathemati addixerit: qui postea cum ad eandem impietatis insaniam rediisset, tribus aliis Conciliis, Turonensi, & duobus Romanis, quorum alterum Nicolans II. alterum Gregorius VII. Pontifices Maximi convocarunt, damnatus est. Eam postea sententiam Innocent. III. in Concilio Lateranensi Magno confirmavit: ac deinceps Florentina, & Tridentina Synodus ejusdem veritatis fides apertius declarata, ac stabilita est. Hæc igitur si Pastores diligenter exposuerint (ut nihil dicamus de iis, qui erroribus obcæcati, nihil magis, quam veritatis lucem oderunt) & infirmos confirmare, & piorum mentes summa quadam lætitia, & voluptate afficere poterunt.

31. *Quomodo in Symbolo dogma de veritate corporis Christi in hoc Sacramento includatur.*

Cum præsertim fidelibus dubitare non liceat, quin inter cæteros fidei articulos hujus etiam de-

dogmatis fides comprehendatur. Nam, cum Dei summam omnium rerum potestatem credunt, & confitentur, credant etiam necesse est, potestatem ei non defuisse maximi hujus operis efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento admiramur, & colimus. Deinde cum credunt sanctam Ecclesiam Catholicam, necessario sequitur, ut simul credant eam esse, quam explicavimus, hujus Sacramenti veritatem.

32. *Quanta sit Ecclesiæ militantis dignitas, ex hujus mysteriorum maiestate ostenditur.*

Sed nihil est profecto, quod ad piorum iucunditatem, & fructum addi possit, cum hujus altissimi Sacramenti dignitatem contemplantur. Primum enim intelligunt, quanta sit Evangelicæ legis perfectio, cui datum est, id reipsa habere, quod signis tantum, & figuris Mosaicæ legis tempore adumbratum fuerat. Quare divinitus dictum est a Dionysio, Ecclesiam nostram mediam esse inter Synagogam, & supremam Hierusalem, ac propterea utriusque participem. Ac profecto satis mirari fideles nunquam poterunt sanctæ Ecclesiæ perfectionem, ejusque gloriæ altitudinem, cum inter eam, & cœlestem beatitudinem unus tantum gradus interesse videatur. Hoc enim nobis cum cœlitibus commune est, ut utrique Christum Deum, & hominem præsentem habeamus: sed, quo uno gradu ab iis distamus, illi præsentem beatam visionem perfruuntur, nos præsentem, & tamen ab oculorum sensu remotum, sacrorum mysteriorum admirabili integumento se occultantem, firma, & constanti fide veneramur. Præterea fideles hoc Sacramento Christi Salvatoris no-

Dignitas Sacramenti Eucharistiæ. Hac habet magna ex parte D. Thom. in 3. p. q. 75. art. 1.

S. Dion. de Eccl. Hierarch. cap. 7. circa medium.

stri perfectissimam charitatem experiuntur. Ejus enim bonitatem maxime decuit, naturam, quam a nobis sumpserat, a nobis nunquam subtrahere, sed quantum fieri posset, esse, versarique nobiscum velle, ut illud omni tempore

a) *Prov. 8. 31.* vere, & proprie dictum videretur, (a) *Deliciae meae esse cum filiis hominum.*

33. *Ossa, nervi, & quaecunque ad hominis perfectionem pertinent, una cum divinitate hic vere ad sunt.*

De concomitantia partium corporis Christi in hoc Sacramento, de consec. dist. 2. cap. Singuli, &c. Ubi panis est. Ambrosius in lib. de iis, qui myster. init. c. 9. D. Thom. in 3. p. q. 76. art. 1. Christus nomen Dei, & hominis est. Damas. lib. 3. cap. 27.

Jam vero hoc loco etiam explicandum est, non solum verum Christi corpus, & quicquid ad veram corporis rationem pertinet, veluti ossa, & nervos, sed etiam totum Christum in hoc Sacramento contineri. Docere autem oportet, Christum nomen esse Dei, & hominis, unius scilicet personae, in qua divina, & humana natura, conjuncta sit. Quare utramque substantiam, & quae utriusque substantiae consequentia sunt, divinitatem, & totam humanam naturam, quae ex anima, & omnibus corporis partibus, & sanguine etiam constat, complectitur: quae omnia in Sacramento esse credendum est. Nam cum in coelo tota humanitas divinitati in una persona, & hypostasi conjuncta sit, nefas est suspicari, corpus, quod in Sacramento inest, ab eadem divinitate separatum esse.

34. *Sanguis, Anima, & Divinitas, non eodem modo in Eucharistia, quo corpus Christi sunt.*

Ex Consil. Ephesino in epist. ad Nestorium, & refertur de consec. dist. 2. c. Necessario.

In quo tamen Pastores animadvertant necesse est, non omnia eadem ratione, aut virtute in hoc Sacramento contineri. Quaedam enim sunt, quae ex vi, & efficientia Consecratio-

tionis in Sacramento esse dicimus : nam cum verba illa efficiant quicquid significant, id esse in Sacramento ex vi Sacramenti divinarum rerum Scriptores appellarunt, quod verborum forma exprimitur : ita si contingeret, ut aliquid ab aliis rebus omnino sejunctum esset, id solum, quod forma significaret, in Sacramento esse, cætera non item esse, docuerunt. Quædam vero in Sacramento continentur, quod illis rebus conjuncta sint, quæ forma exprimuntur. Nam cum forma, quæ ad panem consecrandum adhibetur, corpus Domini significet, cum dicitur, (a) *Hoc est corpus meum* ; ipsum Christi Domini corpus ex vi Sacramenti in Eucharistia erit. At quia corpori Sanguis, Anima, & Divinitas jungitur, hæc quoque in Sacramento erunt omnia, non quidem ex Consecrationis virtute, sed ut ea, quæ corpori conjuncta sunt. Atque hæc ex concomitantia in Sacramento esse dicuntur : qua ratione totum Christum in Sacramento esse perspicuum est. Si enim duo aliqua inter se reipsa jungantur, ubi unum sit, ibi etiam alterum esse necesse est. Sequitur itaque, totum Christum usque adeo tam in panis, quam in vini specie contineri, ut, quemadmodum in panis specie non corpus modo, sed etiam Sanguis, & totus Christus vere inest, sic contra in vini specie non solum sanguis, sed corpus, & totus Christus vere inest.

35. Cur in Eucharistia duplex fiat Consecratio.

Sed quamquam hæc ita se habere omnibus fidelibus certum, & persuasissimum esse debet ; optimo tamen jure institutum est, ut separatim

In termino consecrationis ex vi verborum sunt duo, formale. & materiale. Scot. 4. dist. 8. qu. 3. litt. KK. Quid adsit ex concomitantia. Sess. 13. Concil. Trid. de Eucharist. c. 3.

a) *Matth. 26. 26.*

Sub altera Eucharistia specie totum Christum per concomitantiam contineri.

Alex. de Alex. 4. p. summa sac. Theol. qu. 31. memb. 2.

*Ambr. 1. Cor. .11.
Levit. 17.*

duæ Consecrationes fierent. Primo ut passio Domini, in qua sanguis a corpore divisus est, magis referatur; cujus rei causa in Consecratione sanguinem effusum esse meminimus. Deinde maxime consentaneum fuit, ut, quoniam Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat, tanquam cibus, & potus institueretur: ex quibus perfectum corporis alimentum constare perspicuum est.

36. *Totus Christus in quavis utriusque speciei particula præsens adest.*

*De cons. dist. 2.
c. 76. & habetur
in Miss. Ambr.
Præfat. Domin.
vid. post Epiph.
Exod. 15.*

*Fusus explicatur
sess. 13. Conc.
Trid. c. 3. & can.
3. & sess. 21. de
comm. sub utraque
specie cap. 7.*

Neque vero illud prætermittendum, non solum in utraque specie, sed in quavis utriusque speciei particula totum Christum contineri. Sic enim Ambrosius scriptum reliquit: *Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos minuitur, sed integrum se præbet in singulis.* Atque id præterea ex Evangelistis facile colligi potest. Neque enim credendum est, singula panis frustra propria verborum forma a Domino consecrata esse, sed eadem simul omnem panem, qui ad sacra mysteria conficienda, atque Apostolis distribuenda satis futurus esset. Id quod de calice factum esse apparet, cum ipse dixit, (a) *Accipite, & dividite inter vos.* Hactenus quæ explicata sunt, eo pertinent, ut ostendant Pastores, verum Christi corpus, & sanguinem in Eucharistiæ Sacramento contineri.

a) *Luc. 22. 17.*

37. *Post Consecrationem nulla materiæ hujus Sacramenti substantia remanet.*

*De Transubstantiatione, sess. 13.
Conc. Trid. de
Euchar. cap. 4.
&c. Quomodo.*

Nunc, quod alterum erat propositum, docent, etiam panis, & vini substantiam in Sacramento post Consecrationem non remanere.

Hoc vero quamvis maximam admirationem merito habere possit, tamen cum eo, quod prius demonstratum, necessario conjungitur. Etenim si est verum Christi corpus sub panis, & vini specie post Consecrationem, omnino necesse est, cum ibi antea non esset, hoc vel mutatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse. At vero fieri non posse constat, ut corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit. Ita enim fieret, ut a cœli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deferat, a quo movetur. Creari autem corpus Christi minus credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest: relinquitur ergo, ut in Sacramento sit corpus Domini, quod panis in ipsum convertatur. Quare nulla panis substantia remaneat necesse est.

38. *Transubstantiatio a Conciliis approbata in Scripturis fundamentum habet.*

Hac ratione adducti Patres, & majores nostri in Conciliis, Lateranensi Magno, & Florentino, hujus articuli veritatem apertis decretis confirmarunt. A Tridentina vero Synodo explicatius ita definitum est: *Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi, anathema sit.* Hæc vero ex testimoniis scripturarum facile fuit colligere. Primum, quod in ejus Sacramenti institutione ipse Dominus dixit, (a) *Hoc est corpus meum.* Vocis enim, *Hoc*, ea vis est, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret: quod si panis substantia remaneret, nullo mo-

corpus Christi in Euchar. esse incipiat.
D. Thom. in 3. p.
q. 75. art. 2.

Non per loci mutationem.

Non per creationem.
Adest per conversionem
Scot. 4. sent. 2.
11. q. 3. 4. & 5.
Ex nocte fit dies,
& ex mane maris dies.

Later. Concil.
c. 1. *Eugenius*
IV. in Ep. ad
Arm. data ap-
probata a Conc.
Flor. Trid. Syn.
sess. 13. can. 2.

Transubstantiatio
Scripturis
statuitur.

a) *Matt. 26. 26*
Marc. 14. 22.
1. Cor. 11. 24.
Exod. 18.

do vere dici videretur, *Hoc est corpus meum.*

- a) *Joan. 6. 52.* Deinde Christus Dominus apud Joannem, (a) *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, panem videlicet carnem suam vocans.
- b) *Ibidem 54.* Ac paulo post subjecit: (b) *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & rursus (c) *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Cum ergo tam clavis, & perspicuis verbis carnem suam panem, & verum cibum, sanguinem item verum potum nominaverit, satis videtur declarasse, nullam in Sacramento substantiam panis, & vini remanere.

39. *Quomodo Patres in hoc Sacramento Transubstantiationem agnoverint.*

Transubstantiatio ex consensu Patrum ostenditur.

D. Ambr. lib. 4. & habetur de consec. dist. 2. c. Panis est.

Atque hanc perpetuo sanctorum Patrum consentientem fuisse doctrinam, qui eos evolaverit, facile intelliget. D. quidem Ambrosius ita scribit: *Tu forte dicis, Meus panis est usitatus, sed panis iste panis est ante verba Sacramentorum, ubi accesserit Consecratio, de pane fit caro Christi.* Quod quidem ut facilius probare posset, varia deinde affert exempla, & similitudines. Alibi vero cum verba illa inter-

d) Psal. 134. 6. Ex lib. 4. de Sacram. cap. 4. & 6. de Consec. d. 2. c. Omnia.

S. Hilarius de Trin. l. 8. & de consec. dist. 2. cap. 28.

pretaretur, (d) *Omnia, quaecunque Dominus voluit, fecit in caelo, & in terra*; *Licet*, inquit, *figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud, quam caro Christi, & sanguis post Consecrationem credendum est.* Atque iisdem fere verbis eandem sententiam sanctus Hilarius exponens docuit, quamvis extrinsecus panis, & vinum videatur, vere tamen corpus, & sanguinem Domini esse.

40. *Qua ratione Eucharistia post Consecrationem etiam panis dicatur.*

Sed moneant Pastores hoc loco, mirandum non esse, si post Consecrationem panis etiam vocetur. Hoc enim nomine Eucharistia appellari consuevit, tum quia panis speciem habeat, tum quia naturalem alendi, & nutriendi corporis vim, quæ panis propria est, adhuc retineat. Eam autem esse sacrarum literarum consuetudinem, ut res ita appellent, cujusmodi esse videantur, satis ostendit, quod in Genesi dictum est, (a) tres viros Abrahæ apparuisse, qui tamen tres Angeli erant. (b) Et duo illi, qui Apostolis, ascendente in cælum Christo Domino, apparuerunt, cum essent Angeli, viri dicuntur.

41. *Quomodo fiat tam admiranda substantiarum conversio.*

Difficillima est omnino hujus mysterii explicatio. Sed tamen conabuntur Pastores iis, qui magis in Divinarum rerum cognitione profecerunt, (nam qui adhuc imbecilliores sunt, verendum esset, ne rei magnitudine opprimerentur) conabuntur, inquam, tradere hujus admirabilis conversionis modum; quæ ita fit, ut tota panis substantia divina virtute in totam corporis Christi substantiam, totaque vini substantia in totam sanguinis Christi substantiam, sine ulla Domini nostri mutatione, convertatur. Neque enim Christus aut generatur, aut mutatur, aut augebit, sed in sua substantia totus permanet. Quod Mysterium cum (c) D. Ambrosius declararet, *Vides*, inquit, *quam operatius sit sermo Christi; si ergo tanta vis est, in ser-*

*Eccl. 10. 31.
& 17. 21.*

*Exod. 7. 20.
Eccl. 29. 33.*

a) *Gen. 18. 2.*

b) *Act. 1.*

10. *Vide
D. Thom. in 3. p.
q. 75. art. 3.
& 4.*

Quam admirabilis sit conversio.

c) *D. Amb. l. 4.
de Sacram. c. 4.
& habetur de
conf. dist. 2. c.
Panis est.*

mone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, mundus scilicet; quanto magis operatorius est, ut sint ea, quæ erant, & in aliud commutentur? In quam sententiam alii etiam veteres, & gravissimi Patres scriptum reliquerunt. Divus quidem Augustinus, (a) Fideliter fatemur, ante Consecrationem panem esse, & vinum, quod natura formavit; post Consecrationem vero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecravit. Damascenus autem (b) Corpus secundum veritatem conjunctum est divinitati, corpus, ex sancta Virgine, non quod ipsum corpus assumptum de cælo descendat, sed quod ipse panis, & vinum in corpus, & sanguinem Christi transmutentur.

42. Stupendæ huic conversioni commode nomen impositum est Transubstantiatio.

Trid. Syn. sess. 13.
can. 4. quod nomen primo auctoritate Concil.
Later. magni receptum est. c. 1.
& habetur de sum. Trin. & fide Cath. cap. 1.

Hæc itaque admirabilis conversio convenienter, & proprie a sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata, quemadmodum sacra Tridentina Synodus docuit. Ut enim generatio naturalis, quod forma in ea mutetur, recte, & proprie transformatio dici potest: ita etiam, quod in Sacramento Eucharistiæ tota unius rei substantia in totam alterius rei substantiam transeat, verbum Transubstantiationis recte, & sapienter a Majoribus nostris inventum est.

43. Modus Transubstantiationis, & loci, quo Christus est in hoc Sacramento, curiosus non inquirendus.

Sacrosanctum
Euchar. Sacramentum pie credendum, non curiose scrutandum.

Sed illud sæpissime a sanctis Patribus repetitum fideles admonendi sunt, ne curiosius inquireant, quo pacto ea mutatio fieri possit. Nec enim percipi a nobis potest, nec in naturali-

ralibus mutationibus, aut ipsa rerum creatione ejus rei exemplum aliquod habemus. Verum, quid hoc sit, fide cognoscendum est: quomodo fiat, curiosius non inquirendum. Non minorem vero cautionem Pastores adhibeant oportet, in eo etiam mysterio explicando, quomodo Christi Domini corpus vel in minima panis particula totum contineatur. Vix enim unquam hujusmodi disputationes instituendæ erunt: sed tamen, quando Christiana charitas hoc postulaverit, primum quidem meminerint fidelium animos illa voce præmunire, (a) *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

44. *Christi corpus in Eucharistia non est, ut in loco.*

Deinde vero doceant, Christum Dominum in hoc Sacramento, ut in loco, non esse. Et enim locus res ipsas consequitur, ut magnitudine aliqua præditæ sunt: Christum vero Dominum ea ratione in Sacramento esse non dicimus, ut magnus, aut parvus est, quod ad quantitatem attinet; sed, ut substantia est. Substantia enim panis in Christi substantiam, non in magnitudinem, aut quantitatem convertitur. Nemo vero dubitat, substantiam æque in parvo, atque in magno spatio contineri. Nam & aeris substantia, totaque ejus natura sic in parva, ut in magna aeris parte, itemque tota aquæ natura non minus in urnula, quam in flumine insit, necesse est. Cum igitur panis substantiæ corpus Domini nostri succedat, fateri oportet, ad eundem plane modum in Sacramento esse, quo erat panis substantia ante Consecrationem. Ea vero utrum sub magna,

Quomodo Christi corpus in minima panis particula totum contineatur.

Vide Conc. Trid. sess. 13, c. 2. & de cons. dist. 2, cap. Singuli, & Flor. Conc. in decr. de sacram.

a) *Luc. 1. 37.*

Christus in Sacramento non est, ut in loco, seu, ut magnus, vel parvus, sed, ut substantia, quæ integra aque in parvo, & magno spatio continetur.

an sub parva quantitate esset, nihil ad rem omnino pertinebat.

45. *In hoc Sacramento nulla est substantia, cui accidentia panis, & vini inhereant.*

*De substantia
accidentium pa-
nis, & vini si-
ne aliqua re
subiecta.*

*Colligi hoc potest
ex ea. Hos autem
de conf. dist. 8. &c.
cum Martha de
celebr. Missarum.
§. Quasi videri.
& probat.*

*D. Thom. 3. p.
q. 75. art. 2.
& q. 77. art. 1.
& alibi saepe, &
Cone. Constant.
sess. 8.*

Tertium restat, quod in hoc Sacramento maximum, atque admirabile videatur; quod quidem, jam duobus aliis explicatis, facilius a Pastoribus tractari posse existimandum est; panis videlicet, & vini species in hoc Sacramento sine aliqua re subiecta constare. Nam, cum antea demonstratum sit, corpus Domini, & sanguinem vere in Sacramento esse, ita ut nulla amplius subsit panis, & vini substantia; quoniam ea accidentia Christi corpori, & sanguini inhærere non possunt; relinquitur, ut supra omnem naturæ ordinem ipsa se nulla alia re nisi sustentent. Hæc perpetua, & constans fuit Catholicæ Ecclesiæ doctrina: quæ etiam facile eorum testimoniorum auctoritate confirmari poterit, quibus antea planum factum est, nullam residere in Eucharistia panis, aut vini substantiam.

46. *Quare Christus sub panis, & vini specie corpus, & sanguinem suum tradere voluerit.*

*Vide Cyrillum
lib. 4. in Joan.
c. 22. Cypr. de
cena Domini.
Aug. tract. 27.
in Joan.
D. Thom. in 3. p.
q. 74. art. 1.
& 75. art. 1.
Dam. lib. 4. de
fide orch. c. 14.*

Sed nihil magis fidelium pietati convenit, quam omiſſis subtilioribus quæſtionibus, hujus admirabilis Sacramenti majestatem venerari, & colere, ac deinde in eo summam Dei providentiam suspicere, quod sacrosancta mysteria sub panis, & vini specie administranda instituerit. Nam, cum a communi hominum natura maxime abhorreat, humanæ carnis esca, aut sanguinis potione vesci, sapientissime fecit, ut sanctissimum corpus, & sanguis sub ea-

rum rerum specie, panis, inquam, & vini, nobis administraretur, quarum quotidiano, & communi alimento maxime delectamur. Ad- *Prima ratio.*
 junctæ vero etiam sunt duæ illæ utilitates : quarum prima est, quod ab infidelium calumnia liberati sumus, quam facile effugere non possemus, si Dominum sub propria specie comedere videremur. Altera est, quod, dum corpus, & sanguinem Domini ita sumimus, ut tamen, quod vere sit, sensibus percipi non possit, hoc ad fidem in animis nostris augendam plurimum valet : *quæ quidem, ut sancti Gregorii sententia pervulgatum est, ibi non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.* Hæc autem, quæ hætenus exposita sunt, non nisi magna adhibita cautione, pro audientium captu, & temporum necessitate explicanda erunt.

47. *Quid boni consequantur, qui corpori, & sanguini Domini digne communicaverint.*

Verum, quæ de hujus Sacramenti admirabili virtute, & fructibus dici possunt, nullum esse genus fidelium existimandum est, ad quos earum rerum cognitio non pertineat, quibusque maxime necessaria videri non debeat. Ut enim Eucharistiæ utilitatem fideles intellegant, ob eam potissimum causam, quæ de hoc Sacramento tam multis verbis differuntur, cognoscenda sunt. Sed, quoniam immensæ ejus utilitates, & fructus nulla oratione explicari possunt, unus, aut alter locus a Pastoribus tractandus erit, ut ostendant, quanto in sacrosanctis illis mysteriis bonorum omnium copia, & affluentia inclusa sit. Hoc vero ali-

Secunda ratio.

*Gregor. Papa
homil. 26. in
Evangelia.*

*De multiplici, &
admirabili fructu
sacris Sacramen-
ti agitur*

*Sess. 13. Conc.
Trid. de Euchar.
c. 2. & c. 5. vide
Iren. lib. 4. c. 34.
Cyril. lib. 4. in
Joan. c. 12. & 14.
Corys. hom. 84.
in Joan.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 79. per totam
& alibi sæpe.*

qua ex parte ita assequeantur, si, omnium Sacramentorum vi, atque natura patefacta, Eucharistiam fonti, cætera rivulis comparaverint. Vere enim, ac necessario fons omnium gratiarum dicenda est, cum fontem ipsum cœlestium charismatum, & donorum, omniumque Sacramentorum auctorem Christum Dominum admirabili modo in se contineat, a quo, tanquam a fonte, ad alia Sacramenta, quidquid boni, & perfectionis habent, derivatur. Ex hoc igitur divinæ gratiæ fonte amplissima munera, quæ nobis hoc Sacramento impertiuntur, facile colligi poterunt.

48. *Quæ commoda panis, & vinum corpori, ea præstantiori modo Eucharistia animæ affert.*

Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 4. & Chrys. hom. 45. in Joan.

Per Eucharistiam nos Deo & Deus nobis coniungitur, Conferatur hic locus cum sect. 6. ult. art. symb. Aug. lib. 7. confess. cap. 10.

Commode etiam fieri videbitur, si panis, & vini natura, quæ hujus Sacramenti symbola sunt, perpendatur. Nam, quos usus corpori panis, & vinum affert, eos omnes animæ salutis, & jucunditatis, meliori quidem, ac perfectiori ratione, Eucharistiæ Sacramentum præbet. Neque enim hoc Sacramentum in substantiam nostram, ut panis, & vinum, mutatur; sed nos quodammodo in ejus naturam convertimur: ut recte illud D. Augustini ad hunc locum transferri possit: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

49. *Quomodo per hoc Sacramentum gratia conferatur.*

a) *Joan. 1. 17.*

Quod si (a) gratia, & veritas per Jesum Christum facta est, in animam quoque influat est necesse, cum eum pure, & sancte accipit, qui
de

de seipso dixit, (a) *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Nam qui pietatis, & religionis studio affecti hoc Sacramentum sumunt, nemini dubium esse debet, quin ita Filium Dei in se admittant, ut ejus corpori tanquam viva membra inferantur. Siquidem scriptum est, (b) *Qui manducat me, & ipse vivet propter me:* item, (c) *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Quem locum Cyrillus cum interpretaretur, inquit: *Dei Verbum uniens seipsum propriae carni fecit ipsam vivificativam.* Eum ergo decebat miro quodam modo uniri corporibus per sacram ejus carnem, & pretiosum sanguinem, quæ accipimus in benedictione vivificativa in pane, & vino.

50. *Homo peccatis sedatus, ac mortuus, Eucharistiae sumptione non vivificatur, etiamsi hoc Sacramentum gratiam conferre dicatur.*

Verum, quod dicitur, Eucharistia gratiam tribui, Pastores admoneant oportet, ita intelligendum non esse, perinde ac necesse non sit, ut, qui re ipsa hoc Sacramentum utiliter percepturus est, gratiam antea adeptus fuerit. Constat enim, quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ita etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra mysteria non prodesse. Ac propterea panis, & vini speciem habent, ut significetur, non quidem revocandæ ad vitam animæ, sed in vita conservandæ causa, instituta esse. Verum hoc ideo dictum est, quoniam prima etiam gratia (qua omnes præditos esse oportet, antequam sacram Eucharistiam ore contingere au-

a) *Joan. 6. 57.*

b) *Ibidem 58.*

c) *Ibidem 52.*

B. Cyril. lib. 4. in Joan. cap. 12. 14. & Epi. 10. ad Nesi.

Quomodo hoc Sacrament. sit gratia causa. D. Thom. in 3. p. q. 79. art. 3. vide lib. de Eccl. dogm. cap. 53. Conc. Trid. sess. 13. cap. 7. & can. 11. de consec. dist. 2. c. Qui scelerate. & cap. Timore & cap. Quid est Christum &c. Sicut Judas.

a) 1. Cor. II.
39.

*Quomodo hoc Sa-
cramentum sit
de necessitate sa-
lutis saltem in
voto, vide apud
D. Thom. in 3. p.
q. 73. art. 3.
& q. 79. art. 1.
ad 1.*

b) Sap. 16. 10.
Joan. 6. 49.
Innoc. 3. lib. 4.
de myst. alt.
c. 44.
Bern. serm. in
cana Domini.
Cypr. lib. 4. in
Joan. cap. 17. &
lib. 3. cap. 37.
Et in collecta
dicitur.
Sit ablutio sce-
lerum.

*D. Ambr. lib. 4.
de Sacram. c. 6.
& lib. 5. cap. 4.*

deant, (a) ne iudicium sibi manducent, & bi-
bant) nemini tribuitur, nisi hoc ipsum Sacra-
mentum desiderio, & voto percipiat. Est enim
omnium Sacramentorum finis, & Ecclesiasticæ
unitatis, ac conjunctionis symbolum; neque
extra Ecclesiam consequi gratiam ullus potest.
51. *Quomodo anima hoc spiritali cibo reficiatur,
& augeatur.*

Deinde, quoniam, uti corpus cibo naturali
non conservatur modo, sed etiam augetur,
gustusque novam quotidie ex eo voluptatem,
& suavitatem percipit, ita etiam sacræ Eucha-
ristiæ cibus non solum animam sustentat, sed
vires illi addit, efficitque, ut spiritus divina-
rum rerum delectatione magis ac magis com-
moveatur; ob eam causam fit, ut gratiam hoc
Sacramento tribui, recte, & verissime dicatur.
Jure enim (b) mannæ comparari potest, ex quo
omnis saporis suavitas percipiebatur.

52. *Per Eucharistiam peccata leviora dimittuntur.*

Remitti vero Eucharistia, & condonari le-
viora peccata, quæ venialia dici solent, non
est, quod dubitari debeat. Quicquid enim cu-
piditatis ardore anima amisit, dum levi aliqua
in re parum offendit, totum id Eucharistia,
eas ipsas minores culpas abstergens, restituit.
Quemadmodum etiam (neque enim a propo-
sita similitudine discedendum videtur) quod
innati caloris vi quotidie detrahitur, ac depe-
rit, paulatim addi, & refici naturali alimento
sentimus. Quare merito a D. Ambrosio de hoc
coelesti Sacramento dictum est, *Iste panis quoti-
dianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.*
Verum hæc de iis peccatis intelligenda sunt,
quo-

quorum sensu, & delectatione animus non per-
moveretur.

53. *Per hoc item Sacramentum anima a futuris ma-
lis præservatur.*

Illa præterea in sacris mysteriis vis est, ut
nos a criminibus puros, & integros, atque a
tentationum impetu incolumes servant, a tan-
quam coelesti medicamento animam præparent,
ne alicujus mortiferæ perturbationis veneno
facile infici, ac corrumpi queat. Atque ob eam
etiam causam, ut testatur D. Cyprianus, cum
olim a Tyrannis fideles ad tormenta, & cædem
propter Christiani nominis confessionem vulgo
raperentur, ne illi forte dolorum acerbitate
victi in salutari certamine deficerent, vetus in
Ecclesia Catholica mos fuit, ut eis ab Episco-
pis Dominici corporis, & sanguinis Sacramen-
ta præberentur. Sed carnis etiam libidinem
cohibet, ac reprimat. Dum enim charitatis
igne animos magis incendit, concupiscentiæ
ardorem extinguat necesse est.

54. *Quomodo per hoc Sacramentum aditus ad æter-
nam gloriam pateat.*

Postremo, ut uno verbo omnes hujus Sa-
cramenti utilitates, & beneficia comprehendan-
tur, dicendum est, sacrae Eucharistiæ summam
vim esse ad æternam gloriam comparandam.
Scriptum est enim (a) *Qui manducat meam car-
nem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æter-
nam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Hu-
jus videlicet Sacramenti gratia fideles, dum
hanc vitam degunt, summa conscientiae pace,
& tranquillitate perfruuntur: deinde ejus vir-
tute recreati, non secus atque Helias, (b) qui
sub-

D. Thom. ead.
q. 79. art. 5.
ex Joan. c. 6.
Aug. trakt. 26.
in Joan.

S. Cypr. lib. 2.
epist. 2. ad Cor-
nelium.

D. Thom. in 3. p.
q. 119. art. 2.
Corysset. de Sa-
cerdo. lib. 6.

a) Joan. 65. 55.

b) 2. Reg. 19. 3.

subcinericii panis fortitudine ambulavit usque ad montem Dei Horeb, cum ex vita emigrandi tempus advenerit, ad æternam gloriam, & beatitudinem ascendunt. Hæc omnia a Pastoribus latissime explicabuntur, si vel Divi Joannis locum, in quo multiplices hujus Sacramenti effectus aperiuntur, tractandum sumpserint: vel admiranda Christi Domini facta percurrentes, ostenderint, cum eos jure, ac merito beatissimos fuisse existimemus, (a) in quorum tecta mortalis receptus est, vel qui illius (b) vestis, aut fimbriæ tactu sanitatem recuperarunt, multo nos beatiores, & feliciores esse, in quorum animam immortalis gloria præditus ingredi non gravetur, ut ejus vulnera sanet omnia, eamque amplissimis muneribus ornata sibi conjungat.

55. *Quot modis corpori, & sanguini Domini communicemus.*

De modis recipiendi Eucharistiæ.

Verum docendum est, a quibus ingentes illi sacrae Eucharistiæ fructus, qui modo commemorati sunt, percipi possint; neque unam tantum esse communicandi rationem, ut fidelis populus discat meliora charismata æmulari. Recte igitur, & sapienter majores nostri, ut in

c) *Trid. Conc. sess. 13. c. 8.*

(c) Tridentina Synodo legimus, tres hujus Sacramenti sumendi rationes distinxerunt. Alii enim Sacramentum tantum accipiunt, ut peccatores, qui sacra mysteria impuro ore, & corde accipere non verentur, quos Apostolus ait (d) indigne manducare, & bibere, corpus Domini. De his Divus Augustinus ita scribit: *Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio non manducat spiritualiter ejus carnem,*

d) *1. Cor. 11. Aug. de cons. dist. 2. c. Qui dem. & in tr. 26. in Joan. & lib. 5. de Baptis.*

licet

licet carnaliter, & visibiliter premit dentibus Sacramenta corporis, & sanguinis. Qui itaque hoc modo affecti sacra mysteria accipiunt, non solum ex his nullum capiunt fructum, sed, ipso (a) Apostolo teste, iudicium sibi manducant, & bibunt. Alii vero spiritu tantummodo Eucharistiam sumere dicuntur: ii sunt, qui desiderio, & voto, propositum cœlestem illum panem comedunt, fide viva incensi, (b) quæ per dilectionem operatur; ex quo, si non omnes, maximos certe utilitatis fructus consequuntur. Alii denique sunt, qui Sacramento, & spiritu sacram Eucharistiam percipiunt; qui cum ex Apostoli doctrina (c) prius se probaverint, ac (d) veste nuptiali ornati ad divinam hanc mensam accesserint, ex Eucharistia capiunt uberimos illos quos antea diximus, fructus. Quare perspicuum est, eos se maximis, & cœlestibus bonis privare, qui, cum ad corporis Domini Sacramentum etiam sumendum parati esse possint, satis habent spiritu tantum sacram Communionem accipere.

56. *Antequam quis ad Eucharistiam accedat, præparandum animus esse, ostenditur.*

Sed jam docendum est, qua ratione præparatos fidelium animos esse oporteat, antequam ad Sacramentalem Eucharistiæ perceptionem veniant. Ac primum quidem, ut pateat, eam præparationem maxime necessariam esse, Salvatoris nostri exemplum proponendum est. Nam, antequam Apostolis pretiosi corporis, & sanguinis sui Sacramenta daret, quamvis jam mundi essent, (e) pedes eorum lavit; ut declararet, omnem diligentiam adhibendam esse,

contra Donat. c. 8. & Mag. in 4. dist. 9. lit. B. & D. Thom. in 3. p. q. 80. art. 1. Triplici modo sumitur Euchar. Sacramentaliter tantum, & corporaliter.

a) 1. Cor. 11. 16. *Spiritualiter tantum.*

b) Gal. 56. *Sacramentaliter & spiritualiter simul.*

c) 1. Cor. 11. 28.

d) Matth. 22. 11.

Qui communicare sacramentaliter negligunt, quantis se privant fructibus.

De præparatione ad Eucharistiam. Sess. 13. Concil. Trid. de Euchar. c. 7. & can. 11. vide Basil. qu. 172. in reg. brevioribus.

e) Joan. 13. 5.

ne quid nobis ad summam animi integritatem, & innocentiam desit, cum sacra mysteria percepturi sumus. Deinde vero fideles intelligant, quemadmodum, si optime affecto, & præparato animo Eucharistiam aliquis sumat, amplissimis cœlestis gratiæ muneribus ornatur: ita contra, si imparatus accipiat, non solum nihil commodi, sed maxima etiam incommoda, & detrimenta eum accipere. Optimis enim rebus, & maxime salutaribus hoc proprium est, ut, si in tempore iis utamur, vehementer prosint: sin alieno tempore adhibeantur, perniciem, & exitium afferant. Quare mirandum non est, ingentia quoque, & præclarissima Dei dona, cum bene constituto animo accipiuntur, ad cœlestem gloriam consequendam maximo nobis adjumento esse: at vero, cum iis nos ipsos indignos præbemus, sempiternam mortem afferre. Id vero arcæ Domini exemplo comprobatur. (a) Arca enim Fœderis, qua nihil præstantius Israeliticus populus habuit, cui etiam per illam maxima, & innumerabilia beneficia Dominus tribuerat, a (b) Philistæis ablata, summam illis pestem, & calamitatem cum æterno dedecore conjunctam importavit. Sic etiam cibi, qui ore accepti in stomachum bene affectum illabuntur, corpora alunt, & sustentant: qui vero in stomachum vitiosis humoribus plenum infundi solent, graves morbos efficiunt.

57. Quo pacto animus ad Eucharistiam sit præparandus.

Ad dignam Eucharistiæ summationem prima

Primam itaque illam præparationem fideles adhibeant, ut discernant mensam a mensa, hanc

*D. Thom. in 3. p.
q. 80. art. 4.*

*a) Exod. 26.
21. 24.*

*b) 1. Reg. 5.
per sacrum.*

hanc sacram ab aliis profanis, cœlestem hunc panem a communi. Atque hoc fit, cum certo credimus, præsens esse verum corpus, & sanguinem Domini, (a) quem in cœlo Angeli adorant, (b) ad cujus nutum columnæ cœli contremiscunt, & pavent, cujus (c) gloria plenum est cœlum, & terra. Hoc nimirum est dijudicare corpus Domini, quod (d) Apostolus admonuit: cujus tamen mysterii magnitudinem venerari potius oportet, quam in disputationibus ejus veritatem curiosius perquirere.

Altera vero illa præparatio maxime necessaria est, ut unusquisque a seipso quærat, num pacem cum aliis habeat, (e) num proximos vere, atque ex animo diligat. Inquit enim Matthæus: (f) *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offers munus tuum.*

Deinde conscientiam nostram scrutari diligenter debemus, ne forte exitiali aliquo peccato contaminati simus, cujus pœnitere necesse sit, ut prius Contritionis, & Confessionis medicamento illud eluatur. Definitum est enim a sancta Tridentina Synodo, nemini licere, quem peccati mortalis conscientia stimulet, si Sacerdotis facultas data sit, antequam se Sacramentali Confessione purgarit, quantumvis sibi contritus esse videatur, sacram Eucharistiam accipere.

Præterea taciti cum animis nostris cogitemus, quam indigni simus, quibus divinum hoc beneficium a Domino tribuatur. Quare

*discernendus est
cœlestis panis a
communi.*

a) *Psal. 96. 8.*
Hebr. 1. 6.
b) *Job. 26. 11.*
c) *Isa. 6. 3.*

d) *1. Cor. 11. 29.*

*Secundo reconcilia-
tio cum ini-
micis facienda
est.*
e) *1. Joan. 3. 14.*

f) *Matth. 5. 23. 24.*

*Tertio conscien-
tia per Sacra-
mentum pœni-
tentia a capi-
talibus vitis
elucenda est.*
Synod. Trid.
sess. 13. can. 11.

*Quarto præmi-
tenda est humilis
de se ipso existi-
matio*

a) *Matth. 8.*
10.

b) *Ibid. 8.*
Quinto est viden-
dum, an vera
charitate finis
præditi.

c) *Joan. 21. 15.*

d) *Matth. 22.*
11.

Jejunos commu-
nicanes esse ne-
cesse est, de conf.
dist. 2. cap. 54.
Liquido.

Item castos.
vide 33. qu. 4.
c. Sciatis & c. 7.
Vir cum propria
31. qu. 4. & c. 21.
Omnis homo, de
conf. dist. 2.

c) *1. Reg. 11. 5.*

illud Centurionis, (a) de quo idem ipse Sal-
vator testatus est, se non invenisse tantam fi-
dem in Israel, ex animo dicendum est, (b) *Do-*
mine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Ex-
quiramus etiam a nobis ipsis, an illud Petri
usurpare nobis liceat, (c) *Domine tu scis, quia*
amo te. Meminisse enim oportet, eum, qui fi-
ne (d) veste nuptiali in convivio Domini ac-
cubuerat, in tenebrosum carcerem conjectum,
sempiternis pœnis addictum fuisse.

58. Etiam corporis aliqua ratio communicare vo-
lenti est suscipienda.

Neque vero animi solum, sed etiam cor-
poris præparatione opus est. Nam jejuni ad
sacram mensam accedere debemus, ita ut sal-
tem a dimidia antecedentis diei nocte usque
ad illud temporis punctum, quo sacram Eu-
charistiam accipimus, nihil omnino comederi-
mus, aut biberimus. Postulat etiam tanti Sa-
cramenti dignitas, ut qui matrimonio juncti
sunt, aliquot dies a concubitu uxorum absti-
neant, (e) Davidis exemplo admoniti, qui,
cum panes Propositionis a sacerdote acceptu-
rus esset, purum se, & pueros suos ab uxorum
consuetudine tres ipsos dies professus est. Hæc
fere sunt, quæ maxime observari a fidelibus
oportet, ut se ad sacra mysteria utiliter acci-
pienda antea parent. Reliqua enim, quæ hac
in re providenda esse videantur, ad hæc ipsa
capita facile redigi poterunt.

59. Christiani omnes Eucharistiam sumere saltem se-
mel in anno tenentur.

Sed, ne forte aliqui segniores ad hoc Sacra-
mentum percipiendum reddantur, quod tan-
tam

Concil. Later.
cap. 21. & habe-
tur de pœnit.

tam præparationem adhibere grave admodum, & difficile ducant : fideles sæpe admonendi sunt, omnibus eam legem propositam esse, ut sacram Eucharistiam accipiant. Præterea constitutum est ab Ecclesia, ut qui semel saltem singulis annis in Pascha non communicaverit, ab Ecclesia arceatur.

60. *Quoties, & quibus temporibus percipienda sit Eucharistia.*

Neque tamen fideles hoc satis habeant, se, hujus decreti auctoritati obtemperantes, semel tantummodo corpus Domini quotannis accipere, verum sæpius iterandam Eucharistiæ Communionem existiment. Utrum autem singulis mensibus, vel hebdomadis, vel diebus id magis expediat, certa omnibus regula præscribi non potest : verumtamen illa est S. Augustini norma certissima, *Sic vive, ut quotidie possis sumere.* Quare Parochi partes erunt, fideles crebro adhortari, ut, quemadmodum corpori in singulos dies alimentum subministrare necessarium putant, ita etiam quotidie hoc sacramento alendæ, & nutriendæ animæ curam non abjiciant. Neque enim minus spirituali cibo animam, quam naturali corpus indigere, perspicuum est. Vehementer autem proderit hoc loco repetere maxima illa, & divina beneficia, quæ, ut antea demonstratum est, ex Eucharistiæ Sacramentali Communionem consequimur. Illa etiam figura erit addenda, (a) cum singulis diebus corporis vires Manna reficere oportebat : itemque sanctorum Patrum auctoritates, quæ frequentem hujus Sacramenti perceptionem magnopere commendant. Ne-

et remiss. cap. Omnis. Sess. 13. Conc. Trid. de Euch. can. 9.

Sæpius communicandum. Ambr. lib. 5. de Sacram. cap. 4. vide Aug. in lib. 50. hom. 41. Hon. & de bono persever. cap. 14. & Ep. 113. ad Jan. vide item c. Peracta, & c. Quotidie, & c. 1. Si quotiescunque, & c. Si non tanta sunt de consecr. dist. 2.

a) *Exod. 16. 15.*

a) D. August.
serm. 28. de verb.
Domini.

b) Ignat. in ep.
ad Eph. Basil. ad
Cesarium Patr.
Ambr. lib. 5. de
Sacram. c. 4.

c) Act. 2. 42.

S. Anacletus Ep.
2. & citatur de
conf. D. 1. cap.
Episcopus, &
Dist. 3. cap.
Præfata viâ
Dionys. Areop.
de Eccl. Hier.
c. 3. & Greg. lib. 2.
Dial. cap. 23.
S. Fabian. Ep. 3.
ad Hilar. Epif.
& habetur de
conf. dist. 2. cap.
Etsi Præcipitur,
ut fideles ter in
anno communi-
cent. Turon.
Conc. III. c. 50.
Conc. Agat. c.
38. & Cabilonens.
II. Conc. Lat.
can. 21. & ci-
tatur de pen.
& remiss. c.
Omnis, & Trid.
sess. 13. can. 9.
præcipitur, ut
fideles semel ad
minus commu-
nicent.

que enim unius S. Patris (a) Augustini ea fuit
sententia, *Quotidie peccas, quotidie sume* : sed, si
quis diligenter attenderit, eundem omnium
(b) Patrum, qui de hac re scripserunt, sensum
fuisse, facile comperiet.

¶ 1. Communicandi morem in Ecclesia olim frequen-
tem fuisse, demonstratur.

Ac tempus quidem olim fuisse, cum fideles
quotidie Eucharistiam acciperent, ex (c) Apo-
stolorum actis intelligemus. Omnes enim, qui
tunc fidem Christianam profitebantur, vera,
& sincera charitate ita ardebant, ut, cum sine
intermissione orationibus, & aliis pietatis of-
ficiis vacarent, quotidie ad sacra Dominici
corporis mysteria sumenda parati inveniren-
tur. Eam postea consuetudinem, quæ inter-
mitti videbatur, Anacletus sanctissimus Mar-
tyr, & Pontifex Maximus aliqua ex parte re-
novavit. Præcepit enim, ut ministri, qui Mis-
sæ sacrificio interessent, communicarent, quod
ab Apostolis constitutum esse, affirmaret. Diu
etiam in Ecclesia ille mos fuit, ut Sacerdos,
peracto sacrificio cum Eucharistiam sumpisset,
ad populum, qui aderat, conversus, his ver-
bis ad sacram mensam fideles invitaret. *Ve-
nite fratres ad Communionem* : tunc, qui parati
erant, summa cum religione sacrosancta my-
steria sumebant. Sed, cum deinde charitas,
& pietatis studium adeo refrixisset, ut raro ad-
modum ad Communionem fideles accederent,
sancitum est a Fabiano Pontifice, ut ter quot-
annis, in Natali Domini, & Resurrectione, &
Pentecoste, omnes Eucharistiam sumerent : id
quod postea a multis Concilijs, præsertim ve-

ro ab Agathensi primo confirmatum est. Ad extremum, cum eo res adducta esset, ut non modo sancta illa, & salutaris præceptio non servaretur, sed in plures etiam annos sacra Eucharistiæ Communio differretur, decretum est in Lateranensi Concilio, ut semel ad minus singulis annis in Pascha fideles omnes sacrum Domini corpus acciperent; qui vero id facere neglexissent, Ecclesiæ aditu prohiberentur.

62. *Pueris nondum ratione utentibus Eucharistiam administrare non convenit.*

Verum, quamvis hæc lex Dei, & Ecclesiæ auctoritate sancita ad omnes fideles pertineat, docendum est, eos tamen excipi, qui nondum rationis usum propter ætatis imbecillitatem habent. Hi enim neque sacram Eucharistiam a communi, & profano pané sciunt discernere, neque ad eam accipiendam pietatem animi, & religionem afferre possunt. Atque id etiam a Christi Domini institutione alienissimum videtur. Inquit enim: (a) *Accipite, & comedite:* infantes autem idoneos non esse, qui accipiant, & comedant, satis constat. Vetus quidem illa fuit in quibusdam locis consuetudo, ut infantibus etiam sacram Eucharistiam præberent: sed tamen tum ob eas causas, quæ antea dictæ sunt, tum ob alias Christianæ pietati maxime consentaneas jamdiu ejusdem Ecclesiæ auctoritate id fieri desiit.

63. *Qua ætate pueris sacra mysteria danda sint.*

Qua vero ætate pueris sacra mysteria danda sint, nemo melius constituere poterit, quam pater, & sacerdos, cui illi consentitur pec-

Infantibus Euchar. non est ad ministranda.
Conc. Trid. sess. 21. de communione sub utraque specie, c. 4.
& can. 4.
D. Thom. in 3. p. q. 80. art. 9.

a) *Matth. 26. 26.*
Vide Cypr. serm. 5. de lapsis.
Post medium.

cata. Ad illos enim pertinet explorare, & a pueris percontari, an hujus admirabilis Sacramenti cognitionem aliquam acceperint, & gustum habeant.

64. *Licet insanos aliquando ad Communionem admittere.*

*Concil. Arau. c. 3.
& habetur 26.
q. 6. c.
Qui recedunt.
D. Thom. ibid.
Conc. Carth. 4. c.
76. & habetur 16.
q. 6. cap. 15.
Qui per penitentiam.*

Amentibus præterea, qui tunc a pietatis sensu alieni sunt, Sacramenta dare minime oportet. Quamvis, si antequam in insaniam inciderent, piam, & religiosam animi voluntatem præstulerint, licebit eis in fine vitæ, ex Concilii Carthaginensis decreto, Eucharistiam administrare: modo vomitionis, vel alterius indignitatis, & incommodi periculum nullum timendum sit.

65. *Laicis sub utraque specie communicandum non est.*

*Laicis, nisi accedat Ecclesiæ auctoritas, sub altera tantum specie communicandum est.
Trid. Syn. sess. 21. de sacram. sub utraque specie c. 1. 2. 3.*

Quod vero ad communicandi ritum pertinet, doceant Parochi, S. Ecclesiæ lege interdictum esse, ne quis sine ipsius Ecclesiæ auctoritate, præter sacerdotes corpus Domini in sacrificio conficientes, sub utraque specie sacram Eucharistiam sumat. Nam, ut a Tridentina Synodo explicatum est, quamvis Christus Dominus in ultima cœna altissimum hoc Sacramentum in panis, & vini speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit: ex eo tamen non efficitur, hanc legem a Domino Salvatore constitutam esse, ut omnibus fidelibus sacra mysteria sub utraque specie administranda sint. Etenim idem Dominus noster, cum de hoc Sacramento loqueretur, alterius tantum

a) *Joan. 6. 52.* speciei sæpius meminit: ut, cum inquit: (a) *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & Panis, quem ego dabo, caro mea est pro*

mundi vita : & , Qui manducat hunc panem , vivet in æternum.

cc. Rationes, ob quas Ecclesia alterius tantum speciei usum laicis concesserit.

Multis vero, & iis quidem gravissimis rationibus adductam esse Ecclesiam patet, ut hanc potissimum sub altera specie communicandi consuetudinem non solum approbaret, sed etiam decreti auctoritate firmaret.

Laicis una tantum pars conceditur, ut 1. Reg. 2. Dimitte me, obsecro, ad unam partem Sacerdotalem.

Primum enim maxime cavendum erat, ne Sanguis Domini in terram funderetur : quod quidem facile vitari posse non videbatur, si in magna populi multitudine eum ministrare oportuisset.

Prima ratio.

Præterea, cum sacra Eucharistia ægrotis præsto esse debeat, magnopere timendum erat, ne, si diutius vini species asservaretur, coasceret.

Secunda ratio. Concil. Nicen. can. 12. Arel. can. 24.

Permuli præterea sunt, qui vini saporem, ac ne odorem quidem perferre ullo modo possint. Quare, ne, quod spiritualis salutis causa dandum est, corporis valetudini noceret, prudentissime sancitum est ab Ecclesia, ut panis tantummodo speciem fideles acciperent.

Tertia ratio.

Accedit ad alias rationes, quod in pluribus Provinciis summa vini penuria laboratur: neque id aliunde sine maximis impensis, ac non nisi longissimis, ac difficillimis itineribus conveyi potest.

Quarta ratio.

Deinde, quod maxime omnium ad rem pertinet, convellenda erat eorum hæresis, qui negabant, sub utraque specie totum Christum esse, sed corpus tantum exangue sub panis, sanguinem autem sub vini specie contineri as-

Quinta ratio. Totum Christum in Eucharistia contineri scribunt Basl. ad Cas. Petr. Cyr. ad Calosyr & in Joan. l. 4. cap. 14.

ferebant. Ut igitur fidei Catholicæ veritas magis ante omnium oculos poneretur, sapientissimo consilio alterius speciei, hoc est panis, Communio inducta est. Sunt & aliæ rationes ab iis collectæ, qui de hoc argumento differunt, quæ, si opus esse videbitur, a Parochis afferri poterunt. Jam de ministro, quamvis id a nemine fere ignorari possit, agendum est, ne quid prætermisum sit, quod ad hujus Sacramenti doctrinam pertinere videatur.

67. *Proprius hujus Sacramenti minister est Sacerdos.*

Minister Eucharistia solus Sacerdos.

a) Sic Sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit, &c.

D. Th. in Hymn Trid Syn. sess. 13. cap. 10.

Itaque tradendum est, solis Sacerdotibus potestatem datam esse, (a) ut sacram Eucharistiam conficiant, ac fidelibus distribuant. Eum autem morem in Ecclesia semper servatum esse, ut fidelis populus a Sacerdotibus Sacramenta acciperet, Sacerdotes autem sacramenta facientes ipsi se communicarent, sancta Tridentina Synodus explicavit, ostenditque hanc consuetudinem tanquam ab Apostolica traditione profectam religiose retinendam esse; cum præsertim hujus rei nobis illustre exemplum Christus Dominus reliquerit, qui & sanctissimum suum corpus consecravit (b) & Apostolis suis manibus porrexit. Verum, ut quacunque ratione tanti Sacramenti dignitati consuleretur, non modo ejus administrandi potestas solis Sacerdotibus data est, sed lege etiam Ecclesia vetuit, ne quis, nisi consecratus esset, sacra vasa, lintea, & alia instrumenta, quæ ad illius confectionem necessaria sunt, tractare aut tangere auderet, modo gravis aliqua necessitas non incideret.

b) Matth. 26. 26.

Marc. 14. 12. Laicis non licet res sacras ad Consecrationem Eucharistia, necessarias attingere d. 23. c. Sacratat.

68. *Potest Eucharistia per improbos Sacerdotes vel consecrari, vel administrari.*

Ex quo tum Sacerdotes ipsi, tum reliqui fideles intelligere possunt, quanta religione, & sanctitate præditos esse oporteat, qui ad Eucharistiam vel consecrandam, vel administrandam, vel sumendam accedunt. Quamquam, quod antea de Sacramentis dictum est, ea non minus ab improbis administrari, si, quæ ad illorum perfectam rationem attinent, rite servantur, idem valet in Eucharistiæ Sacramento. Neque enim hæc omnia ministrorum merito niti, sed Christi Domini virtute, & potestate geri, credendum est. Hæc sunt, quæ de Eucharistia, ut Sacramentum est, explicanda erunt. Nunc, quod restat dicendum, ut Sacrificium est, oportet explanare, ut intelligant Parochi, quæ potissimum de hoc mysterio, quemadmodum sancta Synodus decrevit, Dominicis, & festis diebus fidei populo tradere debeant.

69. *Eucharistia peculiare novi Testamenti Sacrificium Deo est acceptissimum.*

Etenim hoc Sacramentum non solum thesaurus est coelestium divitiarum, quo, si bene utamur, Dei gratiam nobis conciliamus, & amorem, sed in eo quædam præcipua ratio inest, qua ei pro immensis in nos collatis beneficiis aliquam gratiam referre possimus. At vero hæc Victimæ, si rite, & legitime immoletur, quam grata, & accepta Deo sit, ex hoc intelligitur. Si enim veteris Legis Sacrificia, de quibus scriptum est, (a) *Sacrificium, & oblationem noluisse*, & iterum, (b) *Si voluisses Sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis*, Ita pla-

cue-

D. Thom. in 2. p. qu. 82. art. 5. vide item Concil. Trid. sess. 14. cap. 6. & can. 10.

De Euchar. ut est Sacrificium sess. 22. Conc. Trid. in princ.

Sacramenti, & Sacrificii discrimen innuunt.

Eucharistia Sacrificium quam sit Deo gratum. vide Is. cap. 56. & 61. Jerem. 33. August. lib. 20. contr. Faust. cap. 21.

a) *Psal. 39. 7.*
b) *Psal. 50. 18.*

- a) *Gen. 8. 21.* cuerunt Domino, (a) Scriptura Deum odoratum esse odorem suavitatis, id est grata ei, & accepta fuisse, testetur, quid nobis sperandum de eo Sacrificio, in quo ille ipse immolatur, atque offertur, de quo cœlestis vox bis audita est, (b) *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui?* Hoc igitur mysterium Parochi diligenter exponant, ut, cum fideles ad rem divinam convenerint, attente, & religiose sacra illa, in quibus intersunt, meditari discant.

70. *Quæ sint causæ, ob quas Eucharistia a Christo Domino instituta est.*

Eucharistiam a Christo esse institutam, cum ut sit Sacramentum, tum ut sit Sacrificium.

c) *Prov. 9. 2.*
Joan. 6. 35.
1. Cor. 10. 11.
8. ss. 32. Conc. Trid. de Sacrificio Missæ c. 1. 2.
Dion. 1. Eccles. Hier. cap. 3.
Ignat. ad Smyrnen.
Similitudo agni Pasch.

d) *Exod. 12. 3.*
4. Dent. 16.

In primis igitur docebunt, Eucharistiam duabus de causis institutam esse: altera est, (c) ut cœleste animæ nostræ alimentum esset, quo vitam spiritualem tueri, & conservare possemus: altera, ut Ecclesia perpetuum Sacrificium haberet, quo peccata nostra expiarentur, & cœlestis Pater sceleribus nostris sæpe graviter offensus, ab ira ad misericordiam, a justæ animadversionis severitate ad clementiam traducere-
tur. Hujus rei figuram, & (d) similitudinem in agno Paschali licet animadvertere, qui, ut Sacrificium, & Sacramentum a filiis Israel offerri, & comedi consueverat. Nec vero, cum Salvator noster Deo Patri seipsum in ara Crucis oblaturus esset, ullam suæ erga nos immensæ charitatis illustriorem significationem dare potuit, quam cum nobis visibile Sacrificium reliquit, quo cruentum illud semel in Cruce paulo post immolandum instauraretur, ejusque memoria usque in finem sæculi, quotidie summa cum utilitate, ab Ecclesia per universum orbem diffusa coleretur.

71. *Quomodo Sacramentum a Sacrificio secernatur.*

Differunt autem plurimum inter se hæc duæ rationes. Sacramentum enim consecratione perficitur: omnis vero Sacrificii vis in eo est, ut offeratur. Quare sacra Eucharistia, dum in pyxide continetur, vel ad ægrotum defertur, Sacramenti, non Sacrificii rationem habet. Deinde etiam ut Sacramentum est, iis, qui divinam Hostiam sumunt, meriti causam affert, & omnes illas utilitates, quæ superius commemoratæ sunt: ut autem Sacrificium est, non merendi solum, sed satisfaciendi quoque efficientiam continet. Nam ut Christus Dominus in passionis sua pro nobis meruit, ac satisfecit: sic qui hoc Sacrificium offerunt, quo nobiscum communicant, Dominicæ passionis fructus merentur, ac satisfaciunt.

Sacramenti, & Sacrificii distinctio.

72. *Quo tempore istud novi Testamenti Sacrificium sit institutum.*

Jam de hujus Sacrificii institutione nullum ambigendi locum sancta Tridentina Synodus reliquit. Declaravit enim, (a) in extrema Cœna a Christo Domino institutum esse; simulque anathemate eos damnavit, qui asserunt, verum, & proprium Sacrificium Deo non offerri, aut offerre nihil aliud esse, quam Christum ad manducandum dari.

Sacrificium novi Testamenti quando sit institutum.
Trid. Synod. sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 1. & can. 1. & 2.

a) *Luc. 22. 1. Cor. 11. 2. 19.*

73. *Non licet Sanctis, aut ulli creaturæ Sacrificium offerri.*

Nec vero illud prætermisit, quin diligenter explicaret, uni Deo Sacrificium fieri. Nam et si Ecclesia interdum Missas in memoriam, & honorem Sanctorum celebrare consuevit: non tamen illis Sacrificium, sed uni Deo, qui Sanctos

Soli Deo Sacrificium in Missa offerri sess. 22. Cor. Trid. c. 3. & can. 5. Aug. l. 20. cont. Faust. c. 21. & l. 8. Civit. c. 27. Verba sunt

*orationis, qua
S. Trinitati of-
fertur Sacrifi-
cium.*

immortali gloria coronavit, offerri docuit. Quare nec Sacerdos unquam dicere solet, *Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*: sed dum soli Deo immolat, gratias illi agit pro beatissimorum Martyrum insigni victoria; eorumque patrocinium ita implorat: *ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris.*

74. Unde doctrina illa Sacrificii, & Sacerdotii novæ legis hauriatur.

Ecclesia Catholica de Sacrificio doctrina Scripturis confirmatur.

a) Luc. 22. 19.
1. Cor. 11. 24.
*Apostoli quando
Sacerdotes sin-
stituti. Conc.
Trid. sess. 22. de
Sacrif. Missæ ca.
& can. 2.*

Hæc autem, quæ de hujus Sacrificii veritate a Catholica Ecclesia tradita sunt, ex Domini verbis accepit, cum extrema illa nocte hæc ipsa sacra mysteria Apostolis commendans, (a) *Hoc facite*, inquit, *in meam commemorationem.* Eos enim, quemadmodum a S. Synodo definitum est, tunc Sacerdotes instituit, præcepitque, ut ipsi, & qui eis in Sacerdotali munere successuri essent, corpus ejus immolarent, & offerrent. Atque id etiam Apostoli verba ad Corinthios scripta satis demonstrant, cum ait (b) *Non potestis Calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum, non potestis mensa Domini participes esse, & mensa Dæmoniorum.* Ut enim pro Dæmoniorum mensa altare, in quo eis immolabatur, intelligendum est: ita etiam (ut quod Apostolus proponit, probabili argumentatione concludatur) mensa Domini nihil aliud, nisi altare, in quo Sacrificium Domino fiebat, significare potest.

75. Quibus potissimum figuris, & prophetiis istud Sacrificium olim significatum fuerit.

*Eucharistia Sa-
crificium figuris,
& Prophetiis ve-
teris Testamenti
prædictum.*

Quod si ex veteri testamento hujus Sacrificii figuras, & oracula requiramus, primum quidem de eo Malachias apertissime vaticinatus est
his

his verbis : (a) *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Præterea hæc Hostia tam ante, quam post latam Legem variis Sacrificiorum generibus prænuntiata est. Itenim bona omnia, quæ iis Sacrificiis significabantur, hæc una Victimæ, tanquam omnium perfectio, & absolutio completa est. Verumtamen nulla in re ejus imaginem magis expressam licet videre, quam (b) in Melchisedech Sacrificio. Ipse enim Salvator (c) Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum in extrema Cœna sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit.

a) *Malach. 1. 10. 11.*

b) *Gen. 14. 18. Hebr. 7. 17.*

c) *Psalm. 109. 4.*

76. *Idem Sacrificium, quod in Cruce fuit oblatum, in Missa peragitur.*

Unum itaque, & idem Sacrificium esse fate-
mur, & haberi debet, quod in Missa peragitur,
& quod in Cruce oblatum est : quemadmodum
una est & eadem Hostia, Christus videlicet Do-
minus noster, qui se ipsum in ara Crucis semel
tantummodo cruentum immolavit. Neque
enim cruenta & incruenta Hostia, duæ sunt Ho-
stia, sed una tantum ; cujus Sacrificium post-
quam Dominus ita præcepit, (d) *Hoc facite in
meam commemorationem*, in Eucharistia quotidie
instaatur.

Unum est Chris-
ti Sacrificium,
& Ecclesie.
Vide de Summa
Trinit. ca. Fir-
miter, & Aug.
lib. 10. de Civit.
Dei c. 20.
Levit. 24. 16.

d) *Luc. 22. 19.
1. Cor. 11. 24.*

77. *Est etiam unus utrinque Sacerdos.*

Sed unus etiam, atque idem Sacerdos est
Christus Dominus. Nam ministri, qui Sacrifi-
cium faciunt, non suam, sed Christi personam
suscipiunt, cum ejus corpus, & sanguinem con-

Christus est, qui
offert, & conse-
crat, proprie,
Chrysost. hom. 2.
in 2. epist. ad
Tim. & in hom.
de prodit. Jude.

fici-

*Ambr. lib. 4. de
Sac. c. 4.*

ficiunt. Id quod & ipsius Consecrationis ver-
bis ostenditur. Neque enim Sacerdos inquit,
Hoc est corpus Christi, sed, *Hoc est corpus meum*,
personam videlicet Christi Domini gerens, pa-
nis, & vini substantiam in veram ejus corporis,
& sanguinis substantiam convertit.

78. *Missæ ut laudis, ita etiam propitiationis est
Sacrificium.*

*Missam esse non
solum laudis,
sed propitiatio-
nis Sacrificium
sess. 12. Con.
Trid. de Sacri-
ficio Missæ c. 2.
& ca. 3. Fructus
Sacrificii Missæ.*

*Ambr. lib. 1. of-
fe. cap. 50.
Aug. lib. de civ.
cap. 8. 24.*

Quæ cum ita sint, sine ulla dubitatione do-
cendum est, id, quod etiam sancta Synodus ex-
plicavit, sacrosanctum Missæ Sacrificium esse
non solum laudis, & gratiarum actionis, aut nu-
dam commemorationem Sacrificii, quod in Cru-
ce factum est; sed vere etiam propitiatorium
Sacrificium, quo Deus nobis placatus, & pro-
pitius redditur. Quare si puro corde, accensa
fide, & intimo scelerum nostrorum dolori affectu
hanc sanctissimam Hostiam immolemus, & offe-
ramus, dubitandum non est, quin misericordiam
a Domino consecuturi simus, & gratiam in au-
xilium oportuno. Hujus enim Victimæ odore
ita delectatur Dominus, ut gratiæ, & poeniten-
tiæ donum nobis impertiens peccata condonet.
Quamobrem & sollemnis est illa Ecclesiæ preca-
tio, *Quoties hujus Hostiæ commemoratio celebratur,*
toties opus nostræ redemptionis exercetur: nimirum
uberrimi illi cruentæ Hostiæ fructus per hoc
incrumentum Sacrificium ad nos manant.

*Secreta Domini-
ca IX. post Pen-
tecostem.
Trid. Synod. sess.
22. cap. 2. cau. 3.*

79. *Pertingit etiam Sacrificii Missæ fructus ad de-
functos.*

Deinde vero hujus Sacrificii eam vim esse
Parochi docebunt, ut non solum immolanti,
& sumentis profit, (a) sed omnibus etiam fide-
libus, sive illi nobiscum in terris vivant, sive

jam

a) *Cyp. lib. 1.
ep. 9. ad Cler. &
plebem Furni.*

jam in Domino mortui nondum plane expiati sint. Neque enim minus ex Apostolorum certissima traditione pro his utiliter offertur, quam pro vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, ac quibusvis calamitatibus, & angustiis.

80. Nulla Missa ex communi usu Ecclesiæ celebrata dicenda est privata.

Ex quo facile perspicitur, omnes Missas communes censendas esse, ut quæ ad communem omnium fidelium utilitatem, & salutem pertineant.

81. Quonam hujus Sacrificii cæremoniæ pertineant.

Habet autem hoc Sacrificium multos, eosque maxime insignes, ac solemnes ritus, quorum nullus supervacaneus, aut inanis existimandus est; verum omnes eo spectant, ut & tanti Sacrificii majestas magis eluceat, & salutaribus mysteriis intuendis ad rerum divinarum, quæ in eo Sacrificio occultæ sunt, contemplationem fideles excitentur. Sed de his nihil est ut plura dicamus; tum quia hoc argumentum longiorem explicationem postulare videtur, quam propositæ institutioni conveniat; tum quia innumerabiles pene libellos, & commentarios, qui de hac re a piis, & doctissimis viris conscripti sunt, Sacerdotes in promptu habebunt. Hactenus igitur satis fuerit, earum rerum, quæ ad Eucharistiam, tum qua Sacramentum, tum qua Sacrificium sit, pertinent, potiora capita, juvante Domino, exposuisse.

Nulla Missa privata dicenda est. Sess. 22. Conc. Trid. de Sacrific. Missæ cap. 6. & can. 8.

Ritus Missæ quæ pertineant. Sess. 22. Conc. Trid. c. 5. & c. 7. vide etiam Dion. Areop. l. de Eccl. Hier. cap. 3. vide D. Thom. in 3. 2. q. 83. art. 5.

DE
P O E N I T E N T I Æ
S A C R A M E N T O.

C A P U T V.

1. *Accurate, ac frequenter doctrina Pœnitentiæ Christianis auribus est inferenda.*

De Pœnitentia ex veteribus scripserunt Amb. lib. duos. Aug. sap. & lib. de pœnit. remed. & de vera, & falsa pœnitentia. Consule item seprem de Pœnitent. dist. in Decretis.

*Luc. 17. 3.
Matth. 18. 22.
Trid. Syn. sess. 6.
de Justific. c. 14.
de Pœnit. cap. 2.
Terr. in lib. de Pœnit. Hier. in 3. c. Isa. super illud, Rust enim Hierusalem.
Ambr. ad virginem lapsam c. 3.
Magis. in 4. sen. dist. 14. litt. A.
& de Pen. l. 1. c. secunda.
Fzech. 18.
Luc. 13.*

Quemadmodum humanæ naturæ fragilitas, & imbecillitas omnibus nota est, eamque in seipso quisque facile experitur: ita, quantam habeat necessitatem Pœnitentiæ Sacramentum, ignorare nemo potest. Quod si diligentiam, quæ à Parochis in unoquoque argumento adhibenda est, ex rei, quam tractant, magnitudine, & pondere metiri oportet, omnino fatebimur, eos nunquam in loci hujus explicatione adeo diligentes futuros esse, ut satis videri possit. Quin etiam de hoc Sacramento, quam de Baptismo, eo accuratius agendum est, quod Baptismus semel tantum administratur, nec iterari potest: Pœnitentiæ vero toties locus datur, ejusque repetendæ toties necessitas imposita est, quoties post Baptismum peccare contingat. Ita enim a Tridantina Synodo dictum est Sacramentum Pœnitentiæ non secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum nondum regeneratis, ad salutem necessarium esse: vulgataque illa S. Hieronymi sententiâ ab omnibus, qui deinceps res sacras tradiderunt, magnopere comprobatur, Pœnitentiâ esse secundam tabulam post naufragium. Ut enim confecta navi unum vitæ servandæ per-

fa.

fugium reliquum est, si forte tabulam aliquam de naufragio liceat arripere : ita post amissam Baptismi innocentiam, nisi quis ad Pœnitentiæ tabulam confugiat, sine dubio de ejus salute desperandum est. Hæc autem non ad Pastores solum, sed ad reliquos etiam fideles excitandos dicta sint, ne forte in eis rei maxime necessariæ incuria reprehendatur. Primum enim communis fragilitatis memores omni studio optare debent, ut divina ope adjuti, sine casu, aut prolapione aliqua in via Domini progredi possint. Quod si nonnunquam offenderint, tum vero summam Dei benignitatem intuentes, qui tantum (a) bonus pastor ovium suarum vulnera obligare, eisque mederi solet, hoc saluberrimum Pœnitentiæ medicamentum nunquam in aliud tempus differendum esse cogitabunt.

2. *Quam varia sit verbi Pœnitentiæ significatio.*

Ut autem rem ipsam aggrediamur, prius explicanda est varia hujus nominis potestas, & notio, ne aliquis ambiguitate vocis in errorem inducatur. Nonnulli enim Pœnitentiam pro satisfactione accipiunt : alii a Catholicæ Fidei doctrina longissime remoti, cum arbitrentur, Pœnitentiam nullam temporis præteriti rationem habere, nihil aliud, quam novam vitam esse definiunt. Docendum est igitur, multiplicem esse hujus nominis significationem. Primum enim Pœnitentia de iis dicitur, quibus aliquid displicet, quod ante placuerit, nulla habita ratione hujus cogitationis, bonum ne, an malum fuerit. Sic omnes pœnitet, (b) quorum tristitia secundum sæculum est, non secundum Deum ; cujusmodi Pœnitentia non salu-

a) *Joan. 10. 11.*
Ezech. 34. 10.

Ambr. lib. 2. de
pœnit. cap. 9.

Verbi Pœnitentia
multiplex
significatio.

Prima.

b) *2. Cor. 7. 10.*

Secunda.

Tertia.

- a) *Gen. 6. 6.*
1. Reg. 15. 11.
Isal. 105. 45.
Jerem. 26. 3.
13. 19.
Deum improprie
alicuius rei pœ-
nitet.
Bern. serm. 4.
super can.
D. Thom. 1. p.
q. 21. art. 9.

b) *Gen. 6. 6.*

c) *Reg. 15. 11.*

Actiones pœni-
rentis abrinent
locum materia
in hoc Sacra-
mento.

Sess. 14. Conc.
Trid. de Pœnit.
c. 3. & can. 4.
Alex. de Alex.
4. par. qu. 54.
membr. 1.
Arist. 3. Physic.
tex. 1.

tem affert, sed mortem. Altera est Pœnitentia, cum quis ex scelere admissio, quod quidem antea placebat, dolorem non Dei, sed sui ipsius causa, concipit. Tertia est, cum non solum admissi sceleris causa intimo animi sensu dolemus, vel ejus doloris externum etiam aliquod signum damus, verum unius Dei causa in eo mœnore sumus. Ac singulis quidem Pœnitentiæ vox proprie convenit. Nam cum in (a) sacris Literis Deum pœnitere legimus, id per translationem dici perspicuum est. Eo enim loquendi genere, quod ad hominum mores accommodatum est, sacræ Literæ utuntur, cum Deum mutare aliquid constituisse declarant; quod non aliter facere videatur, quam homines, quos si alicujus rei pœniteat, eam commutare omni studio laborant. Sic ergo scriptum est, (b) pœnituisse eum, quod hominem fecisset: & alio loco (c) quod Saul Regem constituisset.

3. *Quædam sit inter Pœnitentiæ significatione discrimen.*

Verum inter has Pœnitentiæ significationes magnum discrimen observare oportet. Prima enim in vitio ponenda est: altera est quædam commoti, & perturbati animi affectio: tertiam tum ad virtutem pertinere, tum Sacramentum esse dicimus; quæ significatio hujus loci propria est. Ac primum quidem de ipsa, ut virtutis parte, agendum est, non solum quia fidelis populus ad omne virtutis genus a Pastoribus institui debet, sed etiam quia hujus virtutis actionem tanquam materiam præbent, in qua Pœnitentiæ Sacramentum versetur; ac nisi prius,

prius, quæ sit Pœnitentiæ virtus recte intelligatur, Sacramenti etiam vim ignorari necesse est.

4. *Quid sit interior Pœnitentia.*

Quare in primis monendi, hortandique sunt fideles, ut omni contentione, & studio in intima animi Pœnitentia, quam virtutem dicimus elaborent; sine qua ea, quæ extrinsecus adhibetur, parum admodum profutura est. Intima autem Pœnitentia est illa, cum ad Deum nos ex animo convertimus, & commissâ a nobis scelera detestamur, & odio habemus; simulque illud nobis certum, & deliberatum est malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendare, non sine spe veniæ a Dei misericordia consequendæ. Hanc vero dolor, & tristitia, quæ perturbatio, & affectio est, & passio a multis vocatur, consequitur, veluti comes peccatorum detestationi adjuncta. Quamobrem apud complures ex sanctis Patribus Pœnitentiæ definitio hujusmodi animi cruciatu declaratur.

5. *Fides Pœnitentiæ pars non est.*

Verum in eo, quem pœnitet, fides Pœnitentiam antecedit necesse esse. Neque enim potest quisquam se ad Deum convertere, qui fide careat. Ex qua fit, ut nullo modo Pœnitentiæ pars recte dici possit.

6. *Intima animi Pœnitentia virtus est censenda.*

Quod autem intima hæc Pœnitentia, ut antea diximus, ad virtutem pertineat, aperte ostendunt multa, (a) quæ de Pœnitentia tradita sunt, præcepta. Lex enim de iis tantum actionibus, quæ suscipiuntur cum virtute, præcipit. Negare præterea nemo potest, quin dolere, quando, quomodo, & quatenus oportet, virtutis sit.

Duplex est pœnitentia, interior, & exterior.

Ambr. serm. de Pœnit. & habetur de Pœnit. dist. 3. cap. Pœnit. & Aug. lib. de vera, & fals. Pœnit. cap. 8.

Greg. hom. 34. in Evang.

Concil. Trid. sess. 14. de Pœnit. cap. 3. & can. 4.

a) *Matth. 3. 2. & 4. 17.*

Marc. 1. 11.

Luc. 15. 3.

Lex Dei imperat duntaxat actiones virtuti conjunctas.

Dolor triplici ratione virtus censeri potest.

Prima ratio est, si non peccatur defectu.

a) *Prov. 2. 14. Secunda, ut non peccatur excessu.*

b) *Gen. 4. 13.*

c) *Matt. 27. 5. Altor. 18.*

Tertia ratio, si bono fine sit susceptus, quod sit tripliciter Chrys. de Pœnit. & habet. de Pœnit. dist. 3. c. Perfecta. Quomodo iustitia inter Deum, & homines esse possit ex Arist. in 5. Ethic. c. ult. docet Scot. 4. dist. 14. q. 2. sit. H.

Hoc autem ut recte fiat, Pœnitentiæ virtus præstat. Interdum enim evenit, ut ex admisis sceleribus minorem, quam par est, dolorem homines capiant: quin etiam, ut a Salomone scriptum est, (a) nonnulli sunt, qui cum malefecerint, lætantur. Rursus vero alii ita se mærori animi, & ægritudini dedunt, ut de salute etiam prorsus desperent: qualis fortasse Cain videri potest, qui ait, (b) *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*: & qualis certe Judas fuit, (c) qui Pœnitentia ductus suspensio vitam, & animam amisit. Ut igitur modum in dolore tenere possimus, Pœnitentiæ virtute adjuvamus.

7. *Quomodo is, quem vere pœnitet, affectus esse debeat.*

Sed idem etiam ex iis rebus colligi potest, quas sibi tanquam finem proponit is, quem vere peccati pœnitet. Primum autem hoc ei propositum est, ut peccatum aboleat, omnemque animæ culpam, & maculam abstergat. Alterum est, ut pro sceleribus admisis Deo satisfaciat: quod quidem ad iustitiam referri perspicuum est. Nam etsi inter Deum, & homines propria iustitiæ ratio intercedere non potest, cum tam longo intervallo inter se distent; aliquam tamen esse iustitiam constat, cuiusmodi est inter Patrem, & filios, inter Dominum, & servos. Tertium est, ut homo in Dei gratiam redeat, in cuius offensionem, & odium propter peccati sceleritatem incurrit. Hæc vero omnia satis declarant, Pœnitentiam ad virtutem spectare.

8. *Quibus veluti gradibus ad divinam illam Poenitentiae virtutem ascendatur.*

Sed docendum est etiam, quibus gradibus ad hanc divinam virtutem liceat ascendere. Primum itaque Dei misericordia nos praevenit, cordaque nostra ad se convertit. Quod cum precaretur Propheta, (a) *Converte, inquit, nos Domine ad te, & convertemur.*

Deinde hoc lumine illustrati, per fidem ad Deum animo tendimus. (b) *Credere enim oportet accedentem ad Deum, ut Apostolus testatur, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

Præterea motus timoris consequitur, & suppliciorum acerbitate proposita, animus a peccatis revocatur. Atque huc videntur spectare illa Isaiae verba, (c) *Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus.* Huc deinde accedit (d) spes impetrandæ a Deo misericordiæ, qua erecti vitam, & mores emendare constituimus. Postremo charitate corda nostra accenduntur, ex qua liberalis ille (e) timor probis, & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti, ne qua in re Dei maiestatem lædamus, peccandi consuetudinem omnino deserimus. Hisce igitur quasi gradibus ad hanc præstantissimam Poenitentiae virtutem pervenitur.

9. *Qui sit præcipuus virtutis Poenitentiae fructus.*

Quæ prorsus divina, & cœlestis virtus eximanda est, cui scilicet Regnum cœlorum sacrae Literæ pollicentur. Nam apud sanctum Matthæum scriptum est, (f) *Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum: & apud*

Quæ de Poenitentiae virtute hic traduntur, habentur de iustificatione in Concil. Trid. sess. 6. cap. 6.

a) Thre. 5. 21.
Primus gradus gratia præveniens misericordiam Dei.

b) Hobr. 11. 6.
Secundus gradus fides.

c) Hobr. 11. 6.
Tertius gradus timor.

d) Isa. 26. 17.
Quartus gradus spes.

e) Matth. 9.
Quintus gradus charitas.

f) Eccles. 19. 17.
Alex. de Ales 4. par. summa quæ 56. mem. 1. & 2.

Fructus Poenitentiae præcipuus est vita aeterna.

f) Matth. 4. 17.

- a) *Ezech. 18.* Ezechielem, (a) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita vivet : tum alio loco, (b) Nolo mortem impij : sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.* Quod quidem de æterna, & beata vita intelligendum esse plane constat.
10. *Quid de externa Pœnitentia sentiendum sit, quæque de causa Christus eam in numerum Sacramentorum referri voluerit.*

*Quid exterior
Pœnitentia.*

*D. Thom. in 3. p.
4. 34. art. 1.
2. II.*

c) *Ezech. 18.*

21. Prima ratio est, ut fides nostra de remissione peccatorum, eorum iudicio, quorum est discernere inter lepram, & lepram, magis confirmaretur, & conscientia nostra paciores redderetur.

De externa vero Pœnitentia docendum est, eam esse, in qua Sacramenti ratio consistit, habereque externas quasdam res sensibus subjectas, quibus declarantur ea, quæ interius in anima fiunt. In primis autem explanandum fidelibus videtur, quare factum sit, ut Christus Dominus Pœnitentiam in numerum Sacramentorum referri voluerit. Huius autem rei illa omnino causa fuit, ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cum ait, (c) *Si impius egerit Pœnitentiam, &c.* minus dubitare liceret. Vehementer enim pendere animo de intima Pœnitentia opus esset, cum de suo cuique iudicio in iis, quæ agit, merito timendum sit. Ut igitur Dominus huic nostræ sollicitudini subveniret, Pœnitentiæ Sacramentum instituit, quo per Sacerdotis absolutionem peccata nobis remissa esse consideremus, conscientiaque nostræ ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti merito habenda est, paciores redderentur. Neque enim aliter accipienda est vox Sacerdotis peccata nobis legitime condonantis, quam Christi Domini, qui ait

Para-

Paralytico (a) *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Deinde vero, cum nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio consequi possit, consentaneum, nobisque utilissimum fuit, ejusmodi Sacramentum institui, cujus vi, & efficientia Christi sanguis ad nos defluens peccata post Baptismum admissa elueret; atque ita reconciliationis beneficium illi uni Salvatori nostro acceptum referre profiteremur.

11. Quo pacto Pœnitentia verum sit novæ Legis Sacramentum.

Quod vero Pœnitentia Sacramentum sit, Pastores ita facile ostendent. Ut enim Baptismus Sacramentum est, quia (b) peccata omnia, ac præsertim quod origine contractum fuit, delet: eadem ratione Pœnitentia, (c) quæ peccata omnia post Baptismum voluntate, vel actione suscepta tollit, vere, & proprie Sacramentum dicendum est. Deinde, quod caput est, cum illa, quæ extrinsecus tum a pœnitente, tum a Sacerdote fiunt, declarent ea, quæ interiorius efficiuntur in anima, quis neget Pœnitentiam vera, & propria Sacramenti ratione præditam esse? Siquidem Sacramentum sacræ rei signum est: peccator autem, quem pœnitet, rerum, & verborum notis plane exprimit, se animum a peccati turpitudine abduxisse: itemque ex illis, quæ a Sacerdote geruntur, & dicuntur, misericordiam Dei peccata ipsa remittentis facile cognoscimus. Quanquam hoc aperte indicant illa Salvatoris verba, (d) *Tibi dabo claves Regni cælorum: & quodcumque solveris super*

a) *Matth. 9. 2.*
Secunda ratio est, ut hominibus in promptu esset instrumentum, quo peccata post Baptismum contracta in sanguine Christi eluerentur.
Concil. Trid. Sess. 14. cap. 1.

Sess. 14. Concil. Trid. de Pœnit. c. 1. & can. 1.

b) *Act. 2. 38.*

c) *Act. 8. 22.*

Dilucide exponitur, quomodo Pœnitentia sit sacræ rei signum. Aug. lib. 8. de Civ. Dei c. 10.

Actio sacerdotis absolvens iustificatur auctoritate verbi Dei.

d) *Matth. 16. 19.*

terram, erit solutum & in cælis. Absolutio enim Sacerdotis verbis enunciata remissionem illam peccatorum signat, quam in anima efficit.

12. *Pœnitentiæ Sacramentum iterari potest.*

Sess. 14. Conc.
Trid. de Pœnit.
cap. 2.

Neque vero solum fideles docendi sunt, Pœnitentiam in numero Sacramentorum habendam esse, sed eorum etiam, quæ iterari possunt. Quærenti enim Petro, num septies venia peccati danda esset, Dominus respondit (2) *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Quare si cum ejusmodi hominibus agendum sit, qui summæ Dei bonitati, & clementiæ diffidere videantur, confirmandus erit illorum animus, atque ad spem divinæ gratiæ erigendus. Quod quidem facile consequentur tum hujus loci, & aliorum tractatione, qui in sacris Literis permulti occurrent, tum vero iis rationibus, & argumentis, quæ ex sanctorum Chrysostomi libro de lapsis, & Ambrosii libris de Pœnitentia petere licebit.

a) Matth. 18.
22.
Quomodo desperantes consolandi sint.

Ambr. de Pœnit.
lib. 1. cap. 1. &
2. vide Aug. in
lib. de vera, &
fal. Pen. c. 5.

13. *Materia Pœnitentiæ quæ, & qualis.*

De materia Sacram. Pœnit.
Tres actus pœnitentis, qui sunt loco materia, quomodo eiusdem Sacramenti partes esse dicantur.

Trid. Synod. sess.
14. de Pœnit. c. 3.
& can. 4.

Jam quoniam nihil fideli populo notius esse debet, quam hujus Sacramenti materia; docendum est, in eo maxime hoc Sacramentum ab aliis differre, quod aliorum Sacramentorum materia est res aliqua naturalis, vel arte effecta: Sacramenti vero Pœnitentiæ quasi materia sunt actus pœnitentis, nempe *Contritio, Confessio, & Satisfactio*, ut a Tridentina Synodo declaratum est; qui, quatenus in Pœnitente ad integritatem Sacramenti, & plenam, ac perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes Pœnitentiæ dicuntur. Neque vero hi actus quasi

materia a sancta Synodo appellantur, quia veræ materiæ rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sint, quæ extrinsecus adhibeatur, ut Aqua in Baptismo, & Chrisma in Confirmatione. Quod autem ab aliis dictum est, peccata ipsa hujus Sacramenti materiam esse nihil plane diversum dici videbitur, si diligenter attendamus. Ut enim ignis materiam ligna esse dicimus, quæ vi ignis consumuntur; ita peccata, quæ Pœnitentia delentur, recte hujus Sacramenti materia vocari possunt.

Peccata ipsa quomodo Sacramenti materia dici possint.

14. *Quæ sit Sacramenti Pœnitentiæ forma.*

Sed formæ etiam explicatio Pastoribus præmittenda non est, quod ejus rei cognitio excitet fidelium animos ad percipiendam summam religionem hujus Sacramenti gratiam. Est autem forma, *Ego te absolvo*: quam non solum ex illis verbis licet colligere, (a) *Quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis*; sed ex eadem Christi Domini doctrina ab Apostolis tradita accepimus. Ac quoniam Sacramenta significant, quod efficiunt; & illa verba, *Ego te absolvo*, ostendunt, peccatorum remissionem hujus Sacramenti administratione effici; planum est, hanc esse Pœnitentiæ perfectam formam. Sunt enim peccata tanquam (b) vincula, quibus constrictæ animæ tenentur, & ex quibus Pœnitentiæ Sacramento laxantur. Quod quidem non minus vere de illo etiam homine Sacerdos pronuntiat, qui prius ardentissimæ Contritionis vi, accedente tamen Confessionis voto, peccatorum veniam a Deo consecutus sit.

De forma Sacramenti pœnitentiæ sess. 14. Conc. Trid. de pœnit. c. 3.

a) *Matt. 18. 18.*

b) *Prov. 5. 18. Isa. 5. 18. Alex. de Ales 4. part. qu. 77. mem. 6.*

15. *Quo fructu ad formam Sacramenti preces aliæ adjiciantur.*

Adduntur præterea complures preces, non quidem ad formam necessariæ, sed ut ea removeantur, quæ Sacramenti vim, & efficientiam, illius culpa, cui administratur, impedire possent.

16. *Quantum differat potestas Sacerdotum Christi in dijudicanda peccati lepra a potestate Sacerdotum veteris Legis.*

Quamobrem peccatores Deo ingentes gratias agant, qui tam amplam potestatem in Ecclesia Sacerdotibus tribuerit. Neque enim,

a) Lev. 13. 9.
& 14. 2.

Deus est, qui ministerio Sacerdotis absolvit.

Vide Conc. Trid. sess. 14. cap. 6.

ut olim in veteri Lege (a) Sacerdotes testimonio suo aliquem a lepra liberatum esse duntaxat renunciabant, ita nunc in Ecclesia ea tantum potestas Sacerdotibus facta est, ut aliquem a peccatis esse absolutum declarent; sed vere tanquam Dei ministri absolvent, id quod

b) Psal. 83. 12.

c) Rom. 8. 33.

Deus ipse (b) gratiæ, (c) & justitiæ author, & parens efficit.

17. *Quo habitu; & quibusve ritibus suam actionem commendare penitentes debeant.*

Diligenter vero ritus etiam, qui ad hoc Sacramentum adhibentur, fideles observabunt. Ita enim fiet, ut animo magis hæreant, quæ hoc Sacramento consecuti sunt, nimirum se tanquam servos clementissimo Domino, vel filios potius optimo parenti reconciliatos esse; & simul facilius intelligant, quid eos facere oporteat, qui velint (velle autem omnes debent) se tanto beneficii gratos, & memores probare. Nam quem peccatorum poenitet, is se humili, ac demisso animo ad pedes Sacer-

Humilitas penitentis coram Sacerdote declaranda.

do-

dotis dejicit; ut cum se tam humiliter gerat, facile possit agnoscere, superbix radices evellendas esse, (a) a qua omnia scelera, quæ defiet, ortum habuerint, & enata sint; in Sacerdote autem, qui in eum legitimus judex sedet, Christi Domini personam, & potestatem veneretur. Sacerdos enim, quemadmodum in aliis, ita in Pœnitentiæ Sacramento administrando Christi munus exequitur. Deinde peccata sua pœnitens ita enumerat, ut se maxima, & acerbissima animadversione dignum esse fateatur, supplexque delictorum veniam petit; quæ sane omnia vetustatis suæ certissima testimonia a sancto Dionysio habent.

a) Eccl. 10. 15.

D. Dion. Areop.
in Epi. ad Demophil.

18. Quos præcipue fructus ex Sacramento Pœnitentiæ homines capiant.

Sed nihil profecto tam proderit fidelibus, nihilque majorem illis alacritatem Pœnitentiæ suscipiendæ asseret, quem si a Parochis sæpe explicatum fuerit, quantam ex ea utilitatem capiamus. Vere enim de Pœnitentia illud dici posse intelligent, ejus quidem radices amaras, fructus vero suavissimos esse. Pœnitentiæ itaque omnis in eo vis est, ut nos in Dei gratiam restituat, cum eoque summa amicitia conjungat. Hanc vero reconciliationem interdum in hominibus piis, qui hoc Sacramentum sancte, & religiose percipiunt, maxima conscientix pax & tranquillitas cum summa spiritus jucunditate consequi solet. Nullum est enim tam grave, & nefarium scelus, quod Pœnitentiæ Sacramento non quidem semel, sed iterum, & sæpius non deleatur. Qua de re ita Dominus per Prophetam inquit: (b) Si impius egerit Pœnitentiam

Primus fructus
est benevolentia
divina reconcilia-
tio
Cmc. Trid. sess.
14. c. 3.

Secundus fructus
est pax. & tran-
quillitas animi.

Tertius fructus
peccati quantum-
vis gravis remis-
sio

b) Ezech. 18. 21.

tiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor. Et

a) 1. Joan. 1.
39.

b) 1. Joan. 2. 1.

S. Joannes: (a) Si confiteamur peccata nostra; fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & paulo post: (b) Si quis peccaverit, inquit, (nulum videlicet peccati genus excipiens) advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

19. Qua ratione quædam peccata dicantur remitti non posse.

Tacita obiectio-
nis dilutio.

c) Ut de An-
trocho.

2. Mach. 9. 13. de
Esau Heb. 12. 17.

1. Reg. 15.

Peccata quædam
non remitti quo-
modo intelliga-
tur.

d) Matth. 12.

31. 32.

De quibus dicitur
Psal. 128. Fiant
sicut fœnum, &c.
Ambr. lib. 2. de
Penit. c. 4.
& lib. 2. de Cain
& Abel, cap. 9.
D. Aug. lib. 1. de
ser. Domini in
monte cap. 22.

Quod autem in (c) Scripturis legimus, quosdam a Domino misericordiam non esse consecutos, quamvis eam vehementer imploraverint, id vero idcirco factum esse intelligimus, quod eos vere, atque ex animo delictorum non pœnitebat. Quare cum hujusmodi sententiæ in sacris Literis, vel apud SS. Patres occurrunt, quibus affirmare videntur (d) aliqua peccata remitti non posse, ita eas interpretari oportet, ut difficilem admodum esse veniæ impetrationem intelligamus. Ut enim morbus aliquis ea re insanabilis dicitur, quod ægrotus ita affectus sit, ut salutaris medicinæ vim oderit: sic quoddam est peccati genus, quod non remittitur, nec condonatur, propterea quod proprium salutis remedium, Dei gratiam repellit. In hanc sententiam a D. Augustino dictum est: *Tanta labes est illius peccati, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum suum mala conscientia & agnoscere, & annuntiare cogatur.* Quæ quidem verba ita sane intelligenda sunt,

sunt, ut alibi se declarans Augustinus inquit, si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam; quoniam de quocunque pessimo in hac vita constituto non est desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.

20. *Nullus condonationem peccatorum citra Pœnitentiam obtinere potest.*

Sed, ut ad Pœnitentiam revertamur, hæc adeo propria ejus vis est, ut peccata deleat, ut si ne Pœnitentia remissionem peccatorum impetrare, aut ne sperare quidem ullo modo liceat. Scriptum est enim: (a) *Nisi Pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis*: quod quidem de gravioribus, & mortiferis peccatis dictum a Domino est: etsi aliquo etiam Pœnitentiæ genere indigent leviora peccata, quæ venialia vocantur. Sanctus enim Augustinus inquit: *Cum quædam sit Pœnitentia, quæ quotidie in Ecclesia pro peccatis venialibus agitur; illa sane frustra esset, si peccata venialia absque Pœnitentia dimitti possent.*

21. *Quot sint partes integrales Pœnitentiæ.*

Sed quoniam de iis rebus, quæ aliquo modo in actionem cadunt, non satis est universe loqui, curabunt Pastores, singillatim ea tradere, ex quibus veræ, & salutaris Pœnitentiæ ratio a fidelibus percipi queat. Est autem hujus Sacramenti proprium, ut præter formam, & materiam, quæ omnibus Sacramentis communia sunt, partes etiam, ut antea diximus, illas habeat, quæ tanquam totam, integramque Pœnitentiam constituent, *Contritionem* scilicet, *Confessionem*, & *Satisfactionem*. De quibus D. Chrysostomus his verbis loquitur: *Pœnitentia cogit*

Venialia peccata non requirunt necessario Pœnitentiam Sacramentalem.

a) Luc. 11. 3.
Conc. Trid. sess. 14. can. 7.

D. Aug. lib. 59. hom. 50. cap. 8.
Conc. Tolet. IV. cap. 9. & D. Th. in 3. p. qu. 87.

Tres Pœnitentiæ partes integrales, quarum si aliqua desit, perfectæ non est.
Conc. Trid. sess. 14. de Pœn. cap. 3. & can. 4. & 1.
Reg. 16. 11. item 2. Reg. 12. 24. & 3. Reg. 21. 27.
Joan. 3. 5.
Eph. 50. 19.
Act. 19. 18.
Jac. 5. 16.
Matth. 3. 8.
D. Chrysost. hom. 11. quæ est de Pœnit.

peccatorum omnia libenter sufferre ; in corde ejus contritio, in ore Confessio, in opere tota humilitas, vel fructifera Satisfactio. Hæ autem partes ex earum partium genere esse dicuntur, quæ ad aliquod totum constituendum necessariæ sunt : quoniam quomadmodum hominis corpus ex pluribus membris constat, manibus, pedibus, oculis, & aliis hujusmodi partibus, quarum aliqua fide sit, merito imperfectum videatur, perfectum vero, si nulla desideretur ; eodem etiam modo Pœnitentia ex hisce tribus partibus ita constituitur, ut quamvis, quod ad ejus naturam attinet, *Contritio, & Confessio*, quibus homo justus efficitur, satis sit ; tamen nisi tertia etiam pars, id est *Satisfactio* accedat, aliquid ei omnino ad perfectionem desit, necesse sit. Quare adeo hæ partes inter se connexæ sunt, ut *Contritio* confitendi, & satisfaciendi consilium, & propositum inclusum habeat. Confessionem *Contritio*, & satisfaciendi voluntas, *Satisfactionem* vero duæ reliquæ antecedant.

*Partes Pœnitentia
æia quomodo
connexæ.*

22. *Quomodo hæ tres Pœnitentia partes colligantur.*

*Tres Pœnitentia
partes ex tribus
peccandi modis
colliguntur.*

*D. Thom. in 3. p.
q. 90. art. 2.*

Harum autem trium partium eam rationem afferre possumus, quod animo, verbis, & re ipsa peccata in Deum committantur. Quare consentaneum fuit, ut nos ipsos Ecclesiæ clavibus subjicientes, quibus rebus Dei sanctissimum Numen a nobis violatum esset, iisdem etiam ejus iram placare, & peccatorum veniam ab eo impetrare conaremur.

Sed idem etiam alio argumento confirmari potest. Etenim Pœnitentia est veluti quædam delictorum compensatio ab ejus voluntate profecta,

fecta, qui deliquit, ac Dei arbitrio, in quem peccatum commissum est, constituta. Quare & voluntas compensandi requiritur, in quo maxime Contritio versatur; & poenitens Sacerdotis iudicio, qui Dei personam gerit, se subiciat, necesse est, ut pro scelerum magnitudine poenam constituere in eum possit: ex quo tum Confessionis, tum Satisfactionis ratio, & necessitas perspicitur.

23. *Quid in hac materia proprie sit Contritio.*

Quoniam vero harum partium vim, & naturam tradere fidelibus oportet, prius incipiendum est a Contritione, eaque diligenter explicanda. Neque enim ad ullum temporis punctum, cum in memoriam præterita peccata redeunt, vel cum aliquid offendimus, Contritione animus debet vacare. Hanc Patres in Concilio Tridentino ita definiunt: *Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Et paulo post, de Contritionis motu subjicitur: *Ita demum præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur.* Ex hac itaque definitione intelligent fideles, Contritionis vim in eo tantum positam non esse, ut quis peccare desinat, aut propositum ei sit novum vitæ genus instituire, aut ipsum jam instituat; sed in primis male actæ vitæ odium, & expiationem suscipiendam esse. Id vero maxime confirmant illi sanctorum Patrum clamores, quos in sacris Literis frequenter profusos esse legimus. (a) *Laboravi, inquit David, in gemitu meo, lavabo*

De contritione prima Penitentia parte Concil. Trid. sess. 14. de Penitentia cap. 4. & can. 5. Fulgent. de remiss. peccat. cap. 12. Chrys. de compunct. cordis lib. 1. & 2. Concil. Trid. ibidem, & sess. 6. c. 6. & 14.

a) *Psal. 6. 7. Vide II. P. 30. 6. Exech. 18. 38.*

- a) *Psal. 6. 10. per singulas noctes lectum meum : & (a) Exaudivit*
 b) *Isa. 38. 15. Dominus vocem fletus mei : & rursus alius, (b) Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Quas certe, & alias hujusmodi voces vehemens quoddam antea actæ vitæ odium, & peccatorum detestatio expressit.*

24. *Cur Contritio dolor a Patribus Concilii nominata sit.*

Vera Contritio non corporis sensu, sed dolore animi est metienda.

August. lib. 50. hum. 50. cap. 1.

Quod autem Contritio dolore definita est, monendi sunt fideles, ne arbitrentur, eum dolorem corporis sensu percipi. Contritio enim est voluntatis actio. Et sanctus Augustinus testatur, dolorem Pœnitentiæ comitem esse, non Pœnitentiam. Verum peccati detestationem, & odium doloris vocabulo Patres significarunt : tum quia sacræ Literæ ita utuntur, inquit enim David : (c) *Quandiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem ?* tum quia dolor in inferiori animæ parte, quæ vim concupiscendi habet, ex ipsa Contritione oritur : ut non incommode Contritio dolore definita fuerit, quod dolorem efficiat, ad eumque declarandum pœnitentes vestem etiam mutare soliti sint. De quo Dominus apud sanctum Matthæum inquit : (d) *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere Pœnitentiam egissent.*

c) *Psal. 12. 2.*

d) *Matt. 11. 21.*

Luc. 10. 3.

Gen. 27. 34.

3. Reg. 21. 27.

4. Reg. 6. 30.

Judith 4. 9.

Joan. 38.

25. *Quare peccati detestatio vulgo a Theologis Contritio appelletur.*

Vide Alex. de Alex 4. P. 9. 67. num. 1. 2.

Recte autem Contritionis nomen peccati detestationi, de qua loquimur, ad significandam vim doloris impositum est, ducta similitudi-

ne a rebus corporeis, quæ minutatim saxo, aut duriore aliqua materia confringuntur; ut eo vocabulo declararetur, corda nostra, quæ superbia obduruerunt, Pœnitentiæ vi contundi, atque conteri. Quare nullus alius dolor vel ex parentum, & filiorum obitu, vel cuiusvis alterius calamitatis causa susceptus hoc nomine appellatur; sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia, atque innocentia afficimur.

26. Quibus præterea vocabulis eadem peccati detestatio declarari solet.

Verum aliis quoque vocabulis eadem res declarari solet. Nam & contritio cordis dicitur, quia cordis nomen frequenter sacræ (a) Literæ pro voluntate usurpant. Ut enim a corde motionum corporis principium sumitur; ita voluntas reliquas omnes animæ vires moderatur, ac regit. Vocatur etiam a sanctis Patribus *cordis compunctio*, qui libros de contritione conscriptos, *de compunctione cordis* inscribere maluerunt. Etenim quemadmodum ferro tumida ulcera secantur, ut inclusum virus possit erumpere: ita corda quasi scalpello Contritionis adhibito inciduntur, ut peccati mortiferum virus queant ejicere. Quare & Scissio cordis a Joele propheta appellata est: (b) *Convertimini*, inquit, *ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & scindite corda vestra.*

27. Cur dolor de peccatis vocabulo Contritionis inclusus, maximus, & vehementissimus esse debeat.

Summum vero, & maximum dolorem ex peccatis, quæ commissa sunt, suscipiendum est.

Dolor aliunde proveniens non dicitur Contritio.

Eadem peccati detestatio alias cordis Contritio dicitur.

a) Gen. 6. 7.
Job. 1. 5.
Psal. 43. 19. 5.
Matth. 5. & 26.
6. & 15. & 18.
Cordis compunctio.
Chrys. in lib. de Compunctione cordis.
Isid. de Summo bono lib. 2. c. 12.
Cordis scissio.

b) Joel. 2. 12. 13.

Seraph. Doctor Bonaventura; in 4. dist. 16. art. 1. q. 1. & 2.

Prima ratio.
Ex August. in
lib. 14. Civit.
c. 7. 8. & 9.
 a) *Joan. 4. 18.*

b) *Deut. 6. 5.*
Matth. 22. 27.
Marc. 12. 29.
Luc. 10. 27.
 c) *Joel. 2. 12.*

Secunda ratio.
Arist. lib. 2.
Priorum cap. 28.

d) *Matt. 10. 37*
Luc. 14. 25.
 e) *Matt. 16. 25*
Pondera 13.
fine modo, quom-
ad actus elicitos,
non imperatos,
secundum illud
Rom. 12. Obser-
va &c.

se, ita ut nullus major excogitari possit, facile erit hisce rationibus demonstrare. Nam cum perfecta contritio sit charitatis actio, (a) quæ ab eo timore, qui filiorum est, proficiscitur, patet eundem Contritionis, & charitatis modum statuendum esse. At quoniam charitas, qua Deum diligimus, perfectissimus est amor, hinc fit, ut Contritio vehementissimum animi dolorem conjunctum habeat. Ut enim maxime diligendus est Deus; ita quæ nos a Deo alienant, maxime detestari debemus: in quo etiam illud observandum est, eodem loquendi genere charitatis, & Contritionis magnitudinem in sacris literis significari. De charitate dictum est, (b) *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: Rursus, quod ad Contritionem attinet, clamat Dominus per Prophetam, (c) *Convertimini ad me in toto corde vestro*.

Præterea, si uti Deus summum bonum est inter omnia, quæ diligenda sunt, ita etiam peccatum summum est malum inter omnia, quæ odisse homines debent; illud sequitur, ut quam ob causam Deum summe diligendum esse confitemur, ob eandem rursus peccati summum odium nos capiat necesse sit, Omnibus vero rebus Dei amorem anteponendum esse, ita ut ne vitæ quidem conservandæ causa peccare liceat, aperte nos docent illa Domini verba

(d) *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus, & (e) Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam.*

Sed illud etiam animadvertendum est, ut quemadmodum, sancto Bernardo teste, nullus finis, & modus charitati præscribitur (*Modus enim,*

enim, inquit ille, diligendi Deum est ipsum diligere sine modo;) ita peccati detestationi nullus modus definiatur.

Sit præterea non solum maxima, sed vehementissima, atque adeo perfecta, omnemque ignaviam, & socordiam excludat. Etenim in Deuteronomio scriptum est (a) Cum quaeseris Dominum Deum tuum, invenies eum: si tamen toto corde quaeseris, & tota tribulatione animæ tuæ, & apud Hieremiam, (b) Quæretis me, & invenietis, cum quaeseritis me in toto corde vestro, & inveniar a vobis, ait Dominus.

29. Contritio vera esse non desinit, etiam si sensibilis dolor de peccatis non fuerit absolutus.

Quanquam, si id minus consequi nobis liceat, ut perfecta sit, vera tamen, & efficax Contritio esse potest. Sæpe enim usuvenit, ut quæ sensibus subjecta sunt, magis, quam spiritualia, nos afficiant. Quare nonnulli interdum majorem ex filiorum obitu, quam ex peccati turpitudine doloris sensum capiunt. Idem etiam iudicium faciendum est, si lacrymæ doloris acerbiter non consequantur: quæ tamen in Pœnitentia summopere optandæ, & commendandæ sunt. Præclara est enim ea de re sancti Augustini sententia: Non sunt, inquit, in te Christianæ pietatis viscera, si luges corpus, a quo recessit anima, animam vero, a qua recessit Deus, non luges. Atqui huc spectant illa Salvatoris nostri verba, quæ supra allata sunt: (c) Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere Pœnitentiam egissent. Tametsi ad eam rem comprobando

Tertia ratio.
S. Bernard. lib.
de diligendo Deo
circa med.

Dolor de peccatis non tantum debet esse maximus, sed etiam vehementissimus.

a) Deut. 4. 29.
Sap. 1. 13.

b) Hier. 29. 13.

Vera, & utilis
Contritio etiam
esse potest, si non
tantum dolorem,
sentiamus de
peccatis, quam
de rebus exter-
nis stante scili-
cet natura im-
becillitate.

Conc. Trid. sess.
14. de Pœn. c. 5.
S. Aug. ser. 41.
de Sanctis.

c) Matt. 11. 21

a) *Joan. 3. 5.*

6. 7.

*Matth. 12. 41.**Luc. 11. 32.*b) *2. Reg. 13.**Psal. 50.*c) *Luc. 7. 37.*

38.

d) *Matth. 26.*

27.

dam satis esse debent clarissima (a) Ninivitarum, (b) Davidis, (c) Peccatricis, (d) Apostolorum Principis exempla, qui omnes plurimis lacrymis Dei misericordiam implorantes, peccatorum veniam impetrarunt.

29. *Peccata capitalia singillatim in Contritione detestanda sunt.*

Maxime autem hortandi, & monendi sunt fideles, ut ad singula mortalia crimina proprium Contritionis dolorem adhibere studeant. Ita enim Ezechias Contritionem de-

e) *Isa. 38. 15.*

scribit, cum ait: (e) *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Etenim recogitare omnes annos est singillatim peccata excutere, ut ea ex animo doleamus. Sed apud

f) *Ezech. 18.*

21.

*August. lib. de**vera, & falsa**Pœnit. cap. 14.**& habetur de**Pœn. dist. 5. c.**Consideret.*

Ezechielem quoque scriptum legimus: (f) *Si impius egerit Penitentiam ab omnibus peccatis suis, vita vivet.* Atque in hanc sententiam sanctus Augustinus inquit: *Consideret peccator qualitatem criminis in loco, in tempore, in varietate, in persona.*

30. *Sufficit universe quandoque peccata sua detestari.*

Non desperandum est de Dei bonitate, etiam si a solutam peccatorum Contritionem non sentiamus.

Neque tamen hac in re desperent fideles de summa Dei bonitate, & clementia. Is enim cum nostræ salutis cupidissimus sit, nullam moram adtribuendam nobis veniam interponit; sed peccatorem paterna charitæ complectitur, simul atque ille se collegerit, & universe peccata sua detestatus, quæ deinde alio tempore, si facultas erit, singula in memoriam reducere, ac detestari in animo habeat, ad Dominum se converterit. Ita enim nos per Prophetam jubet sperare, cum inquit: (g) *Impie-*

g) *Ezech. 33.*

12.

tas impii non nocebit ei, in quasunque die conversus fuerit ab impietate sua.

31. *Quæ ad veram Contritionem sunt in primis necessaria.*

Ex his igitur colligi poterunt, quæ ad veram Contritionem maxime sunt necessaria, de quibus fidelem populum accurate oportebit docere, ut quisque intelligat, qua ratione comparare eam possit, regulamque habeat, qua judicet, quantum absit ab ejus virtutis perfectione. Primum enim necesse est peccata omnia, quæ admisimus, odisse, & dolere; ne si quædam tantum doleamus, ficta, & simulata, neque salutaris Pœnitentia a nobis suscipiatur. Nam, ut a sancto Jacobo Apostolo dictum est: (a) *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

Alterum est, ut ipsa Contritio confitendi, & satisfaciendi voluntatem conjunctam habeat; de quibus postea suo loco agetur. Tertium est, ut pœnitens vitæ emendandæ certam, & stabilem cogitationem suscipiat. Hoc vero Propheta aperte his verbis nos docuit: (b) *Si impius egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor, & paulo post, (c) cum averterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit judicium, & justitiam, ipse animam suam vivificabit, & paucis interjectis, (d) Convertimini, inquit, & agite Pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in*

Primum ficta est Pœnitentia, in qua de quibusdam peccatis tantum dolemus.

a) Jac. 2. 10.

Secundum

Conc. Trid. sess. 14. cap. 4.

b) Ezech. 18. 22. 23.

c) Ibidem 27.

d) Ibidem 30.

ruinam iniquitas : projicite a vobis omnes prævicationes vestras, in quibus prævicati estis, & facite vobis cor novum, & spiritum novum. Idem

a) *Joan. 8. 11.*

etiam Christus Dominus (a) mulieri, quæ in adulterio deprehensa est, præscripsit : Vade, inquit, & jam amplius noli peccare. Item Paralytico illi, quem ad Probaticam Piscinam

b) *Joan. 5. 14.*

curaverat, (b) Ecce, ait, sanus factus es, jam noli peccare.

32. *Dolorem præteritæ culpæ, & cavendæ in posterum propositum Contritioni necessarium esse ostenditur.*

Tertium.

Sed natura quoque ipsa, & ratio plane ostendunt, duo illa ad Contritionem in primis esse necessaria, dolorem scilicet peccati admissi, & propositum, cautionemque, ne quid hujusmodi in posterum committatur. Nam qui amico reconciliari velit, quem injuria aliqua affecerit, & doleat oportet, quod in eum injuriosus & contumeliosus fuerit; & diligenter reliquo tempore provideat, ne qua in re amicitiam læsisse videatur. Quæ duo obedientiam adjunctam habeant, necesse est: hominem enim legi, sive naturali, & divinæ, sive humanæ, quibus subjectus est, parere convenit. Quare, si quid pœnitens alteri per vim, aut per fraudem abstulit, restituat, oportet: itemque aliqujus aut commodi, aut officii compensatione illi satisfaciat, cujus dignitatem, aut vitam dicto, factove violavit. Tritum enim est omnium sermone, quod apud sanctum Augustinum legimus, *non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

S. Aug. epist. 54. ad Macedon. & habetur 14. q. 6. cap. 1. & 10 6. de reg. Juris. c. Peccatum. 1.

33. *Indulgendum est aliis, si nobis volumus indulgeri.*

Neque vero inter cætera, quæ ad Contritionem maxime pertinent, minus diligenter, & necessario curandum est, ut, quidquid injuriarum ab altero acceperis, id totum remittatur, ac condonetur. Ita enim Dominus, & Salvator noster monet, atque denunciat: (a) *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra: si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Hæc sunt, quæ fidelibus in Contritione observanda sunt: cætera, quæ ad hanc rem a Pastoribus colligi facile poterunt, efficient quidem: ut in suo genere Contritio sit magis perfecta, & absoluta; verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his veræ, & salutaris Pœnitentiæ ratio constare non possit.

34. *Quæ sit propria Contritionis vis, & utilitas.*

Sed quoniam non satis esse Pastoribus debet, si ea doceant, quæ ad salutem videntur pertinere, nisi etiam omni cura, & industria laborent, ut fideles ad eam ipsam rationem, quæ illis præscripta est, vitam, actionesque suas dirigant; vehementer proderit Contritionis vim, & utilitatem sæpius proponere. Nam, cum pleraque alia pietatis studia, (b) veluti beneficentia in pauperes, jejunia, preces, & alia id genus sancta, & honesta opera, hominum culpa, a quibus proficiscuntur, a Deo interdum repudientur; ipsa certe Contritio nunquam illi grata, & accepta esse non potest. Nam inquit Pro-

Quartum.

a) *Matth. 6. 15.*
 & 18. 33.
Marc. 11. 25.
Ecc. 2. 3.
Lus. 11.

Prima utilitas est, quod sit certissima peccatorum medicina.

b) *Prov. 15. 8.*
Isa. 27. 58. 61. 8.

a) *Psal. 50. 19.* pheta : (a) *Cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet.*

Altera utilitas est, quod sit famulus, expedita, & max. anima aegrotantis medicina,

b) *Psal. 31. 5.*

c) *Luc. 17. 14. Concil. Trid. sess. 14. cap. 4.*

Quin etiam statim ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui, alio loco ejusdem Prophetæ verba illa declarant : (b) *Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Atque ejus rei figuram in (c) decem leprosis animadvertimus, qui a Salvatore nostro ad Sacerdotes missi, antequam ad illos pervenirent, a lepra liberati sunt. Ex quo licet cognoscere, veræ Contritionis, de qua supra dictum est, eam vim esse, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Domino impetremus.

35. *Qua ratione ad perfectionem Contritionis veniatur.*

Chrysost. homil. 2. in Psal. 50.

Plurimum etiam valebit ad fidelium mentes excitandas, si Pastores rationem aliquam tradiderint, qua se quisque ad Contritionem exercere possit. Monere autem oportet, ut omnes conscientiam suam frequenter excutientes videant, num quæ a Deo, sive Ecclesiasticis sanctionibus præcepta sunt, servaverint. Quod si quis alicujus sceleris reum se esse cognoverit, statim seipsum accuset, supplexque a Domino veniam exposcat; & spatium tum confitendi, tum satisfaciendi sibi dari postulet; in primisque divinæ gratiæ præsidio se adjuvari petat, ne in posterum eadem illa peccata admittat, quæ admisisse vehementer poenitet. Curandum erit præterea Pastoribus, ut in peccatum summum fidelium odium concitetur; tum quia summa est illius foeditas, & turpitudine;

tum quia gravissima damna, & calamitates nobis affert. Nam (a) Dei benevolentiam, a quo maxima bonâ accepimus, longeque majora expectare, & consequi licebit, a nobis alienat, & summorum dolorum cruciatibus perpetuo afficiendos sempiternæ morti nos addicit. Hactenus de Contritione: nunc ad Confessionem, quæ est altera Pœnitentiæ pars, veniamus.

36. *Quæ sit Confessionis præstantia, quamque fuerit ad Christianam salutem necessaria ejus institutio.*

Quantum vero curæ, & diligentia in ea explicanda Pastores ponere debeant, ex eo facile intelligent, quod omnibus fere piis persuasum est, quicquid hoc tempore sanctitatis, pietatis, & religionis in Ecclesia summo Dei beneficio conservatum est, id magna ex parte Confessionis tribuendum esse: ut nulli mirandum sit, humani generis Hostem, cum fidem Catholicam funditus evertere cogitaret, per ministros impietatis suæ, & satellites hanc veluti Christianæ virtutis arcem totis viribus oppugnare conatum esse. Primum itaque docendum est, Confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam fuisse. Ut enim hoc concedamus, Contritione peccata deleri, quis ignorat, illam adeo vehementem, acrem, & incensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret. Quod

qui.

a) Psal. 50. 7.
Ecc. 12. 7.
Sap. 14. 9, alibi
sape.
De Confessionis
Sacramentalis
altera parte.

Confessionis præstantia primum colligitur ex eius necessitate ad salutem consequendam.

Trid. Synod.
sess. 14. de Pœnit.
cap. 4.

Quæ Contritio citra Confessionem peccata deleat.

Vi Confessionis salutis consequenda ratio efficiatur facilior.

a) *Matthæ 16.
29. & 18. 18.
Joan. 20. 3. &
21. 15.*

*Ambr. in ser. 1.
de Quadrage. &
habetur de Pœn.
dist. 1. c.*

*Ecce nunc tem-
pus. Aug. lib. 2.
de adult. coniug.
cap. 9.*

*Chrys. lib. de Sa-
wardor.*

*Florent. Cone.
in decr. Euge-
nis IV.*

*Secundo Confes-
sionis excellentia
inde colligitur,
quod sit certissi-
mum ad mores
emendandos in-
strumentum.*

*De Pœn. d. 6. c.
Sacerdos, & de
pœn. & remiss.
cap.*

*Omnis utriusque
finis.*

quidem admirabili consilio effecit, (a) cum Claves regni cœlestis Ecclesiæ tradidit.

37. *Confessio Contritionem perfecit.*

Etenim ex fidei Catholicæ doctrina omni-
bus credendum, & constanter affirmandum est,
si quis ita animo affectus sit, ut peccata ad-
missa doleat, simulque in posterum non pec-
care constituat, etsi hujusmodi dolore non
afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis
esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti
rite confessus fuerit, vi Clavium scelera omnia
remitti, ac condonari; ut merito a sanctissi-
mis viris Patribus nostris celebratum sit, Ec-
clesiæ Clavibus aditum in cœlum aperiri. De
quo nemini dubitandum est, cum a Concilio
Florentino decretum legamus, Pœnitentiæ ef-
fectum esse absolutionem a peccatis.

Verum ex eo præterea licet cognoscere,
quantam afferat Confessio utilitatem, quod iis,
quorum est corrupta vitæ consuetudo, nihil
tam prodesse ad mores emendandos experi-
mur, quam si interdum occultas animi sui co-
gitationes, facta, dictaque omnia prudenti,
& fideli amico patefaciant, qui eos opera,
& consilio juvare possit. Quare ad eandem
rationem maxime salutare existimandum est
iis, qui scelerum conscientia agitantur, ut Sa-
cerdoti tanquam Christi Domini Vicario, cui
perpetui silentii severissima lex proposita est,
animæ suæ morbos, & vulnera aperiant. Sta-
tim enim parata sibi medicamenta invenient,
quæ non solum præsentis ægritudinis sanan-
dæ, verum ita præparandæ animæ cœlestem
quandam vim habeant, ut deinceps facile fu-

turum non sit in ejusdem morbi, & vitii genus recidere.

Neque vero illa Confessionis utilitas prætermittenda, quæ ad vitæ societatem, & conjunctionem magnopere pertinet. Constat enim, si Sacramentalem Confessionem e Christiana disciplina exemeris, plena omnia occultis, & nefandis sceleribus futura esse, quæ postea, & alia etiam multo graviora homines peccati consuetudine depravati palam committere non verebuntur. Etenim confitendi verecundia delinquendi cupiditati, & licentiæ tanquam frænos injicit, & improbitatem coercet. Sed jam Confessionis utilitate exposita, quæ sit ejus natura, & vis, Pastoribus tradendum erit.

38. *Confessionis Sacramentalis descriptio, & natura.*

Eam igitur definiunt esse peccatorum accusationem, quæ ad Sacramenti genus pertinet, eo susceptam, ut virtute Clavium veniam impetremus. Recte autem accusatio dicitur, quod peccata ita commemoranda non sunt, quasi scelera nostra ostentemus, ut ii faciunt, (a) qui lætantur, cum male fecerint; nec omnino ita enarranda, quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus delectandi causa exponamus: verum accusatorio animo ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus. Veniæ autem impetrandæ causa peccata confitemur: quoniam hoc judicium longe dissimile est forensibus capitalium rerum quæstionibus, in quibus confessioni poena, & supplicium, non culpæ liberatio, & errati venia constituta est. In eandem fere sententiam,

quam-

Tertio hinc intelligimus Confessionis utilitatem, quod vitæ humanæ societatem, publicam, quæ honestatem; conservet.

Quid sit Confessio, vide Alex. de Ales 4. p. q. 76. mem. 1. Scor. 4. sent. d. 17. q. 1. Peccata accusatorio animo in Confessione sunt enumeranda.

a) Prov. 2. 14. S. Chrysost. hom. 20. in Genes.

quamvis aliis verbis, sanctissimi Patres videntur Confessionem definiisse; veluti cum sanctus Augustinus inquit, *Confessio est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur*; & sanctus Gregorius, *Confessio est peccatorum detestatio*: quarum utraque, quod in superiori definitione continetur, facile ad eam referri poterit.

39. *Qua ex causa, & quando instituta sit a Christo Confessio.*

Council, Trid. sess.

14. de Pœn. c. 5.

& can. 6. Alex.

de Ales 4. p. 9. 76.

mem. 3. art. 2.

Matth. 8.

a) Mar. 8. 37.

Sed jam, quod omnium maximi faciendum est, docebunt Parochi, ac sine ulla dubitatione fidelibus tradent, hoc Sacramentum a Christo Domino, (a) qui bene omnia, & unius salutis nostræ causa fecit, ob ejus summam bonitatem, & misericordiam institutum esse. Apostolis enim post Resurrectionem in unum locum congregatis insufflavit, dicens:

b) Joan. 20. 22.

Aug. in lib. 50.

Hom. hom. 40.

habetur de pœn.

d. 1. cap. Agite.

(b) *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

40. *Ex quibus aliis Scripturæ locis Confessionem a Christo institutam esse colligatur.*

Joan. 11.

c) S. Aug. lib.

de vera, & falsa

pœn. cap. 10. &

serm. 8. de ver.

Dom. vide item

in Joan. tract.

29. & tract. 49.

& in Psal. 101.

conc. 1.

Atque idem significare visus est Dominus, cum Apostolis id negotii dedit, (c) ut Lazarum a mortuis excitatum a vinculis solverent, quibus constrictus erat. Nam sanctus Augustinus eum locum ita explanat: *Ipsi, inquit, Sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere: quibus enim crimen remittunt, Dominus remittit, scilicet per ipsos Apostolos: Lazarum, quem de monumento jam suscitaverat, obtulit Discipulis solvendum, ostendens potestatem solvendi esse concessam sacerdotibus. Quo etiam per-*

d) Luc. 17. 14.

tinet, quod iis, (d) qui a lepra in itinere cur-

cati sunt, præceperat, ut Sacerdotibus se ostenderent, illorumque iudicium subirent.

41. *Quomodo ex verbis Domini necessario Confessio Sacerdoti facienda colligatur, & quod sint Iudices Apostolorum successores.*

Cum igitur Dominus potestatem retinendi, & remittendi peccata Sacerdotibus tribuerit, perspicuum est, ipsos etiam ea de re (a) Iudices constitutos fuisse. At quoniam, ut sancta (b) Tridentina Synodus sapienter admonuit, de qualibet re verum iudicium fieri, atque in repetendis criminum pœnis iustitiæ modus teneri non potest, nisi plane cognita, & perspecta causa fuerit; ex eo sequitur, ut pœnitentium Confessione singillatim peccata omnia Sacerdotibus patefacienda sint. Hæc igitur Pastores docebunt, quæ a sancta Tridentina Synodo decreta, ac perpetuo a Catholica Ecclesia tradita sunt. Si enim sanctissimos Patres attente legimus, nusquam non apertissima testimonia occurrent, quibus confirmetur hoc Sacramentum a Christo Domino institutum esse, & Confessionis Sacramentalis legem, quam illi *Exomologesi*, & *Exagoreusi* Græco vocabulo appellant, tanquam Evangelicam accipiendam esse. Quod si etiam veteris Testamenti figuras exquirimus, sine dubio ad peccatorum Confessionem videntur pertinere varia illa (c) Sacrificiorum genera, quæ ad expianda varii generis peccata a Sacerdotibus fiebant.

42. *Quo fructu ad Sacramentalem Confessionem Ecclesia certas quasdam cæremonias adjunxit.*

Sed quemadmodum Confessionem a Domino Salvatore institutam esse fideles docendi

sunt,

a) *Aug. lib. 20. de Civ. Dei cap. 9. Greg. hom. 26. in Evang.*

Ambros. lib. 2. de Cain, cap. 4. & hab. de pœnit. dist. 1. cap. Verbum Dei.

b) *Conc. Trid. de pœn. sess. 14. cap. 5. can. 7.*

De exomologesi scripserunt Clem. Rom. in Ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini Cypri. de lapsis, & in epist. 10. & 55. ad Cornelium. Bassi. q. 288. in reg. brevioribus Leo Pap. ep. 39. ad Theod.

c) *Sacrificia pro peccato figura fuerunt nostra Confessionis: quæ habentur.*

Lev. 4. per totum 5. 6. 7. 8. 9. 12. 15. & 16. & Num. 5. 6. 7. 8. 9. 12. 14. 15. &

pluribus aliis in locis.

Hieron. ep. 30. in epiraph.

Fabiola, & alii quos supra citavimus sec. 18.

sunt, ita etiam monere eos oportet, quosdam ritus, & solemnes cæremonias Ecclesiæ auctoritate additas esse, quæ etsi ad Sacramenti rationem non spectant, ejus tamen dignitatem magis ante oculos ponunt, & confitentium animos pietate accensos ad Dei gratiam facilius consequendam præparant. Cum enim aperto capite ad pedes Sacerdotis abjecti, demisso in terram vultu, supplices manus tendentes, aliæque hujusmodi Christianæ humilitatis signa dantes, quæ ad Sacramenti rationem necessaria non sunt, peccata confitemur; ex his perspicue intelligimus, tum in Sacramento cœlestem vim agnoscendam, tum a nobis divinam misericordiam summo studio requirendam, atque efflagitandam esse.

43. *Salutem citra Confessionem recuperare non possunt, qui peccatis sunt obnoxii capitalibus.*

Hæc etiam attiger. sess. 22.

Trid. Synod. de pœnit. cap. 5.

& can. 7.

Potestas ad solvendum cur clavi comparatur.

Jam vero nemo existimet, Confessionem a Domino quidem institutam, sed ita tamen, ut ejus usum necessarium esse non edixerit. Etenim sic statuant fideles, oportere eum, qui mortali scelere premitur, Confessionis Sacramento ad spiritualem vitam revocari. Quod quidem pulcherrima translatione a Domino aperte significatum videmus, cum hujus Sacramenti administrandi potestatem (a) Clavem regni cœlorum appellavit. Ut enim locum aliquem munitum, & sublimem ingredi nemo potest sine ejus opera, cui claves commissæ sunt: sic intelligimus, neminem in cœlum admitti, nisi fores a Sacerdotibus, quorum fidei Claves Dominus tradidit, aperiantur. Ali-
ter enim nullus plane Clavium usus in Eccle-

a) Matt. 16. 19.

fla esse videbitur ; ac frustra is, cui Clavium potestas data est, quempiam cœli aditu prohibebit, si tamen alia via introitus patere queat. Hoc vero præclare a sancto Augustino cognitum est, cum inquit : *Nemo sibi dicat, occulte ago apud Dominum Pœnitentiam ; novit Deus, qui mihi ignoscat, quid in corde ago.* Ergo sine causa dictum, (a) *Quæ solveritis in terra, soluta erunt in cœlo ?* ergo sine causa Claves datæ sunt Ecclesiæ Dei ? Atque in eandem sententiam sanctus Ambrosius in libro de Pœnitentia scriptum reliquit, cum Novatianorum hæresim convelleret, qui soli Domino potestatem remittendi peccata reservandam asseriebant. *Ecquis Deum, inquit, magis veneratur, qui mandatis illius obtemperat, an qui resistit ? Deus nos iussit ejus ministris obtemperare, quibus cum pareamus, honorem soli Deo deferimus.*

44. Quo ætatis, & anni tempore confitendum sit.

Sed cum minime dubitari possit, Confessionis Legem ab ipso Domino latam, & constitutam esse ; sequitur, ut videndum sit, quinam, quo ætatis & anni tempore ei parere debeant. Primum itaque ex Concilii Lateranensis canone, cujus initium est, *Omnis utriusque sexus*, perspicitur, neminem Confessionis lege adstrictum esse ante eam ætatem, qua rationis usum habere potest. Neque tamen ea ætas certo aliquo annorum numero definita est ; sed illud universe statuendum videtur, ab eo tempore Confessionem puero indictam esse, cum inter bonum & malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vitæ tempus

D. Aug. lib. 50. homil. 40. & habetur de Pœnit. dist. 1. c. Agite. Item. in 4. sent. dist. 17. lit. A.

a) *Matth. 18. S. Amb. lib. 1. de Pœnit. cap. 2.*

Novatianorum hæresis.

Trid. Synod. de Pœnit. c. 58. & can. 8. Levit. 16. c. 27.

Later. Concil. cap. 21. & de pœn. & remis. Omnis utriusque sexus. Scot. in 4. d. 17. q. 1. lit. K.

quisque pervenerit, in quo te salute æterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur. Quo vero potissimum tempore confiteri oporteat, eo canone, de quo antea diximus, sancta Ecclesia decrevit. Jubet enim semel saltem quotannis fideles omnes peccata sua confiteri.

45. *Quoties Christiani hoc beneficio uti debeant.*

Morituris in primis necessaria est Confessio.

Verum, si quid salutis nostræ ratio postulet, consideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat (veluti cum Sacramenta administramus, aut percipimus) toties Confessio prætermittenda non est. Atque idem omnino servare oportet, cum veremur, ne nos alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat. Neque enim peccata confiteri possumus, quæ non meminimus; neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea Pœnitentiæ Sacramentum per Confessionem debeat.

46. *Omnia peccata sigillatim in Confessione aperienda.*

De conditionibus & circumstantiis ad Confessionem requisitis.

Primo esse debet integra.

Trid. Syn. sess. 14. de Pœn. c. 5. & c. 7.

Sed quoniam multa in Confessione observanda sunt, quorum alia ad Sacramenti naturam pertinent, alia non ita necessaria sunt; de his accurate agendum erit. Neque enim desunt libelli, & commentarii, ex quibus facile est horum omnium explicationem depromere. Illud autem in primis doceant Parochi, in Confessione curandum esse, ut integra,

gra, & absoluta sit. Etenim omnia mortalia peccata Sacerdoti aperire oportet. Nam venialia, quæ nos a Dei gratia non divellunt, & in quæ frequentius labimur, tametsi recte, atque utiliter, quod piorum usus demonstrat, confitemur, tamen sine culpa prætermitti, multisque aliis rationibus expiari possunt; at mortifera peccata, ut jam diximus, singula enumeranda sunt, quamvis etiam occultissime lateant, & ejus generis sint, quæ duobus tantum extremis Decalogi capitibus interduntur. Sæpe enim evenit, ut ea gravius animam vulnerent, quæ occulte admittuntur, quam illa, quæ aperte, ac palam peccare homines solent. Ita vero a sancta Tridentina Synodo definitum, atque a Catholica Ecclesia semper traditum est, quemadmodum sanctorum Patrum testimonia declarant. Est enim apud sanctum Ambrosium in hunc modum: *Non potest quis justificari a peccato, nisi ante confessus fuerit peccatum.* Sanctus etiam Hieronymus in Ecclesiasten idem plane confirmat; inquit enim, *Si quem serpens Diabolus occulte momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit, si tacuerit, & Penitentiam non egerit, nec vulnus suum fratri, vel magistro voluerit confiteri; Magister, qui linguam habet ad curandum, ei prodesse non poterit.* Præterea sanctus Cyprianus in sermone de lapsis apertissime hoc docet his verbis: *Quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore conficti sint, quoniam tamen de eo cogitaverunt, id ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentes, Exomologesin conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt salutarem medelam parvis licet,*

Peccata venialia qua ratione dimittantur, vide D. Aug. in Enchir. c. 71. citat. de Pæn. dist. 3. de quotidianis. & in Cont. Tolet. IV. cap. 9.

Omnia & singula peccata necessario confitenda docet.

S. Ambr. lib. de Parad. c. 14. & l. 2. de Pæn. c. 7. Hier. super illud c. 10. Eccl. Si mordeat serpens. &c.

Lib. de lapsis circa fin. Greg. hom. 20. super Ezech.

& modicis vulneribus exquirunt. Denique hæc omnium Ecclesiæ Doctorum communis vox est, atque sententia.

47. *Peccatorum circumstantiæ, dum quis confitetur, sunt patefaciendæ.*

*Syn. Trid. de
Pœnit. sess. 14.
c. 5. & can. 7.
Aug. de vera, &
falsa Pœn. c. 14.
& de Pœn. d. 5.
c. Consideret.*

*Alex. de Ales
4. p. quæ 77.
mem. 3.*

*Vide D. Thom.
in 2. 2. q. 154.
art. 1.*

*De circumstantia
temporis vide
sect. 29. in fine.
Scot. 4. dist. 17.
q. 1. lit. N.
Circumstantia
non gravantes
possunt reticeri.*

Sed in Confessione summa illa cura, & diligentia adhibenda est, quam in rebus gravissimis ponere solemus; omneque studium ita eo conferendum, ut sanemus animæ vulnera, & peccati radices evellamus. Neque vero solum peccata gravia narrando explicare oportet, verum etiam illa, quæ unumquodque peccatum circumstant, & pravitatem valde augment, vel minuunt. Quædam enim circumstantiæ adeo graves sunt, ut peccati mortiferi ratio ex illis tantum constet: quare hæc omnia confiteri semper oportet. Si quis enim hominem interemerit, explicandum est, utrum ille sacris initiatus, an profanus fuerit: itemque si cum muliere concubuit, Matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, aut propingua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat necesse est. Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt; ita ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, tertium incestus, quartum sacrilegium a divinarum rerum Doctoribus appelletur. Furtum etiam in peccatis numerandum est. Verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat, quam is qui centum, vel ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, præsertim vero qui sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora sunt ex multorum libris,

quam

quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus, enumeranda sunt : quæ vero pravitatem rei magnopere non augent, sine crimine omitti possunt.

48. *Confessio, in qua sponte aliquid gravius reticetur, iteranda est.*

Sed ad Confessionem adeo necessarium est, ut, quod antea diximus, integra sit, & absoluta, ut si quis, dedita opera, alia quidem ex iis, quæ explicari debent, prætermittat, alia vero tantummodo confiteatur, non solum ex ea Confessione is nullum commodum consequatur, sed etiam novo scelere se obstringat. Neque ejusmodi peccatorum enumeratio Confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est : quin potius poenitenti Confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere, quod Sacramenti sanctitatem simulatione Confessionis violaverit.

49. *Confessio, in qua per oblivionem, vel incuriam levem aliquid omissum est, non iteranda.*

At vero, si alia de causa Confessioni aliquid defuisse videatur, vel quia Poenitens nonnulla crimina oblitus fuerit, vel quia conscientiae suæ latebras non ita accurate perquisierit, cum tamen illud in animo haberet, ut integre omnia peccata confiteretur, nihil opus ei erit Confessionem iterare : satis autem habebit, si quando peccata, quæ oblitus erat, in memoriam reduxerit, ea Sacerdoti alio tempore confiteri. In quo tamen animadvertendum est, ne forte nimis dissolute, & remisse conscientiam nostram scrutati simus, adeo-

Confessio, in qua aliquid sponte reticetur, quanto sit noxia.

Trid. Synod. sess. 14. de Pœn. c. 5.

Negligentia magna, & voluntaria iteracionem Confessionis postulat.

que negligenter peccata admissa memoria repetere studuerimus, ut ea ne recordari quidem voluisse merito videri possimus. Id enim si factum fuerit, Confessionem iterare omnino oportebit.

50. *Nuda, simplex, & aperta debet esse Confessio.*

*Nuda, & remotis
ambagibus aperienda sunt peccata.*

Præterea curandum est, ut Confessio nuda, simplex: & aperta sit, non artificiose composita, quod a nonnullis fit, qui potius vitæ suæ rationem exponere, quam peccata confiteri videntur. Ea enim Confessio esse debet, quæ nos tales Sacerdoti aperiat, quales nos ipsos novimus, certaque pro certis, ac dubia pro dubiis demonstret. Quod si vel peccata non recensentur, vel alieni a re, quam tractamus, sermones inferuntur, perspicuum est, Confessionem hac virtute carere.

51. *Prudens, & verecunda debet esse Confessio.*

Prudens sit & verecunda Confessio.

Vehementer etiam commendandi sunt, qui prudentiam, & verecundiam in explicandis rebus adhibent. Neque enim nimis multis verbis agendum est, sed, quæ ad cuiusque peccati naturam, & rationem pertinent, brevi oratione, quæ modestiam conjunctam habeat, aperienda sunt.

52. *Confessio per internuncium, aut per literas fieri non potest.*

Secreta sit Confessio, & extra periculum revelandi.

Matth. 8. 4.

Luc. 10.

Rom. 10.

Illud vero etiam tum confitenti, tum Sacerdoti maxime laborandum est, ut eorum sermo in Confessione secreto habeatur. Quare sit, ut nemini omnino neque per nuncium, neque per literas, quoniam ea ratione nihil jam occulte agi potest, peccata confiteri liceat.

53. *Expedit homini Christiano sæpius confiteri.*

Sed nulla res fidelibus adeo curæ esse debet, quam ut frequenti peccatorum Confessione animam studeant expiare. Etenim cum aliquis mortifero scelere urgetur, nihil ei magis salutare esse potest, quam ut multa, quæ impendent, vitæ pericula, quam statim peccata sua confiteri. Nam, ut sibi quisque diuturnum vitæ spatium polliceri queat, turpe profecto est, cum in eluendis corporis, aut vestium sordibus tam diligentes simus, non eadem saltem diligentia curare, ne animæ splendor turpissimis peccati maculis obsolescat.

54. *Quotuplici potestate hujus Sacramenti minister præditus esse debeat.*

Sed jam de ministro hujus Sacramenti dicendum est. Eum autem Sacerdotem esse, qui ordinariam, aut delegatam absolvendi potestatem habeat, ex Ecclesiasticis functionibus satis apparet. Habeat enim oportet non solum Ordinis, verum etiam Jurisdictionis potestatem, qui hoc munere fungi debet. Illustre vero hujus ministerii testimonium præbent illa Domini verba apud S. Joannem: (a) *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Neque enim omnibus, sed Apostolis tantum hæc dicta fuisse constat; quibus in hac functione Sacerdotes succedunt: idque etiam maxime consentaneum est, nam cum omne gratiæ genus; quæ hoc sacramento tribuitur, a Christo capite ad membra deriveatur, merito debent corpori Christi mystico, id est fidelibus illud administrare, qui soli verum ejusdem corpus conficiendi potestatem habent;

*Utilitas frequenter
tata Confessionis.*

*De legitimo &
idemo Confes-
sionis sacramen-
talis ministro.
Trid. Syn. sess.
14. c. 5. & 6. de
Pen. can. 10.*

a) *Joan. 20.
Ordinis potestas
unde probetur.
Trid. Syn. c. 7.
sess. ead.
Jurisdictionis po-
testas unde pro-
betur.
Conc. Antioch.
Chalced. & alia.*

cum præsertim fideles hoc ipso Pœnitentiæ Sacramento ad sacram Eucharistiam sumendam apti, idoneique reddantur. Verum quanta olim religione in antiquissima Ecclesia jus ordinarii Sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facile intelligitur, quibus cautum est, ne quis Episcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid gerere auderet sine ipsius auctoritate, qui illi præffet, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita vero ab Apostolo sancitum est, cum Tito præcepit, (a) ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrinæ, & Sacramentorum cœlesti pabulo fideles alerent, & educarent.

a) Tit. i. 5.

55. *Potest quisvis Sacerdos quemcunque peccatorem in necessitate absolvere.*

Quanta cuiusque Sacerdotis in periculo mortis circa absolutionem potestas.

Trid. Syn. de Pœn. sess. 14. cap. 7.

Quamquam, si mortis periculum imminet, & proprii Sacerdotis facultas non datur, ne hac occasione aliquis pereat, in Ecclesia Dei custoditum fuisse Concilium Tridentinum docet, ut unicuique Sacerdoti liceret non solum omni peccatorum generi, cujuscunque potestatis sit, peccata condonare, sed etiam ab excommunicationis vinculo solvere.

56. *Qualis cuique de sua salute sollicito deligendus sit Confessionis minister.*

Eruditio, & prudentia in Confessario necessaria.

Aug. lib. de vera, & falsa Pœn. c. 10. & hab. de Pœn. d. 1. cap. Quem pœnitet Confessarius iudicis, & medici personam sustinet.

Jam, præter Ordinis, & Jurisdictionis potestatem, quæ prorsus necessaria sunt, opus est in primis, ut hujus Sacramenti minister tum scientia, & eruditione, tum prudentia præditus sit: iudicis enim & medici simul personam gerit. Ac, quod ad primum attinet, satis constat, non vulgarem scientiam necessariam esse, qua & peccata investigare, & ex variis peccatorum

gene-

generibus, quæ gravia, quæ levia sint, pro cuiusque hominis ordine, & genere judicare possit. Ut autem medicus est, summa quoque prudentia indiget. Etenim diligenter providendum est, ut ea remedia ægroto adhibeantur, quæ ad illius animam sanandam, & in posterum contra morbi vim muniendam aptiora esse videantur. Ex quo poterunt fideles intelligere, cuivis maximo studio curandum esse, ut eum sibi Sacerdotem deligat, quem vitæ integritas, doctrina, prudens iudicium commendat; qui, & quantum in eo officio, cui præest, ponderis, & momenti sit, & quæ cuique sceleri poena conveniat, & qui vel solvendi, vel ligandi sint, optime noverit.

57. *Nunquam quæ inter confitendum sunt audita, verbo aut signo patefacere licet.*

Sed quoniam nemo est, qui non vehementer cupiat scelera, & turpitudinem suam occultari; monendi sunt fideles, nihil esse, quod timeant, ne ea, quæ ipsi Confessione patefecerint, a Sacerdote ulli unquam indicentur, neve aliquod ex ea periculi genus sibi ullo tempore creari possit. Sacræ enim sanctiones gravissime in eo Sacerdotes animadverti voluerunt, qui peccata omnia, quæ aliquis eis confessus fuerit, perpetuo, & religioso silentio compressa non tenuerit. Quare in Concilio Lateranensi Magno ita legimus: *Caveat omnino Sacerdos, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.*

58. *Quæ sint præcipue observanda Sacerdoti aliorum Confessiones excipienti.*

Sed jam rerum ordo postulat, cum de ministro dictum sit, ut quædam præcipua capita ex-

Triid. Syn. sess. 14. de Pen. c. 6. can. 9. S. Basil. in reg. brev. q. 219. & Conc. Later. c. 21. & de Pen. & remis. c. Omnis utriusque. Qualis confessarius deligendus.

Confessarii quantum debeat esse a cunctis. Scot. in 4. dist. 21. q. 2. De Penit. dist. 6. c. Sacerdos, & de Pen. & remis. c. Omnis, ex Conc. Lateran. c. 21.

*De his, quæ ad
Confessionis usum
per Sacerdotem
circa Pœnitentem
sunt observanda.*

plicentur, quæ ad Confessionis usum, & tractationem non parum sunt accommodata. Magna enim fidelium pars est, quibus vulgo nihil longius videri solet, quam ut dies illi, qui Ecclesiastica lege Confessione præfiniti sunt, effluant: tantum absunt a Christiana perfectione, ut vix peccatorum suorum meminerint, quæ Sacerdoti patetacienda essent; nedum cætera diligenter curent, quæ ad divinam gratiam conciliandam vim habere maximam perspicuum est. Quare, cum illorum saluti omni studio succurrendum sit, hoc primum Sacerdotes in pœnitente diligenter observabunt, si veram peccatorum suorum Contritionem habeat, certumque illi sit, ac deliberatum in posterum a peccatis abstinere. Quod si ita animo affectum esse animadverterint, moneant, & vehementer hortentur, ut pro tanto, & tam singulari beneficio maximas Deo gratias agat, ab eoque cœlestis gratiæ præsidium petere nunquam desinat, quo munitus, ac tectus facile poterit pravis cupiditatibus resistere, ac repugnare.

Mal. 38.

Docendus est etiam, ut nullum patiatur esse diem, quin aliquid de passionis Domini nostri mysteriis meditetur, ad eumque imitandum, & summa charitate amandum ipse se excitet, atque inflammet. Hac enim meditatione affectetur, ut ab omnibus Dæmonis tentationibus in dies se tutiorem esse sentiat. Neque enim ulla est alia causa, cur tam cito vel leviter ab hoste impugnati animo, & viribus succumbamus, quam quod ex cœlestium rerum meditatione divini amoris ignem concipere non stude-

demus, quo mens recreari, atque erigi possit. Sin autem Sacerdos intellexerit, eum, qui velit confiteri, adeo peccata sua non dolere, ut vere contritus dicendus sit, conetur magno Contritionis desiderio eum afficere; ut deinde hujus præclari doni cupiditate incensus, illud a Dei misericordia petere, & efflagitare in animum inducat.

59. *Quomodo se gerere debeat Confessarius erga eos, qui sua peccata excusant.*

In primis autem reprimenda est quorundam superbia, qui scelera sua excusatione aliqua vel defendere, vel minora facere nituntur. Nam exempli causa, cum aliquis fateatur, se ira vehementius commotum fuisse, statim hujus perturbationis causam in alium confert, a quo prius sibi injuriam factam esse queritur. Monendus itaque est, hoc elati animi, & hominis peccati sui magnitudinem vel despicientis, vel plane ignorantis signum esse; tum vero ejusmodi excusationis genus ad augendum potius, quam ad minuendum peccatum pertinere. Nam qui ita factum suum probare contendit, hoc videtur profiteri, se tunc patientia usurum esse, cum a nemine lædatur: quo quidem nihil homine Christiano indignius esse potest. Etenim cum illius vicem maxime dolere debuerit, qui injuriam fecit, tamen non peccati pravitatem commovetur, sed fratri irascitur; ac, cum ei præclara occasio oblata fuerit, ut Deum patientia colere, & fratrem mansuetudine sua corrigere possit, salutis materiam ad perniciem suam convertit.

*Monendus est
confitens, pec-
cata sua ut non
excuset.
Psal. 40.*

60. *Quomodo his consulet Confessarius, qui peccata sua confiteri erubescunt, vel imperati eum adeunt.*

Perniciosior autem est illorum culpa existimanda, qui stulta quadam verecundia impediti peccata sua confiteri non audent. Iis igitur hortando animos addere oportet, monendique sunt, nihil esse, quod vitia sua aperire vereantur, nullique mirum videri debere, si intelligat homines peccare; qui quidem communis est omnium morbus, & in humanam imbecillitatem proprie cadit.

Alii sunt, qui vel quod raro peccata sua confiteri solent, vel quod nullam curam, & cogitationem in pervestigandis suis sceleribus posuerunt, nec commissa Confessione expedire, nec unde ejus officii initium ducendum sit, satis sciunt. Quos certe acrius objurgare opus est, atque in primis docere, priusquam ad Sacerdotem aliquis adeat, omni studio curandum esse, ut peccatorum suorum Contritione commoveatur; id vero præstari nullo modo posse, nisi ea reminiscendo singillatim recognoscere studeat. Quare si Sacerdos hujusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, humanissimis verbis a se dimittet; hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quod si forte affirmaverint, se in eam rem omne studium, & diligentiam suam contulisse, quoniam Sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi amplius non redeant, audiendi erunt; præsertim si emendandæ vitæ studium aliquod præ se ferant, adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore diligenti,

& accurata meditatione compensaturos promittant. In quo tamen magna cautio adhibenda est, si enim audita Confessione judicaverit, neque in enumerandis peccatis diligentiam, nec in detestandis dolorem poenitenti omnino defuisse, absolvi poterit; sin autem utrumque in eo desiderari animadverterit, auctor illi, & suasor erit, ut majorem curam, quod antea dictum est, in excutienda conscientia adhibeat, hominemque, ut blandissime poterit, tractatum dimittet.

61. *Pudori quorundam quomodo consulendum.*

Sed quoniam interdum contingit, ut mulieres alicujus sceleris in priori Confessione oblité iterum ad Sacerdotem non audeant redire, quod vereantur, ne vel in suspicionem magnæ improbitatis populo veniant, vel singularis religionis laudem quærere existimentur; sæpe tum publice, tum privatim docendum est, neminem tanta memoria esse, qui omnia sua facta, dicta, & cogitata meminisse queat: quapropter fideles nulla re deterrendos esse, quominus ad Sacerdotem revertantur, si in memoriam alicujus criminis redierint, quod antea fuerit prætermisum. Hæc igitur, atque alia hujus generis multa in Confessione a Sacerdotibus observanda erunt. Nunc ad tertiam Poenitentiae partem, quæ satisfactio appellatur, veniendum est.

62. *Quid in genere, quidque in materia Confessionis significet Satisfactio.*

Primum itaque Satisfactionis nomen, & vis exponenda est. Hinc enim Catholicæ Ecclesiæ hostes amplam occasionem dissidii, & discor-

scordiae cum maxima Christiani populi perniciē arripuerunt. Est autem Satisfactio rei debitae integra solutio. Nam, quod satis est, ei nihil videtur deesse. Quare cum de gratiae reconciliatione loquimur, idem satisfacere significat, quod alteri tantum praestare, quantum irato animo ad ulciscendam injuriam satis esse possit : atque ita Satisfactio nihil aliud est, quam injuriae alteri illatae compensatio. Quod autem ad hunc locum pertinet, Satisfactionis nomen divinarum rerum Doctores ad declarandam eam compensationem usurparunt, cum homo pro peccatis commissis Deo aliquid persolvit.

63. *Quot sint gradus ejus Satisfactionis, quae compensationem aliquam peccati includit.*

Quid Satisfactio, ut ad poenitentiam pertinet, vide caput satisfactio de poenit. dist. 3. & Doct. in illud, & D. Thom. in 4. dist. 15. q. 2. art. 1. q. 1.

Satisfactionis spiritualis varii gradus, & multiplex acceptio, vide D. Thom. in 3. p. q. 38. art. 2.

Quo in genere quoniam multi gradus esse possunt, hinc fit, ut Satisfactio varie accipiat. Ac prima quidem, & praestantissima illa est, qua, pro scelerum nostrorum ratione, etiamsi Deus summo jure nobiscum velit agere, quicquid a nobis debeatur, cumulate persolutum est. Haec vero ejusmodi esse dicitur, quae nobis Deum propitium, & placatum reddidit : eamque uni Christo Domino acceptam ferimus, qui in Cruce pretio pro peccatis nostris soluto plenissime Deo satisfecit. Neque enim ulla res creata tanti esse potuit, quae nos tam gravi debito liberaret : atque, ut sanctus Joannes testatur, (a) *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Haec igitur plena, & cumulata est Satisfactio, scelerum omnium rationi, quae in hoc saeculo commissa sunt, pariter, aequaliterque

(a) 1. Joan. 2. 2.
vide idem
Joan. 1. 29.
2. Cor. 3. 19.
Eph. 1. & 5.
Hebr. 9. 11. 12. 13

respondens : cujus pondere hominum actiones apud Deum plurimum valent, ac sine eo nulla prorsus æstimatione dignæ haberentur. Atque huc Davidis verba videntur spectare, qui postquam secum ipse reputans illud protulisset, (a) *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi ?* nihil præter hanc Satisfactionem, quam Calicis nomine expressit, dignum tot tantisque beneficiis invenire potuit : quare subjecit, (b) *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.*

a) Psal. 115. 12.

b) Ibidem 124.

Alterum Satisfactionis genus est ea, quæ & Canonica appellatur, & certo temporis spatio definita perficitur. Quare antiquissimæ Ecclesiæ usu receptum est, ut cum poenitentes a peccatis solvuntur, pœna aliqua eis irrogetur, cujus pœnæ solutio Satisfactio vocari consuevit.

Eodem vero nomine quodlibet etiam pœnæ genus significatur, quam pro peccatis, non quidem a Sacerdote constitutam, sed sponte nostra susceptam, atque a nobis ipsis repetitam sustinemus.

64. *Quid sit hæc Satisfactio, quæ ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinet.*

Verum hæc ad Pœnitentiam, ut Sacramentum est, minime pertinet, sed illa tantum Sacramenti pars cœnsenda est, quam diximus ex præcepto Sacerdotis Deo pro peccatis dependi, hoc adjuncto, ut statutum cum animo, & deliberatum habeamus peccata in posterum omnino vitare. Id enim (c) nonnulli definiunt : *Satisfacere est Deo debitum honorem impendere, quod autem nemo debitum honorem Deo*

Trid. Synod. sess. 14. de pœnit. c. 8. & 9. & can. 12.

c) *Ansel. lib. 1. Cur Deus homo c. 11.*

a) *D. Aug. de Eccl. dogma. c. 54. & hab. de pan. dist. 3. c. Sequuntur.*

possit tribuere, nisi qui peccata omnino vitare constituat, satis apparet: (a) & *Satisfacere, est peccatorum causas excidere, & eorum suggestioni aditum non indulgere.* In quam sententiam alii senserunt, Satisfactionem esse purgationem, qua eluitur, quicquid sordium propter peccati maculam in anima resedit, atque a pœnis tempore definitis, quibus tenebamur, absolvimur. Quæ cum ita sint, facile erit fidelibus persuadere, quam necessarium sit, ut pœnitentes in hoc Satisfactionis studio se exercent.

65. *Non semper cum remissione pœnæ æternæ, quæ consequitur condonationem culpæ, pœna temporalis remittitur.*

Pœna æternæ cum remissione culpæ semper remittitur, temporalis non item. Trident. Synod. sess. 14. de pœn. cap. 8. can. 12. & 15.

Docendi enim sunt, duo esse, quæ peccatum consequuntur, maculam, & pœnam. Ac quamvis semper culpa dimissa, simul etiam æternæ mortis supplicium apud Inferos constitutum condonetur; tamen non semper contingit, quemadmodum a Tridentina Synodo declaratum est, ut Dominus peccatorum reliquias, & pœnam certo tempore definitam, quæ peccatis debetur, remittat. Cujus rei perspicua sunt exempla in Sacris Literis, (b) Genesis tertio capite, (c) Num. XII. & XXII. & (d) aliis permultis locis. Sed illud Davidis clarissimum, & maxime illustre intuemur, cui etsi Nathan dixerat, (e) *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris*, is tamen gravissimas pœnas ultro subiit, Dei misericordiam his verbis dies, noctesque implorans: (f) *Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.*

Qui.

b) *Gen. 3. 17.*

c) *Num. 12. 14.*

& 22.

d) *Exod. 32.*

32. 34.

Num. 14. 2. 22.

Psal. 93. 8.

e) *2. Reg. 12.*

12. 13.

D. Thom. 3. p.

q. 86. art. 4.

& 5.

f) *Psal. 50. 4.*

Quibus verbis illud petatum est a Domino, ut non solum crimen, sed poenam etiam crimini debitam condonaret, atque a peccati reliquiis purgatum in pristinum decoris, & integritatis statum restitueret. Atque hæc cum summis precibus peteret, eum tamen Dominus

(a) tum filii ex adulterio suscepti, (b) tum Absalonis, quem unice diligebat, defectione, & (c) morte mulctavit, aliisque poenis, & calamitatibus affecit, quas illi antea intenterat. In

Exodo etiam (d) etsi Dominus Moysis precibus exoratus Populo Idololatræ pepercerat, tamen minatus est, se tanti flagitii graves poenas repetiturum esse: ipseque Moyses testatus est, fore, ut illud Dominus severissime in tertiam, & quartam usque generationem ulcisceretur. Hæc vero a sanctis Patribus in Ecclesia Catholica semper tradita esse, ipsorum auctoritate apertissime comprobatur.

66. *Quare non tantum indulgeat Deus homini per Sacramentum Penitentia, quantum per Baptismum.*

Verum qua de causa factum sit, ut poena omnis Poenitentia Sacramento æque, ac Baptismo non condonetur, præclare a sancta Tridentina Synodo explicatum est his verbis: *Divina iustitiæ ratio exigere videtur, ut aliter a Deo in gratiam recipiantur, qui ante Baptismum per ignorantiam deliquerint: aliter vero, qui semel a peccati, & Dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, (e) scientes templum Dei violare, (f) & Spiritum sanctum contristare non formidaverint.*

Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla Satisfactione peccata dimittantur,

a) 2. Reg. 12.

38.

b) 2. Reg. 15.

c) 2. Reg. 18.

14.

d) Exod. 32,

11.

Ambr. lib. 1. de

Pœn. c. 16. & 2.

6. 5.

Pluribus de causis
sis omnis poena
Sacramento Poenitentia, ut in
Baptismo, non
remittitur.

Trid. Syn. eadem
sess. 14. c. 8.

Prima ratio.

c) 1. Cor. 3. 17.

f) Eph. 4. 30.

Secunda ratio.

ut occasione accepta peccata leviora putantes, (a) veluti injurii, & contumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, (b) thesaurizantes nobis iram in die iræ. Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, & quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in posterum pœnitentes efficiunt.

Tertia ratio.

c) *Psal.* 50. 19.
S. Aug. Ench.
c. 5. 65. & hab.
de pœn. dist. 1. c.
In actione &
Mag. in 4. Sen.
dist. 20.

Accedit, ut tanquam testificationes quædam sint doloris, quem ex commissis peccatis capimus: qua ratione Ecclesiæ satisfat, quæ nostris sceleribus graviter offensa est. Nam, ut sanctus Augustinus ait, (c) *Cor contritum, & humiliatum Deus non spernit. Verum, quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel alia quæcunque signa procedit; recte ab iis, qui Ecclesiæ præsunt, tempora Pœnitentiæ constituuntur, ut Ecclesiæ, in qua peccata ipsa remittuntur, satisfiat.*

Quarta ratio.

Publica crimina
publice expiari
olim mor fuit.
Vide Aug. lib. 5.
de Civ. cap. 26.
& de vera, & fals.
pœn. c. 11.

67. *Quomodo ex pœnis nobis infligitis alii juventur.* Præterea Pœnitentiæ nostræ exempla alios docent, quomodo ipsi vitam instituere, & pietatem sequi debeant. Cum enim pœnas pro peccatis nobis irrogatas cæteri homines intuentur, & summam cautionem sibi in omni vita adhibendam, & mores pristinos corrigendos esse intelligunt. Quare sapientissime illud ab Ecclesia observatum est, ut cum ab aliquo publice flagitium commissum esset, publica etiam Pœnitentia ei indiceretur, ut cæteri timore perterriti deinceps peccata diligentius vitarent: quod etiam in occultis criminibus, quæ graviora essent, interdum fieri solitum erat. Sed in publicis, ut diximus, hoc

hoc perpetuum fuit, ut qui ea commiserant, antequam publicam Pœnitentiam suscepissent, non absolverentur. Interim vero Pastores pro eorum salute Deum rogabant, atque, ut ipsi etiam pœnitescentes idem facerent, eos hortari non desinebant. Quo in genere summa fuit sancti Ambrosii cura, & sollicitudo, cujus lacrymis fertur, quam plurimos, qui duro animo ad Pœnitentiæ Sacramentum accesserant, ita emollitos esse, ut veræ Contritionis dolorem conceperint. Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita charitas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandum nullum intimum animi dolorem, atque gemitum cordis necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.

68. *Per Pœnitentiam Christo assimilamur.*

Deinde vero hujusmodi pœnarum perpessione consequimur, ut capitis nostri Jesu Christi, (a) in quo passus est ipse, & tentatus, similitudinem, & imaginem geramus. Nihil enim tam deforme videri potest, ut a sancto Bernardo dictum est, *quam, sub spinoso capite delicatum esse membrum.* Nam teste Apostolo (b) *coheredes sumus Christi, si tamen compatimur; & quod alio loco scripsit, (c) si commortui sumus, & convivemus; si sustinebimus, & conregnabimus.*

69. *Quomodo post Dei misericordiam in peccato justitiæ etiam locus sit.*

Divus etiam Bernardus duo affirmat in peccato reperiri, maculam animæ, & plagam; ac turpitudinem quidem ipsam Dei misericordia

*D. Ambr. lib. 1.
de unica pœn. c.
10. quod habetur
de pœnit. dist. 3.
c. Reperiuntur.*

Quinta ratio.

a) *Hebr. 2. 18.*

*D. Bernard. serm.
5. de omnibus
Sanctis.*

b) *Rom. 8. 17.*

c) *2. Tim. 2.
11. 12.*

*D. Bernard. ii.
serm. de cura De-
mini. Vide item
D. Thom. in 3. p.
q. 26. art. 4. & 5.*

tolli ; verum sanandis peccatorum plagis valde necessariam esse eam curam, quæ in remedio Pœnitentiæ adhibetur. Quemadmodum enim sanato vulnere cicatrices quædam remanent, quæ & ipsæ curandæ sunt : ita in anima culpa condonata supersunt peccatorum reliquiæ purgandæ. Idem plane D. Chrysostomi sententia confirmat, cum ait : *Non satis est sagittam corpore extrahi ; sed plaga quoque a sagitta inflata sananda est : sic etiam in anima post acceptam peccati veniam Pœnitentia curanda est plaga relicta.* Frequentissime enim a sancto Augustino docemur, duo hæc in Pœnitentia animadvertenda esse, Dei misericordiam, & justitiam ; misericordiam, qua peccata, & pœnas æternas illis debitas condonat ; justitiam, qua pœnis tempore definitis hominem punit.

70. *Per Pœnitentiam pœnas a Deo nobis preparatas effugimus.*

Duo in pœnit.
animadvertenda.
Secunda ratio.

a) 1. Cor. 11.
31. 32.

Postremo Pœnitentiæ pœna a nobis suscepta Dei animadversionem, suppliciaque in nos constituta antevertit. Ita enim docet Apostolus, cum ait : (a) *Si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicavimus ; dum judicamur autem, a Domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Quæ cum fidelibus explicata fuerint, vix fieri poterit, quominus ad Pœnitentiæ opera maxime excitentur.

71. *Unde nostra opera sint tum meritoria, tum etiam satisfactoria.*

Passionis Christi
merito opera no-
stra sunt merito-
ria & satisfactoria.

Ejus autem quanta vis sit, ex eo colligitur, quod tota a Christi Domini passionis merito pendet. A quo etiam honestis actionibus

bus duo illa maxima bona consequimur : alterum est , ut immortalis gloriæ præmia mereamur , ita ut (a) calix etiam aquæ frigidæ , quam in ejus nomine dederimus , mercede non careat : alterum , ut pro peccatis nostris satisfaciamus.

72. *Christi Satisfactionem, & meritum nostra Satisfactio non obscurat.*

Neque vero id perfectissimam , & cumulatissimam Christi Domini Satisfactionem obscurat , sed illud potius contra evenit , ut multo clariorem , & illustriorem reddat. Eo enim copiosior Christi gratia videtur esse , quod non solum ea nobiscum communicantur , quæ ipse solus , sed illa etiam , quæ , tanquam caput in membra , suis sanctis , & iustis hominibus promeruit , ac persolvit. Qua ratione fieri perspicuum est , ut iustæ , & honestæ piorum actiones tantum ponderis , & dignitatis habeant : Christus enim Dominus tanquam (b) caput in membra , & (c) vitis in palmites , gratiam suam in eos , qui sibi per charitatem conjuncti sunt , continenter diffundit. Quæ quidem (d) gratia bona opera nostra semper antecedit , comitatur , & consequitur , & sine qua mereri , aut satisfacere Deo nullo modo possumus. Atque ita fit , ut iustis nihil deesse videatur , cum operibus , quæ Dei virtute efficiunt , & divinæ legi pro humana , mortalique conditione satisfacere , & vitam æternam , quam scilicet , si Dei gratia ornati e (e) vita decesserint , consequantur , mereri possint. Nota est enim illa Salvatoris vox ; (f) *Qui autem biberit ex hac aqua , quam*

Trid. S. nod.
sess. 14. de poen.
c. 8. can. 12. 14.
& sess. 6. de Jus-
tific. c. 16.
a) Matth. 10.
42.
Marc. 9. 41.

Merita Sancto-
rum quomodo
etiam aliis prom-
erant.
Concil. Trid.
sess. 14. cap. 8.
Greg. in c. 9. l. 1.
Reg. br. q. 12.

b) Eph. 4. 16.
c) Joan. 15. 4.
5. 6. 7. 8.
Hæc ad verbum
transumpta sunt
ex sess. 6. c. 16.
Trid. Syn.
d) Gratia Dei
bona opera præ-
venit , consequi-
tur , & comitatur
Concil. Aurel.
can. 18.
Fulg. lib. 1. de
Mo. c. 11. & 12.
Vitam æternam
cum Dei gratia
mereri possumus.
Psal. 33. & 36.
e) 1. Cor. 15. 18.
& 2. Cor. 3. 17.
& 2. Tim. 4. 8.
& Hebr. 6. 10.
Iusti quomodo di-
vinæ legi satisfac-
fiant.
f) Joan. 4. 13.
14.

*Opera impiorum
licet non sint Deo
grata, sunt ta-
men satisfacto-
ria.*

Hier. 6.

Scor. 4. dist. 15.

qu. 1. lit. O. &

17. q. 1. lit. P.

Alex. 4. p. 9. 75.

mem. 1. in fine.

a) Rom. 14. 13.

Hebr. 11. 5.

b) 1. Cor. 13. 3.

Hoc Parochi do-

cere debent, ne

peccatores de-

sperant.

c) Cyp. lib. 1.

ep. 3. post me-

diuin. quæ est 55.

in ordine.

ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

73. Ad hoc ut opus aliquod veram vim satisfaciendi habeat, quæ sint potissimum necessaria.

Sed duo præcipue in Satisfactione requiruntur, primum est, ut is, qui satisfacit, iustus sit, ac Dei amicus : opera enim, (a) quæ sine fide, & (b) charitate fiunt, nullo modo Deo grata esse possunt : alterum, ut ejusmodi opera suscipiantur, quæ natura sua molestiam, & dolorem afferant : cum enim præteritorum scelerum compensationes sint, atque ut (c) S. Martyr Cyprianus inquit, redemptrices peccatorum, omnino necesse est, ut aliquid acerbitatis habeant. Quanquam non semper illud consequitur, ut qui se in illis molestis actionibus exercent, doloris sensum habeant. Sæpe enim vel patiendi consuetudo, vel accensa in Deum charitas efficit, ut quæ perpetuo gravissima sunt, ne sentiantur quidem. Neque tamen idcirco fit, quominus ea ipsa opera satisfaciendi vim habeant : siquidem hoc proprium est filiorum Dei, ita ejus amore, & pietate inflammari, ut acerbissimis laboribus cruciati aut nihil fere incommodi sentiant, aut omnia lætissimo animo perferant.

74. Quot sint opera Satisfactionis.

Verum omne Satisfactionis genus Pastores docebunt ad hæc tria præcipue conferendum esse, orationem, jejunium, & eleemosynam : quæ quidem tribus bonis, animæ, corporis, & iis, quæ externa commoda dicuntur, quæ omnia a Deo accepimus, respondent. Nihil vero aptius, & convenientius ad extirpandas omni-

Frid. Syn. sess.

24. de pæn. can.

22. Leo ser. 1.

de Jejun. 10.

Mens. Bernard.

in sent. sect. 11.

omnium peccatorum radices esse potest. Nam cum (a) *omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis sit, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ;* nemo non videt, hisce tribus morbi causis totidem medicinas, priori scilicet jejunium, alteri eleemosynam, tertiæ orationem, rectissime opponi. Præterea, si eos etiam, qui peccatis nostris offenduntur, spectemus, facile erit intelligere, cur ad hæc tria potissimum omnis Satisfactio referatur. Hi vero sunt Deus, proximus, & nos ipsi. Quare Deum oratione placamus, proximo eleemosyna satisfacimus, nos ipsos vero jejunio castigamus.

a) Joan. 2. 16.

75. *Afflictiones, quæ extrinsecus hominibus inmittuntur, sunt etiam satisfactoriæ.*

Sed quoniam multæ, variæque ærumnæ, & calamitates, dum in hac vita sumus, nos premunt; illud maxime fideles docendi sunt, eos, qui patienti animo, quicquid laboriosi, & incommodi Deus immiserit, ferant, amplam satisfaciendi, & merendi materiam nactos esse: qui autem invitii, & repugnantes pœnam hujusmodi sustineant, omni Satisfactionis fructu privari, sed Dei tantum peccata justo judicio ulciscantis animadversionem, & supplicium perferre.

Concil. Trid.
sess. 14. c. 9.
& can. 13.

76. *Unus pro alio satisfacere, non autem confiteri, aut conteri potest.*

In eo vero summa Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda est, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus posset pro altero satisfacere; quod quidem hujus partis Pœnitentiæ maxime proprium est. Ut enim, quod ad Con-

Alex. de Alex. 4.
p. 9. 84. mem. 1.
art. 2.
D. Thom. in 4.
dist. 20. q. 1.
art. 2. q. 3.
De pœn. dist. 1.
c. Quem pœn.

tritionem, & Confessionem attinet, nemo pro altero dolere, aut confiteri potest; ita qui divina gratia præditi sunt, alterius nomine possunt, quod Deo debetur, persolvere. Quare fit, ut quodam pacto (a) alter alterius onera portare videatur. Nec vero de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus est, qui in Apostolorum Symbolo Sanctorum communionem confitemur. Nam cum omnes eodem Baptismo abluti Christo renascamur, eorundem Sacramentorum participes simus, in primis vero ejusdem corporis, & sanguinis Christi Domini cibo, & potu recreemur; hoc apertissime demonstrat, (b) nos omnes esse ejusdem corporis membra. Quemadmodum igitur neque pes suæ tantum, sed etiam oculorum utilitatis causa munere suo fungitur; neque rursus, quod oculi videant, ad illorum propriam, sed ad communem omnium membrorum utilitatem referendum est: ita communia inter nos Satisfactionis officia existimari debent.

77. *Non omnis Satisfactionis virtus aliis communicari potest.*

Neque tamen id sine ulla exceptione verum est, si commoda omnia, quæ ex ea capiuntur, spectemus. Nam Satisfactionis opera medicinæ etiam, & curationes quædam sunt, quæ poenitenti ad sanandos pravos animi affectus præscribuntur: quo quidem utilitatis fructu eos, qui per se non satisfaciunt, prorsus carere perspicuum est. Hæc igitur de tribus Poenitentiae partibus, Contritione, Confessione, & Satisfactione copiose, & dilucide explicanda erunt.

a) Gal. 6. 8.

b) Rom. 12. 4. 5.

1. Cor. 12.

Eph. 4. 7.

Arist. in 2. Eth.

cap. 3.

Alex. de Ales 4.

p. 9. 84. mem. 2.

art. 2.

78. *Illi impendenda non est absolutio, qui rem ablatam restituere non promittit.*

Sed illud in primis a Sacerdotibus observari oportet, ut audita peccatorum Confessione, antequam poenitentem a peccatis absolvant, diligenter curent, ut si quid ille forte de re, aut de existimatione proximi detraxerit, cuius peccati damnandus merito esse videatur, cumulata Satisfactione compenset. Nemo enim absolvendus est, nisi prius, quæ cujusque fuerint, restituere polliceatur. At quoniam multi sunt, quibus, etsi prolixè pollicentur, se officio satis esse facturos, tamen certum est, ac deliberatum nunquam promissa exolvere, omnino ii cogendi sunt, ut restituant: sæpeque illud Apostoli eis inculcandum est, ut (a) *Qui furabatur, jam non furetur; magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.*

Alex. de Ales 4. pa. summa Theologiae q. 86. & alii Theologi.

a) *Ephes. 4. 28.*

79. *Cujusmodi satisfactio Poenitenti sit imponenda.*

In irroganda autem Satisfactionis poena Sacerdotes nihil sibi suo arbitrato statuendum esse, sed omnia iustitia, prudentia, & pietate dirigenda, existimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & poenitentes scelerum suorum gravitatem magis agnoscant, operæ pretium erit eis interdum significare, quæ poenæ quibusdam delictis, ex veterum Canonum præscripto, qui Poenitentiales vocantur, constitutæ sint. Igitur universæ Satisfactionis modum culpæ ratio temperabit. Sed ex omni Satisfactionum genere maxime convenit poenitentibus præcipere, ut certis aliquot, & defini-

Juxta peccatorum qualitates imponenda Satisfactio.

Trid. Syn. sess. 14. de Pœn. c. 8. & can. 15. & de Pœn. dist. 3. c. Mensuram, & alia.

Veterum Canonum rigor subinde inculcandus.

Vide, quæ eod. c. sec. 66. notavimus.

Quæ Satisfactio præcipue imponenda.

nitis diebus orationi vacent, ac pro omnibus, & præsertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant. Hortari vero etiam eos oportet, ut sæpe eadem Satisfactionis opera a Sacerdote indicta ultro suscipiant, ac repetant; atque ita mores suos componant, ut iis omnibus, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum pertinent, diligenter absolutis, tamen virtutis Pœnitentiæ studia nunquam intermittant. Quod si interdum etiam ob publicam offensionem publica Pœnitentia præscribenda fuerit, quamvis eam pœnitens refugiat, ac deprecetur, non erit facile audiendus: verum persuadere ei oportebit, ut quæ tum sibi, tum aliis salutaria futura sunt, libenti, atque alacri animo suscipiat. Hæc de Pœnitentiæ Sacramento, singulisque ejus partibus ita docenda erunt, ut non solum ea fideles perfecte intelligant, sed etiam juvante Domino, re ipsa pie, & religiose præstare animum inducant.

Publicam Pœnitentiam deprecanti non mox acquiescendum est. Vide s. 67.

DE EXTREMÆ UNCTIONIS SACRAMENTO.

CAPUT VI.

1. *Quare Pastores animarum sæpius apud populum de Extremæ Unctionis Sacramento agere debeant.*

Cum sancta Scripturarum oracula ita doceant, (a) *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis*; tacite Parochi admonentur, nullum tempus prætermittendum esse fidelem populum cohortandi, ut in assidua mortis meditatione versetur. Quoniam autem Extremæ Unctionis Sacramentum non potest supremi illius diei memoriam conjunctam non habere, facile intelligitur, sæpe de eo agendum esse, non solum ob eam causam, quod illarum rerum mysteria, quæ ad salutem pertinent, aperire, & explicare maxime convenit; sed etiam quia fideles, (b) moriendi necessitatem omnibus propositam esse, animo repetentes, pravas cupiditates coercebunt. Quare fiet, ut in ipsa mortis expectatione minus se perturbari sentiant; sed immortales Deo gratias agant, qui, ut Baptismi Sacramento aditum nobis ad veram vitam patefecit, ita etiam, ut ex hac mortali vita decedentes, expeditiorem ad cælum viam haberemus, Extremæ Unctionis Sacramentum instituit.

*Novissima sæpe
meditanda.
Consularur sectio
postrema 7. art.
Symb. Apost.
a) Eccl. 7. 40.
Deut. 32. 7.
Psalm. 28. 10.*

*Psalm. 88. 6.
b) Rom. 5. 12.
Heb. 9. 27.*

2. *Quam*

2. *Quam ob rem istud Sacramentum Extrema Unctio appellatur.*

*Vid. tit. de Sac.
Unct. in decretalibus.*

Ut igitur quæ ad eam explicationem magis necessaria sunt, eodem fere ordine, qui in aliis Sacramentis servatus est, exponantur; primum illud tradendum erit, hoc Sacramentum idcirco Extremam Unctionem appellatum esse, quod hæc omnium sacrarum Unctionum, quas Dominus Salvator noster Ecclesiæ suæ commendavit, ultimo administranda sit. Quare hæc ipsa Unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est: quibus vocabulis fideles in memoriam novissimi illius temporis facile redire possunt.

3. *Quomodo Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat.*

*Trid. Syn. sess.
24. de Ext. Unct.*

Quod autem Extremæ Unctioni propria Sacramenti ratio conveniat, in primis explanandum est. Id vero maxime perspicuum fieri potest, si verba, quibus sanctus Jacobus Apostolus hujus Sacramenti legem promulgavit, attendamus. *Infirmatur quis in vobis, (a) inquit, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.* Nam quod peccata condonari Apostolus affirmat, in eo declarat Sacramenti vim, & naturam. Hanc vero Catholicæ Ecclesiæ de Extrema Unctione perpetuam doctrinam fuisse, cum alia plura Concilia testantur, tum a Tridentina Synodo hoc ita declaratum est, ut in eos omnes anathematis poenam constituerit, qui aliter docere, aut sentire

a) *Jacob. 5. 14.
Marc. 6. 13.
Conc. Constant.
Florent. Cabilonense ca. 48.
Vormariense
cap. 72.*

tire audeant. Ac Innocentius quoque I. hoc *Eug. cap. 8.*
Sacramentum fidelibus maxime commendat.

4. *Cum hic plures fiant Unctiones, an plura etiam ibidem dici Sacramenta debeant.*

Constanter itaque docendum est a Pastoribus, verum Sacramentum esse, nec plura, sed unum, quamvis per plures Unctiones administretur, quarum singulis proprie preces, ac peculiaris forma adhibenda est. Unum vero est non partium continuatione, quæ dividi non possint, sed perfectione: cujusmodi sunt cætera omnia, quæ ex pluribus rebus constant. Nam quemadmodum domus, quæ ex multis, & diversis rebus composita est, una tantum forma perficitur: ita hoc Sacramentum, etsi ex pluribus rebus, & verbis constituitur, unum tamen signum est, & unius rei, quam significat, efficientiam habet. Docebunt præterea Parochi, quæ sint hujus Sacramenti partes, elementum, inquam, & verbum. Hæc enim a sancto (b) Jacobo prætermissa non sunt, in quibus singulis sua mysteria licet animadvertere.

Vide Scot. 4. d. 23. ad 1. arg.

b) Jacob. 5. 14.

5. *Quæ sit Extremæ Unctionis materia.*

Ejus igitur elementum, sive materia, quemadmodum Concilia, ac præcipue Tridentinum, decrevere, est oleum ab Episcopo consecratum, liquor scilicet, non ex quavis pingui, & crassa materia, sed ex olearum paccis tantummodo expressus. Aptissime autem hæc materia illud significat, quod vi Sacramenti interiorius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit: ita Sacramenti virtus animæ tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem resti-

Conc. Trid. sess. 14. de Sacram. Extr. Unctionis. c. 1. Ambr. super Beati immaculati, ser. 14. Theophylactus, Marc. 6.

restituit, hilaritatem affert, & lumini tanquam pabulum præbet; tum vero ad recreandas defatigati corporis vires maxime accommodatum est. Quæ omnia, quid in ægroto divina virtute per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant. Hæc de materia satis sint.

6. *Qua forma perficiatur hoc Sacramentum.*

Forma vero Sacramenti est verbum, & solemnis illa precatio, quam Sacerdos ad singulas Unctiones adhibet, cum inquit: *Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid oculorum, sive narium, sive tactus vitio deliquisti.* Quod autem hæc vera sit, & propria hujus Sacramenti forma, sanctus Jacobus Apostolus significat, cum ait: (a) *Et orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum.* Ex quo licet cognoscere, formam precationis modo proferendam esse, tametsi, quibus potissimum verbis concipienda sit, Apostolus non exprefferit. Verum hoc ad nos fideli Patrum traditione permanavit, ita ut omnes Ecclesiæ eam formæ rationem retineant, qua omnium Mater, & Magistra sancta Ecclesia Romana utitur. Nam etsi aliqui nonnulla verba immutant, cum pro, *Indulgeat tibi Deus*, ponunt *Remittat*, vel *Parcat*; interdum etiam, *Sanctet*, *quidquid commissisti*: tamen, quia nulla fit sententiæ immutatio, constat, eandem ab omnibus formam religiose servari.

7. *Cur hujus Sacramenti forma precationis modo contineatur.*

Nec vero quisquam miretur, cur factum sit, ut aliorum Sacramentorum forma vel absolute significet, quod efficit, ut cum dicimus, *Ego te baptizo*, aut, *Signo te signo Crucis*, vel tanquam

Cone. Trid. ubi
supra.

a) Jac. cap. 5.
25.

Ecclesia Romana
omnium Eccle-
siarum Mater,
& Magistra d.
12. c. Non decet.
& de sum. Trin.
c. Damnamus.

Bonav. in 4. d.
23. q. 1. 9. 4.

ab imperantibus pronuncietur, ut cum in Sacramento Ordinis administrando dicitur, *Accipe potestatem*: hæc sola vero Extremæ Unctionis forma precatione quadam absolvatur. Id enim optimo jure constitutum est: nam cum hoc Sacramentum propterea adhibeatur, ut præter spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem etiam restituat ægrotis: tamen, quia non semper sequitur, ut ægri a morbis convalescant, ob eam causam precatione forma conficitur, ut a Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti & perpetuo ordine efficere non solet. Adhibentur autem ritus proprii in hujus quoque Sacramenti administratione: sed eorum maxima pars precationes continet, quibus Sacerdos ad ægroti salutem impetrandam utitur. Nullum enim est aliud Sacramentum, quod pluribus precibus conficiatur: ac recte quidem, quoniam eo potissimum tempore fideles piis obsecrationibus adjuvandi sunt. Quare & alii omnes, quos tum adesse contigerit, & præcipue Parochi debent orare Deum ex animo, & ejus misericordiæ laborantis vitam, & salutem omni studio commendare.

8. Quinam hujus Sacramenti sit auctor.

Verum cum demonstratum sit, Extremam Unctionem vere, & proprie in Sacramentorum numero habendam esse, illud etiam sequitur, ejus institutionem a Christo Domino profectam esse: quæ postea a sancto (a) Jacobo Apostolo fidelibus proposita, & promulgata est. Quamquam idem Salvator hujus Unctionis specimen quoddam dedisse visus est, cum Discipulos suos binos, & binos ante faciem suam misit.

*Extrema Unctio-
ne non tantum
animus, sed etiam
corpus interdum
curatur.
Synod. Trid. sess.
14. de Extrema
Unctione cap. 2.
& can. 2.*

*Cur in hoc Sacra-
mento tot preces
adhibeantur.*

*Trid. Syn. sess.
ead. in Doct. de
Sac. Extrema
Unctionis cap. 1.
& probat. D. Th.
in 4. d. 23. art. 1.
q. 3.
a) Jacob. 5. 14.*

De illis enim apud Evangelistam ita scriptum est : (a) *Exeuntes predicabant, ut Pœnitentiam agerent, & Dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, quam quidem Unctionem non ab Apostolis inventam, sed a Domino præceptam, non naturali aliqua virtute præditam, sed mysticam, potius ad sanandos animos, quam ad corpora curanda institutam fuisse, credendum est. Quam rem sancti Dionysius, Ambrosius, Chrysostomus, & Gregorius Magnus asserunt ; ut nullo modo dubitandum sit, quin hoc unum ex septem Catholice Ecclesie Sacramentis summa cum religione accipere oporteat.

2. *Extrema Unctio quibus administranda sit.*

Sed docendi sunt fideles, quamvis hoc Sacramentum ad omnes pertineat, quædam tamen hominum genera excipi, quibus administrandum non sit. Ac primum excipiuntur, qui sano, & firmo corpore sunt. Iis enim Extremam Unctionem tribuendam non esse, & Apostolus docet, cum inquit, (b) *Infirmatur quis in vobis?* & ratio ostendit : siquidem ob eam rem instituta est, non modo ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat. Cum igitur illi tantum, qui morbo laborant, curatione indigeant, idcirco iis etiam, qui adeo periculose ægrotare videntur, ut, ne supremus illius vitæ dies instet, metuendum sit, hoc Sacramentum præberi debet. In quo tamen gravissime peccant, qui illud tempus ægroti ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita, & sensibus carere incipiat. Constat enim, ad uberiolem Sacramenti

a) *Marc. 6. 12.*
Extrem. Unctio-
nis usus Aposto-
lis a Domino est
imperatus.
D. B rn. in vita
Malach. Conc.
Meld. cap. 1.

Dionys. lib. de
Ecl. Hierar. c. 6.
Ambr. de his qui
mysteriis initi-
antur Chrys. lib. 3.
de Sacerdotio.

Primo firmi, &
sani excluduntur.
D. Th. in 4. d. 23.
q. 2. art. 2. qu. 1.

b) *Jacob. 5. 14.*

gratiam percipiendam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, & ratio viget, fidemque, & religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur. Quare Parochis animadvertendum est, ut eo potissimum tempore cœlestem medicinam adhibeant, illam quidem semper vi sua admodum salutarem, cum eorum etiam pietate, & religione, qui curandi sunt, magis profuturam intellexerint.

Nemini igitur, qui gravi morbo affectus non sit, Sacramentum Unctionis dare licet, tametsi vitæ periculum adeat, vel quia periculosa navigationem paret, vel quia prælium initurus sit, a quo illi certa mors impendeat, vel etiam si capitis damnatus ad supplicium raperetur. Omnes præterea, qui rationis usu carent, ad hoc Sacramentum suscipiendum apti non sunt: & pueri, qui nulla peccata admittunt, quorum reliquias sanare hujus Sacramenti remedio opus sit: amentes item, & furiosi, nisi interdum rationis usum haberent, & eo potissimum tempore pii animi significationem darent, peterentque, ut sacro oleo ungerentur, nam qui ab ipso ortu nunquam mentis, & rationis compos fuit, ungendus non est: secus vero, si ægrotus, cum mente adhuc integra hujus Sacramenti particeps fieri voluisset, postea in insaniam, & furorem incidit.

10. *Quæ corporis partes hic debeant inungi.*

Non sunt autem omnes corporis partes ungendæ, sed eæ tantum, quas veluti sensuum instrumenta natura homini attribuit; oculi propter visionem, aures propter auditum, nares propter odoratum, os propter gustum, vel

*Sano periculum
mortis advenire
non datur Extrema
Unctio.*

*Secundo pueri, &
insani non sunt
inungendi Bon.
Card. in 4. dist.
22. art. 2. q. 3.*

*Trid. Syn. de
Extrema Un-
ctione sess. 14.
c. 3. & can. 3.*

Scot. 4. sent.
dist. 23. quest.
unica.

sermonem, manus propter tactum, qui tamen si toto corpore æquabiliter fusus est, in ea tamen parte maxime viget. Hunc autem unguendi ritum universalis Ecclesia retinet, atque etiam hujus Sacramenti naturæ optime convenit; medicamento enim est instar. Ac quoniam in corporis morbis, quamvis universum corpus male affectum sit, tamen illi tantum parti curatio adhibetur, a qua tanquam a fonte, & origine, morbus manat; idcirco non totum corpus, sed ea membra, in quibus potissimum sentiendi vis eminet, renes etiam, veluti libidinis, & voluptatis sedes, unguntur, tum pedes, qui nobis ingressus, & ad locum movendi principium sunt.

In una, eademque, ægrotatione non est iteranda Unctio.
D. Thom. in 4.
dist. 23. q. 1.
art. 4.

II. Extrema Unctio iterari potest.
In quibus illud observari oportet, in una, eademque ægrotatione, cum æger in eodem vitæ periculo positus est, semel tantum unguendum esse. Quod si post susceptam hanc Unctionem æger convaluerit, quoties postea in id vitæ discrimen inciderit, toties ejusdem Sacramenti subsidium ei poterit adhiberi. Ex quo patet, in eorum Sacramentorum numero, quæ iterari solent, reponendam esse.

12. Qua religione, & præparatione debeat istud Sacramentum suscipi.

Primo Unctionem præcat Eucharistia, & Pœnitentia Sacramentam.

Quoniam vero omni studio curare oportet, ne quid Sacramenti gratiam impediat, ei vero nihil magis adversatur, quam alicujus peccati mortiferi conscientia; servanda est Catholicæ Ecclesiæ perpetua consuetudo, ut ante Extremam Unctionem Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum administretur.

Ac deinde ægroto Parochi persuadere studeant, ut ea fide se ungendum Sacerdoti præbeat, qua olim qui ab Apostolis sanandi erant, se ipsos offerre consueverant. In primis autem animæ salus, deinde corporis valetudo, cum illa adjunctione, si ea ad æternam gloriam profutura sit, expetenda est. Nec vero dubitare fideles debent, quin sanctæ illæ, & solemnes preces a Deo audiantur, quibus sacerdos non suam, sed Ecclesiæ, & Domini nostri Jesu Christi personam gerens utitur. Qua una maxime re cohortandi sunt, ut hujus saluberrimi olei Sacramentum sancte, & religiose sibi administrandum curent, cum & acrior pugna instare, & vires cum animi, tum corporis deficere videantur.

Secundo est firma fide suscipienda.

Tertio tempestive est adhibenda.

13. *Quo ministrante hoc Sacramentum percipiendum sit.*

Jam vero, quis Extremæ Unctionis minister sit, ab eodem Apostolo, qui Domini Legem promulgavit, didicimus. Inquit enim, (a) *Inducat Presbyteros*: quo nomine non eos significat, qui ætate provectiores sunt, quemadmodum sapienter Trident. Synodus exponit, aut qui in populo principem locum obtinent, sed Sacerdotes, qui ab ipsis Episcopis per manuum impositionem rite ordinati sunt. Sacerdoti igitur hujus Sacramenti administratio commissa est. Neque tamen ex sanctæ Ecclesiæ decreto cuivis Sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, cui ille ejus muneris fungendi potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet. Illud vero maxime animadvertendum est, Sacerdotem in

a) Jac. 5. 14.
Trid. Syn. sess.
14. de Extrema
Unctio. c. 3. &
can. 4. vide item
D. Thom. in 4.
d. 23. q. 1. art. 2.
Bonay. in 4. dist.
23. art. 2. q. 1.

ea administratione, quemadmodum etiam in aliis Sacramentis fit, Christi Domini nostri, & sanctæ Ecclesiæ ejus sponsæ personam sustinere.

14. *Qui fructus hujus Sacramenti usu ad homines redeant.*

Trid. Synod. ib.

cap. 2.

Prima utilitas est, quod peccata venialia delet.

Vide Conc. Trid.

c. 2. de Extrem.

Unct. & can. 2.

sess. 14.

Explicandæ sunt etiam accuratius utilitates, quas ex hoc Sacramento capimus, ut si nihil aliud fideles ad ejus usum possit allicere, ipsa saltem utilitate ducantur, cum ita comparatum sit, ut omnia fere nostris commodis metiamur. Docebunt igitur Pastores, hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis quidem leviora, & ut, communi nomine appellantur, venialia remittit. Exitiales enim culpæ Pœnitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed Baptismus tantum, & Pœnitentia vi sua hoc efficiunt.

Secundo animum confirmat.

Quo tempore hoc Sacramentum sit suscipiendum.

Trid. Syn. ibid.

cap. 3.

Altera est sacrae Unctionis utilitas, quod animam a languore, & infirmitate, quam ex peccatis contraxit, & a cæteris omnibus peccati reliquiis liberat. Tempus autem huic curationi opportunissimum existimandum est, cum gravi morbo afflictamur, & vitæ periculum impendet, Etenim homini natura insitum est, ut nihil in rebus humanis æque, ac mortem pertimescat. Auget autem magnopere hunc timorem præteritorum scelerum memoria: cum præsertim gravissima conscientia nostræ accusatio nos urgeat. Ut enim scriptum est, (a) *venient in peccatorum suorum cogitationem timidi, & traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.*

a) *Sap. 4. 20.*

Dein-

Deinde illa cura, & cogitatio vehementer angit, quod paulo post (a) stare oporteat ante Tribunal Dei, a quo de nobis iustissima pro eo, ac meriti fuerimus, sententia ferenda fit. Sæpe autem evenit, ut fideles hoc terrore percussi, se miris modis exagitari sentiant. Nihil autem ad mortis tranquillitatem magis conducit, quam si tristitiam abjiciamus, & læto animo (b) Domini adventum expectemus, parati- que simus, (c) depositum nostrum, quandocumque illud a nobis repetere voluerit, libenter reddere. Ut igitur hac sollicitudine fidelium mentes liberentur, animusque pio, & sancto gaudio repleatur, Extremæ Uñctionis Sacramentum efficit.

15. *Quomodo in animæ exitu Dæmones nobis insidiantur.*

Præterea aliud etiam, quod merito omnium maximum videri potest, ex eo consequimur. Nam etsi humani generis Hostis, (d) quoad vivimus, nunquam desinit de interitu, & exitio nostro cogitare: nullo tamen tempore, ut nos omnino perdat, ac, si fieri possit, spem nobis divinæ misericordiæ eripiat, vehementius omnes nervos contendit, quam cum supremum vitæ diem appropinquare animadvertit. Quamobrem fidelibus arma, & vires hoc Sacramento subministrantur, quibus Adversarii vim, & impetum frangere, & illi fortiter repugnare possint. Allevatur enim, & erigitur ægri animus divinæ bonitatis spe; eaque confirmatus morbi incommoda omnia fert levius, ac ipsius Dæmonis (e) calcaneo insidiantis artificium, & calliditatem facilius eludit.

a) Rom. 14. 10.
2. Cor. 5. 10.

b) Tit. 2. 13.

c) 2. Tim. 1. 12

d) 1. Petr. 5. 8.
Terrio adversus
Diaboli insultus
nos munit. vide
Cyril. Alex. in
lib. de exitu ani-
ma.
Greg. lib. 24.
mor. c. 17. & 18.
Joan. Clim. in lib.
de 30. gradib.
gratie.

e) Gen. 3. 15.
Psal. 48. & 15.

16. *Quomodo ex hoc Sacramento possit corporis sanitas accedere.*

Quarto sanitas corporis, si ita expediat reddatur.

a) *Matt. 13. 58*
Marc. 6. 7.
Greg. hom. 29.
in Evangelia.

Fides. & spes
egrotantium hoc
Sacramento sus-
cepto est erigen-
da.

b) *Apoc. 14. 13.*

Accedit postremo, si quidem profutura sit, etiam corporis sanitas. Quod si ægroti eo tempore eam minus consequuntur, id quidem non Sacramenti vitio, sed ob eam potius causam evenire credendum est, quod eorum magna pars, vel qui sacro oleo perunguntur, vel a quibus administratur, fides infirmior est; testatur enim (a) Evangelista, Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter incredulitatem illorum. Quanquam etiam recte dici potest, Christianam Religionem, ex quo altius tanquam radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quam olim nascentis Ecclesiæ initio necessaria esse viderentur. Sed tamen hoc loco fides magnopere excitanda erit. Utcunque enim, quod ad corporis valetudinem attinet, Dei consilio, & voluntate ceciderit, certa spe niti fideles debent, se hujus sacri olei virtute spiritualem sanitatem consecuturos esse; futurumque, ut, si eos vita decedere contingat, præclaræ illius vocis fructum percipiant, quæ scriptum est (b) *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Hæc de Extremæ Unctionis Sacramento breviter quidem dicta sunt: verum, si hæc ipsa rerum capita a Pastoribus latius: & ea, qua decet, diligentia explanata erunt, dubitandum non est, quin fideles ex hac doctrina maximum pietatis fructum percipiant.

